
This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

Google™ books

<https://books.google.com>

NYPL RESEARCH LIBRARIES

3 3433 08188146 2

*OKE

Kielhorn

The Department of Public Instruction, Bombay.

A GRAMMAR
OF
THE SANSKRIT LANGUAGE.

BY
F. KIELHORN, PH. D.,
PROFESSOR OF ORIENTAL LANGUAGES, DECCAN COLLEGE.

SECOND EDITION, REVISED.

Registered under Act XXV. of 1867.

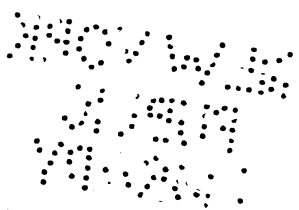
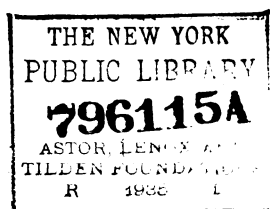
Bombay:
GOVERNMENT CENTRAL BOOK DEPÔT.

1880.

All rights reserved.

Price Two Rupees and Two Annas.

TO
PROFESSOR A. F. STENZLER,
WHO FIRST TAUGHT ME SANSKRIT,
IN MEMORY
OF MANY HAPPY HOURS.

PREFACE TO THE FIRST EDITION.

THE present grammar, which is published at the request and under the patronage of Mr. J. B. Peile, the Director of Public Instruction in this Presidency, is intended principally for Indian students. It contains as much of the Sanskrit accidence as is necessary for the ordinary B.A. examination. Those who look higher; I refer to the Siddhânta-Kaumudî and other indigenous works on grammar, without a careful study of which a scholarlike knowledge of the Sanskrit language appears to me unattainable.

My chief aim in composing this grammar has been correctness, and to attain this object I have considered it the safest plan not to give any rules nor to put down any forms without the authority of the best native grammarians. I trust I may not appear presumptuous in maintaining that this has not always been an easy task, and that in many cases much patient labour and weighing of arguments had to be gone through before a certain form could, on the best possible authority, either be accepted as correct or rejected as incorrect. The result of my labour is before the public; and, having done my best, I shall be grateful to every one who will take the trouble to point out to me any errors which insufficient care or reading or want of judgment has allowed me to pass unnoticed.

On the arrangement of my grammar only few words need be said here. I have considered it necessary to separate the roots of

the tenth class from those of the other nine classes, and to treat of them under the head of derivative verbal bases. Most scholars will, I hope, approve of this change. Nor will they, I trust, object to the introduction of the subjunctive mood in § 218. That the terms *Radical Aorist* and *S-Aorist* will be generally approved of, I feel less assured, and I shall be ready to give up the *S-Aorist* for any better or more scientific term that may be suggested to me.* To introduce into a Sanskrit grammar the expressions *First* and *Second Aorist* at a time when the best Greek grammars try to get rid of them, appears to me little advisable; and I cannot see the appropriateness of the terms *Simple* and *Compound Aorist* when it is far from certain that the letter *s*, which is employed in the formation of the four last varieties of the Aorist, is really the remainder of the root *as* 'to be.'

F. KIELHORN.

Deccan College, March 1870.

---

* In the present edition the term *Sibilant-Aorist* has been adopted from Professor Whitney's Grammar.

TABLE OF CONTENTS.

	PAGE
CHAPTER I.—THE LETTERS §§ 1—12	1
1. The Devanâgarî Alphabet §§ 1—6	1
2. Classification of the Letters §§ 7—12	4
CHAPTER II.—RULES OF EUPHONY §§ 13—59	6
A. Final and initial letters of complete words §§ 13—41 ...	6
1. Contact of final and initial vowels §§ 17—25	6
2. Contact of final vowels and consonants with initial vowels and consonants §§ 26—41	8
(a) Changes of final consonants §§ 26—37	8
(b) Changes of initial consonants §§ 38—41	11
B. Changes of final letters of nominal and verbal Bases and initial letters of Terminations, and of other letters in the interior of words §§ 42—59.....	12
CHAPTER III.—DECLENSION OF NOUNS SUBSTAN- TIVE AND ADJECTIVE §§ 60—168	14
A. Consonantal Bases §§ 71—130.....	16
1. Unchangeable Bases §§ 71—91.....	16
Decl. I. Bases in ऋ and ॠ §§ 71—72	16
Decl. II. Bases in radical consonants other than nasals and semivowels §§ 73—82	18
B.	

	PAGE
Decl. III. Bases in इ §§ 83—84.....	24
Decl. IV. Bases in the affixes इन्, मिन्, and विन् §§ 85—87	25
Decl. V. Bases in the affixes अस्, इस्, and उस्, §§ 88—91	27
2. Changeable Bases §§ 92—130	28
Decl. VI. Comparative Bases in यस् §§ 97—100...	29
Decl. VII. Participle Bases in अन् §§ 101—108 ...	30
Decl. VIII. Bases in the affixes मन् and वन् §§ 109—113	33
Decl. IX. Bases in the affixes अन्, मन्, and वन्, §§ 114—121	35
Decl. X. Perfect-Participle Bases in वस्, §§ 122—125	39
Decl. XI. Bases in अच् अच्स् §§ 126—130.....	41
B. Vowel-Bases §§ 131—153	42
Decl. XII. Bases in अ and आ §§ 131—135	42
Decl. XIII. Bases in इ and उ §§ 136—140	44
Decl. XIV. Femin. Bases in ई and ऊ §§ 141—144.	47
Decl. XV. Monosyll. Masc. and Fem. Bases in आ, ई, ऊ at the end of Tatpnr. Comp. §§ 145—147...	48
Decl. XVI. Bases in ऋ §§ 148—152.....	49
Decl. XVII. Bases in ऐ, ओ, and औ § 153	51
A list of some irregular Bases §§ 154—166	52
Affixes expressing the meanings of cases and inde- clinable nouns §§ 167—168	56
CHAPTER IV.—COMPARISON OF ADJECTIVES §§ 169— 176	56
(a) By means of त्व and त्वम् §§ 169—172	56
(b) By means of इयस् and इष्ट §§ 173—175	57

CHAPTER V.—PRONOUNS, PRONOMINAL ADJECTIVES,	
AND THEIR DECLENSION §§ 177—200 ...	60
1. Personal Pronouns §§ 177—178	60
2. Demonstrative Pronouns §§ 179—181	61
3. The Relative Pronoun § 182	64
4. The Interrogative Pronoun §§ 183—184	65
5. Indefinite Pronouns §§ 185—186	65
6. Reflexive Pronouns §§ 187—188	66
7. Possessive Pronouns §§ 189—190	66
8. Correlative Pronouns §§ 191—192	67
9. Reciprocal Pronouns § 193	67
10. Pronominal Adverbs § 194	68
11. Pronominal Adjectives §§ 195—200	68

CHAPTER VI.—NUMERALS AND THEIR DECLENSION	
§§ 201—213	69
Cardinals and Ordinals §§ 201—203	69
Declension of the Cardinals and Ordinals §§	
204—212	75
Numeral Adverbs and other Numeral Deriva-	
tives § 213	77

CHAPTER VII.—CONJUGATION OF VERBS §§ 214—485	
I. Conjugation of Primitive Roots §§ 221—403	80
1. The Parasmaipada and Âtmanepada §§ 224—385...	81
Augment and Reduplication §§ 228—232	82

	PAGE
A. Special Tenses §§ 234—296	85
(a) Special Tenses of Roots with unchangeable special Base (<i>1st</i> , <i>4th</i> , and <i>6th</i> Classes) §§ 238—250	88
Irregular Roots of the <i>1st</i> , <i>4th</i> , and <i>6th</i> Classes §§ 247—250	91
(b) Special Tenses of Roots with changeable special Base §§ 251—296	93
Irregular Roots of the <i>2nd</i> , <i>3rd</i> , <i>5th</i> , <i>7th</i> , <i>8th</i> , and <i>9th</i> Classes §§ 266—296	107
B. General Tenses §§ 297—385	112
1. The Perfect §§ 299—330	113
(a) The Reduplicated Perfect §§ 301—327	113
(b) The Periphrastic Perfect §§ 328—330.....	127
2. The Aorist §§ 331—366	128
(a) The Radical Aorist §§ 333—344.....	128
(b) The Sibilant-Aorist §§ 345—366	132
3. The two Futures §§ 367—377	139
(a) The Simple Future §§ 368—372.....	140
(b) The Periphrastic Future §§ 373—377	143
4. The Conditional §§ 378—379	146
5. The Benedictive §§ 380—385	147
2. The Passive §§ 386—401	151
A. The Present and Imperfect §§ 387—390.....	151
B. The Perfect, Aorist, Future, Conditional, and Benedictive §§ 391—401	152
Conjugation of rt. in Par., Âtm., and Pass. § 402...	155
Alphabetical list of some irregular Verbs § 403	160

	PAGE
II. Conjugation of Derivative Verbal Bases §§ 404—485 ...	171
1. Conjugation of the roots of the tenth class and of the Causal of all roots §§ 404—438	171
(A.) Conjugation of the roots of the tenth class §§ 404—423	171
(B.) The Causal §§ 424—438	181
2. The Desiderative §§ 439—456	189
3. The Frequentative §§ 457—474.....	200
4. Nominal Verbs §§ 475—485	209
CHAPTER VIII.—PREPOSITIONS AND OTHER VERBAL PREFIXES §§ 486—490	214
CHAPTER IX—FORMATION OF NOMINAL BASES §§ 491—576	217
I. Derivative Nominal Bases §§ 494—539 ...	218
1. Participles §§ 498—512	219
(a) Participles of the Present Tense §§ 498—500.	219
(b) Participles of the Simple Future § 501	221
(c) Participles of the Perfect §§ 502—505	222
(d) The Past Participles §§ 506—512	224
2. The Gerund §§ 513—526	231
(a) The Gerund in स्वा §§ 514—518	231
(b) The Gerund in च §§ 519—525	235
(c) The Gerund in अम् § 526	238
3. The Infinitive § 527	239
4. Verbal Adjectives §§ 528—538	239
(a) The Verbal Adj. in तव्य § 529	240
(b) The Verbal Adj. in अनीय §§ 530—531	240
(c) The Verbal Adj. in च §§ 532—538	242
5. A list of the most common Taddhita Affixes § 539.	245

	PAGE
II. Compound Nominal Bases §§ 540—576	248
1. Tatpurusha or Determinative Comp. §§ 547—561.	252
(a) Dependent Determinative Comp. §§ 547—552.	252
(b) Appositional Determ. Comp. (Karmadhâraya)	
§§ 553—557	256
(c) Numeral Determ. Comp. (Dvigu) §§ 558—560.	258
2. Bahuvrîhi or Attributive Compounds §§ 562—568.	260
3. Dvandva or Copulative Compounds §§ 569—573.	263
4. Avyayibhâva or Adverbial Compounds §§ 574—575.	265

CORRECTIONS.

Page 39, l. 11, read वस् ; l. 30, read जग्मिवत्.— Page 53, l. 23, read
संशि.— Page 71, l. 27, read ऊनपञ्चाशत्.— Page 108, l. 29, read ईद्वे (for
ईद्वे).— Page 187, l. 34, read नी.— Page 220, l. 30, read आमुवान.

SANSKRIT GRAMMAR.

CHAPTER I.

THE LETTERS.

1.—The Devanâgarî Alphabet.

§ 1. The Devanâgarî alphabet consists of the following letters :—

(a) 13 vowel-signs :— अ *a*, आ *â*, इ *i*, ई *î*, उ *u*, ऊ *û*, ऋ *ri*,
ॠ *ri*, ए *e*, ऐ *ai*, ओ *o*, औ *au*.

(b) 33 syllabic signs for the various consonants, each followed by the vowel *a* :—

क <i>ka</i> ,	ख <i>kha</i> ,	ग <i>ga</i> ,	घ <i>gha</i> ,	ङ <i>ña</i> ;
च <i>cha</i> ,	छ <i>chha</i> ,	ज <i>ja</i> ,	झ <i>jha</i> ,	ञ <i>ña</i> ;
ट <i>ṭa</i> ,	ठ <i>ṭha</i> ,	ड <i>ḍa</i> ,	ढ <i>ḍha</i> ,	ण <i>ṇa</i> ;
त <i>ta</i> ,	थ <i>tha</i> ,	द <i>da</i> ,	ध <i>dha</i> ,	न <i>na</i> ;
प <i>pa</i> ,	फ <i>pha</i> ,	ब <i>ba</i> ,	भ <i>bha</i> ,	म <i>ma</i> ;
य <i>ya</i> ,	र <i>ra</i> ,	ल <i>la</i> ,	व <i>va</i> ;	
श <i>sha</i> ,	ष <i>ṣha</i> ,	स <i>sa</i> ,	ह <i>ha</i> .	

(c) Two signs for two nasal sounds, viz. *Anusvâra*, denoted by ¤, i.e. a dot placed above the letter after which *Anusvâra* is pronounced (e.g. अंस *aṁsa*), and *Anunâsika*, denoted by ¤, i.e. a dot within a semi-circle placed above the letter after which *Anunâsika* is pronounced; and one sign for a strong spirant called *Visarga*, denoted by :, i.e. two vertical dots placed after the letter after which *Visarga* is pronounced (e.g. गजः *gajah'*).

§ 2. (a) The vowel-signs in § 1 (a) denote only such vowels as are not preceded by a consonant in the same sentence or verse, i.e. they

denote the vowels which stand at the commencement of a sentence or verse, and those vowels in the middle of a sentence or verse which are preceded by another vowel; e.g. **अभवत्** *abhavata*; **स आह** *sa āha*.

(b) Short *a*, following upon a consonant of the same sentence or verse, is not denoted at all; e.g. **गजः** *gajah'*.

(c) The remaining vowels, when following a consonant of the same sentence or verse, are denoted thus :—

	á	i	í	u	ú	ri	ṛi	ḷi	e	ai	o	au
by	।	ि	ी	उ	ू	ॠ	ॡ	ॢ	ॣ	।	॥	०
e.g.	का	कि	की	कु	कू	कृ	कृ	कृ	के	कै	को	कौ
i.e.	kā	ki	kī	ku	kū	kṛi	kṛi	kḷi	ke	kai	kō	kau

Exception : The vowel *ri*, when following upon *r*, is denoted by the initial sign **ॠ** *ri*; **ॡ** = *rri*. (See § 3 c.)

§ 3. (a) When any of the 33 syllabic signs in § 1 (b) is to denote a consonant which is not followed by any vowel and stands at the end of a sentence or verse, the sign **ॠ**, called *Virāma* (i.e. 'pause'), is placed under it; e.g. **ककुप्** *kakup*, **अभवत्** *abhavat*, **अयम्** *ayam*.

(b) Two or more consonants which are not separated by a vowel or vowels are denoted by combinations of the syllabic signs in § 1 (b). These combinations are formed either by placing the succeeding under the preceding sign, leaving out the horizontal top-line of the former, or by placing the signs one after the other, leaving out the vertical stroke of the preceding sign; e.g. **प्त** = *p-ta*; **क्त** = *k-na*; **न्द** = *n-da*; **च्य** = *ch-ya*; **स्तन्य** = *t-s-n-ya*. (Owing to the difficulty of printing the *Virāma* is occasionally employed in combinations of consonants; e.g. **युक्ते** instead of **युक्ते** *yunkte*.)

(c) When the consonant *r* immediately precedes another consonant or the vowel **ॠ** *ri*, it is denoted by the sign **ॡ** placed above the letter before which it is pronounced; e.g. **अर्क** *arka*, **कार्त्स्न्य** *kārtsnya*. This sign for *r* is placed to the right of any other signs which may stand above the letter over which it has to be placed; e.g. **अर्केण** *arkeṇa*, **अर्को** *arko*, **अर्क** *arkam*. When *r* follows another consonant without the intervention of a vowel, it is denoted by the sign **ॢ** placed under the consonant after which *r* is pronounced; e.g. **वज्र** *vajra*, **शुक्र** *shukra*.

§ 4. The changes which some letters undergo when they are combined with other letters will appear from the following alphabetical list:—

क *k-ka*, ख *k-kha*, त *k-ta*, त्त *k-t-ya*, त्र *k-t-ra*, त्व *k-t-va*,
 क्त *k-na*, क्म *k-ma*, क्य *k-ya*, क्र or क्त *k-ra*, क्ल *k-la*, क्व *k-va*,
 क्ष *k-ṣha*, क्ष्म *k-ṣh-ma* ;

ख्य *kh-ya*, ख्र *kh-ra* ;

ग्य *g-ya*, ग्र *g-ra*, ग्य *g-r-ya* ;

घ्न *gh-na*, घ्म *gh-ma*, घ्न *gh-ra* ;

ङ्क *n̄-ka*, ङ्क्त *n̄-k-ta*, ङ्क्ष *n̄-k-ṣha*, ङ्क्ष्म *n̄-k-ṣh-ma*, ङ्ग *n̄-ga*,
 ङ्घ *n̄-gha* ;

च्य *ch-cha*, च्छ *ch-chha*, च्छ्र *ch-chh-ra*, च्न *ch-ña*, च्म *ch-ma* ;

छ्य *chh-ya*, छ्र *chh-ra* ;

ज्य *j-ja*, ज्ञ्य *j-jha*, ज्ञ *j-ña*, ज्य *j-ñ-ya*, ज्म *j-ma*, ज्य *j-ra* ;

ज्ञ्य *ñ-cha*, ज्ञ्छ *ñ-chha*, ज्ञ्न *ñ-ja* ;

ट्क *t-ka*, ट्क्त *t-ta*, ट्य *t-ya* ;

ट्य *th-ya*, ट्र *th-ra* ;

ङ्ग *d-ga*, ङ्य *d-ya* ;

ङ्य *dh-ya*, ङ्र *dh-ra* ;

ण्ट *n̄-ta*, ण्ठ *n̄-ṭha*, ण्ड *n̄-da*, ण्ढ *n̄-dha*, ण्ण *n̄-na*, ण्म *n̄-ma* ;

त्क *t-ka*, त्त *t-ta*, त्त्य *t-t-ya*, त्र *t-t-ra*, त्व *t-t-va*, त्थ *t-tha*,
 त्त *t-na*, त्त्य *t-ṭa*, त्र or त्र *t-ra*, त्र्य *t-r-ya*, त्व *t-va*, त्स *t-sa* ;

थ्य *th-ya* ;

ङ्ग *d-ga*, ङ्ग *d-da*, ङ्ग *d-dha*, ङ्ग *d-dh-va*, ङ्ग *d-na*, ङ्ग *d-ba*,
 ङ्ग *d-bha*, ङ्ग *d-bh-ya*, ङ्ग *d-ma*, ङ्ग *d-ya*, ङ्ग *d-ra*, ङ्ग *d-r-ya*,
 ङ्ग *d-va*, ङ्ग *d-v-ya* ;

ध्न *dh-na*, ध्म *dh-ma*, ध्न *dh-ra*, ध्व *dh-va* ;

न्त *n-ta*, न्त्य *n-t-ya*, न्त्र *n-t-ra*, न्द *n-da*, न्र *n-d-ra*,
 न्ध *n-dha*, न्ध्र *n-dh-ra*, न्न *n-na*, न्र *n-ra* ;

प p-ta, प्र p-na, प्म p-ma, प्र p-ra, प्ल p-la, प्स p-sa ;

ब्ज b-ja, ब्द b-da, ब्ध b-dha, ब्न b-na, ब्र b-ra ;

भ bh-na, भ्य bh-ya, भ्र bh-ra ;

म m-na, म्प m-pa, म्ब m-ba, म्र m-ra, मु m-la ;

य्य y-ya, य्व y-va ;

र r-u, रु r-ú, र्क r-ka, र्ध r-dha ;

ल्क l-ka, ल्प l-pa, ल्ल l-la, ल्व l-va ;

न्न v-na, व्य v-ya, व्र v-ra ;

शु or शु sh-u, शू or शू sh-ú, शृ or शृ sh-ri, शृ or शृ sh-rí,
श् sh-cha, श्य sh-ch-ya, श्न sh-na, श्य or श्य sh-ya, श्र sh-ra,
श्य sh-r-ya, श्ल sh-la, श्व sh-va, श्व sh-v-ya ;

ष्ट sh-ta, ष्ट्य sh-t-ya, ष्ट्र sh-t-ra, ष्ट्र्य sh-t-r-ya, ष्ट्व sh-t-va,
ष्ठ sh-tha, ष्ठ्य sh-th-ya, ण्य sh-na, ण्य्य sh-n-ya, ण्म sh-ma ;

स्क s-ka, स्व s-kha, स्त s-ta, स्त्य s-t-ya, स्त्र or स्त्र s-t-ra,
स्त्व s-t-va, स्थ s-tha, स्न s-na, स्प s-pa, स्त्र s-ra ;

ह h-ú, ह h-ri, ह्न h-na, ह्न h-na, ह्न h-ma, ह्र h-ra, ह्र h-la, ह्र h-va.

§ 5. The sign ऽ, called *Avagraha* (i. e. 'separation, mark of separation'), is in many texts employed to indicate the elision of (short) अ a after preceding ए e or ओ o ; e. g. तेऽभवन् *te' bhavan* ; गजोऽस्ति *gajo' sti*.

§ 6. The numeral figures are :—

१	२	३	४	५	६	७	८	९	०
1	2	3	4	5	6	7	8	9	0
१०	10	१५	15	१४३	143	२६८	268	१८७९	1879

2.—Classification of the Letters.

§ 7. (a) Vowels are divided into :—

- (1.) Simple Vowels, अ, आ, इ, ई, उ, ऊ, ए, ऐ, ओ, औ ; and
- (2.) Diphthongs, ए, ऐ, ओ, औ.

(b) They are also divided into :—

- (1.) Short vowels, अ, इ, उ, क, ल; and
 (2.) Long vowels, आ, ई, ऊ, क्, ए, ऐ, ओ, औ.

✓ § 8. Short vowels which are not followed by any consonant, or are followed by only one consonant, are *prosodially short*; short vowels followed by combinations of two or more consonants and all long vowels are *prosodially long*.

§ 9. Vowels which differ in nothing but their quantity are called *homogeneous* vowels; अ and आ are homogeneous; इ and ई; उ and ऊ; क and क्.

§ 10. *Guṇa* and *Vṛiddhi*. The vowels अ, ए, औ and the syllables अर् and अल् are called *Guṇa*; the vowels आ, ऐ, औ and the syllables आर् (and आल्) are called *Vṛiddhi*. The relation of the *Guṇa* and *Vṛiddhi* vowels and syllables to the simple vowels will appear from the following table:—

Simple V. Guṇa. Vṛiddhi.	अ अ आ	इ & ई ए ऐ	उ & ऊ औ औ	क & क् अर् आर्	ल अल् (आल्)
--------------------------------	-------------	-----------------	-----------------	----------------------	-------------------

§ 11. (a) Consonants are classified thus:—

	SURD.			SONANT.			
	Unaspirate.	Aspirate.	Sibilants	Unaspirate.	Aspirate.	Nasal.	Semivowels.
Gutturals	क	ख	:	ग	घ	ङ	
Palatals	च	छ	श	ज	झ	ञ	य
Linguals	ट	ठ	ष	ड	ढ	ण	र
Dentals	त	थ	स	द	ध	न	ल
Labials	प	फ	:	ब	भ	म	व

(b) The consonant ह is a sonant aspirate.

(c) Vowels likewise are sonant.

§ 12. The three semivowels य, र्, and व् are sometimes nasal, and they are then distinguished from the ordinary य, र्, and व् by the sign for Anunâsika (§ 1 c) which is placed over them (यँ, रँ, and वँ).

CHAPTER II.

RULES OF EUPHONY (*Sandhi*).

A.—FINAL AND INITIAL LETTERS OF COMPLETE WORDS.

§ 13. A complete word (which ought to be carefully distinguished from a verbal root or a nominal base), when standing alone or at the end of a sentence or verse, may end in any vowel, except क् and ल्, or in one of the consonants क्, ट्, त्, प्, ड्, ण्, न्, म्, ल्, or Visarga.

§ 14. Words are not allowed to end in more consonants than one, except that they may end in one of the conjunct consonants क्, ट्, त्, and प्, provided both elements of these conjuncts are radical letters or substitutes for radical letters; e. g. Nom. Sing. of the base ऊर्ज् = ऊर्क्; 3. Sing. Imperf. Par. of rt. वृज् = अमाई.

§ 15. A word, when standing alone or at the commencement of a sentence or verse, may begin with any vowel or consonant, except क्, ल्, ड्, ञ्, ण्, Anusvâra, or Visarga.

§ 16. When complete words are joined together so as to form a sentence or verse, their final and initial letters remain in some instances unchanged, but in the majority of cases the final of the preceding or the initial of the following word, or both, must undergo certain changes which are intended to facilitate the pronunciation. The rules which teach these changes are called the *Rules of Euphony*, or *Rules of Sandhi*.

1.—Contact of Final and Initial Vowels.

§ 17. In general, no hiatus (*i. e.* the succession of two vowels without an intervening consonant) is allowed between two words. To avoid it, the final and initial vowels are made to coalesce, or the final vowel is changed to a semivowel, or the initial vowel is dropped. The special rules are:—

§ 18. Final simple vowels, short or long, unite with initial homogeneous vowels, short or long, and form the corresponding long vowels: *i. e.*—

अ or आ + अ or आ = आ; e. g. अत्र + अस्ति = अत्रास्ति; अत्र + आसीत् = अत्रासीत्; यदा + अस्ति = यदास्ति.

इ or ई + इ or ई = ई; e. g. अस्ति + इह = अस्तीह; अपि + ईक्षते = अपीक्षते; नदी + इह = नदीह.

उ or ऊ + उ or ऊ = ऊ; e. g. साधु + उक्तम् = साधूक्तम्; साधु + ऊचुः = साधूचुः.

क् + क् = क्; e. g. कर्तृ + कर्तु = कर्तृत्.

§ 19. Final अ and आ unite with initial इ or ई to ए, with initial उ or ऊ to ओ, with initial क् to अर्, with initial ए or ऐ to ऐ, and with initial ओ or औ to औ; *e. g.*—

तव + इच्छा = तवेच्छा; यदा + इच्छा = यदेच्छा; यथा + ईक्षते = यथेक्षते;
सा + उवाच = सोवाच; तदा + ऊचुः = तदोचुः; यथा + कृषिः = यथार्षिः;
तव + एव = तवैव; तव + ऐश्वर्यम् = तवैश्वर्यम्; सा + औषधिः = सौषधिः;
तव + औत्सुक्यम् = तवौत्सुक्यम्. ✓

§ 20. Final simple vowels, short or long, except अ and आ, before initial vowels not homogeneous with them are changed to the corresponding semivowels : *i. e.*—

इ or ई before अ, आ, उ, ऊ, क्, ए, ऐ, ओ, औ, to य्; *e. g.* इति + आह = इत्याह; इति + उक्तम् = इत्युक्तम्; नदी + एव = नद्येव.

उ or ऊ before अ, आ, इ, ई, क्, ए, ऐ, ओ, औ, to व्; *e. g.* मधु + अस्ति = मध्वस्ति; मधु + इह = मध्विह.

क् before अ, आ, इ, ई, उ, ऊ, ए, ऐ, ओ, औ, to र्; *e. g.* कर्तु + अस्ति = कर्त्रस्ति; कर्तु + इह = कर्त्रिह.

§ 21. Final ए and ओ before initial अ remain unchanged, but the initial अ is dropped; *e. g.*—

ते + अत्र = तेऽत्र; प्रभो + अत्र = प्रभोऽत्र.

§ 22. Final ए and ओ before any other initial vowel than अ are changed to अय् and अव्, or more commonly both to अ; the initial vowel is not changed. *E. g.*—

ते + आसन् = तयासन्, or more commonly त आसन्.

ते + इह = तयिह   ,   ,   ,   त इह.

प्रभो + एहि = प्रभवेहि   ,   ,   ,   प्रभ एहि.

§ 23. Final ऐ and औ are before all initial vowels changed to आय् and आव्, or both to आ; the usual practice is to change ऐ to आ, and औ to आव्. The initial vowel remains unchanged. *E. g.*—

तस्मै + अदात् = तस्मायदात्, or usually तस्मा अदात्.

तस्मै + उक्तम् = तस्मायुक्तम्,   ,   ,   तस्मा उक्तम्.

तौ + इह = ताविह, sometimes ता इह.

तौ + एव = तावेव,   ,   ,   ता एव.

Exceptions.

§ 24. (a) Final अ or आ of a preposition unites with the initial क् of a verbal form to आर्; *e. g.* प्र + कच्छति = प्राच्छति.

(b) Final अ or आ of a preposition unites with an initial ए and ओ

of a verbal form (except with the initial ए of forms derived from इ 'to go,' and एध् 'to grow') to ए and ओ; e. g.—

प्र + ऐजते = प्रेजते; प्र + ओखति = प्रोखति.—But अप् + स्ति = अपैति.

§ 25. (a) ई, ऊ, and ए, when final in dual forms and in अमी (Nom. Plur. Masc. of अद्स्) remain unchanged (*pragrihya*) before all initial vowels, and all initial vowels remain unchanged after them; e. g.—

गिरी + इह = गिरी इह 'two hills here.'

गिरी + एतौ = गिरी एतौ 'these two hills.'

अमी + अन्धाः = अमी अन्धाः 'those horses.'

भानू + आस्ताम् = भानू आस्ताम्; साधू ऊचतुः; लते इह; लते अत्र.

यजावहे इह 'we two sacrifice here.'

यजेते उभौ 'both sacrifice.'

आसाये अत्र 'you both sit here.'

(b) Interjections consisting of only one vowel and the final ओ of particles remain unchanged, and initial vowels remain unchanged after them; e. g.—

अ + अपेहि = अ अपेहि; इ इन्द्र; अहो अपेहि.

2.—Contact of Final Vowels and Consonants with Initial Vowels and Consonants.

(a.) Changes of Final Consonants.

§ 26. Surd finals can stand only before surd initials; before sonant letters they are changed to the corresponding sonants, (*Visarga* generally to र्), and before nasals to the nasal of their own class. Final dentals are generally assimilated to initial palatals and linguals, and final म् to any initial consonant. The special rules are:—

§ 27. Final क्, ट्, and प्—

(a) Before sonant letters are changed to ग्, झ्, and ब् respectively; e. g. सम्यक् + उक्तम् = सम्यगुक्तम्; सम्यक् + वरति = सम्यग्वरति; परिब्राह् + गच्छति = परिब्राह्गच्छति; ककुप् + वृष्टा = ककुब्बृष्टा.

(b) Before nasals, however, final क्, ट्, and प् are more commonly changed to ङ्, ण्, and म्; e. g. सम्यक् + मिलितः = सम्यग्मिलितः by (a), or more commonly सम्यङ्मिलितः; परिब्राह् + न = परिब्राह्ङ् or परिब्राण्; ककुप् + न = ककुङ् or ककुम्.

(c) Before surd consonants final क्, ट्, and प् remain unchanged; e. g. सम्यक् + पृष्टम् = सम्यक्पृष्टम्; परिब्राह् + तिष्ठति = परिब्राह्तिष्ठति; ककुप् + शुष्का = ककुप्शुष्का.

§ 28. Final न्—

(a) Before initial च् or छ्, is changed to च्; before ज् or झ्, to ज्; before ट् or ठ्, to ट्; before ड् or ढ्, to ड्; and before ल् to लृ; e. g. तन् + च् = तच्च; तन् + छिनन्ति = तच्छिनन्ति; तन् + जातम् = तज्जातम्; तन् + दङ्गम् = तदङ्गम्; तन् + डयते = तडुयते; तन् + लुब्धम् = तल्लुब्धम्.

(b) Before श्, final न् is changed to च्, after which the initial श् is commonly changed to छ्; e. g. शन् + शास्त्रम् = तच्छास्त्रम् or तच्छास्त्रम्.

(c) Before the remaining surd consonants final न् remains unchanged; e. g. तन् + करोति = तत्करोति; तन् + तिष्ठति = तत्तिष्ठति; तन् + फलम् = तत्फलम्; तन् + सहते = तत्सहते.

(d) Before the remaining sonant consonants and before vowels final न् is changed to ङ्; e. g. तन् + अर्हति = तद्वर्हति; तन् + गच्छति = तद्वच्छति; तन् + भूतम् = तद्वूतम्; तन् + रमते = तद्व्रमते.

(e) But before nasals final न् is more commonly changed to न्; e. g. तन् + नृत्यति = तद्वृत्यति by (d), or more commonly तद्वृत्यति; तन् + मुग्धम् = तद्वुग्धम् or तन्मुग्धम्.

§ 29. Final ङ् and ण्—

(a) Are doubled when preceded by a short vowel and followed by any initial vowel; e. g. प्रत्यङ् + आस्ते = प्रत्यङ्गास्ते; सुगण् + इति = सुगण्णिति.

(b) Otherwise final ङ् and ण् remain unchanged; e. g. प्राङ् + अस्ति = प्राङस्ति; प्राङ् + तिष्ठति = प्राङ्तिष्ठति; प्राङ् + सः = प्राङ्गः; सुगण् + गच्छति = सुगण्गच्छति; सुगण् + च् = सुगण्च; सुगण् + षट्म् = सुगण्षट्म्.

§ 30. Final न्—

(a) Is doubled when preceded by a short vowel and followed by any initial vowel; e. g. तुवन् + इह = तुवन्निह.

(b) Before ज्, झ्, and श्, final न् is changed to ज्; before ड् and ढ्, to ण्; and before ल् to the nasal लृ i. e. to लृ. After ज् the initial श् may be changed to छ्. E. g. तान् + जनान् = ताञ्जनान्; तान् + शत्रून् = ताञ्जशत्रून् or ताञ्छशत्रून्; तान् + उम्बरान् = ताण्डम्बरान्; तान् + लोकान् = ताल्लोकान्.

(c) Between final न् and initial च् or छ्, ट् or ठ्, and त् or थ्, the corresponding sibilants झ्, ष्, and स् are inserted (i. e. झ् before च् or छ्, ष् before ट् or ठ्, स् before त् or थ्), and before them the final न् is changed to Anusvāra; e. g. तान् + च् = तांश्च; तान् + दङ्गान् = तांष्टङ्गान्; तान् + नु = तांस्तु.

(d) Before vowels (except where (a) is applicable) and before the remaining consonants final न् remains unchanged; e. g. तान् + आह =

तानाह ; तान् + पालयति = तान्यालयति ; तान् + भर्तृन् = तान्भर्तृन् ; तान् + धत्ते = तान्धत्ते ; तान् + न = तान्न ; तान् + याति = तान्याति ; तान् + षट् = तान्यष्ट ; तान् + सः = तान्सः ; तान् + ह = तान्ह .

§ 31. Final म्—

(a) Before initial vowels remains unchanged ; e. g. तम् + आह = तमाह ; तम् + एव = तमेव .

(b) Before sibilants, and before ह् and र्, final म् is changed to Anusvâra ; e. g. तम् + शत्रुम् = तं शत्रुम् ; तम् + सः = तं सः ; तम् + ह = तं ह ; तम् + रक्षति = तं रक्षति .

(c) Before any other consonant final म् may be changed to Anusvâra, or it may be changed to the nasal of the class to which the initial consonant belongs, (to ङ्, ञ्, ण्, before च्, ल्, व्.) *The usual practice is to change म् before all consonants to Anusvâra.* E. g. अहम् + करोमि = अहं करोमि (or अहङ्करोमि) ; अहम् + च = अहं च (or अहञ्च) ; अहम् + तिष्ठामि = अहं तिष्ठामि (or अहन्तिष्ठामि) ; अहम् + पिबामि = अहं पिबामि (or अहम्पिबामि) ; अहम् + वच्मि = अहं वच्मि (or अहवच्मि) .

§ 32. Final ल् remains unchanged before all initial letters ; e. g. कमल् + अस्ति = कमलस्ति ; कमल् + करोति = कमल्करोति .

§ 33. Final Visarga, preceded by any vowel—

(a) Remains unchanged before initial surd gutturals and labials (क, ख, प, फ्) ; e. g. रामः + करोति = रामः करोति ; पुनः + करोति = पुनः करोति ; रविः + करोति = रविः करोति .

(b) Before sibilants, final Visarga may remain unchanged, or it may be assimilated to the following sibilant ; e. g. रामाः + षट् = रामाः षट् or रामाष्णट् ; रामः + सहते = रामः सहते or रामस्सहते ; पुनः + सः = पुनः सः or पुनस्सः .

(c) Before च् or छ्, ट् or ठ्, and त् or थ्, final Visarga is changed to ज्, ष्, and स् respectively ; e. g. रामः + च = रामञ्च ; रामः + तु = रामस्त्तु ; पुनः + तु = पुनस्त्तु ; रविः + तु = रविस्त्तु .

§ 34. Final Visarga, preceded by any vowel except अ or आ, is changed to र् before any sonant letter ; but it is dropped before र्, and a preceding short vowel is lengthened. E. g. रविः + उदेति = रविरुदेति ; मनुः + गच्छति = मनुर्गच्छति ; रविः + रूढः = रवी रूढः .

Exception: The final Visarga of भोः 'O, Ho,' is dropped before all sonant letters.

§ 35. Final अः, when standing for original अस्—

(a) Is changed to ओ before all sonant consonants ; e. g. रामः (for रामस्) + गच्छति = रामो गच्छति ; रामः + हसति = रामो हसति .

(b) It is changed to ओ also before initial अ; the initial अ itself is dropped. *E.g.* रामः + अस्ति = रामो ऽस्ति.

(c) Before all other initial vowels अः, when standing for original अस्, becomes अ; *e.g.* रामः + इह = राम इह; रामः + उवाच = राम उवाच.

§ 36. Final आः when standing for original आस्, becomes आ before all sonant letters; *e.g.* अन्धाः (for अन्धास्) + अत्र = अन्धा अत्र; अन्धाः + इह = अन्धा इह; अन्धाः + धावन्ति = अन्धा धावन्ति.

§ 37. The final Visarga of अः and आः, when standing for original र्, is changed to र् before all sonant letters; before an initial र् it is dropped and a preceding अ is lengthened. *E.g.* पुनः (for पुनर्) + अत्र = पुनरत्र; पुनः + इह = पुनरिह; पुनः + गच्छति = पुनर्गच्छति; पुनः + रमते = पुना रमते; द्वाः (for द्वार्) + अत्र = द्वारत्र; द्वाः + कृष्टा = द्वार्कृष्टा; द्वाः + रिक्ता = द्वा रिक्ता.

(b.) *Changes of Initial Consonants.*

§ 38. Initial छ—

(a) After a final short vowel, and after the particles मा and आ, must be changed to च्छ; *e.g.* तव + छाया = तव च्छाया; मा + छिदत् = मा च्छिदत्; आ + छादयति = आच्छादयति.

(b) After a final long vowel, छ् may optionally be changed to च्छ; *e.g.* सा + छिनन्ति = सा च्छिनन्ति or सा छिनन्ति.

§ 39. Initial ह after final ग्, ङ्, ञ्, and ष्, being substitutes for क्, द्, त्, and प् by § 27 (a) and § 28 (d), is commonly changed to घ्, ढ्, ध्, and भ् respectively; *e. g.* सम्यक् + ह = सम्यग्ह or commonly सम्यग्घ; तत् + ह = तद्ह or तद्ध; परिव्राट् + ह = परिव्राट्ह or परिव्राड्ह; ककुप् + ह = ककुप्ह or ककुब्भ.

§ 40. (a) The initial न् of verbal roots is generally changed to ण् after the prepositions अन्तः (अन्तर्), निः (निर्), परा, परि, प्र, and after हुः (हृर्); *e.g.* परि + नयति = परिणयति; प्र + नेतुम् = प्रणेतुम्; प्र + नीता = प्रणीता.

(b) The initial न् of नृत् 'to dance,' नन्द् 'to rejoice,' नर्द् 'to roar' and of a few other less common roots remains unchanged; *e. g.* प्र + नृत्यति = प्रनृत्यति.

(c) The initial न् of नश् 'to perish' remains unchanged, when the final ङ् is changed to ष्; *e.g.* प्र + नश्यति = प्रणश्यति; but प्र + नष्टः = प्रनष्टः.

(d) After the prepositions mentioned under (a) the न् of the preposition नि is changed to ण् before the roots गद्, नद्, पत् and certain others; *e.g.* प्रणिगदति, परिणिपतति.

§ 41. (a) The initial स् of many verbal roots is changed to ष् after prepositions ending in इ and उ, and after निः and हुः; *e.g.* नि + सीदति

= निषीदति; अभि + सिञ्चति = अभिसिञ्चति; अभि + स्तौति = अभिष्टौति; नि + सेवते = निषेवते.

(b) The initial स् of roots which contain a क्, क्, or र्, remains generally unchanged; e.g. वि + स्मरन् (from rt. स्मृ) = विस्मरन्; वि + स्रवति (from rt. कृ) = विस्रवति; वि + स्तीर्णम् (from rt. स्तृ) = विस्तीर्णम्.

**B.—CHANGES OF FINAL LETTERS OF NOMINAL AND VERBAL BASES
AND INITIAL LETTERS OF TERMINATIONS, AND OF OTHER
LETTERS IN THE INTERIOR OF WORDS.**

§ 42. The special rules for the changes which take place when final letters of nominal and verbal bases come in contact with initial letters of terminations will be given under the heads of Declension, Conjugation, &c. Here only the most general rules are noticed.

§ 43. In the interior of a simple word no hiatus (see § 17) is allowed, except in तितउ 'a sieve.'

§ 44. The rules laid down in §§ 18-23 apply generally also to the final letters of bases and the initial letters of terminations; e.g. कान्त + अः = कान्ताः; कान्ता + अः = कान्ताः; कान्त + ई = कान्ते; कान्त + औ = कान्तौ; मति + ए = मत्ये; नदी + अः = नद्यः.

§ 45. Final इ, ई, and उ, ऊ, especially when they are radical vowels, are sometimes changed to इक् and उक् before terminations commencing with a vowel; e.g. वी + अन्ति = वियन्ति; भी + इ = भियि; यु + अन्ति = जुवन्ति; भू + इ = भुवि.

§ 46. Radical इ and उ, followed by radical र् or व्, are generally lengthened when र् or व् are followed by another consonant; e.g. दिक् + यामि = दीव्यामि; गिर् + मिः = गीर्भिः; पुर + मिः = पूर्भिः.

§ 47. Final radical क् is sometimes changed to रि, or, when preceded by more consonants than one, to अर्; e.g. कृ + यते = क्रियते; स्तृ + यते = स्मर्यते.

§ 48. Final radical क् before terminations beginning with a vowel is generally changed to इर्, before terminations beginning with a consonant, to ईर्; when क् is preceded by a labial letter, it is changed to उर् and ऊर् respectively. E.g. कृ + अति = किरति; कृ + यते = कीर्यते; पिप् + अति = पिपुरति; पिप् + याम् = पिपूर्याम्.

§ 49. Final ए, ऐ, ओ, and औ, before terminations commencing with a vowel or य्, are mostly changed to अय्, आय्, अय्, and आय् respectively; e.g. ने + अन = नयन; रै + अः = रायः; गो + इ = गवि; नौ + अः = नावः; गो + य = गव्य.

§ 50. Before initial vowels, semivowels, and nasals of terminations, final consonants of nominal and verbal bases remain generally unchanged; *e. g.* बुह् + ए = बुहे; रोह् + मि = रोमि; बुह् + यते = बुह्यते; वच् + मि = वच्मि; मरुत् + आ = मरुता.

§ 51. When a termination begins with any other consonant than a semivowel or nasal, the following rules apply :—

(a) Final surd consonants before initial sonant consonants become sonant; *e. g.* मरुत् + मिः = मरुमिः; सर्वशक् + भ्याम् = सर्वशग्भ्याम्.

(b) Final sonant consonants before initial surd consonants become surd; *e. g.* तनोनुह् + सु = तनोनुत्सु; अह् + सि = अत्सि.

(c) Final aspirate consonants are changed to the corresponding surd unaspirates before initial surd consonants, and to the corresponding sonant unaspirates before initial sonant consonants; *e. g.* सुयुध् + सु = सुयुत्सु; अभिमथ् + मिः = अभिममिः.

(d) Final palatal consonants (including ञ्), ष्, and ह् are commonly changed to क्, ग्, or to ट्, ड्; *e. g.* वाच् + मिः = वामिः; रुज् + मिः = रुमिः; सदृग् + मिः = सदृमिः; सम्राज् + मिः = सम्रामिः; लिह् + मिः = लिमिः; लिह् + सु = लिदु.

(e) Final स् is changed to Visarga, or to र्, or it is dropped; अस् is changed to ओ before sonant consonants; *e. g.* मनस् + सु = मनःसु or मनस्सु; ज्योतिस् + मिः = ज्योतिमिः; आस् + ध्वे = आध्वे; मनस् + मिः = मनोमिः.

§ 52. Of two or more conjunct consonants which meet at the end of a word, generally (see § 14) only the first is retained, the others being dropped; *e. g.* मरुत् + स् = मरुत्; सुयुध् + स् = सुयुत् + स् (by § 51 c) = सुयुत्; अदन्त् + स् = अदन्; but ऊर्ज् + स् = ऊर्क् + स् (by § 51 d and b) = ऊर्क्.

§ 53. When the final sonant aspirates घ्, ढ्, ध्, भ्, or ह् are changed to unaspirate letters, and when the syllable which originally ended with घ्, ढ्, ध्, भ्, or ह्, commences with one of the sonant unaspirate letters ग्, ढ्, or ब्, the latter are changed to घ्, ध्, or भ् respectively; *e. g.* बुध् + सु = बुत् + सु (by § 51 c) = भुत्सु; दुह् + स् = दुक् + स् = धुक् + स् = धुक् (by § 52).

§ 54. छ् in the interior of a simple word after a vowel is changed to च्छ्; *e. g.* rt. छिद्, Imperf. अच्छिनत्, Perf. चिच्छेद; rt. प्रछ्, Perf. पप्रच्छ.

§ 55. Initial त् and थ् of terminations after sonant aspirates are changed to ध्; *e. g.* लभ् + त् = लभ् + ध् = लब्ध (§ 51 c); रुन्ध् + थः = रुन्ध् + धः = रुन्धः.

§ 56. Initial dentals of terminations after final linguals of bases are changed to the corresponding linguals; e. g. ईद् + ते = ईदे (§ 51 b); द्विष् + धि = द्विड् + धि (§ 51 d) = द्विट्ठि; इष् + त = इट्; सुड् + नाति = मङ्गाति.

§ 57. न्, when immediately preceded by च् or ज्, is changed to ञ्; e. g. याच् + ना = याञ्जा; यज् + न = यज्ञ.

§ 58. Dental न्, provided it be followed by a vowel or by one of the consonants न्, म्, य्, व्, is changed to lingual ण्, when it is preceded by क्, छ्, र्, or ष्, either immediately or separated from these letters by vowels, gutturals, labials, य्; व्, ह्, or Anusvâra; e. g. कर्तृ + नाम् = कर्तृणाम्; कर् + अन = करण; कर्मन् + आ = कर्मणा; ब्रह्मन् + आ = ब्रह्मणा; राम, Instr. Sing. रामेण; द्वेष, Instr. Sing. द्वेषेण; पुष् + नाति = पुष्णाति; गृह् + नाति = गृह्णाति. But गर्ता + नाम् = गर्तानाम्; अर्ध, Instr. Sing. अर्धेन &c.

§ 59. The sibilant स्, provided it be followed by a vowel, or by a dental consonant, or by म्, or य्, or व्, is changed to ष्, when it is preceded by क्, र्, ल्, or by any vowel except अ and आ, either immediately or separated from it by Anusvâra or Visarga; e. g. कमल् + सु = कमल्षु; वाच् + सु = वाक् + सु = वाक्षु; अग्नि + सु = अग्निषु; भानु + सु = भानुषु; ज्योतिस् + आ = ज्योतिषा; धनुस्, Nom. Plur. धनृषि; सर्पिः + सु = सर्पिःषु or सर्पिष्षु; वच् + स्यति = वक् + स्यति = वक्ष्यति &c.

CHAPTER III.

DECLENSION OF NOUNS SUBSTANTIVE AND ADJECTIVE.

§ 60. The Declension of Adjectives does not, in general, differ from that of Substantives.

§ 61. Nouns substantive and adjective have *three Genders*, a *masculine* gender, a *feminine* gender, and a *neuter* gender. The gender of substantives must be learned from the dictionary. Adjectives assume the gender of the substantives which they qualify.

§ 62. Nouns substantive and adjective are given in the dictionary in their *base* or *crude form*. Whenever an adjective assumes in the Feminine a base different from that which it has in the masculine gender, its masculine base is given in the dictionary, and the feminine base is derived from the masculine base by the addition of a feminine affix; e. g. कान्त 'beloved,' Fem. base कान्ता + आ = कान्ता; धनिन् 'wealthy,'

Fem. base धनिन् + ई = धनिनी. The neuter base of adjectives is generally the same as the masculine base.

§ 63. Declension consists in the addition to the base of certain *terminations* which denote the various cases in the different numbers.

§ 64. (a) Nouns substantive and adjective have *three Numbers*, a *singular* number, a *dual* number, and a *plural* number. The dual number denotes 'two.' *E.g.* Base अश्व 'horse,' Sing. अश्वः 'a horse,' Dual अश्वौ 'two horses,' Plur. अश्वाः 'horses.'

(b) A few nouns are used in the Plural only; आपः Fem. Plur. 'water'; दाराः Masc. Plur. 'a wife'; etc.

§ 65. There are *eight Cases* in each number; viz. *Nominative* (N.), *Accusative* (Ac.), *Instrumental* (I.), *Dative* (D.), *Ablative* (Ab.), *Genitive* (G.), *Locative* (L.), and *Vocative* (V.). The meaning of the Instrumental is in English expressed by such prepositions as 'by, with, by means of;' the meaning of the Ablative by such prepositions as 'away from, from;' the meaning of the Locative is generally expressed by 'in' or 'at.'

§ 66. Table of Case-terminations added to masculine and feminine bases:—

	<i>Sing.</i>	<i>Dual.</i>	<i>Plur.</i>
N.	: (i. e. स्)	औ	अः (i.e. अस्).
Ac.	अम्	औ	अः (i.e. अस्).
I.	आ	भ्याम्	भिः (i.e. भिस्).
D.	ए	भ्याम्	भ्यः (i.e. भ्यस्).
Ab.	अः (i.e. अस्)	भ्याम्	भ्यः (i.e. भ्यस्).
G.	अः (i.e. अस्)	ओः (i.e. ओस्)	आम्.
L.	इ	ओः (i.e. ओस्)	इ.

The termination of the N. Sing. is always dropped after bases ending in consonants (see § 52). The Vocative is generally like the Nominative.

§ 67. The same terminations are added to neuter bases, except in the N., Ac., and V. of all numbers. No termination is added to neuter bases (except those in अ) in the N., Ac., and V. Sing.; in the N., Ac., and V. Dual ई is added instead of औ; in the N., Ac., and V. Plur. इ is

added instead of अः, and a nasal is inserted before the final of bases ending in consonants, except those that end in a nasal or semivowel.

§ 68. The above terminations undergo various changes, especially when added to bases ending in vowels; these changes are best learned from the paradigms given under the various declensions.

§ 69. Terminations beginning with consonants may for convenience sake be called *consonantal terminations*, terminations beginning with vowels *vowel-terminations*.

§ 70. According to the final letter of the base the Declension of nouns substantive and adjective is divided into:—

A.—Declension of bases ending in consonants or Declension of *Consonantal Bases* (Decl. I.—XI.); and

B.—Declension of bases ending in vowels or Declension of *Vowel-Bases* (Decl. XII.—XVII.).

Consonantal Bases are subdivided into—

1. *Unchangeable Bases, i.e.* Bases which either undergo no change at all (Decl. I.), or undergo generally only such changes as are required by the rules of Sandhi (Decl. II.—V.); and
2. *Changeable Bases, i. e.* Bases which in their declension show a strong and a weak form, or a strong, a middle, and a weakest form (Decl. VI.—XI.).

A.—CONSONANTAL BASES.

1.—UNCHANGABLE BASES.

DECLENSION I.

Bases ending in ण् and ण्.

§ 71. *Sandhi*:—

1. इ may optionally be inserted between the final ण् of a base and the termination सु of the L. Plur.

2. After final ण् the termination सु of the L. Plur. is changed to षु (§ 59).

§ 72. *Paradigms*: सुगण् *m. f. n.* ‘counting well,’ कर्मण् *m. f. n.* ‘naming,’ the goddess Lakshmi or the lotus.’

Base: सुगण् sugaṇ कमल् kamal

Masc. and Fem.

Singular.

N. V.	सुगण्	sugaṇ	कमल्	kamal
Ac.	सुगणम्	sugaṇ-am	कमलम्	kamal-am
I.	सुगणा	sugaṇ-ā	कमला	kamal-ā
D.	सुगणे	sugaṇ-e	कमले	kamal-e
Ab. G.	सुगणः	sugaṇ-akḥ	कमलः	kamal-akḥ
L.	सुगणि	sugaṇ-i	कमलि	kamal-i

Dual.

N. V. Ac.	सुगणौ	sugaṇ-au	कमलौ	kamal-au
I. D. Ab.	सुगण्भ्याम्	sugaṇ-bhyām	कमलभ्याम्	kamal-bhyām
G. L.	सुगणोः	sugaṇ-okḥ	कमलोः	kamal-okḥ

Plural.

N. V. Ac.	सुगणः	sugaṇ-akḥ	कमलः	kamal-akḥ
I.	सुगण्भिः	sugaṇ-bhiḥ	कमलभिः	kamal-bhiḥ
D. Ab.	सुगण्भ्यः	sugaṇ-bhyaḥ	कमलभ्यः	kamal-bhyaḥ
G.	सुगणाम्	sugaṇ-ām	कमलाम्	kamal-ām
L.	सुगण्सु or सुगण्ड्सु	sugaṇ-su or sugaṇ-t-su	कमलसु	kamal-shu

Neuter.

Sing. N. V. Ac.	सुगण्	sugaṇ	कमल्	kamal
Dual. N. V. Ac.	सुगणी	sugaṇ-i	कमली	kamal-i
Plur. N. V. Ac.	सुगणि	sugaṇ-i	कमलि	kamal-i

The remaining cases are like those of the Masc. and Fem.; e. g.
Sing. I. सुगणा, कमला; D. सुगणे, कमले &c.

DECLENSION II.

Bases ending (for the most part) in radical consonants other than nasals and semivowels; viz. :—

(a) *Bases in क ख ग घ, द द ड ढ, त थ द ध, प फ ब भ;*

(b) *Bases in च ज ण ष छ;*

(c) *Bases in ह.*

(a.)—*Bases ending in क ख ग घ, द द ड ढ, त थ द ध, प फ ब भ.*

§ 73. *Sandhi:—*

1. Before vowel-terminations the final of the base remains unchanged (§ 50).

2. In the N. and V. Sing. Masc. and Fem., and in the N., V., and Ac. Sing. Neut. final क, ख, ग, घ become क्, final द, द, ड, ढ become द्, final त, थ, द, ध become त्, and final प, फ, ब, भ become प् (§ 51).

3. In the L. Plur. finals are treated as in the N. Sing. (§ 51); subsequently the termination सु is after क् changed to सु (§ 59), and त् may optionally be inserted between final द् and the termination सु.

4. Before the terminations निः, भ्यः, and भ्याम् final क, ख, ग, घ become ग्, final द, द, ड, ढ become ड्, final त, थ, द, ध become द्, and final प, फ, ब, भ become ब् (§ 51).

5. When final घ, द, ध or भ् by rules 2, 3, and 4 are changed to क्, द्, त्, प्, or to ग्, ड्, द्, ब्, § 53 must be observed.

§ 74. *Paradigms:* विश्वजित् *m. f. n.* 'conquering all;' अभिमथ् *m. f. n.* 'kindling fire;' तमोनुद् *m. f. n.* 'dispelling darkness;' सुयुध् *m. f. n.* 'fighting well;' धर्मबुध् *m. f. n.* 'knowing the law;' सर्वशक् *m. f. n.* 'almighty.'

Base: विश्वजित् अभिमथ् तमोनुद्

Masc. and Fem.

Singular.

N. V.	विश्वजित्	अभिमत्	तमोनुत्
Ac.	विश्वजितम्	अभिमथम्	तमोनुदम्
I.	विश्वजिता	अभिमथा	तमोनुदा
D.	विश्वजिते	अभिमथे	तमोनुदे
Ab. G.	विश्वजितः	अभिमथः	तमोनुदः
L.	विश्वजिति	अभिमथि	तमोनुदि

Dual.

N. V. Ac.	विश्वजितौ	अग्निमथौ	तमोनुदौ
I. D. Ab.	विश्वजिज्ञ्याम्	अग्निमिज्ञ्याम्	तमोनुज्ञ्याम्
G. L.	विश्वजितोः	अग्निमथोः	तमोनुदोः

Plural.

N. V. Ac.	विश्वजितः	अग्निमथः	तमोनुदः
I.	विश्वजिज्ञिः	अग्निमिज्ञिः	तमोनुज्ञिः
D. Ab.	विश्वजिज्ञः	अग्निमिज्ञः	तमोनुज्ञः
G.	विश्वजिताम्	अग्निमथाम्	तमोनुदाम्
L.	विश्वजित्सु	अग्निमत्सु	तमोनुत्सु

Neuter.

Sing. N. V. Ac.	विश्वजित्	अग्निमत्	तमोनुत्
Dual. N. V. Ac.	विश्वजिती	अग्निमथी	तमोनुदी
Plur. N. V. Ac.	विश्वजिन्ति	अग्निमन्थि	तमोनुन्दि

The rest like Masc. and Fem.

Base :	सुयुध्	धर्मबुध्	सर्वशक्
--------	--------	----------	---------

Masc. and Fem.*Singular.*

N. V.	सुयुत्	धर्मभुत्	सर्वशक्
Ac.	सुयुधम्	धर्मबुधम्	सर्वशकम्
I.	सुयुधा	धर्मबुधा	सर्वशका
D.	सुयुधे	धर्मबुधे	सर्वशके
Ab. G.	सुयुधः	धर्मबुधः	सर्वशकः
L.	सुयुधि	धर्मबुधि	सर्वशकि

Dual.

N. V. Ac.	सुयुधौ	धर्मबुधौ	सर्वशकौ
I. D. Ab.	सुयुझाम्	धर्मभुझाम्	सर्वशग्भ्याम्
G. L.	सुयुधोः	धर्मबुधोः	सर्वशकोः

Plural.

N. V. Ac.	सुयुधः	धर्मबुधः	सर्वशकः
I.	सुयुङ्भिः	धर्मभुङ्भिः	सर्वशग्भिः
D. Ab.	सुयुझः	धर्मभुझः	सर्वशग्भ्यः
G.	सुयुधाम्	धर्मबुधाम्	सर्वशकाम्
L.	सुयुत्सु	धर्मभुत्सु	सर्वशक्षु

Neuter.

Sing. N. V. Ac.	सुयुत्	धर्मभुत्	सर्वशक्
Dual. N. V. Ac.	सुयुधी	धर्मबुधी	सर्वशकी
Plur. N. V. Ac.	सुयुन्धि	धर्मबुन्धि	सर्वशङ्घि

The rest like Masc. and Fem.

- § 75. Decline: हरित् *m. f. n.* 'green,' like विश्वजित्;
 मरुत् *m.* 'wind,' like विश्वजित् in Masc.;
 वृषद् *f.* 'a stone,' like तमोनुद् in Fem.;
 ककुब् *f.* 'a region,' like सुयुध् in Fem. (with labial for dental).

(b.)—Bases ending in च्, ज्, ण्, ष्, छ्.

§ 76. Sandhi:—

1. Before vowel-terminations the final of the base remains unchanged (§ 50); but final छ् may optionally be changed to ञ्; (observe § 54).

2. In all the remaining cases—

(a) Final च् is changed to क्, and the base then declined as a base ending in क्.

(b) Final ज् is changed to क्; but, when the final ज् forms part of the roots सृज् 'to emit, to create' (except in सृज् *f.* 'a garland,' Sing. N.

सक् &c.), सृज् 'to cleanse,' यज् (contracted into इज्) 'to sacrifice,' (except in कृत्विज्, *m.* 'an officiating priest,' Sing. N. कृत्विक् &c.), राज् 'to shine, to govern,' आज् 'to shine,' and as the final of परिव्राज् *m.* 'a religious mendicant,' it is changed to इ. Afterwards the bases are declined as bases ending in क् and इ respectively.

(c) Final ज् is changed to इ; but when forming part of the roots दिश् 'to point,' दृश् 'to see,' स्पृश् 'to touch,' and मृश् 'to stroke,' it is changed to क्; and when forming part of the root नश् 'to perish,' it is changed optionally either to इ or to क्. Afterwards the bases are declined as bases ending in इ or in क्.

(d) Final ष् is changed to इ, except in बृष् *m. f. n.* 'bold,' where it is changed to क्. The bases are afterwards declined as bases ending in इ and क् respectively.

(e) Final छ् is changed to इ, and the base is then declined as a base ending in इ.

§ 77. *Examples:* The N., V., and Ac. Sing., and the I. and L. Plur. of the Masc. and Fem., and the N., V., Ac. Sing., Dual, and Plur. of the Neuter of the following paradigms: सत्यवाच् *m. f. n.* 'speaking the truth;' शेषभुज् *m. f. n.* 'eating the rest;' विश्वसृज् *m. f. n.* 'creating the universe;' विग् *m. f. n.* 'entering;' सुवृग् *m. f. n.* 'well-looking;' नश् *m. f. n.* 'perishing;' द्विष् *m. f. n.* 'hating;' बृष् *m. f. n.* 'bold;' शब्दप्राछ् or शब्दप्राश् *m. f. n.* 'inquiring about a word:'

Base : सत्यवाच्   शेषभुज्   विश्वसृज्

Masc. and Fem.

Sing. N. V.	सत्यवाक्	शेषभुक्	विश्वसृद्
Sing. Ac.	सत्यवाचम्	शेषभुजम्	विश्वसृजम्
Plur. I.	सत्यवाग्भिः	शेषभुग्भिः	विश्वसृद्भिः
Plur. L.	सत्यवाक्षु	शेषभुक्षु	विश्वसृद्भ्यु or विश्वसृद्भ्यु

Base : विग्   सुवृग्   नश्

Masc. and Fem.

Sing. N. V.	विद्	सुवृक्	नद् or नक्
Sing. Ac.	विशम्	सुवृशम्	नशम्

Plur. I.	विद्भिः	सुवृग्भिः	नद्भिः or नग्भिः
Plur. L.	विट्सु or विट्सु	सुवृक्षु	नट्सु or नट्सु or नक्षु
Base :	दिष्	दधृष्	शब्दप्राङ् or शब्दप्राश्

Masc. and Fem.

Sing. N.V.	विट्	दधृक्	शब्दप्राट्
Sing. Ac.	दिषम्	दधृषम्	शब्दप्राच्छम् or शब्दप्राशम्
Plur. I.	दिद्भिः	दधृग्भिः	शब्दप्राद्भिः
Plur. L.	विट्सु or विट्सु	दधृक्षु	शब्दप्राट्सु or शब्दप्राट्सु
Base :	सत्यवाच्	शेषभुज्	विश्वसृज्

Neuter.

Sing. N.V.Ac.	सत्यवाक्	शेषभुक्	विश्वसृट्
Dual. N.V.Ac.	सत्यवाची	शेषभुजी	विश्वसृजी
Plur. N.V.Ac.	सत्यवाञ्चि	शेषभुञ्जि	विश्वसृञ्जि
Base :	विश्	सुवृश्	नश्

Neuter.

Sing. N.V.Ac.	विट्	सुवृक्	नट् or नक्
Dual. N.V.Ac.	विशी	सुवृशी	नशी
Plur. N.V.Ac.	विंशि	सुवृंशि	नंशि
Base :	दिष्	दधृष्	शब्दप्राङ् or शब्दप्राश्

Neuter.

Sing. N.V.Ac.	विट्	दधृक्	शब्दप्राट्
Dual. N.V.Ac.	दिषी	दधृषी	शब्दप्राच्छी or शब्दप्राशी
Plur. N.V.Ac.	दिंषि	दधृषि	शब्दप्राञ्छि or शब्दप्रांशि

- § 78. Decline: वाक् *f.* 'speech,' like सत्यवाक् in Fem.;
 भिषज् *m.* 'a physician,' like शेषभुज् in Masc.;
 रुज् *f.* 'a disease,' like शेषभुज् in Fem.;
 सम्राज् *m.* 'a king,' like विश्वसृज् in Masc.;
 दिग् *f.* 'direction,' like सुवृग् in Fem.;
 त्विष् *f.* 'splendour' like द्विष् in Fem.

§ 79. *Irregular bases:* आशिष् *f.* 'a blessing,' and सजुष् *m.* 'a companion.'

	<i>Singular.</i>	<i>Dual.</i>	<i>Plural.</i>
N.V. आशीः सजूः	}	आशिषौ सजुषौ	आशिषः सजुषः
Ac. आशिषम् सजुषम्			
I. आशिषा सजुषा	}	आशीर्भ्याम् सजूर्भ्याम्	आशीर्मिः सजूर्मिः
D. आशिषे सजुषे			}
Ab. आशिषः सजुषः			
G. आशिषः सजुषः	}	आशिषोः सजुषोः	{ आशिषाम् सजुषाम् आशीषु सजूषु or or आशीःषु सजूःषु
L. आशिषि सजुषि			

(c.)—*Bases ending in ह्.*

§ 80. *Sandhi:—*

1. Before vowel-terminations the final ह् remains unchanged (§ 50).

2. In all the remaining cases, (a) ह् is changed to द्; (b) but when final in a root which commences with ह्, and in उष्णिह् *f.* a particular kind of metre, ह् is changed to घ्; (c) when forming part of the roots दुह् 'to hate,' मुह् 'to faint,' स्निह् 'to love,' and स्तुह् 'to spue,' ह् may optionally be changed to द् or to घ्; (d) and when forming part of the root नह् 'to bind,' it is changed to ध्. Afterwards the bases are declined as bases originally ending in द्, घ्, or ध्.

§ 81. *Examples:* The N., V., and Ac. Sing., and the I. and L. Plur. of the Masc. and Fem., and the N. V. Ac. Sing., Dual, and Plur. of the Neuter of the following paradigms: लिह् *m. f. n.* 'licking'; गुह् *m. f. n.*

‘covering;’ दुह् *m. f. n.* ‘milking;’ दुह् *m. f. n.* ‘hating;’ उपानह् *f.* ‘a shoe.’

Base : लिह् गुह् दुह् ब्रुह् उपानह्

Masc. and Fem.

Fem.

Sing. N. V.	लिट्	घुट्	धुक्	धुट् or धुक्	उपानत्
Sing. Ac.	लिहम्	गुहम्	दुहम्	ब्रुहम्	उपानहम्
Plur. I.	लिङ्भिः	घुङ्भिः	धुग्भिः	धुङ्भिः or धुग्भिः	उपानङ्भिः
Plur. L.	लिट्सु	घुट्सु	धुक्षु	धुट्सु or धुक्षु	उपानत्सु
	or	or		or	
	लिट्सु	घुट्सु		धुट्सु	

Neuter.

Sing. N. V. Ac.	लिट्	घुट्	धुक्	धुट् or धुक्
Dual. N. V. Ac.	लिही	गुही	दुही	ब्रुही
Plur. N. V. Ac.	लिहि	गुहि	दुहि	ब्रुहि

§ 82. *Irregular base* : बुरासाह् *m.*, a name of Indra, changes its स् to ष् whenever its final ह् is changed; *e. g.* N. V. बुराषाट्, but Ac. बुरासाहम्, I. बुरासाहा &c.

DECLENSION III.

Bases ending in इ.

§ 83. *Sandhi* :—

1. The final इ is changed to Visarga in the N. and V. Sing. Masc. and Fem., and in the N., V., and Ac. Sing. Neut.
2. In all other cases it remains unchanged. (§ 50.)
3. Penultimate इ and उ are lengthened in the N. and V. Sing. Masc. and Fem., and in the N., V., and Ac. Sing. Neut., and before all consonantal terminations. (§ 46.)
4. The termination सु of the L. Plur. is changed to सु. (§ 59.)

§ 84. *Paradigms* : गिरि *f.* ‘speech;’ पुर *f.* ‘a town;’ वार *n.* ‘water.’

Base :   गिर्   पुर   वार्

Singular.

N. V.	गीः	पूः	वाः
Ac.	गिरम्	पुरम्	वार्
I.	गिरा	पुरा	वार
D.	गिरे	पुरे	वारे
Ab. G.	गिरः	पुरः	वारः
L.	गिरि	पुरि	वारि

Dual.

N. V. Ac.	गिरौ	पुरौ	वारौ
I. D. Ab.	गीर्भ्याम्	पूर्य्याम्	वार्भ्याम्
G. L.	गिरोः	पुरोः	वारोः

Plural.

N. V. Ac.	गिरः	पुरः	वारि
I.	गीर्भिः	पूरिभिः	वारिभिः
D. Ab.	गीर्भ्यः	पूर्य्यः	वार्य्यः
G.	गिराम्	पुराम्	वाराम्
L.	गीर्षु	पूरुषु	वारुषु

DECLENSION IV.

Bases ending in the affixes इन्, मिन्, and विन् (Masc. and Neut).

§ 85. Sandhi :—

1. Before vowel-terminations the final न् of the base remains unchanged (§ 50), except when it is changed to ण् by § 58.
2. Before consonantal terminations final न् is dropped; the termination सु of the L. Plur. becomes शु (§ 59).
3. The final न् is dropped in the N. Sing. Masc. and the N. and Ac. Sing. Neut., and optionally in the V. Sing. Neut.
4. The penultimate इ is lengthened in the N. Sing. Masc. and in the N., V., and Ac. Plur. Neut.

§ 86. *Paradigms:* धनिन् *m. n.* 'possessed of riches;' सग्विन् *m. n.* 'wearing a garland.'

Base : धनिन् सग्विन् धनिन् सग्विन्

Masculine.

Neuter.

Singular.

N.	धनी	सग्वी	}	धनि	सग्वि
Ac.	धनिनम्	सग्विणम्			
I.	धनिना	सग्विणा	}	.....like Masc.	
D.	धनिने	सग्विणे			
Ab. G.	धनिनः	सग्विणः			
L.	धनिनि	सग्विणि			
V.	धनिन्	सग्विन्		धनि or धनिन् सग्वि or सग्विन्	

Dual.

N. V. Ac.	धनिनौ	सग्विणौ	धनिनी	सग्विणी
I. D. Ab.	धनिभ्याम्	सग्विभ्याम्	}.....like Masc.	
G. L.	धनिनोः	सग्विणोः		

Plural.

N. V. Ac.	धनिनः	सग्विणः	धनीनि	सग्वीणि
I.	धनिभिः	सग्विभिः	} .....,like Masc.	
D. Ab.	धनिभ्यः	सग्विभ्यः		
G.	धनिनाम्	सग्विणाम्		
L.	धनिषु	सग्विषु		

§ 87. The Feminine base of nouns which follow this declension is formed by the addition of the feminine affix ई to the masculine base; e. g. धनिन्, Fem. base धनिनी; सग्विन्, Fem. base सग्विणी; it is declined like नदी (§ 141).

DECLENSION V.

Bases ending in the affixes अस्, इस्, and उस्.

§ 88. Sandhi:—

1. The final स् is changed to Visarga in the N. and V. Sing. Masc. and Fem., and the N., V., and Ac. Sing. Neut.
2. Before vowel-terminations the स् of अस् remains unchanged (§50), but the स् of इस् and उस् becomes ष (§ 59).
3. Before भिः, भ्यः, and भ्याम्, अस् is changed to ओ, इस् to इर्, and उस् to उर्.
4. The termination स्तु of the L. Plur. remains unchanged after अस्, while the स् of अस् may optionally either remain स् or be changed to Visarga. After इस् and उस् the termination स्तु must be changed to शु (§ 59), and the स् of इस् and उस् must be changed, either to ष, or to Visarga.
5. The अ of अस् is lengthened in N. Sing. Masc. and Fem.; and अ, इ, उ of अस्, इस्, उस् are lengthened in the N., V., and Ac. Plur. Neut.

§ 89. *Paradigms:* सुमनस् *m. f. n.* 'well-minded'; उदर्विस् *m. f. n.* 'flaring upwards'; अचक्षुस् *m. f. n.* 'eyeless, blind.'

Base: सुमनस् उदर्विस् अचक्षुस्   सुमनस् उदर्विस् अचक्षुस्

Masc. and Fem.

Neuter.

Singular.

N.	सुमनाः उदर्विः अचक्षुः	} सुमनः उदर्विः अचक्षुः
Ac.	सुमनसम् उदर्विषम् अचक्षुषम्	
I.	सुमनसा उदर्विषा अचक्षुषा	} like Masc. and Fem.
D.	सुमनसे उदर्विषे अचक्षुषे	
Ab.G.	सुमनसः उदर्विषः अचक्षुषः	
L.	सुमनसि उदर्विषि अचक्षुषि	
V.	सुमनः उदर्विः अचक्षुः	

Dual.

N.V.Ac.	सुमनसौ	उदर्चिषौ	अचक्षुषौ	सुमनसी	उदर्चिषी	अचक्षुषी	
I.D.Ab.	सुमनोभ्याम्	उर्चिभ्याम्	अक्षुभ्याम्				} like Masc. and Fem.
G.L.	सुमनसोः	उदर्चिषोः	अचक्षुषोः				

Plural.

N.V.Ac.	सुमनसः	उदर्चिषः	अचक्षुषः	सुमनांसि	उदर्चिषि	अचक्षुषि	
I.	सुमनोभिः	उदर्चिभिः	अक्षुभिः				} like Masc. and Fem.
D. Ab.	सुमनोभ्यः	उदर्चिभ्यः	अक्षुभ्यः				
G.	सुमनसाम्	उदर्चिषाम्	अचक्षुषाम्				
L.	सुमनस्सु	उदर्चिषु	अचक्षुषु				
	or	or	or				
	सुमनःसु	उदर्चिःषु	अचक्षुःषु				

- § 90. Decline : चन्द्रमस् *m.* 'the moon,' like सुमनस् in Masc. ;
 अप्सरस् *f.* 'a nymph,' like सुमनस् in Fem. ;
 पयस् *n.* 'water,' like सुमनस् in Neut. ;
 ज्योतिस् *n.* 'light,' like उदर्चिस् in Neut. ;
 यजुस् *n.* 'the Yajurveda,' like अचक्षुस् in Neut.

§ 91. *Irregular bases* : अनेहस् *m.* 'time,' and पुरुदंशस् *m.*, a name of Indra, drop Visarga in the N. Sing. : अनेहा, पुरुदंशा. उशनस् *m.*, a proper name, does the same (N. Sing. उशाना) ; and forms the V. Sing. either उशानः, or उशान, or उशानन्.

2.—CHANGEABLE BASES.

§ 92. In the first five declensions the base remains, so far as it is not affected by the rules of Sandhi, nearly always one and the same throughout all cases. In the remaining declensions of consonantal bases, the base has generally two forms, a *strong base* and a *weak base*. The weak base is usually that which is given in the dictionary ; the strong base is formed from it by lengthening of the penultimate vowel, or by the insertion of a nasal before the final consonant, &c. ; e. g.

Weak base आत्मन् भवत् महत् गरीयस् &c.

Strong base आत्मान् भवन्त् महान्त् गरीयांस् &c.

§ 93. Some nouns have three bases, a *strong base*, a *middle base*, and a *weakest base*. Here usually the middle base is given in the dictionary. If we strengthen it, *e. g.* by lengthening its penultimate vowel, or by the insertion of a nasal, we obtain the strong base; if we weaken it, *e. g.* by the elision of the penultimate vowel, or by contracting two of its letters into one, we obtain the weakest base; *e. g.* .

Middle base   सीमन्   श्वन्   युवन्   प्रत्यच्   &c.

Strong base   सीमान्   श्वान्   युवान्   प्रत्यञ्च्   &c.

Weakest base   सीम्   शुन्   यून्   प्रतीच्   &c.

§ 94. *Nouns with two bases, i. e. a strong base and a weak base*: The strong base is used in the *strong cases*, the weak base in the *weak cases*.

(a) The strong cases are the Nom. and Acc. Sing., the Nom. and Acc. Dual, and the Nom. (*not the Acc.*) Plur. in Masc. and Fem., and the Nom. and Acc. Plur. in Neut.

(b) All the remaining cases (except the Vocatives) in Masc., Fem., and Neut. are weak.

§ 95. *Nouns with three bases, i. e. a strong base, a middle base, and a weakest base*: The strong base is used in the *strong cases*, the middle base in the *middle cases*, and the weakest base in the *weakest cases*.

(a) The strong cases are, as before, the Nom. and Acc. Sing., the Nom. and Acc. Dual, and the Nom. (*not the Acc.*) Plur. in Masc. and Fem., and the Nom. and Acc. Plur. in Neut.

(b) Of the remaining cases those the terminations of which begin with consonants (*i. e.* the I. D. Ab. Dual and the I. D. Ab. and Loc. Plur. in Masc., Fem., and Neut.), and the Nom. and Acc. Sing. Neut. are middle cases.

(c) All the remaining cases (except the Vocatives) are weakest cases.

§ 96. The Voc. Dual and Plur. in Masc., Fem., and Neut. are always like the Nominatives. The Voc. Sing. is sometimes like the Nom. Sing., and has sometimes a peculiar form of its own. It can neither be called strong, nor middle, nor weak.

DECLENSION VI.

Comparative bases in यस् (Masc. and Neut.).

§ 97. *Two bases*: strong base ending in यांस्; weak base ending in यस्.

§ 98. *Sandhi*:—

1. In the N. Sing. Masc. यांस् becomes यान्; in all other strong cases it remains unchanged.

2. In the weak cases the base in **यस्** is treated like a base in **अस्** of Declension V.

3. In the V. Sing. Masc. **यस्** becomes **यन्**. The V. Sing. Neut. is like the N. Sing. Neut.

§ 99. *Paradigm*: गरीयस् *m. n.* 'heavier.'

Strong Base: गरीयांस्

Weak Base: गरीयस्

Masculine.

	<i>Singular.</i>	<i>Dual.</i>	<i>Plural.</i>
N.	गरीयान्	} गरीयांसौ	गरीयांसः
Ac.	गरीयांसम्		गरीयसः
I.	गरीयसा	} गरीयोभ्याम्	गरीयोभिः
D.	गरीयसे		गरीयोभ्यः
Ab.	गरीयसः		गरीयोभ्यः
G.	गरीयसः	} गरीयसोः	गरीयसाम्
L.	गरीयसि		गरीयस्सु or गरीयःसु
V.	गरीयन्	गरीयांसौ	गरीयांसः

Neuter.

N. V. Ac.	गरीयः	गरीयसी	गरीयांसि
-----------	-------	--------	----------

The rest like Masc.

§ 100. The Feminine base is formed by the addition of the feminine affix **ई** to the weak base; e. g. गरीयस्, Fem. base गरीयसी; it is declined like नदी (§ 141):

DECLENSION VII.

Participle bases in अन् (Masc. and Neut.).

§ 101. *Two bases*: strong base ending in **अन्त्**; weak base ending in **अन्**.

§ 102. *Sandhi*:—

1. In the N. Sing. Masc. **अन्त्** becomes **अन्** (§ 52); in all other strong cases it remains unchanged.

2. In the weak cases the base in अन् is treated like a base in त् of Declension II.

3. The V. Sing. Masc. and Neut. is like the N.

§ 103. Insertion of न् before the final त् of the base in the Nom., Acc., and Voc. Dual Neut. :

1. न् must be inserted before the final त् of the base in Participles of the Present tense Par. of roots of the 1st, 4th, and 10th classes, and of causal, desiderative, and nominal verbs; e. g. बोधन्ती; शीव्यन्ती; चोरयन्ती; बोधयन्ती; बुबोधिषन्ती; पुत्रीयन्ती.

2. न् may optionally be inserted before the final त् of the base in Participles of the Present tense Par. of roots of the 6th class, and of roots in आ of the 2nd class; and in Participles of the Fut. Par. in स्यत् or प्यत्; e. g. तुवती or तुवन्ती; याती or यान्ती; दास्यती or दास्यन्ती; करिष्यती or करिष्यन्ती.

3. न् is never inserted in the remaining Participles of the Pres. tense Par.; e. g. अदती; ददती; सुन्वती; युञ्जती; कुर्वती; क्रीपती.

§ 104. Paradigms: बोधन् m. n. 'knowing'; अदन् m. n. 'eating'; यान् m. n. 'going'; दास्यन् m. n. 'one who will give.'

Strong Base :	बोधन्	अदन्	यान्	दास्यन्
Weak Base :	बोधत्	अदत्	यात्	दास्यत्

Masculine.

Singular.

N. V.	बोधन्	अदन्	यान्	दास्यन्
Ac.	बोधन्तम्	अदन्तम्	यान्तम्	दास्यन्तम्
I.	बोधता	अदता	याता	दास्यता
D.	बोधते	अदते	याते	दास्यते
Ab. G.	बोधतः	अदतः	यातः	दास्यतः
L.	बोधति	अदति	याति	दास्यति

Dual.

N. V. Ac.	बोधन्तौ	अदन्तौ	यान्तौ	दास्यन्तौ
I. D. Ab.	बोधद्भ्याम्	अदद्भ्याम्	याद्भ्याम्	दास्यद्भ्याम्
G. L.	बोधतोः	अदतोः	यातोः	दास्यतोः

Plural.

N. V.	बोधन्तः	अदन्तः	यान्तः	दास्यन्तः
Ac.	बोधतः	अदतः	यातः	दास्यतः
I.	बोधद्भिः	अदद्भिः	याद्भिः	दास्यद्भिः
D. Ab.	बोधद्भ्यः	अदद्भ्यः	याद्भ्यः	दास्यद्भ्यः
G.	बोधताम्	अदताम्	याताम्	दास्यताम्
L.	बोधत्सु	अदत्सु	यात्सु	दास्यत्सु

Neuter.

Sing. N. V. Ac.	बोधत्	अदत्	यात्	दास्यत्
Du. N. V. Ac.	बोधन्ती	अदती	याती or यान्ती	दास्यती or दास्यन्ती
Pl. N. V. Ac.	बोधन्ति	अदन्ति	यान्ति	दास्यन्ति

The rest like Masc.

§ 105. The Feminine base of these Participles is formed by the addition of the fem. affix ई, न् being inserted as in the N. Ac. V. Dual of the Neut. (§ 103); *e. g.* बोधत्, Fem. base बोधन्ती; अदत्, Fem. base अदती; यात्, Fem. base याती or यान्ती; दास्यत्, Fem. base दास्यती or दास्यन्ती. The Fem. base is declined like नदी (§ 141).

§ 106. Participles of the Present tense Par. of roots of the 3rd (or reduplicating) class and the five Participles जक्षत् 'eating,' जामत् 'waking,' हरिद्रत् 'being poor,' चकासत् 'shining,' and शासत् 'commanding' have no strong base, and are therefore in Masc. and Neut. declined exactly like nouns in त् of Decl. II. The insertion of न् before the final त् in N. V. Ac. Plur. Neut. is, however, optional. *E. g.* ददत् *m. n.* 'giving,' जामत् *m. n.* 'waking'—

Masculine.*Singular.**Dual.**Plural.*

N. V.	ददत्	जामत्	} ददतौ जामतौ }	} ददतः जामतः
Ac.	ददतम्	जामतम्		

Neuter.

	<i>Singular.</i>	<i>Dual.</i>	<i>Plural.</i>
N. V. Ac.	ददत् जायत्	ददती जायती	ददन्ति जायन्ति
			or or
			ददति जायति

Fem. base ददती, जायती &c.

§ 107. बृहत् *m. n.* 'great,' and पृषत् *m.* 'a deer,' *n.* 'a drop of water,' are declined like अदत्; *e. g.* Masc. Sing. N. V. बृहन्, Ac. बृहन्तम्, I. बृहता &c. Fem. base बृहती.

§ 108. महत् *m. n.* 'great' differs in its declension from अदत् only by lengthening its penultimate अ in the strong cases; *e. g.* Masc. Sing. N. महान्, V. महन्, Ac. महान्तम्, I. महता &c.; Neut. N. V. Ac. Sing. महत्, Du. महती, Pl. महन्ति. Fem. base महती.

DECLENSION VIII.

Bases ending in the affixes मत् and वत् (Masc. and Neut.).

§ 109. Two bases : strong base ending in मन्त्, वन्त्; weak base ending in मत्, वत्.

§ 110. *Sandhi* :—

1. In the N. Sing. Masc. मन्त् and वन्त् become मान् and वान् (§ 52); in all other strong cases they remain unchanged.

2. In the weak cases the bases in मत् and वत् are treated like अदत् (Decl. VII.).

3. The V. Sing. Masc. ends in मन्, वन्; the V. Sing. Neut. is like the N. Sing. Neut.

§ 111. *Paradigms* : धीमत् *m. n.* 'intelligent;' विद्यावत् *m. n.* 'possessed of knowledge.'

Strong B.	धीमन्त्	विद्यावन्त्	धीमन्त्	विद्यावन्त्
Weak B.	धीमत्	विद्यावत्	धीमत्	विद्यावत्

Masculine.

Neuter.

	<i>Singular.</i>		
N.	धीमान्	विद्यावान्	} धीमत् विद्यावत्
Ac.	धीमन्तम्	विद्यावन्तम्	

Singular.

I.	धीमता	विद्यावता	} like Masc.
D.	धीमते	विद्यावते	
Ab. G.	धीमतः	विद्यावतः	
L.	धीमति	विद्यावति	
V.	धीमन्	विद्यावन्	
		धीमत् विद्यावत्	

Dual.

N. V. Ac.	धीमन्तौ	विद्यावन्तौ	धीमती विद्यावती
I. D. Ab.	धीमद्भ्याम्	विद्यावद्भ्याम्	} like Masc.
G. L.	धीमतोः	विद्यावतोः	

Plural.

N. V.	धीमन्तः	विद्यावन्तः	} धीमन्ति विद्यावन्ति
Ac.	धीमतः	विद्यावतः	
I.	धीमद्भिः	विद्यावद्भिः	} like Masc.
D. A.	धीमद्भ्यः	विद्यावद्भ्यः	
G.	धीमताम्	विद्यावताम्	
L.	धीमत्सु	विद्यावत्सु	

§ 112. The Fem. base is formed by the addition of the fem. affix ई to the weak base; e. g. धीमन्, Fem. base धीमती; विद्यावन्, Fem. base विद्यावती; it is declined like नदी (§ 141).

§ 113. भवन् used as an honorific pronoun in the sense of 'your honour,' is declined like विद्यावन्, and differs therefore in the N. Sing. Masc. and the N. V. Ac. Dual Neut. from the participle भवन् 'being,' which follows बोधन् (Decl. VII.).

N. Sing. Masc. भवान् 'your honour'; भवन् 'being.'

N. V. Ac. Du. Neut. भवती ,, ,, ; भवन्ती ,,

The feminine base of भवन् 'your honour' is भवती, of भवन् 'being' भवन्ती; both are declined like नदी (§ 141).

DECLENSION IX.

Bases ending in the affixes अन्, मन्, and वन् (Masc. and Neut.; rarely Fem.).

§ 114. (a) Nouns ending in मन् and वन् immediately preceded by a consonant have two bases, a strong base ending in आन्; and a weak base ending in अन्; e. g. आत्मन्, strong base आत्मान्, weak base आत्मन्.

(b) Other nouns in मन् and वन् and all nouns in अन् have three bases, a strong base ending in आन्, a middle base ending in अन्, and a weakest base ending in न्; e. g. सीमन्, strong base सीमान्, middle base सीमन्, weakest base सीम्. The Loc. Sing. Masc., Fem., and Neut., and the N. V. Ac. Dual Neut. of these nouns may however optionally be formed from the middle base in अन्.

§ 115. *Sandhi:—*

1. In the N. Sing. Masc. and Fem. आन्, मान्, and वान् become आ, मा, and वा; in all other strong cases they remain unchanged.

2. In the N. and Ac. Sing. Neut. the final न् of अन्, मन्, and वन् is dropped.

3. The final न् is also dropped before all consonantal terminations.

4. The Voc. Sing. Masc. and Fem. is like the weak or middle base; the Voc. Sing. Neut. may be like the weak or middle base, or like the Nom. Sing. Neut.

5. The final न् of the base is liable to be changed to ण् and to झ् by the influence of preceding letters. (§§ 58; 57.)

§ 116. *Paradigms: (a) आत्मन् m. 'soul; यज्वन् m. 'a sacrificer; ब्रह्मन् n. 'the Supreme Being; पर्वन् n. 'a joint.'*

Strong B.	आत्मान्	यज्वान्	ब्रह्मान्	पर्वान्
Weak B.	आत्मन्	यज्वन्	ब्रह्मन्	पर्वन्

Ma sc.

Neut.

Singular.

N.	आत्मा	यज्वा	}	ब्रह्म	पर्व
Ac.	आत्मानम्	यज्वानम्			

Singular.

I.	आत्मना	यज्वना	ब्रह्मणा	पर्वणा
D.	आत्मने	यज्वने	ब्रह्मणे	पर्वणे
Ab. G.	आत्मनः	यज्वनः	ब्रह्मणः	पर्वणः
L.	आत्मनि	यज्वनि	ब्रह्मणि	पर्वणि
V.	आत्मन्	यज्वन्	ब्रह्मन् or ब्रह्म	पर्वन् or पर्व

Dual.

N. V. Ac.	आत्मानौ	यज्वानौ	ब्रह्मणी	पर्वणी
I. D. Ab.	आत्मभ्याम्	यज्वभ्याम्	ब्रह्मभ्याम्	पर्वभ्याम्
G. L.	आत्मनोः	यज्वनोः	ब्रह्मणोः	पर्वणोः

Plural.

N. V.	आत्मानः	यज्वानः	} ब्रह्माणि	पर्वणि
Ac.	आत्मनः	यज्वनः		
I.	आत्मभिः	यज्वभिः	ब्रह्मभिः	पर्वभिः
D. Ab.	आत्मभ्यः	यज्वभ्यः	ब्रह्मभ्यः	पर्वभ्यः
G.	आत्मनाम्	यज्वनाम्	ब्रह्मणाम्	पर्वणाम्
L.	आत्मसु	यज्वसु	ब्रह्मसु	पर्वसु

(b) राजन् *m.* 'a king;' तक्षन् *m.* 'a carpenter;' सीमन् *f.* 'a boundary;' नामन् *n.* 'a name.'

Strong B.	राजान्	तक्षान्	सीमान्	नामान्
Middle B.	राजन्	तक्षन्	सीमन्	नामन्
Weakest B.	राज्ञ्	तक्ष्ण्	सीम्	नाम्

Masc.

Fem.

Neut.

Singular.

N.	राजा	तक्षा	सीमा	} नाम
Ac.	राजानम्	तक्षाणम्	सीमानम्	

Singular.

I.	राज्ञा	तक्षणा	सीम्ना	नाम्ना
D.	राज्ञे	तक्षणे	सीम्ने	नाम्ने
Ab. G.	राज्ञः	तक्षणः	सीम्नः	नाम्नः
L.	राज्ञि or राजनि	तक्षिण or तक्षणि	सीम्नि or सीमनि	नाम्नि or नामनि
V.	राजन्	तक्षन्	सीमन्	नामन् or नाम

Dual.

N. V. Ac.	राजानौ	तक्षाणौ	सीमानौ	नाम्नी or नामनी
I. D. Ab.	राजभ्याम्	तक्षभ्याम्	सीमभ्याम्	नामभ्याम्
G. L.	राज्ञोः	तक्षणोः	सीम्नोः	नाम्नोः

Plural.

N. V.	राजानः	तक्षाणः	सीमानः	} नामानि
Ac.	राज्ञः	तक्षणः	सीम्नः	
I.	राजभिः	तक्षभिः	सीमभिः	नामभिः
D. Ab.	राजभ्यः	तक्षभ्यः	सीमभ्यः	नामभ्यः
G.	राज्ञाम्	तक्षणाम्	सीम्नाम्	नाम्नाम्
L.	राजसु	तक्षसु	सीमसु	नामसु

§ 117. The Feminine base of simple nouns in अन् is, where it exists, formed by the addition of the fem. affix ई to the weakest base; *e. g.* राजन्, Fem. base राज्ञी 'a queen,' declined like नदी (§ 141). Some nouns in मन् have an optional base in आ; *e. g.*, besides सीमन् there exists also सीमा, declined like कान्ता (§ 131). Some nouns in वन् form their feminine base by the addition of the fem. affix ई, before which the final न् is changed to इ; *e. g.*, पीवन् 'fat,' Fem. base पीवरी, declined like नदी (§ 141). Bahuvrīhi compounds ending in nouns of this declension have the feminine like the masculine base, or they form a new feminine base in आ, declined like कान्ता (§ 131); when the final member of the Bahuvrīhi has three bases (§ 114 b), the feminine base may also be formed in ई and is then declined like नदी (§ 141). *E. g.* सुपर्वन्, Fem. base सुपर्वन् or सुपर्वा; बहुराजन्, Fem. base बहुराजन् or बहुराजा or बहुराज्ञी.

Irregular bases.

§ 118. **पूषन्** *m.*, **अर्यमन्** *m.*, two proper names, and bases ending in **हन्** 'slaying' (derived from, and in form identical with, the root **हन्** 'to slay'), which also follow this declension, form only the N. Sing. Masc. Fem. and the N. V. Ac. Plur. Neut. from the strong base in **आन्**; all the other strong cases are formed from the middle base in **अन्**. Whenever the penultimate **अ** of **हन्** is dropped, **ह** is changed to **वृ**. *E. g.*

	Masc.			Neut.
Sing. N.	पूषा	अर्यमा	वृत्रहा	वृत्रह
Sing. Ac.	पूषणम्	अर्यमणम्	वृत्रहणम्	वृत्रह
Sing. I.	पूषणा	अर्यम्णा	वृत्रघ्ना	वृत्रघ्ना
Plur. N.	—	—	वृत्रहणः	वृत्रहाणि
Plur. Ac.	—	—	वृत्रघ्नः	वृत्रहाणि
Plur. I.	—	—	वृत्रहमिः	वृत्रहमिः

The Fem. base of **वृत्रहन्** is **वृत्रघ्नी**, declined like **नदी** (§ 141).

§ 119. **अर्वन्** *m.* 'a horse,' forms the Nom. Sing. regularly **अर्वा**; all other cases are formed from **अर्वन्**, declined like **अदन्** (Decl. VII.). *E. g.* Sing. Ac. **अर्वन्तम्**, I. **अर्वता**, D. **अर्वते** &c.

§ 120. **श्वन्** *m.* 'a dog,' **मघवन्** *m.* a name of Indra, and **युवन्** *m. n.* 'young,' form their strong and middle cases regularly from the strong bases **श्वान्**, **मघवान्**, **युवान्**, and from the middle bases **श्वन्**, **मघवन्**, **युवन्**; their weakest cases are formed from the weakest bases **शुन्**, **मघोन्**, **यून्**. *E. g.*

Dual N. V. Ac.	श्वानौ	युवानौ <i>m.</i>	यूनी <i>n.</i>
I. D. Ab.	श्वभ्याम्	युवभ्याम्	
G. L.	शुनोः	यूनोः	

Sing. N. **मघवा**; Ac. **मघवानम्**; I. **मघोना** &c.

The optional base **मघवन्** is declined regularly like **विद्यावत्** (Decl. VIII.). The Fem. bases of **श्वन्** and **मघवन्** are **शुनी** and **मघोनी**, declined like **नदी** (§ 141); that of **युवन्** is **युवति**, declined like **मति** (§ 136), or **युवती**, declined like **नदी** (§ 141).

§ 121. अहन् *n.* 'a day;' strong base अहान्; middle base अहर् or अहस्; weakest base अह्.

	<i>Singular.</i>	<i>Dual.</i>	<i>Plural.</i>
N. V .Ac.	अहः (<i>i. e.</i> अहर्)	अह्नी or अहनी	अहानि
I.	अह्ना	} अहोभ्याम्	अहोमिः
D.	अह्ने		अहोभ्यः
Ab.	अह्नः		अहोभ्यः
G.	अह्नः	} अह्नोः	अह्नान्
L.	अह्नि or अहनि		अहस्तु or अहःस्तु

DECLENSION X.

Perfect-Participle bases in वस् (Masc. and Neut.).

§ 122. *Three bases:* strong base ending in वांस्; middle base ending in वत्; weakest base ending in उष्.

§ 123. *Sandhi:—*

1. In the N. Sing. Masc. वांस् becomes वान्; in all other strong cases it remains unchanged before the terminations.

2. The middle base in वत् is treated like a base in त् of Decl. II.

3. In the weakest cases उष् remains unchanged before the terminations. If the affix वस् was added by means of the intermediate इ, this इ is dropped before उष्; if final म् of a root was changed to न् before वस्, the original म् reappears before उष्. Radical vowels are in general treated before उष् just as they are treated before the termination उः of the Red. Perfect (§ 307).

4. The Voc. Sing. Masc. ends in वन्; the Voc. Sing. Neut. is like the Nom. Sing. Neut.

§ 124. *Paradigms:* विद्वस् *m. n.* 'knowing;' जग्मिवस् *m. n.* or जगन्वस् *m. n.* 'one who has gone;' निनीवस् *m. n.* 'one who has led;' शुश्रुवस् *m. n.* 'one who has heard.'

Strong B.	विद्वांस्	जग्मिवांस्	जगन्वांस्	निनीवांस्	शुश्रुवांस्
Middle B.	विद्वत्	जग्मिवत्	जगन्वत्	निनीवत्	शुश्रुवत्
Weakest B.	विदुष्	जग्मुष्	जग्मुष्	निन्युष्	शुश्रुवुष्

Masculine.*Singular.*

N.	विद्वान्	जग्मिवान्	जगन्वान्	निनीवान्	शुश्रुवान्
Ac.	विद्वांसम्	जग्मिवांसम्	जगन्वांसम्	निनीवांसम्	शुश्रुवांसम्
I.	विदुषा	जग्मुषा	जग्मुषा	निन्युषा	शुश्रुवुषा
D.	विदुषे	जग्मुषे	जग्मुषे	निन्युषे	शुश्रुवुषे
Ab. G.	विदुषः	जग्मुषः	जग्मुषः	निन्युषः	शुश्रुवुषः
L.	विदुषि	जग्मुषि	जग्मुषि	निन्युषि	शुश्रुवुषि
V.	विद्वन्	जग्मिवन्	जगन्वन्	निनीवन्	शुश्रुवन्

Dual.

N.V.Ac.	विद्वांसौ	जग्मिवांसौ	जगन्वांसौ	निनीवांसौ	शुश्रुवांसौ
I.D.Ab.	विद्वद्भ्याम्	जग्मिवद्भ्याम्	जगन्वद्भ्याम्	निनीवद्भ्याम्	शुश्रुवद्भ्याम्
G. L.	विदुषोः	जग्मुषोः	जग्मुषोः	निन्युषोः	शुश्रुवुषोः

Plural.

N. V.	विद्वांसः	जग्मिवांसः	जगन्वांसः	निनीवांसः	शुश्रुवांसः
Ac.	विदुषः	जग्मुषः	जग्मुषः	निन्युषः	शुश्रुवुषः
I.	विद्वद्भिः	जग्मिवद्भिः	जगन्वद्भिः	निनीवद्भिः	शुश्रुवद्भिः
D. Ab.	विद्वद्भ्यः	जग्मिवद्भ्यः	जगन्वद्भ्यः	निनीवद्भ्यः	शुश्रुवद्भ्यः
G.	विदुषाम्	जग्मुषाम्	जग्मुषाम्	निन्युषाम्	शुश्रुवुषाम्
L.	विद्वत्सु	जग्मिवत्सु	जगन्वत्सु	निनीवत्सु	शुश्रुवत्सु

Neuter.

Sg.N.V.Ac.	विद्वत्	जग्मिवत्	जगन्वत्	निनीवत्	शुश्रुवत्
Du.N.V.Ac.	विदुषी	जग्मुषी	जग्मुषी	निन्युषी	शुश्रुवुषी
Pl. N.V.Ac.	विद्वांसि	जग्मिवांसि	जगन्वांसि	निनीवांसि	शुश्रुवांसि

The rest like Masc.

§ 125. The Feminine base is formed by the addition of the fem. affix ई to the weakest base; e. g. विद्वस्, Fem. base विद्वसी; जग्मिष्वस्, Fem. base जग्मिषी; it is declined like नसी (§ 141).

DECLENSION XI.

Bases ending in अच्, derived from, and formally identical with, the root अच् or अञ्च् 'to move' (Masc. and Neut.).

§ 126. Three bases : strong base ending in अञ्च्; middle base ending in अच्. The weakest base is formed by dropping the अ of अच् and substituting for a preceding semivowel the corresponding long vowel; e. g. प्रत्यच्, weakest base प्रतीच्; अन्वच्, weakest base अनूच्; if अच् is not preceded by a semivowel, it is changed to ईच् in the weakest base, e. g. उदच्, weakest base उदीच्. प्राच् and अवाच् remain unchanged in the weakest base; तिर्यच् forms तिरश्च्.

§ 127. Sandhi:—

1. In the N. Sing. Masc. अञ्च् becomes अङ् (§ 51, d; § 52); in all other strong cases it remains unchanged before the terminations.

2. The middle and weakest bases are treated like bases in च् of Decl. II. b (§ 76).

3. The Voc. Sing. Masc. and Neut. is like the Nom.

§ 128. Paradigms : प्रत्यच् m. n. 'western'; अन्वच् m. n. 'following'; उदच् m. n. 'northern'; प्राच् m. n. 'eastern'; तिर्यच् m. n. 'moving awry.'

Strong B.	प्रत्यञ्च्	अन्वञ्च्	उदञ्च्	प्राञ्च्	तिर्यञ्च्
Middle B.	प्रत्यच्	अन्वच्	उदच्	} प्राच्	तिर्यच्
Weakest B.	प्रतीच्	अनूच्	उदीच्		तिरश्च्

Masculine.

Singular.

N. V.	प्रत्यङ्	अन्वङ्	उदङ्	प्राङ्	तिर्यङ्
Ac.	प्रत्यञ्चम्	अन्वञ्चम्	उदञ्चम्	प्राञ्चम्	तिर्यञ्चम्
I.	प्रतीचा	अनूचा	उदीचा	प्राचा	तिरश्चा
D.	प्रतीचे	अनूचे	उदीचे	प्राचे	तिरश्चे
Ab. G.	प्रतीचः	अनूचः	उदीचः	प्राचः	तिरश्चः
L.	प्रतीचि	अनूचि	उदीचि	प्राचि	तिरश्चि

Dual.

N. V. Ac.	प्रत्यञ्चौ	अन्वञ्चौ	उदञ्चौ	प्राञ्चौ	तिर्यञ्चौ
I. D. Ab.	प्रत्यग्न्याम्	अन्वग्न्याम्	उदग्न्याम्	प्राग्न्याम्	तिर्यग्न्याम्
G. L.	प्रतीचोः	अनूचोः	उदीचोः	प्राचोः	तिरश्चोः

Plural.

N. V.	प्रत्यञ्चः	अन्वञ्चः	उदञ्चः	प्राञ्चः	तिर्यञ्चः
Ac.	प्रतीचः	अनूचः	उदीचः	प्राचः	तिरश्चः
I.	प्रत्यग्भिः	अन्वग्भिः	उदग्भिः	प्राग्भिः	तिर्यग्भिः
D. Ab.	प्रत्यग्न्यः	अन्वग्न्यः	उदग्न्यः	प्राग्न्यः	तिर्यग्न्यः
G.	प्रतीचाम्	अनूचाम्	उदीचाम्	प्राचाम्	तिरश्चाम्
L.	प्रत्यक्षु	अन्वक्षु	उदक्षु	प्राक्षु	तिर्यक्षु

Neuter.

Sing. N. V. Ac.	प्रत्यक्	अन्वक्	उदक्	प्राक्	तिर्यक्
Dual. N. V. Ac.	प्रतीची	अनूची	उदीची	प्राची	तिरश्ची
Plur. N. V. Ac.	प्रत्यञ्चि	अन्वञ्चि	उदञ्चि	प्राञ्चि	तिर्यञ्चि

The rest like Masc.

§ 129. The Feminine base is formed by the addition of the fem. affix ई to the weakest base; e. g. प्रत्यच्, Fem. base प्रतीची; अन्वच्, Fem. base अनूची; उदच्, Fem. base उदीची; प्राच्, Fem. base प्राची; तिर्यच्, Fem. base तिरश्ची; it is declined like नरी (§ 141).

§ 130. Decline: सम्यच् 'proper;' न्यच् 'low;' विष्वच् 'all-pervading;' अवाच् 'downward.'

B.—VOWEL-BASES.**DECLENSION XII.**

Bases ending in अ (Masc. and Neut.) and आ (Fem.).

§ 131. *Paradigm* : कान्त *m. n.*, कान्ता *f.* 'beloved.'

	Masc.	Neut.	Fem.
Base :	कान्त	कान्त	कान्ता
	<i>Singular.</i>		
N.	कान्तः	कान्तम्	कान्ता
	└──────────┘		
Ac.	कान्तम्		कान्ताम्
I.	कान्तेन		कान्तया
D.	कान्ताय		कान्तायै
Ab.	कान्तात्		कान्तायाः
G.	कान्तस्य		कान्तायाः
L.	कान्ते		कान्तायाम्
V.	कान्त		कान्ते
	<i>Dual.</i>		
N. V. Ac.	कान्तौ	कान्ते	कान्ते
	└──────────┘		
I. D. Ab.	कान्ताभ्याम्		कान्ताभ्याम्
G. L.	कान्तयोः		कान्तयोः
	<i>Plural.</i>		
N. V.	कान्ताः	कान्तानि	कान्ताः
Ac.	कान्तान्	कान्तानि	कान्ताः
	└──────────┘		
I.	कान्तैः		कान्ताभिः
D. Ab.	कान्तेभ्यः		कान्ताभ्यः
G.	कान्तानाम्		कान्तानाम्
L.	कान्तेषु		कान्तासु

§ 132. Decline : राम *m.* 'Rāma,' like कान्त in Masc. ;
 ज्ञान *n.* 'knowledge,' like कान्त in Neut. ;
 भार्या *f.* 'a wife,' like कान्ता in Fem.

§ 133. *Irregular base*: अम्बा *f.* 'mother,' forms its Voc. Sing. अम्बा 'O mother!'

§ 134. Several adjectives in अ follow the pronominal declension (§§ 195–200).

§ 135. The Feminine base of adjectives ending in अ, and of substantives in अ which admit of a feminine, is most commonly formed by the addition of the fem. affix आ to the masculine base; *e. g.* प्रिय 'dear,' Fem. प्रिया; अज 'a goat,' Fem. अजा 'a she-goat,' declined like कान्ता Fem. (§ 131). But in many instances the feminine base is formed by the addition of the fem. affix ई to the masculine base; *e. g.* गौर 'yellow,' Fem. गौरी; पुत्र 'a son,' Fem. पुत्री 'a daughter,' declined like नदी (§ 141). Some nouns in अक change the अ which precedes the penultimate क, to इ, either necessarily, or optionally; *e. g.* सर्वक 'all, every,' Fem. सर्विका; पुत्रक 'a son,' Fem. पुत्रका or पुत्रिका; but क्षिपक 'throwing,' Fem. only क्षिपका. इन्द्र 'Indra' and भव 'Shiva' form इन्द्राणी 'the wife of Indra,' and भवानी 'the wife of Shiva,' declined like नदी (§ 141). Other particulars must be learned from the dictionary.

DECLENSION XIII.

Bases ending in इ and उ (Masc., Fem., and Neut.).

(a)—*Substantives.*

§ 136. *Paradigms*:—अग्नि *m.* 'fire'; मति *f.* 'opinion'; वारि *n.* 'water'; वायु *m.* 'wind'; धेनु *f.* 'a cow'; मधु *n.* 'honey.'

	Masc.	Fem.	Neut.	Masc.	Fem.	Neut.
Base:	अग्नि	मति	वारि	वायु	धेनु	मधु
	<i>Singular.</i>					
N.	अग्निः	मतिः	वारि	वायुः	धेनुः	मधु
Ac.	अग्निम्	मतिम्	वारि	वायुम्	धेनुम्	मधु
I.	अग्निना	मत्या	वारिणा	वायुना	धेन्वा	मधुना
D.	अग्ने	मतये or मत्यै	वारिणे	वायवे	धेनवे or धेन्वै	मधुने
Ab. G.	अग्नेः	मतेः or मत्याः	वारिणः	वायोः	धेनोः or धेन्वाः	मधुनः
L.	अग्नौ	मतौ or मत्याम्	वारिणि	वायौ	धेनौ or धेन्वाम्	मधुनि
V.	अग्ने	मते	वारि	वायो	धेनो	मधु
			or वारे			or मधो

Dual.

N.V.Ac.	अग्नी	मती	वारिणी	वायू	धेनू	मधुनी
I.D.Ab.	अग्निभ्याम्	मतिभ्याम्	वारिभ्याम्	वायुभ्याम्	धेनुभ्याम्	मधुभ्याम्
G. L.	अग्न्योः	मत्योः	वारिणोः	वाय्वोः	धेन्वोः	मधुनोः

Plural.

N. V.	अग्नयः	मतयः	वारीणि	वायवः	धेनवः	मधूनि
Ac.	अग्नीन्	मतीः	वारीणि	वायून्	धेनूः	मधूनि
I.	अग्निभिः	मतिभिः	वारिभिः	वायुभिः	धेनुभिः	मधुभिः
D. Ab.	अग्निभ्यः	मतिभ्यः	वारिभ्यः	वायुभ्यः	धेनुभ्यः	मधुभ्यः
G.	अग्नीनाम्	मतीनाम्	वारीणाम्	वायूनाम्	धेनूनाम्	मधूनाम्
L.	अग्निषु	मतिषु	वारिषु	वायुषु	धेनुषु	मधुषु

(b)—Adjectives.

§ 137. Adjectives ending in इ and उ (Masc., Fem., and Neut.) are declined like masculine, feminine, and neuter substantives in इ and उ; but in the D., Ab., G., L. Sing., and in the G. and L. Dual of the Neuter they admit the corresponding forms of the Masculine; e. g. शुचि *m. f. n.* 'pure,' गुरु *m. f. n.* 'heavy.'

	Masc.	Fem.	Neut.	Masc.	Fem.	Neut.
Sing. N.	शुचिः	शुचिः	शुचि	गुरुः	गुरुः	गुरु
Sing. Ac.	शुचिम्	शुचिम्	शुचि	गुरुम्	गुरुम्	गुरु
Sing. I.	शुचिना	शुच्या	शुचिना	गुरुणा	गुर्वा	गुरुणा
Sing. D.	शुचये	शुचये	शुचिने	गुरवे	गुरवे	गुरुणे
	or शुच्यै	or शुच्ये		or गुर्वै	or गुरवे	

§ 138. Adjectives in उ preceded by only one consonant may form a new feminine base by the addition of the feminine affix ई; e. g. लघु 'light,' Fem. लघु declined according to § 137, or लघ्वी declined like नदी in § 141. Some adjectives in उ lengthen their final उ in the Fem. e. g. पङ्गु 'lame,' Fem. पङ्गु, declined like वधू (§ 141).

Irregular bases.

§ 139. सखि *m.* 'a friend,' and पति *m.* 'a lord, a husband.'

	<i>Sing.</i>		<i>Dual.</i>		<i>Plur.</i>
N.	सखा	पतिः	} सखायौ	पती	{ सखायः पतयः सखीन् पतीन्
Ac.	सखायम्	पतिम्			
I.	सख्या	पत्या	} सखिभ्याम्	पतिभ्याम्	{ सखिभिः पतिभिः सखिभ्यः पतिभ्यः सखीनाम् पतीनाम् सखिषु पतिषु
D.	सख्ये	पत्ये			
Ab.	{ सख्युः	पत्युः	}		
G.					
L.	सख्यौ	पत्यौ	} सख्योः	पत्योः	
V.	सखे	पते		सखायौ	पती

At the end of compounds पति is declined regularly, like अग्नि (§ 136); e.g. भूपति *m.* 'a lord of the earth, a king,' L. Sing. भूपतौ. The Fem. of पति is पत्नी 'a wife,' that of सखि is सखी 'a female friend,' declined like नदी (§ 141).

§ 140. अक्षि *n.* 'an eye,' अस्थि *n.* 'a bone,' दधि *n.* 'curds,' and सक्थि *n.* 'a thigh,' form their weakest cases (except the N. V. Ac. Du.) from अक्षन्, अस्थन्, दधन्, and सक्थन् according to Decl. IX.; e.g.

	<i>Sing.</i>		<i>Dual.</i>		<i>Plur.</i>
N. Ac.	अस्थि		अस्थिनी		अस्थीनि
I.	अस्थ्ना	}	अस्थिभ्याम्	}	अस्थिभिः
D.	अस्थ्ने				अस्थिभ्यः
Ab.	{ अस्थः	}	अस्थोः	}	अस्थाम्
G.					
L.	अस्मि or अस्थनि	}	अस्थिनी	}	अस्थीनि.
V.	अस्थि or अस्थे				

DECLENSION XIV.

*Feminine Bases ending in ई and ऊ.**(a) Bases of more than one syllable.*§ 141. *Paradigms : नदी f. 'a river; वधू f. 'a woman.'*

	Sing.		Dual.		Plur.
N.	नदी वधूः	}	नद्यौ वध्वौ	{	नद्यः वध्वः
Ac.	नदीम् वधूम्				नदीः वधूः
I.	नद्या वध्वा	}	नदीभ्याम् वधूभ्याम्	{	नदीभिः वधूभिः
D.	नद्यै वध्वै				नदीभ्यः वधूभ्यः
Ab.	} नद्याः वध्वाः	}	नद्योः वध्वोः	{	नदीभ्यः वधूभ्यः
G.					नदीनाम् वधूनाम्
L.	नद्याम् वध्वाम्	}	नद्योः वध्वोः	{	नदीषु वधूषु
V.	नदि वधु नद्यौ वध्वौ				नद्यः वध्वः

§ 142. *Irregular bases : लक्ष्मी f. 'Lakshmi,' तरी f. 'a boat,' and तन्त्री f. 'the string of a lute,' form in the Nom. Sing. लक्ष्मीः, तरीः, and तन्त्रीः.*

(b) Bases of only one syllable.§ 143. *Paradigms : धी f. 'thought; भू f. 'the earth.'*

	Sing.		Dual.		Plur.
N. V.	धीः भूः	}	धियौ भुवौ	{	धियः भुवः
Ac.	धियम् भुवम्				धीभिः भूभिः
I.	धिया भुवा	}	धीभ्याम् भूभ्याम्	{	धीभ्यः भूभ्यः
D.	धिये भुवे				धीभ्यः भूभ्यः
	or धियै or भुवै	}	धियोः भुवोः	{	धीनाम् or भूनाम्
Ab.	धियः भुवः				धीषु भूषु
G.	or धियाः or भुवाः	}	धियोः भुवोः	{	धीषु भूषु
L.	धियि भुवि				धीषु भूषु
	or धियाम् or भुवाम्				

§ 144. *Irregular base : स्त्री f. 'a woman.'*

	<i>Sing.</i>	<i>Dual.</i>	<i>Plur.</i>
N.	स्त्री	स्त्रियौ	{ स्त्रियः
Ac.	स्त्रियम् or स्त्रीम्		{ स्त्रियः or स्त्रीः
I.	स्त्रिया	स्त्रीभ्याम्	{ स्त्रीभिः
D.	स्त्रियै		{ स्त्रीभ्यः
Ab. } G. }	स्त्रियाः		{ स्त्रीभ्यः
L.	स्त्रियाम्	स्त्रियोः	{ स्त्रीणाम्
V.	स्त्रि		{ स्त्रीषु
		स्त्रियौ	स्त्रियः

DECLENSION XV.

Monosyllabic Masc. and Fem. bases in आ, ई, ऊ, (derived from roots without the addition of any visible affix,) when used at the end of Tatpuruṣha compounds.

§ 145. These bases take the same terminations that are added to consonantal bases; before vowel-terminations the final आ is dropped (except in strong cases), and final ई and ऊ are changed to य् and व्, when immediately preceded by one radical consonant, and to इय् and उय्, when preceded by more radical consonants. The Voc. Sing. is like the Nom. Sing.

§ 146. *Paradigms : विश्वपा m. f. 'protecting the universe;' शुद्धधी m. f. 'one who thinks pure things'; खलपू m. f. 'a sweeper'; यवक्री m. f. 'one who buys grain.'*

Masc. and Fem.

Base :	विश्वपा	शुद्धधी	खलपू	यवक्री
	<i>Singular.</i>			
N. V.	विश्वपाः	शुद्धधीः	खलपूः	यवक्रीः
Ac.	विश्वपाम्	शुद्धध्यम्	खलप्वम्	यवक्रियम्
I.	विश्वपा	शुद्धध्या	खलप्वा	यवक्रिया

Singular.

D.	विश्वपे	शुद्धये	खलप्वे	यवक्रिये
Ab. G.	विश्वपः	शुद्धयः	खलप्वः	यवक्रियः
L.	विश्वपि	शुद्धयि	खलप्वि	यवक्रियि

Dual.

N. V. Ac.	विश्वपौ	शुद्ध्यौ	खलप्वौ	यवक्रियौ
I. D. Ab.	विश्वपाभ्याम्	शुद्धीभ्याम्	खलपूभ्याम्	यवक्रीभ्याम्
G. L.	विश्वपोः	शुद्ध्योः	खलप्नोः	यवक्रियोः

Plural.

N. V.	विश्वपाः	} शुद्धयः	खलप्वः	यवक्रियः
Ac.	विश्वपः			
I.	विश्वपाभिः	शुद्धीभिः	खलपूभिः	यवक्रीभिः
D. Ab.	विश्वपाभ्यः	शुद्धीभ्यः	खलपूभ्यः	यवक्रीभ्यः
G.	विश्वपाम्	शुद्ध्याम्	खलप्वाम्	यवक्रियाम्
L.	विश्वपासु	शुद्धीषु	खलपूषु	यवक्रीषु

§ 147. *Irregular bases* : Bases ending with नी 'leading,' take in the L. Sing. the termination आम् instead of इ; e. g. ग्रामणी 'one who leads a village, a chief,' L. Sing. ग्रामण्याम्.

DECLENSION XVI.

Bases ending in क् (Masc. and Neut., rarely Fem.).

(a) क् changeable to आर्.

§ 148. Nouns derived from roots by means of the affix क् and denoting an agent, like कर्तृ *m.* 'a maker,' and नप्तृ *m.* 'a grandson,' स्वसृ *f.* 'a sister,' भर्तृ *m.* 'a husband' (etymologically 'a supporter') change their final क् in the strong cases Masc. and Fem. (except the N. Sing.) to आर्.

§ 149. *Paradigms* : कर्तृ *m. n.* 'a maker,' स्वसृ *f.* 'a sister.'

	Masc.	Neut.	Fem.
		<i>Singular.</i>	
N.	कर्ता	} कर्तृ	स्वसा
Ac.	कर्तारम्		स्वसारम्
I.	कर्त्वा	कर्तृणा	स्वसा
D.	कर्त्रे	कर्तृणे	स्वस्रे
Ab. G.	कर्तुः	कर्तृणः	स्वसुः
L.	कर्तरि	कर्तृणि	स्वसारि
V.	कर्तः (i.e. कर्तर)	कर्तृ or कर्तः	स्वसः (i.e. स्वसर)
		<i>Dual.</i>	
N. V. Ac.	कर्तारौ	कर्तृणी	स्वसारौ
I. D. Ab.	कर्तृभ्याम्	कर्तृभ्याम्	स्वसृभ्याम्
G. L.	कर्त्रोः	कर्तृणोः	स्वस्रोः
		<i>Plural.</i>	
N. V.	कर्तारः	} कर्तृणि	स्वसारः
Ac.	कर्तृन्		स्वसृः
I.	कर्तृभिः	कर्तृभिः	स्वसृभिः
D. Ab.	कर्तृभ्यः	कर्तृभ्यः	स्वसृभ्यः
G.	कर्तृणाम्	कर्तृणाम्	स्वसृणाम्
L.	कर्तृषु	कर्तृषु	स्वसृषु

§ 150. The Feminine base of the nouns in कृ which denote an agent is formed by the addition of the feminine affix ई to the masculine base; e. g. कर्तृ, Fem. base कर्त्री; it is declined like नदी (§ 141).

(b) कृ changeable to अर्.

§ 151. Nouns expressive of relationship like पित्र m. 'a father,' मातृ f. 'a mother,' देह्य m. 'a husband's brother,' &c. (except those mentioned in § 148) change their final कृ in the strong cases (except the N. Sing.) to अर्; e. g. पित्र m. 'a father,' मातृ f. 'a mother'—

	<i>Sing.</i>		<i>Dual.</i>		<i>Plur.</i>
N. पिता	माता	} पितरौ मातरौ }		} पितरः मातरः }	
V. पितः (i.e. पितर्)	मातः				
Ac. पितरम्	मातरम्				पितॄन् मातृः

The remaining cases are like those of कर्तृ *m.*, and स्वसृ (§ 149).

§ 152. *Irregular base*: नृ *m.* 'a man,' which is otherwise declined like पितृ, forms in the G. Plur. नृणाम् or नृणाम्.

DECLENSION XVII.

Bases ending in ऐ, ओ, and औ.

§ 153. *Paradigms*: रै *m.* 'wealth'; गो *m. f.* 'a bull,' 'a cow'; नौ *f.* 'a ship.'

Base:	रै	गो	नौ
		<i>Singular.</i>	
N. V.	राः	गौः	नौः
Ac.	रायम्	गाम्	नावम्
I.	राया	गवा	नावा
D.	राये	गवे	नावे
Ab. G.	रायः	गोः	नावः
L.	रायि	गवि	नावि
		<i>Dual.</i>	
N. V. Ac.	रायौ	गावौ	नावौ
I. D. Ab.	राभ्याम्	गोभ्याम्	नौभ्याम्
G. L.	रायोः	गवोः	नावोः
		<i>Plural.</i>	
N. V.	रायः	गावः	गावः
Ac.	रायः	गाः	नावः
I.	राभिः	गोभिः	नौभिः
D. Ab.	राभ्यः	गोभ्यः	नौभ्यः
G.	रायाम्	गवाम्	नावाम्
L.	रासु	गोषु	नौषु

A list of some irregular bases not mentioned in the preceding paragraphs.

§ 154. अनडुह् *m.* 'an ox,' forms the strong cases (except the N. Sing.) from अनड्वाह्, the middle cases from अनडुह्, and the weakest cases from अनडुह्.

	<i>Sing.</i>		<i>Dual.</i>		<i>Plur.</i>
N.	अनड्वान्	}	अनड्वाहौ	}	अनड्वाहः
Ac.	अनड्वाहम्				अनडुहः
I.	अनडुहा	}	अनडुह्याम्	}	अनडुहिः
D.	अनडुहे				अनडुह्यः
Ab.	अनडुहः	}	अनडुहोः	}	अनडुहाम्
G.					अनडुह्यु
L.	अनडुहि	}	अनड्वाहौ	}	अनडुहः
V.	अनड्वन्				

§ 155. अप् *f.* 'water,' is declined only in the Plural (§ 64 b): N.V. आपः, Ac. अपः, I. अहिः, D. Ab. अह्यः, G. अपाम्, L. अप्सु.

§ 156. क्रोष्टु *m.* 'a jackal,' has two bases, क्रोष्टु and क्रोष्टृ; the base क्रोष्टु is used in all except the strong cases, and declined like वायु (§ 136); the base क्रोष्टृ is used in all strong cases and in the weakest cases of the Sing. and Dual, and declined like कर्तृ *m.* (§ 149).

	<i>Sing.</i>		<i>Dual.</i>		<i>Plur.</i>
N.	क्रोष्टा	}	क्रोष्टारौ	}	क्रोष्टारः
Ac.	क्रोष्टारम्				क्रोष्टून्
I.	क्रोष्टुना or क्रोष्ट्रा	}	क्रोष्टुभ्याम्	}	क्रोष्टुभिः
D.	क्रोष्टवे or क्रोष्ट्रे				क्रोष्टुभ्यः
Ab.	क्रोष्टोः or क्रोष्टुः	}	क्रोष्ट्वोः or क्रोष्ट्रोः	}	क्रोष्टूनाम्
G.					क्रोष्टुषु
L.	क्रोष्टौ or क्रोष्टरि	}	क्रोष्टारौ	}	क्रोष्टारः
V.	क्रोष्टो				

§ 157. *अरा* *f.* 'old age,' is declined regularly throughout, like *कान्ता* *f.* (§ 131); but it may also optionally form all cases the terminations of which begin with a vowel from the base *अरस्*, declined like *सुमनस्* *f.* (§ 89); *e. g.* Sing. N. only *अरा*; Ac. *अराम्* or *अरसम्*; Plur. I. only *अराभिः*; G. *अराणाम्* or *अरसाम्* &c.

§ 158. *दिव्* *f.* 'the sky.'

	<i>Sing.</i>	<i>Dual.</i>	<i>Plur.</i>
N. V.	द्यौः	} दिवौ	} दिवः
Ac.	दिवम्		
I.	दिवा	} द्युभ्याम्	द्युभिः
D.	दिवे		} द्युभ्यः
Ab. } G. }	दिवः		
L.	दिवि	} दिवोः	{ दिवाम् द्युषु

§ 159. *दोस्* *n.* (rarely *m.*) 'an arm,' is declined regularly throughout, its final *स्* being changed to Visarga in the N. Ac. V. Sing. (or, when Masc., only in the N. and V.), to *ष्* before vowel-terminations, to *र्* before the terminations *भिः*, *भ्यः*, and *भ्याम्*, and to Visarga or *ष्* in the L. Plur.; but it may also optionally form all cases except the N. Sing. Du. Plur. and the Ac. Sing. Du. from *दोषन्*, declined according to Decl. IX.; *e. g.*

	<i>Sing.</i>	<i>Dual.</i>	<i>Plur.</i>
N.	दोः (<i>n.</i> and <i>m.</i>)	} दोषी <i>n.</i> दोषौ <i>m.</i>	{ दोषि <i>n.</i> दोषः <i>m.</i> = N., or दोष्णः <i>m.</i>
Ac.	दोः <i>n.</i> दोषम् <i>m.</i>		
I.	दोषा or दोष्णा	दोर्भ्याम् or दोषभ्याम्	दोर्भिः or दोषभिः
L.	दोषि or दोष्णि or दोषणि	दोषोः or दोष्णोः	दोःषु or दोष्षु or दोषसु.

§ 160. *पथिन्* *m.* 'a road,' forms the strong cases (except the N. Sing.) from *पन्थान्*, the middle cases from *पथि*, and the weakest cases from *पथ्*.

	<i>Sing.</i>		<i>Dual.</i>		<i>Plur.</i>
N. V.	पन्थाः	}	पन्थानौ	}	पन्थानः
Ac.	पन्थानम्				पथः
I.	पथा	}	पथिभ्याम्	}	पथिभिः
D.	पथे				पथिभ्यः
Ab.	}	}	पथोः	}	पथाम्
G.					पथिषु
L.					

§ 161. पाद् *m.* 'foot,' used as the last member of compounds, forms the weakest cases from पद्; *e. g.* सुपाद् *m.* 'one who has good feet'—

	<i>Sing.</i>		<i>Dual.</i>		<i>Plur.</i>
N V.	सुपात्	}	सुपादौ	}	सुपादः
Ac.	सुपादम्				सुपदः
I.	सुपदा		सुपाद्याम्		सुपाद्भिः &c.

The Fem. is either like the Masc., or a new ~~Fem.~~ base is formed by the addition of the Fem. affix ई to the base in पद्; *e. g.* Fem. base सुपदी, declined like नदी (§ 141).

§ 162. पाद् *m.* 'foot,' and हृदय *n.* 'heart' are declined regularly throughout, like कान्त *m. n.* (§ 131); but they may also optionally form all cases except the N. Sing. Du. Plur., and the Ac. Sing. Du., from पद् and हृद्, declined according to Decl. II. *E. g.*

	<i>Sing.</i>		<i>Dual.</i>		<i>Plur.</i>
N.	पादः	}	पादौ	}	पादाः
Ac.	पादम्				पादान् or पदः
I.	पादेन or पदा		पादाभ्याम् or पद्भ्याम्		पादैः or पद्भिः &c.

Sing. N. Ac. हृदयम्, I. हृदयेन or हृदा, D. हृदयाय or हृदे etc.

§ 163. पुंस् *m.* 'a man,' forms the strong cases from पुमांस्, the middle cases from पुम्, and the weakest cases from पुंस्.

	<i>Sing.</i>	<i>Dual.</i>	<i>Plur.</i>
N.	पुमान्	} पुमांसौ	} पुमांसः पुंसः
Ac.	पुमांसम्		
I.	पुंसा	} पुंभ्याम्	} पुंभिः पुंभ्यः
D.	पुंसे		
Ab. } G. }	पुंसः	} पुंसोः	} पुंसाम् पुंसु
L.	पुंसि		
V.	पुमन्	पुमांसौ	पुमांसः

§ 164. पुनर्भू *f.* 'a widow remarried,' is declined like वधू (§ 141) except in the Ac. Sing., where it forms पुनर्भ्वम्, and in the Ac. Plur. which is पुनर्भ्वः ; G. Plur. पुनर्भूणाम्.

§ 165. सुधी *m. f.* 'a person possessed of good intellect, an intelligent person,' and सुभ्रू *m. f.* 'a person with beautiful eye-brows,' are declined thus :—

	<i>Singular.</i>			
	Masc.		Fem.	
N. V.	सुधीः	सुभ्रूः	सुधीः	सुभ्रूः
Ac.	सुधियम्	सुभ्रुवम्	सुधियम्	सुभ्रुवम्
I.	सुधिया	सुभ्रुवा	सुधिया	सुभ्रुवा
D.	सुधिये	सुभ्रुवे	सुधिये or सुधियै	सुभ्रुवे or सुभ्रुवै
Ab. G.	सुधियः	सुभ्रुवः	सुधियः or सुधियाः	सुभ्रुवः or सुभ्रुवाः
L.	सुधियि	सुभ्रुवि	सुधियि or सुधियाम्	सुभ्रुवि or सुभ्रुवाम्

*Dual.***Masc. and Fem.**

N. V. Ac.	सुधियौ	सुभ्रुवौ
I. D. Ab.	सुधीभ्याम्	सुभ्रूभ्याम्
G. L.	सुधियोः	सुभ्रुवोः

Plural.

Masc.

Fem.

N.V.Ac.	सुधियः	सुभ्रुवः	सुधियः	सुभ्रुवः
I.	सुधीभिः	सुभ्रूभिः	सुधीभिः	सुभ्रूभिः
D. Ab.	सुधीभ्यः	सुभ्रूभ्यः	सुधीभ्यः	सुभ्रूभ्यः
G.	सुधियाम्	सुभ्रुवाम्	सुधियाम् or सुधीनाम्	सुभ्रुवाम् or सुभ्रूणाम्.
L.	सुधीषु	सुभ्रूषु	सुधीषु	सुभ्रूषु

§ 166. स्वयंभू *m.* 'the self-existent one,' a name of Brahman, &c., is declined like खलपू *m.* (§ 146), except that it changes its final ऊ before vowel-terminations not to व्, but to उव्; *e. g.* Sing. N. V. स्वयंभूः, Ac. स्वयंभुवम्, I. स्वयंभुवा &c.

§ 167. *Affixes added to nominal bases to express the meanings of cases.*

(a) The affix तस् is sometimes added to the base of a noun to express the sense of the Ablative case; *e. g.* ग्रामतः 'from the village;' वस्तुतः 'from the real state of the case, in reality;' अज्ञानतः 'from ignorance.'

(b) The affix त् is used similarly to denote the meaning of the Locative case, but it is generally added only to pronouns and pronominal adjectives.

§ 168. A few nouns, such as स्वर् 'heaven,' संवत् 'a year of Vikramāditya's era,' &c. are *indeclinable*.

CHAPTER IV.

COMPARISON OF ADJECTIVES.

(a)—*By means of the affixes तर and तम.*

§ 169. The *Comparative* degree of adjectives is formed by the addition to their masculine base of the affix तर (Masc. and Neut. base; तरा Fem. base), the *Superlative* degree by the addition to their masculine base of the affix तम (Masc. and Neut. base; तमा Fem. base); *e. g.*

प्रिय 'dear;' Comp. प्रियतर 'dearer;' Superl. प्रियतम 'dearest.'

शुचि 'pure;' ,, शुचितर 'purer;' ,, शुचितम 'purest.'

गुरु 'heavy;' ,, गुरुतर 'heavier;' ,, गुरुतम 'heaviest.'

§ 170. Adjectives which follow Decl. II. change their final consonant before **तर** and **तम** as they change it in the N. Sing.; the final **न्** of adjectives in **इन्** is dropped; final **अस्** remains unchanged; final **इस्** and **उस्** are changed to **इष्** and **उष्**, after which the **न्** of **तर** and **तम** becomes **ट्** (§ 56); e. g.

विश्वजित् ;	Comp.	विश्वजित्तर ;	Superl.	विश्वजित्तम.
अग्निमथ् ;	„	अग्निमत्तर ;	„	अग्निमत्तम.
तमोनुद् ;	„	तमोनुत्तर ;	„	तमोनुत्तम.
सुयुध् ;	„	सुयुत्तर ;	„	सुयुत्तम.
धर्मबुध् ;	„	धर्मभुत्तर ;	„	धर्मभुत्तम.
सत्यवाच् ;	„	सत्यवाक्तर ;	„	सत्यवाक्तम.
धनिन् ;	„	धनितर ;	„	धनितम.
सुमनस् ;	„	सुमनस्तर ;	„	सुमनस्तम.
उदर्विष् ;	„	उदर्विष्टर ;	„	उदर्विष्टम.

§ 171. Adjectives which in their declension show two bases, assume before **तर** and **तम** their weak base; those with three bases assume before **तर** and **तम** their middle base; in both cases their final consonant undergoes before **तर** and **तम** the same changes which it undergoes before the termination **सु** of the L. Plur.; e. g.

धीमत् ;	Comp.	धीमत्तर ;	Superl.	धीमत्तम.
विद्वस् ;	„	विद्वत्तर ;	„	विद्वत्तम.
प्राच् ;	„	प्राक्तर ;	„	प्राक्तम.
प्रत्यच् ;	„	प्रत्यक्तर ;	„	प्रत्यक्तम.

§ 172. The affixes **तर** and **तम** may also be added to verbal forms and to indeclinables; when added to verbs, they always appear in the form of **तराम्** and **तमाम्**, and they do the same if the new word derived from an indeclinable is used adverbially. E. g. पचति 'he cooks;' पचतितराम् 'he cooks better;' पचतितमाम् 'he cooks best;'—उच्चैः 'high;' उच्चैस्तराम् 'higher,' उच्चैस्तमाम् 'highest,' both used as adverbs; but उच्चैस्तमस्तरुः 'the highest tree.'

(b)—By means of the affixes **ईयस्** and **इष्ट**.

§ 173. Many adjectives may optionally form their *Comparative* degree by the addition of the affix **ईयस्** (Masc. and Neut. base; **ईयसी** Fem. base) and their *Superlative* degree by the addition of the affix **इष्ट**

(Masc. and Neut. base; इडा Fem. base). The difference between तर, तम and ईयस्, इष्ट is this, that whereas तर and तम are added to the masculine base of the adjective, ईयस् and इष्ट are commonly added to the root from which the adjective has been derived, the vowel of the root being gunated. *E. g.*

क्षिप्र 'quick' (from rt. क्षिप्); Comp. क्षेपीयस्; Superl. क्षेपिष्ठ.
 स्थिर 'firm' (from rt. स्था); „ स्थेयस्; „ स्थेष्ठ.
 उरु 'wide' (from rt. वृ); „ वरीयस्; „ वरिष्ठ.

Optionally क्षिप्रतर, क्षिप्रतम; स्थिरतर, स्थिरतम; उरुतर, उरुतम.

§ 174. The following are some special rules for the addition of ईयस् and इष्ट:

(a) The final vowel of a masculine base which contains more than one syllable, or its final consonant together with the vowel preceding it, are dropped; *e. g.*

पाप 'wicked;' Comp. पापीयस्; Superl. पापिष्ठ.

पटु 'clever;' „ पटीयस्; „ पटिष्ठ.

महत् 'great;' „ महीयस्; „ महिष्ठ.

(b) The possessive affixes मत्, वत्, विन् &c. are dropped; when the remainder of the base thereupon consists of only one syllable, it undergoes no change, except that its final resumes its original form; but when the remainder of the base contains more than one syllable, rule (a) is applicable to it; *e. g.*

सज्जिन् (*i.e.* सज् + विन्) 'wearing a garland;' Com. सज्जीयस्; Superl. सज्जिष्ठ.

धनवत् (*i.e.* धन + वत्) 'possessed of wealth;' „ धनीयस्; „ धनिष्ठ.

वसुमत् (*i.e.* वसु + मत्) 'possessed of wealth;' „ वसीयस्; „ वसिष्ठ.

(c) र *i.e.* ra is substituted for the vowel ऋ of a base, when ऋ is preceded by an initial consonant and immediately followed by only one consonant; *e. g.*

कृश 'lean;' Comp. कृशीयस्; Superl. कृशिष्ठ.

दृढ 'hard;' „ द्रढीयस्; „ द्रढिष्ठ.

पृथु 'broad;' „ प्रथीयस्; „ प्रथिष्ठ.

भृश 'much;' „ भ्रशीयस्; „ भ्रशिष्ठ.

मृदु 'soft;' „ म्रदीयस्; „ म्रदिष्ठ.

but ऋजु 'straight;' „ ऋजीयस्; „ ऋजिष्ठ.

§ 175. Alphabetical list of some irregular Comparatives and Superlatives:—

अन्तिक	'near;'	Comp. नेदीयस् ;	Superl. नेदिष्ठ.
अल्प	'small;'	„ अल्पीयस् ;	„ अल्पिष्ठ ; or
		कनीयस् ;	„ कनिष्ठ.*
क्षुद्र	'mean;'	„ क्षोदीयस् ;	„ क्षोदिष्ठ.
गुरु	'heavy;'	„ गरीयस् ;	„ गरिष्ठ.
दीर्घ	'long;'	„ द्राघीयस् ;	„ द्राधिष्ठ.
दूर	'far;'	„ दवीयस् ;	„ दविष्ठ.
प्रशस्य	'praiseworthy;'	„ भेयस् ;	„ भ्रेष्ठ ; or
		ज्यायस् ;	„ ज्येष्ठ.
प्रिय	'dear;'	„ प्रेयस् ;	„ प्रेष्ठ.
बहु	'much;'	„ भूयस् ;	„ भूयिष्ठ.†
बहुल	'manifold;'	„ बंहीयस् ;	„ बंहिष्ठ.
युवन्	'young;'	„ यवीयस् ;	„ यविष्ठ ; or
		कनीयस् ;	„ कनिष्ठ.*
बाढ	'firm;'	„ साधीयस् ;	„ साधिष्ठ.
वृद्ध	'old;'	„ वर्षीयस् ;	„ वर्षिष्ठ ; or
		ज्यायस् ;	„ ज्येष्ठ.
वृन्दारक	'great;'	„ वृन्दीयस् ;	„ वृन्दिष्ठ.
स्थूल	'great;'	„ स्थवीयस् ;	„ स्थविष्ठ.
स्फिर	'large;'	„ स्फेयस् ;	„ स्फेष्ठ.
ह्रस्व	'short;'	„ ह्रसीयस् ;	„ ह्रसिष्ठ.

§ 176. The affixes **तर** and **तम** are sometimes added to comparatives and superlatives in **ईयस्** and **इष्ठ**; e. g. पापीयस्, पापीयस्तर; पापिष्ठ, पापिष्ठतर, पापिष्ठतम; भ्रेष्ठ, भ्रेष्ठतम 'the very best.'

* Compare कन्या.

† Compare भूरि.

CHAPTER V.

PRONOUNS, PRONOMINAL ADJECTIVES, AND THEIR DECLENSION.

1.—*Personal Pronouns.*

§ 177. Bases :—

1. अस्मद् 'I;' special base for the Singular, मद्.
2. युष्मद् 'thou;' special base for the Singular, त्वद्.

The declension of these two pronouns is the same in all the three genders.

Singular.

N.	अहम् 'I;'	त्वम् 'thou.'
Ac.	माम् or मा	त्वाम् or त्वा
I.	मया	त्वया
D.	मह्यम् or मे	तुभ्यम् or ते
Ab.	मत्	त्वत्
G.	मम or मे	तव or ते
L.	मयि	त्वयि

Dual.

N.	आवाम् 'we two;'	युवाम् 'you two.'
Ac.	आवाम् or नौ	युवाम् or वाम्
I.	आवाभ्याम्	युवाभ्याम्
D.	आवाभ्याम् or नौ	युवाभ्याम् or वाम्
Ab.	आवाभ्याम्	युवाभ्याम्
G.	आवयोः or नौ	युवयोः or वाम्
L.	आवयोः	युवयोः

Plural.

N.	वयम् 'we;'	यूयम् 'you.'
Ac.	अस्मान् or नः	युष्मान् or वः
I.	अस्माभिः	युष्माभिः
D.	अस्मभ्यम् or नः	युष्मभ्यम् or वः
Ab.	अस्मत्	युष्मत्
G.	अस्माकम् or नः	युष्माकम् or वः
L.	अस्मासु	युष्मासु

§ 178. The optional shorter forms मा, त्वा, मे, ते, नौ, वाम्, and नः, वः are never used at the beginning of a sentence or of a verse. Moreover the fuller forms माम्, त्वाम् &c. *only* are used before the particles च, वा, ह, अह and एव; *e. g.* त्वां मां च 'thee and me,' (not त्वां मा च).

2.—*Demonstrative Pronouns.*

§ 179. Bases :—

1. तद् 'that' or 'he, she, it' (who or which has been mentioned);
2. एतद् 'this' (who or which is very near to the speaker);
3. इदम् 'this' (referring to what is near);
4. अदस् 'that' (referring to what is remote).

Base :	तद्	एतद्	इदम्	अदस्
--------	-----	------	------	------

Masculine.*Singular.*

N.	सः	एषः	अयम्	असौ
Ac.	तम्	एतम् or एनम्	इमम् or एनम्	अमुम्
I.	तेन	एतेन or एनेन	अनेन or एनेन	अमुना
D.	तस्मै	एतस्मै	अस्मै	अमुष्मै
Ab.	तस्मात्	एतस्मात्	अस्मात्	अमुष्मात्
G.	तस्य	एतस्य	अस्य	अमुष्य
L.	तस्मिन्	एतस्मिन्	अस्मिन्	अमुष्मिन्

Dual.

N.	तौ	एतौ	इमौ	अमू
Ac.	तौ	एतौ or एनौ	इमौ or एनौ	अमू
I.D. Ab.	ताभ्याम्	एताभ्याम्	आभ्याम्	अमूभ्याम्
G. L.	तयोः	एतयोः or एनयोः	अनयोः or एनयोः	अमुयोः

Plural.

N.	ते	एते	इमे	अमी
Ac.	तान्	एतान् or एनान्	इमान् or एनान्	अमून्
I.	तैः	एतैः	एभिः	अमीभिः
D. Ab.	तेभ्यः	एतेभ्यः	एभ्यः	अमीभ्यः
G.	तेषाम्	एतेषाम्	एषाम्	अमीषाम्
L.	तेषु	एतेषु	एषु	अमीषु

Feminine.*Singular.*

N.	सा	एषा	इयम्	अस्तौ
Ac.	ताम्	एताम् or एनाम्	इमाम् or एनाम्	अमूम्
I.	तया	एतया or एनया	अनया or एनया	अमुया
D.	तस्यै	एतस्यै	अस्यै	अमुष्यै
Ab. G.	तस्याः	एतस्याः	अस्याः	अमुष्याः
L.	तस्याम्	एतस्याम्	अस्याम्	अमुष्याम्

Dual.

N.	ते	एते	इमे	अमू
Ac.	ते	एते or एने	इमे or एने	अमू
I. D. Ab.	ताभ्याम्	एताभ्याम्	आभ्याम्	अमूभ्याम्
G. L.	तयोः	एतयोः or एनयोः	अनयोः or एनयोः	अमुयोः

Plural.

N.	ताः	एताः	इमाः	अमूः
Ac.	ताः	एताः or एनाः	इमाः or एनाः	अमूः
I.	ताभिः	एताभिः	आभिः	अमूभिः
D. Ab.	ताभ्यः	एताभ्यः	आभ्यः	अमूभ्यः
G.	तासाम्	एतासाम्	आसाम्	अमूषाम्
L.	तासु	एतासु	आसु	अमूषु

Neuter.*Singular.*

N.	तत्	एतत्	इदम्	अदः
Ac.	तत्	एतत् or एनत्	इदम् or एनत्	अदः

I. and the following cases like the Masc.

Dual.

N.	ते	एते	इमे	अमू
Ac.	ते	एते or एने	इमे or एने	अमू

I. and the following cases like the Masc.

Plural.

N.	तानि	एतानि	इमानि	अमूनि
Ac.	तानि	एतानि or एनानि	इमानि or एनानि	अमूनि

I. and the following cases like the Masc.

§ 180. The final Visarga of the N. Sing. Masc. सः and एषः is dropped before words beginning with any other letter than (short) अ; before words beginning with (short) अ, अः is changed to ओ and the initial अ dropped; e. g. सः + आह becomes स आह, सः + गच्छति becomes स गच्छति, but सः + अन्नवीत् = सोऽन्नवीत्.

§ 181. The optional forms एनम्, एनेन &c. in the Accusatives Sing. Du. and Plur., the Instr. Sing., and the Gen. and Loc. Du. of एतद्

and इदम् are used instead of एतम्, एतेन &c. and इमम्, अनेन &c. in a subsequent clause when the persons or things denoted by them have been mentioned or spoken of in a preceding clause ; e. g. अनेन व्याकरणमधीतमेनं छन्दो ऽध्यापय 'he has studied grammar, teach him prosody.'

3.—The Relative Pronoun.

§ 182. Base— यद् 'who, which.'

	Masc.	Fem.	Neut.
	<i>Singular.</i>		
N.	यः	या	यत्
Ac.	यम्	याम्	यत्
I.	येन	यया	येन
D.	यस्मै	यस्यै	यस्मै
Ab.	यस्मात्	यस्याः	यस्मात्
G.	यस्य	यस्याः	यस्य
L.	यस्मिन्	यस्याम्	यस्मिन्
	<i>Dual.</i>		
N. Ac.	यौ	ये	ये
I. D. Ab.	याभ्याम्	याभ्याम्	याभ्याम्
G. L.	ययोः	ययोः	ययोः
	<i>Plural.</i>		
N.	ये	याः	यानि
Ac.	यान्	याः	यानि
I.	येभिः	याभिः	येभिः
D. Ab.	येभ्यः	याभ्यः	येभ्यः
G.	येषाम्	यासाम्	येषाम्
L.	येषु	यासु	येषु

4.—*The Interrogative Pronoun.*

§ 183. Base :—किम् 'who? which? what?'

	Masc.	Fem.	Neut.
	<i>Singular.</i>		
N.	कः	का	किम्
Ac.	कम्	काम्	किम्
I.	केन	कया	केन
D.	कस्मै	कस्यै	कस्मै
Ab.	कस्मात्	कस्याः	कस्मात्
G.	कस्य	कस्याः	कस्य
L.	कस्मिन्	कस्याम्	कस्मिन्
	<i>Dual.</i>		
N. Ac.	कौ	के	के
I. D. Ab.	काभ्याम्	काभ्याम्	काभ्याम्
G. L.	कयोः	कयोः	कयोः
	<i>Plural.</i>		
N.	के	काः	कानि
Ac.	कान्	काः	कानि
I.	कैः	काभिः	कैः
D. Ab.	केभ्यः	काभ्यः	केभ्यः
G.	केषाम्	कासाम्	केषाम्
L.	केषु	कासु	केषु

§ 184. कतर 'who or which of two?' and कतम 'who or which of many?' are in all the three genders declined regularly like तद् (§ 179).

5.—*Indefinite Pronouns.*

§ 185. Indefinite pronouns are formed by the addition of चिद्, or of चन, or of अपि, to the interrogative pronoun किम् in all its cases: किञ्चिद्, or किञ्चन, or किमपि 'some one, something; any one, anything.'

Masc. Sing. N.	कश्चित्, कश्चन, कोऽपि;
Ac.	कञ्चित्, कञ्चन, कमपि;
I.	केनचित्, केनचन, केनापि; &c.

§ 186. चिद्, चन, and अपि are in the same manner added to derivatives of किम्; e. g. कति 'how many?' कतिचित् 'some;' कदा 'when?' कदाचित्, or कदाचन, or कदापि 'sometime, any time,' &c.

6.—*Reflexive Pronouns.*

§ 187. The meaning of the reflexive pronoun is in Sanskrit expressed by the noun आत्मन् 'soul, self' (§ 116); though itself always masculine, it denotes all the three genders, and it is used only in the Singular, even when referring to several persons. E. g. न शोचाम्यहमात्मानम् 'I (i. e. Damayanti) do not sorrow for myself;' गोपायन्ति कुलस्त्रिय आत्मानम् 'noble women protect themselves.'

§ 188. The indeclinable स्वयम् is employed, like the English 'self,' to express emphasis or distinction; e. g. स्वयमहमवसम् 'I myself dwelt.'

7.—*Possessive Pronouns.*

§ 189. मदीय	masc. neut.,	मदीया	fem.	} 'my, mine.'
मामक	masc. neut.,	मामिका	fem.	
मामकीन	masc. neut.,	मामकीना	fem.	
त्वदीय	masc. neut.,	त्वदीया	fem.	} 'thy, thine.'
तावक	masc. neut.,	तावकी	fem.	
तावकीन	masc. neut.,	तावकीना	fem.	
अस्मदीय	masc. neut.,	अस्मदीया	fem.	} 'our, ours.'
आस्माक	masc. neut.,	आस्माकी	fem.	
आस्माकीन	masc. neut.,	आस्माकीना	fem.	
युष्मदीय	masc. neut.,	युष्मदीया	fem.	} 'your, yours.'
यौष्माक	masc. neut.,	यौष्माकी	fem.	
यौष्माकीण	masc. neut.,	यौष्माकीणा	fem.	
तदीय	masc. neut.,	तदीया	fem.	'his, her, hers, its, their, theirs.'
एतदीय	masc. neut.,	एतदीया	fem.	'belonging to this (person or thing).'
यदीय	masc. neut.,	यदीया	fem.	'belonging to whom or which.'
स्व	masc. neut.,	स्वा	fem.	} 'one's own.'
स्वीय	masc. neut.,	स्वीया	fem.	
स्वकीय	masc. neut.,	स्वकीया	fem.	

§ 190. All these possessive pronouns, except **स्व**, are declined regularly like **कान्त** (§ 131), and **नदी** (§ 141). **स्व** follows § 199.

8.—Correlative Pronouns.

§ 191. Correlative pronouns are derived from the bases of the pronouns **तद्**, **एतद्**, **इदम्**, **यद्**, and **किम्**.

Base: तद्	एतद्	इदम्
तावत् 'so much.'	एतावत् 'so much.'	इयत् 'so much.'
तति 'so many.'	_____	_____
तादृश } 'such like.'	एतादृश } 'such like.'	ईदृश } 'such like.'
तादृश }	एतादृश }	ईदृश }
Base: यद्	किम्	
यावत् 'as much.'	कियत् 'how much?'	
यति 'as many.'	कति 'how many?'	
यादृश } 'what like.'	कीदृश } 'what like?'	
यादृश }	कीदृश }	

§ 192. **तावत्**, **एतावत्**, and **यावत्** follow Declension VIII. (§ 109). **इयत्** and **कियत्** are declined similarly (Masc. Sing., N. **इयान्**, Ac. **इयन्तम्** I. **इयता**; Fem. **इयती**). **तति**, **यति**, and **कति** are declined only in the Plural; they take no termination in the N. and Ac., in the remaining cases they follow **अग्नि** (§ 136); e.g. N. and Ac. **तति**, I. **ततिभिः** &c.—**तादृश**, **एतादृश** &c. follow Decl. II. (§ 76); e.g. Masc. Sing. N. **तादृक्**, Ac. **तादृशम्** &c.—**तादृश**, **एतादृश** &c. are in the Masc. and Neut. declined like **कान्त** (§ 131); in the Fem. the affix **ई** is added, e.g. **तादृश**, Fem. base **तादृशी**, and the base then declined like **नदी** (§ 141).

9.—Reciprocal Pronouns.

§ 193. The reciprocal pronouns **अन्योन्य**, **इतरेतरं**, **परस्पर** 'each other' 'one another,' appear commonly only in the Accusative or adverbial form **अन्योन्यम्**, **इतरेतरम्**, **परस्परम्**, or as first members of compounds; e.g. **अन्योन्यसंयोग**, **इतरेतरयोग**, **परस्परसंबन्ध** 'mutual union.' But other forms occur occasionally; e.g. Sing. I. **अन्योन्येन**; G. **अन्योन्यस्य**; L. **अन्योन्यस्मिन्**; Ab. **परस्परात्**; G. **परस्परस्य**.

10.—*Pronominal Adverbs.*

§ 194. The pronominal adverbs which are most commonly used, are derived from the bases of the pronouns तद्, इदम् (special base for several forms, अ), यद्, and किम् (in some adverbs कु):

Bases	तद्	इदम् (अ)	यद्	किम् (कु).
1.	ततः 'thence, there-upon, therefore.'	इतः } 'hence, अतः } therefore.'	यतः 'whence, since, because.'	कुतः 'whence ? why ? how ?'
2.	तत्र 'there.'	अत्र 'here.'	यत्र 'where.'	कुत्र } 'where ? क
3.	तथा 'thus.'	इत्थम् 'thus.'	यथा 'as.'	कथम् 'how ?'
4.	तदा } 'then, at तदानीम् } that time.'	इदानीम् 'now.'	यदा 'when.'	कदा 'when ?'
5.	तर्हि 'then, there-fore.'		यर्हि 'when.'	कर्हि 'when ?'

11.—*Pronominal Adjectives.*

§ 195. अन्य 'another,' अन्यतर 'either of two,' इतर 'other,' and एकतम 'one of many,' are in all the three genders declined like तद् (§ 179); e.g.

Sing. N. Masc. अन्यः; Fem. अन्या; Neut. अन्यत्.

D. „ अन्यस्मै; „ अन्यस्यै; „ अन्यस्मै.

Plur. N. „ अन्ये; „ अन्याः; „ अन्यानि, &c.

अन्यतम 'one of many' is declined like कान्त (§ 131).

§ 196. सर्व 'every, all,' विश्व 'every, all,' सम when conveying the sense 'all,' सिम 'all,' एकतर 'one of two,' follow the same declension, except in the N. Ac. Sing. of the neuter gender where they follow कान्त; e.g.

Sing. N. Masc. सर्वः; Fem. सर्वा; Neut. सर्वम्.

D. „ सर्वस्मै; „ सर्वस्यै „ सर्वस्मै.

Plur. N. „ सर्वे; „ सर्वाः; „ सर्वाणि, &c.

§ 197. उभय 'both' has according to the best authorities no Dual; in the Sing. and Plur. Masc. and Neut. it is declined like सर्व. The Fem. is

उभयी, declined like नदी (§ 141).—उभ 'both' is invariably dual, and declined like कान्त (§ 131).

§ 198. नेम 'half,' is declined like सर्व; but the N. Plur. Masc. is नेमे or नेमाः.

§ 199. अधर 'lower, inferior,' अन्तर 'outer,' अपर 'other,' अवर 'posterior, western,' उत्तर 'superior, northern, subsequent,' दक्षिण 'right, southern' (—not दक्षिण 'clever,' which follows कान्त throughout), पर 'subsequent,' पूर्व 'prior, eastern,' and स्व 'own' are declined like सर्व, but they may in the Ab. and L. Sing., and in the N. Plur. optionally follow कान्त (§ 131); e. g.

Masc. Sing. D. अधरस्मै; Ab. अधरस्मात् or अधरात्; Plur. N. अधरे or अधराः.

§ 200. अर्ध 'half,' अल्प 'little, few,' कतिपय 'some,' and अन्तर 'last,' follow कान्त throughout; but they may form the N. Plur. Masc. optionally like सर्व (§ 196); e. g.

Masc. Plur. N. अर्धाः or अर्धे.

कतिपय forms its Feminine कतिपया or कतिपयी, the latter declined like नदी.

CHAPTER VI.

NUMERALS AND THEIR DECLENSION.

§ 201. *Cardinals and Ordinals:*

1	१ एक 'one.'	प्रथम <i>m. n.</i> प्रथमा <i>f.</i> 'first.'
2	२ द्वि	द्वितीय, °या
3	३ त्रि	तृतीय, °या
4	४ चतुर्	चतुर्थ, °र्थी
5	५ पञ्चन्	पञ्चम, °मी
6	६ षष्	षष्ठ, °ष्टी
7	७ सप्तन्	सप्तम, °मी
8	८ अष्टन्	अष्टम, °मी
9	९ नवन्	नवम, °मी
10	१० दशन्	दशम, °मी

11	११ एकादशन्	एकादश, °शी
12	१२ द्वादशन्	द्वादश, °शी
13	१३ त्रयोदशन्	त्रयोदश, °शी
14	१४ चतुर्दशन्	चतुर्दश, °शी
15	१५ पञ्चदशन्	पञ्चदश, °शी
16	१६ षोडशन्	षोडश, °शी
17	१७ सप्तदशन्	सप्तदश, °शी
18	१८ अष्टादशन्	अष्टादश, °शी
19	१९ नवदशन् or एकोनविंशति or ऊनविंशति	नवदश, °शी; or एकोनविंश, °शी; or एकोनविंशतितम, °मी; or ऊनविंश, °शी; or ऊनविंश- तितम, °मी
20	२० विंशति f.	विंश, °शी or विंशतितम, °मी
21	२१ एकविंशति	एकविंश, °शी, or णितितम, °मी
22	२२ द्वाविंशति	द्वाविंश, °शी, or णितितम, °मी
23	२३ त्रयोविंशति	त्रयोविंश, °शी, ,, ,, ,,
24	२४ चतुर्विंशति	चतुर्विंश, °शी, ,, ,, ,,
25	२५ पञ्चविंशति	पञ्चविंश, °शी, ,, ,, ,,
26	२६ षड्विंशति	षड्विंश, °शी, ,, ,, ,,
27	२७ सप्तविंशति	सप्तविंश, °शी, ,, ,, ,,
28	२८ अष्टाविंशति	अष्टाविंश, °शी, ,, ,, ,,
29	२९ नवविंशति or एकोनविंशत् or ऊनविंशत्	नवविंश, °शी, or नवविंशतितम, °मी; or एकोनविंश, °शी or एकोनविंशतितम, °मी; or ऊ- नविंश; °शी, or ऊनविंशतितम, °मी

- 30 ३० त्रिंशत् *f.* त्रिंश, °शी or त्रिंशत्तम, °मी
- 31 ३१ एकत्रिंशत् एकत्रिंश °शी or एकत्रिंशत्तम, °मी
- 32 ३२ द्वित्रिंशत्
- 33 ३३ त्रयस्त्रिंशत्
- 34 ३४ चतुस्त्रिंशत्
- 35 ३५ पञ्चत्रिंशत्
- 36 ३६ षट्त्रिंशत्
- 37 ३७ सप्तत्रिंशत्
- 38 ३८ अष्टात्रिंशत्
- 39 ३९ नवत्रिंशत् or
एकोनचत्वारिंशत् or
ऊनचत्वारिंशत्
- 40 ४० चत्वारिंशत् *f.* चत्वारिंश, °शी or चत्वारिंशत्तम, °मी
- 41 ४१ एकचत्वारिंशत्
- 42 ४२ द्वाचत्वारिंशत् or
द्विचत्वारिंशत्
- 43 ४३ त्रयश्चत्वारिंशत् or
त्रिचत्वारिंशत्
- 44 ४४ चतुश्चत्वारिंशत्
- 45 ४५ पञ्चचत्वारिंशत्
- 46 ४६ षट्चत्वारिंशत्
- 47 ४७ सप्तचत्वारिंशत्
- 48 ४८ अष्टाचत्वारिंशत् or
अष्टचत्वारिंशत्
- 49 ४९ नवचत्वारिंशत् or
एकोनपञ्चाशत् or
ऊनपञ्चाशत्

- 50 ५० पञ्चाशत् *f.* पञ्चाश, °शी or पञ्चाशत्तम, °मी
- 51 ५१ एकपञ्चाशत्
- 52 ५२ द्वापञ्चाशत् or
द्विपञ्चाशत्
- 53 ५३ त्रयःपञ्चाशत् or
त्रिपञ्चाशत्
- 54 ५४ चतुष्पञ्चाशत्
- 55 ५५ पञ्चपञ्चाशत्
- 56 ५६ षट्पञ्चाशत्
- 57 ५७ सप्तपञ्चाशत्
- 58 ५८ अष्टपञ्चाशत् or
अष्टपञ्चाशत्
- 59 ५९ नवपञ्चाशत् or
एकोनषष्टि or
ऊनषष्टि
- 60 ६० षष्टि *f.* षष्टितम, °मी
- 61 ६१ एकषष्टि एकषष्ट, °ष्टी or एकषष्टितम, °मी
- 62 ६२ द्वाषष्टि or द्विषष्टि
- 63 ६३ त्रयःषष्टि or त्रिषष्टि
- 64 ६४ चतुःषष्टि
- 65 ६५ पञ्चषष्टि
- 66 ६६ षट्षष्टि
- 67 ६७ सप्तषष्टि
- 68 ६८ अष्टाषष्टि or
अष्टषष्टि

- 69 ६९ नवषष्टि or
एकोनसप्तति or
ऊनसप्तति
- 70 ७० सप्तति *f.* सप्ततितम, °मी.
- 71 ७१ एकसप्तति एकसप्तत, °ती or एकसप्ततितम, °मी.
- 72 ७२ द्वासप्तति or
द्विसप्तति
- 73 ७३ त्रयःसप्तति or
त्रिसप्तति
- 74 ७४ चतुःसप्तति
- 75 ७५ पञ्चसप्तति
- 76 ७६ षट्सप्तति
- 77 ७७ सप्तसप्तति
- 78 ७८ अष्टासप्तति or
अष्टसप्तति
- 79 ७९ नवसप्तति or
एकोनाशीति or
ऊनाशीति
- 80 ८० अशीति *f.* अशीतितम, °मी.
- 81 ८१ एकाशीति एकाशीत, °ती or एकाशीतितम, °मी.
- 82 ८२ द्व्यशीति
- 83 ८३ त्र्यशीति
- 84 ८४ चतुरशीति
- 85 ८५ पञ्चाशीति
- 86 ८६ षडशीति
- 87 ८७ सप्ताशीति

- 88 ८८ अष्टाशीति
- 89 ८९ नवाशीति or
एकोनवति or
ऊनवति
- 90 ९० नवति *f.* नवतितम, °मी
- 91 ९१ एकनवति एकनवत, °ती or एकनवतितम, °मी
- 92 ९२ द्वावति or
द्विनवति
- 93 ९३ त्रयोवति or
त्रिनवति
- 94 ९४ चतुर्नवति
- 95 ९५ पञ्चनवति
- 96 ९६ षण्णवति
- 97 ९७ सप्तनवति
- 98 ९८ अष्टानवति or
अष्टनवति
- 99 ९९ नवनवति or
एकोनशत or
ऊनशत
- 100 १०० शत *n.* शततम, °मी.
- 200 २०० द्विशत *n.* or
द्वे शते द्विशततम, °मी.
- 300 ३०० त्रिशत *n.* or
त्रीणि शतानि
- 400 ४०० चतुःशत *n.* or
चत्वारि शतानि

500	५०० पञ्चशत <i>n.</i> or पञ्च शतानि
600	६०० षट्शत <i>n.</i> or षट् शतानि
700	७०० सप्तशत <i>n.</i> or सप्त शतानि
800	८०० अष्टशत <i>n.</i> or अष्ट शतानि
900	९०० नवशत <i>n.</i> or नव शतानि
1000	१,००० सहस्र <i>n.</i> or दश- सहस्रतम, °मी. शत <i>n.</i> or दशशती <i>f.</i>
10,000	१०,००० अयुत <i>n.</i>
100,000	१,००,००० लक्ष <i>n.</i> , लक्षा <i>f.</i>

§ 202. The cardinal numbers between 100 and 200, 200 and 300, &c., are commonly expressed by means of अधिक 'exceeded by;' *e. g.* पञ्चाधिकं शतम् or पञ्चाधिकशतम् '100 exceeded by 5,' *i. e.* 105; पञ्चदशाधिकं शतम् or पञ्चदशाधिकशतम् 115; पञ्चाशदधिकं शतम् or पञ्चाशदधिकशतम्, 150. Similarly ऊन is used to denote 'diminished by;' *e. g.* पञ्चोनं शतम् or पञ्चोनशतम् '100 diminished by 5,' *i. e.* 95.

§ 203. In order to denote the cardinal numbers 111—159, 211—259, &c., one may derive from the cardinals एकादशन् 11, &c., an adjective which is formally the same as the shorter form of the corresponding ordinal, and make it agree with the cardinal for 100, 200, &c. in gender, number, and case; *e. g.* पञ्चदशं शतम् 115; पञ्चाशं शतम् 150; पञ्चदशं द्विशतम् 215, &c.

Declension of the Cardinals and Ordinals.

§ 204. The cardinals for 1—19 are adjectives; those from 20 (including एकोनविंशति and ऊनविंशति) are substantives, agreeing in case with the noun numbered by them, or requiring the latter to be put in the Genitive case. *E. g.* तिस्रभिर्नारीभिः 'by three women;' but विंशत्या नारीभिः or विंशत्या नारीणाम् 'by 20 women.'

§ 205. एक 'one' (Plur. 'some') is declined in the Sing. and Plur. in all the three genders, and follows the declension of सर्व (§ 196); *e. g.*

Sing. N.	एकः <i>m.</i>	एका <i>f.</i>	एकम् <i>n.</i>
D.	एकस्मै <i>m.</i>	एकस्यै <i>f.</i>	एकस्मै <i>n.</i>
Plur. N.	एके <i>m.</i>	एकाः <i>f.</i>	एकानि <i>n.</i>

§ 206. द्वि 'two' is declined only in the Dual.

N. V. Ac. द्वौ *m.* द्वे *f.* द्वे *n.*

I. D. Ab. द्वभ्याम् *m. f. n.*

G. L. द्वयोः *m. f. n.*

§ 207. त्रि 'three' and चतुर 'four' are declined in the Plur. in all the three genders.

	Masc.	Fem.	Neut.
N. V.	त्रयः चत्वारः	त्रिस्रः चतस्रः	त्रीणि चत्वारि
Ac.	त्रीन् चतुरः		
I.	त्रिभिः चतुर्भिः	त्रिस्रभिः चतस्रभिः	त्रिभिः चतुर्भिः
D. Ab.	त्रिभ्यः चतुर्भ्यः	त्रिस्रभ्यः चतस्रभ्यः	त्रिभ्यः चतुर्भ्यः
G.	त्रयाणाम् चतुर्णाम्	त्रिस्रणाम् चतस्रणाम्	त्रयाणाम् चतुर्णाम्
L.	त्रिषु चतुर्षु	त्रिस्रषु चतस्रषु	त्रिषु चतुर्षु

§ 208. पञ्चन् 'five,' सप्तन् 'seven,' नवन् 'nine' and the following cardinals up to नवदशन् have one form only for all the three genders, and are declined in the Plural, thus: N. V. Ac. पञ्च; I. पञ्चभिः; D. Ab. पञ्चभ्यः; G. पञ्चानाम्; L. पञ्चसु.

§ 209. षट् 'six' has one form for all the three genders and is declined in the Plural, thus: N. V. Ac. षट्; I. षड्भिः; D. Ab. षड्भ्यः; G. षण्णाम्; L. षट्सु or षट्सु.

§ 210. अष्टन् 'eight' has one form for all the three genders and is declined in the Plural, thus:—

N. V. Ac.	अष्ट	or	अष्टौ
I.	अष्टभिः	or	अष्टाभिः
D. Ab.	अष्टभ्यः	or	अष्टाभ्यः
G.	अष्टानाम्		
L.	अष्टसु	or	अष्टासु

§ 211. The cardinals from एकोनविंशति, ऊनविंशति 19, विंशति 20, to नवनवति 99, are feminine substantives, and follow as such Decl. XIII., or II.; e. g. N. विंशतिः 20, पञ्चाशत् 50; Ac. विंशतिम्, पञ्चाशतम्; I. विंशत्या, पञ्चाशता &c.—शत 100 &c. follow कान्त (§ 131).

§ 212. The ordinals follow in Masc. and Neut. कान्त (§ 131), in the Feminine either कान्ता, or नदी (§ 141). But प्रथम 'the first' may optionally form the N. Plur. Masc., and द्वितीय and तृतीय may optionally form the D. Ab. and L. Sing. Masc. Fem. Neut., like अन्य (§ 195); e. g.

Sing. N.	प्रथमः	m.	प्रथमा	f.	प्रथमम्	n.
D.	प्रथमाय	m.	प्रथमायै	f.	प्रथमाय	n.
Plur. N.	प्रथमाः	or	प्रथमाः	f.	प्रथमानि	n.
	प्रथमे	m.				
Sing. N.	द्वितीयः	m.	द्वितीया	f.	द्वितीयम्	n.
D.	द्वितीयाय	or	द्वितीयायै	or	द्वितीयाय	or
	द्वितीयस्मै	m.	द्वितीयस्यै	f.	द्वितीयस्मै	n.
Plur. N.	द्वितीयाः	m.	द्वितीयाः	f.	द्वितीयानि	n.

§ 213. *Numeral Adverbs and other Numeral Derivatives* :—

(a) सकृत् 'once,' द्विः 'twice,' त्रिः 'thrice,' चतुः 'four times,' पञ्चकृत्त्वः 'five times,' षट्कृत्त्वः 'six times,' &c.

(b) एकधा 'in one way,' द्विधा or त्रिधा 'in two ways,' त्रिधा or त्रिधा 'in three ways,' चतुर्धा 'in four ways,' पञ्चधा 'in five ways,' षोढा or षड्धा 'in six ways,' &c.

(c) एकशः 'singly, by ones,' द्विशः 'two and two, by twos,' त्रिशः 'three and three, by threes,' &c.

(d) द्वय m. n., द्वयी f., or द्वितय m. n., द्वितयी f. 'twofold, consisting of two parts,'

त्रय *m. n.*, त्रयी *f.*, or त्रितय *m. n.*, त्रितयी *f.* 'threefold, consisting of three parts;'

चतुष्टय *m. n.*, चतुष्टयी *f.* 'fourfold, consisting of four parts;'

पञ्चतय *m. n.*, पञ्चतयी *f.* 'fivefold, consisting of five parts,' &c.

These adjectives are declined regularly in the Masc. and Neut. like कान्त (§ 131), in the Fem. like नरी (§ 141); but in the N. Plur. Masc. they may optionally follow अन्य (§ 195); e. g.

Sing. N. द्वयः *m.*; द्वयी *f.*; द्वयम् *n.*

Plur. N. द्वयाः or द्वये *m.*; द्वय्यः *f.*; द्वयानि *n.*

(e) द्वय *n.* or द्वयी *f.* or द्वितयः *n.* 'a pair.'

त्रय *n.* or त्रयी *f.* or त्रितय *n.* 'a triad, or collection of three.'

चतुष्टय *n.* 'a collection of four.'

पञ्चत् *f.* 'a pentad, or collection of five.'

षट् *n.* 'a collection of six.'

दशत् *f.* 'a decad, or collection of ten,' &c.

CHAPTER VII.

CONJUGATION OF VERBS.

§ 214. Verbs are given in the dictionary in the form of *roots*; e. g. भू 'to be,' अद् 'to eat,' &c.

§ 215. (a) Conjugation consists in making the verbal root undergo certain modifications, and in the addition to it of certain prefixes and terminations, which denote the various persons, numbers, voices, tenses, and moods, and by which primitive verbs are distinguished from derivative verbs.

(b) Some tenses are formed by means of auxiliary verbs; (*Periphrastic tenses*).

§ 216. (a) Verbs have *three Numbers*, a *singular* number, a *dual* number, and a *plural* number, and in each number *three Persons*, a *first* person, a *second* person, and a *third* person. The dual number denotes, as it does in declension, 'two.'

(b) The terminations which denote the persons in the different numbers are called *personal terminations*.

§ 217. (a) Verbs have *six Tenses*, viz. *Present*, *Imperfect*, *Perfect*, *Aorist*, *Future*, and *Conditional*. The Perfect, the Aorist, and the Future

have each two forms; *Reduplicated Perfect* and *Periphrastic Perfect*; *Radical Aorist* and *Sibilant-Aorist*; *Simple Future* and *Periphrastic Future*.

(b) The Aorist denotes time past.

§ 218. (a) The Present tense distinguishes *three Moods*, a Present *Indicative* (commonly called *Present*), a Present *Potential* or *Optative* (commonly called *Potential* or *Optative*), and a Present *Imperative* (commonly called *Imperative*). The Imperfect and the Aorist distinguish each an *Indicative* and a *Subjunctive*. The remaining tenses have only an *Indicative*. There exists, besides, the *Benedictive*, which might be considered as a *Potential* of the Aorist, but is usually treated as a separate tense.

(b) The *Subjunctive* of the Imperfect and of the Aorist is, in classical Sanskrit, used only after the prohibitive particle **मा** and after **मा स्म**. It differs from the *Indicative* by the absence of the Augment which is prefixed to the root in the *Indicative*; e. g.

rt. भू 'to be;' Impf. Ind. अभवत्; Subj. भवत्.
 „ „ Aor. Ind. अभूत्; Subj. भूत्.
 rt. इष् 'to wish;' Impf. Ind. ऐच्छत्; Subj. इच्छत्.
 मा भूत्, मा स्म भवत्, 'he should not be.'

In the following it will be unnecessary to treat separately of the Impf. Subj. and Aor. Subj., and the terms Imperfect and Aorist will be used for the Impf. Ind. and Aor. Ind. only.

(c) The *Potential* or *Optative* of the Present denotes possibility, probability, supposition, hope, wish, command, &c., and its meaning may be expressed by such auxiliary verbs as 'may, shall,' &c.; sometimes it may be translated by the English *Subjunctive mood*. The *Benedictive* is used to express a blessing or wish.

§ 219. A table showing the tenses and moods which are in use in classical Sanskrit:—

A	B	C	D
<i>Indicative.</i>	<i>Subjunctive</i>	<i>Potential.</i>	<i>Imperative.</i>
1. Present.	—————	Present.	Present.
2. Imperfect.	Imperfect.	—————	—————
3. Perfect.	—————	—————	—————
(a) Reduplicated.			
(b) Periphrastic.			
4. Aorist.	Aorist.	<i>Benedictive.</i>	—————
(a) Radical.			
(b) Sibilant.			

5. Future. _____

(a) Simple.

(b) Periphrastic.

6. Conditional. _____

§ 220. The conjugation of verbs is divided into :—

I.—Conjugation of *Primitive Roots* ; and

II.—Conjugation of *Derivative Verbal Bases*.

The conjugation of derivative verbal bases is subdivided into :—

1. Conjugation of *roots of the tenth (churādi) class* and of the *Causal*.
2. Conjugation of the *Desiderative*.
3. Conjugation of the *Frequentative*.
4. Conjugation of *Nominal verbs*.

I.—CONJUGATION OF PRIMITIVE ROOTS.

§ 221. Primitive Roots are the roots contained in the *first nine* classes of the collections of roots compiled by the native grammarians. They differ from derivative verbal bases in this :—in the case of derivative verbal bases the personal terminations and the characteristic marks of the various tenses and moods are generally added to a verbal base, derived from a root (or from a nominal base) by the addition of certain letters or other modifications which remain throughout in all tenses and moods ; in the case of primitive roots the personal terminations and the characteristic marks of the various tenses and moods are (with some modifications in the Present and Imperfect) combined with the simple and unmodified root. *E. g.*

Prim. root.	Causal Base.	Desid. Base	Rt. of cl. X. चुर 'to steal.'
या 'to go ;'	यापि 'to cause to go.'	यियास 'to wish to go.'	Deriv. Base. चोरि.
Pres. Ind. याति	यापयति yāpay-	यियासति yiyāsa-ti ;	चोरयति choray-a-ti.
	yā-ti ; a-ti ;		
Sim. Fut. यास्यति	यापयिष्यति yāpay-	यियासिष्यति yiyās-	चोरयिष्यति choray-
	yā-sya-ti. i-ṣhya-ti.	i-ṣhya-ti.	i-ṣhya-ti.

§ 222. Primitive roots are conjugated in three voices, viz. :—

(a) In the *Parasmaipada* or 'active voice' (literally 'voice for another') ;

(b) In the *Ātmanepada* or 'reflective voice' (literally 'voice for one's self') ; and

(c) In the *Passive* voice.

In the *Parasmaipada* and *Âtmanepada* the personal termination denotes the agent of the action which is expressed by the root; e.g. *Par. ददाति dadā-ti*, give-he, i.e. 'he gives'; *Âtm. आदत्ते, ādat-te*, take-he, i.e. 'he takes.' In the *Passive* voice the personal termination denotes either the object of the action expressed by the root; e.g. *दीयते dīya-te*, given-is-he, i.e. 'he is given;' or it denotes, in the case of intransitive verbs, the action itself which is expressed by the root; e.g. *गम्यते (तेन,)* 'it is gone (by him),' i.e. he goes.

§ 223. In the *Perfect*, the *Aorist*, the two *Futures*, the *Conditional*, and the *Benedictive*, the formation of the *Passive* voice is generally the same as that of the *Âtmanepada* or *reflective* voice. In the three moods of the *Present* tense, however, and in the *Imperfect*, the formation of the *Âtmanepada* differs from that of the *Passive*, and it is therefore necessary to separate the conjugation of the *Passive* from that of the *Parasmaipada* and *Âtmanepada*.

1.—THE PARASMAIPADA AND ÂTMANEPADA.

§ 224. Many roots are throughout all tenses and moods conjugated both in *Parasmaipada* and in *Âtmanepada*, others only in one voice; others again are conjugated in one voice, but they also form some tenses in the other voice; some are restricted to one voice or the other according as certain prepositions are prefixed to them.

§ 225. The *Parasmaipada* may be said to be used, when the fruit or consequence of the action expressed by the verb accrues to another person or thing than the agent, whereas the *Âtmanepada* is employed when the fruit or consequence of the action expressed by the verb accrues to the agent; e.g. *कृ* 'to do'; *Pres. Ind. Par. करोति* 'he does' (for somebody else), *Âtm. कुरुते* 'he does' (for himself). *यज्* 'to sacrifice'; *Pres. Ind. Par. यजति* (the priest) sacrifices (for somebody else); *Âtm. व्रजते* (the sacrificer) sacrifices (for himself). *दा* 'to give'; *Pres. Ind. Par. ददाति* 'he gives.' *आदा* 'to take'; *Pres. Ind. Âtm. आदत्ते* 'he takes.' This rule is, however, by no means universally valid, and the right use of the two voices must be learned from the practice of the best writers or from the dictionary.

§ 226. The *Parasmaipada* and *Âtmanepada* are formally distinguished by two sets of *Personal terminations*, one of which is added in the *Parasmaipada*, whereas the other set is always added in the *Âtmanepada*.

§ 227. The following table contains the personal terminations which, with some modifications, are added in the various tenses and moods in *Parasmaipada* and *Âtmanepada*. The first column contains the personal terminations of the *Present Indicative* and of the *Simple Future*,

the second those of the Imperfect, the Present Potential, the Aorist, the Conditional, and the Benedictive; the third those of the Reduplicated Perfect, and the fourth those of the Present Imperative.

Personal terminations of the various tenses and moods in Parasmaipada and Âtmanepada.

I.		II.		III.		IV.	
Pres. Ind. & Simple Fut.		Imperf., Pres. Pot., Aorist, Condit. & Benedict.		Redupl. Perfect.		Pres. Imperat.	
Par.	Âtm.	Par.	Âtm.	Par.	Âtm.	Par.	Âtm.
Sing.	1. मि	ए	अम् इ	अ	ए	आनि	ऐ
	2. सि	से	:(स्) था:(थास्)	थ	से	धि	स्व
	3. ति	ते	त् त	अ	ए	तु	ताम्
Dual.	1. वः (वस्)	वहे	व वहि	व	वहे	आव	आवहे
	2. थः (थस्)	आथे	तम् आथाम्	अथुः	आथे	तम्	आथाम्
	3. तः (तस्)	आते	ताम् आताम्	अतुः	आते	ताम्	आताम्
Plur.	1. मः (मस्)	महे	म महि	म	महे	आम	आमहे
	2. थ	ध्वे	त ध्वम्	अ	ध्वे	त	ध्वम्
	3. अन्ति	अन्ते	अन् अन्त	उः	इरे	अन्तु	अन्ताम्

Augment and Reduplication.

§ 228. In order to save repetition we give here the general rules concerning the Augment and the Reduplication of roots.

§ 229. (a) The *Augment* (i.e. 'increase') consists in the vowel अ, prefixed to the root; e.g.

rt. तुद् 'to strike;' Impf. Par. अतुदत् *a-tudat*.

(b) When the augment अ is prefixed to a root commencing with a vowel, the result of the combination of the two vowels is the Vṛiddhi-vowel or Vṛiddhi-syllable of the radical-vowel; e.g.

rt. अत्	'to go;'	Impf. Par.	आतत्.
rt. आस्	'to sit;'	Impf. Âtm.	आस्त.
rt. ईक्ष्	'to see;'	Impf. Âtm.	ऐक्षत.
rt. उक्ष्	'to sprinkle;'	Impf. Par.	औक्षत्.
rt. ऊह्	'to comprehend;'	Impf. Âtm.	औहत.
rt. ऋष्	'to go;'	Impf. Par.	आर्षत्.
rt. एध्	'to grow;'	Impf. Âtm.	ऐधत.

(c) When one or more prepositions are prefixed to a root, the augment takes its place after the preposition or prepositions and immediately before the root; *e.g.*

rt. पत् with prep. उद्; Pres. Ind. Par. उत्पतति; Impf. Par. उदपतत् *ud-apatat*.
 ,, ,, ,, सम् and उद्; Pres. Ind. Par. समुत्पतति; Impf. Par. समुदपतत् *samud-apatat*.

(d) When the letter स् is prefixed to कृ 'to do,' after the prepositions सम्, परि, उप, or to कृ 'to scatter,' after the prepositions उप or प्रति, the augment and the reduplicative syllable take their places after the prepositions but before the inserted स्; *e.g.* Pres. Ind. Par. संस्करोति; Impf. समस्करोत्; Perf. संचस्कार.

§ 230. (a) *Reduplication* consists in the doubling of the first vowel of a root together with any consonant that precedes it; *e.g.*

rt. तुद् 'to strike;' reduplicated तुतुद्.

rt. दरिद्रा 'to be poor;' ,, ददरिद्रा.

(b) That portion of a reduplicated form which is prefixed to the root is called the *reduplicative syllable*; *e.g.* the first तु in तुतुद्, or the first द in ददरिद्रा.

(c) A reduplicated verbal form cannot be reduplicated again (see § 452).

§ 231. (a) An aspirate letter of a root is in the reduplicative syllable represented by the corresponding unaspirate letter; *e.g.*

rt. छिद् 'to split;' reduplicated चिच्छिद्. (§ 54.)

rt. धा 'to place;' ,, दधा.

rt. भुज् 'to enjoy;' ,, बुभुज्.

(b) A guttural by the corresponding palatal (guttural aspirate by palatal unaspirate); ह् by ज्; *e.g.*

rt. कम् 'to love;' reduplicated चकम्.

rt. गम् 'to go;' ,, जगम्.

rt. खन् 'to dig;' ,, चखन्.

rt. घस् 'to eat;' ,, जघस्.

rt. हु 'to sacrifice;' ,, जुहु.

(c) If a root commences with more consonants than one, only the

first (or the letter which according to (a) and (b) ought to be substituted for it) is repeated in the reduplicative syllable; *e.g.*

rt. श्रु	'to hear;'	reduplicated	शुश्रु.
rt. भ्राज्	'to shine;'	,,	बभ्राज्.
rt. क्रम्	'to go;'	,,	चक्रम्.

(d) But if a root commences with a sibilant which is followed immediately by a surd consonant, this surd consonant or its representative must be repeated in the reduplicative syllable; *e.g.*

rt. स्तम्भ्	'to support;'	reduplicated	तस्तम्भ्.
rt. स्था	'to stand;'	,,	तस्था.
rt. स्कन्द्	'to leap;'	,,	चस्कन्द्.

(e) Radical अ, आ, and ऋ are in the reduplicative syllable represented by अ; radical इ, ई, and radical, *not final*, ए and ऐ by इ; radical उ, ऊ, औ, and radical, *not final*, ओ by उ; final ए, ऐ and ओ by अ; *e.g.*

rt. भ्राज्	'to shine;'	reduplicated	बभ्राज्.
rt. कूप्	'to be fit;'	,,	चकूप्.
rt. छिद्	'to split;'	,,	चिच्छिद्.
rt. क्री	'to buy;'	,,	चिक्री.
rt. वेप्	'to tremble;'	,,	विवेप्.
rt. डौक्	'to approach;'	,,	डुडौक्.
But rt. धे	'to suck;'	,,	दधे.
rt. गै	'to sing;'	,,	जगै.
rt. शो	'to sharpen;'	,,	शशो.

(f) Radical ऋ and ॠ are in the reduplicative syllable of the Redupl. Perf. represented by अ, but in that of the Present and Imperfect of roots of the 3rd (*jukotyādi*) class by इ; *e.g.*

rt. भृ	'to bear;'	Red. Perf. Par.	बभार;
		but Pres. Ind. Par.	बिभार्ति.
rt. तृ	'to cross;'	Red. Perf. Par.	ततार.

§ 232. Roots commencing with स्, followed by a vowel or a dental letter, and the roots स्मि, स्वप्, and स्विद्, generally change their initial स् to ष् (स्त् to ह्, स्त् to ह्, and स्त् to ण्) after any vowel of the reduplicative syllable except अ or आ. But this change does not take place in roots containing the vowel ऋ or ॠ. *E. g.* Rt. सि, Redupl. Perf. सिषाय; rt. स्मि, सिष्मिये; rt. सिच्, सिषेच्; rt. स्विद्, सिष्वेद्; rt. सु, सुषाव; rt. स्वप्, सुष्वाप; rt. स्तु, सुटाव; rt. स्निह्, सिष्नेह; rt. ह्र, सुष्णाव.—But rt. स्कु, कुस्काव; rt. ह्र, सुसाव; rt. स्फुद्, पुस्फोद् &c.

SPECIAL AND GENERAL TENSES.

§ 233. The Present tense in its three moods (Indicative, Potential, and Imperative) and the Imperfect are called *Special Tenses*; the remaining tenses and the Benedictive are called *General Tenses*.

This distinction is founded on the circumstance that the general tenses of all primitive roots are formed from the root in one and the same way, whereas in the special tenses a *special base*, which is formed in various ways, has to be derived from the root, before the characteristic marks of the tenses and moods and the personal terminations can be added.

A.—SPECIAL TENSES.

Present (Indicative, Potential, Imperative) and Imperfect.

§ 234. The special base of the special tenses is formed in *nine* different ways. Accordingly all primitive roots have by the native grammarians been divided into *nine classes*, each class being denominated after the root which stands first in it.

§ 235. Formation of the Special Base in the nine classes :—

1. Special base of roots of the *first class* (भ्वादि *i. e.* 'commencing with भू'):

(a) अ is added to the root;

(b) The vowel of the root is gunated, except when it is prosodially long (§ 8) and not final; (observe § 46); *e.g.*

बुध् 'to know;' special base बोध.

भू 'to be;' „ „ भो + अ = भव. (§ 49.)

नी 'to lead;' „ „ ने + अ = नय.

ह्वे 'to call;' „ „ ह्वे + अ = ह्वय.

गै 'to sing;' „ „ गै + अ = गाय.

वद् 'to speak;' „ „ वद.

But निन्द् 'to blame;' special base निन्द्.

कूज् 'to sing;' „ „ कूज्.

मूर्छ् 'to faint;' „ „ मूर्छ्.

2. Special base of roots of the *second class* (अद्दि i.e. 'commencing with अद्'): the root remains unchanged; e.g.

अद् 'to eat;' special base अद्.

दुह् 'to milk;' „ „ दुह्.

या 'to go;' „ „ या.

3. Special base of roots of the *third class* (जुहोत्यादि i.e. 'commencing with जुहोति i.e. हु'): the root is reduplicated (§ 230); e.g.

हु 'to sacrifice;' special base जुहु.

दा 'to give;' „ „ ददा.

भृ 'to bear;' „ „ बिभृ.

4. Special base of roots of the *fourth class* (दिवादि i.e. 'commencing with दिव'): य is added to the root (observe §§ 46 and 48); e.g.

नह् 'to bind;' special base नह्य.

तुष् 'to be pleased;' „ „ तुष्य.

दिव् 'to play;' „ „ दीव्य.

जू 'to grow old;' „ „ जीर्य.

5. Special base of roots of the *fifth class* (स्वादि i.e. 'commencing with सु'): नु (changeable to नु by § 58) is added to the root; e.g.

सु 'to squeeze out;' special base सुनु.

आप् 'to obtain;' „ „ आपु.

धृष् 'to dare;' „ „ धृष्णु.

6. Special base of roots of the *sixth class* (नुदादि i.e. 'commencing with नुद्'): अ is added to the root; (before this अ, final इ and ई become इय्, final उ and ऊ become उव्, final ऋ becomes रिय्, and final ॠ becomes इर्; §§ 45, 47, 48); e.g.

तुद्	'to strike;'	special base	तुद.
रि	'to go;'	„ „	रिय.
नु	'to praise;'	„ „	नुव.
मृ	'to die;'	„ „	म्रिय.
कृ	'to scatter;'	„ „	किर.

7. Special base of roots of the *seventh class* (रुधादि i.e. 'commencing with रुध्'): a nasal homogeneous with the final consonant of the root is inserted between the radical vowel and the final consonant, except in roots which have a nasal for their penultimate letter; e.g.

रुध्	'to obstruct;'	special base	रुन्ध्.
युज्	'to join;'	„ „	युञ्ज्.
पिष्	'to pound;'	„ „	पिंष्.

But उन्द् 'to moisten;,' „ „ उन्द्.

8. Special base of roots of the *eighth class* (तनादि i.e. 'commencing with तन्'): उ is added to the root; e.g.

तन् 'to stretch;,' special base तनु.

9. Special base of roots of the *ninth class* (क्र्यादि i.e. 'commencing with क्री'): नी (changeable to णी by § 58) is added to the root; before it a penultimate radical nasal is dropped; e.g.

यु	'to join;'	special base	युनी.
क्री	'to buy;'	„ „	क्रीणी.
स्तम्भ्	'to support;'	„ „	स्तम्भी.

§ 236. Some roots form their special base in two or more ways; e.g. यु 'to join,' belongs both to the second (*addādi*) and to the ninth (*kryādi*) class; Spec. base यु and युनी. क्रम् 'to go,' belongs to the first (*bhvādi*) and to the fourth (*divādi*) class; Spec. base क्राम and क्राम्य (both irregular). To which class or classes a root belongs, must be ascertained from the practice of the best writers or from the dictionary.

§ 237. *Unchangeable special base and changeable special base.* The special base of roots of the first (*bhvādi*), fourth (*divādi*), and sixth (*tuddādi*) classes remains, with some slight modifications, unchanged throughout all the forms of the special tenses and moods in Parasmaipada

and Âtmanepada. The special base of the roots of the remaining six classes has generally two forms, a *strong* base and a *weak* base. Accordingly the conjugation of roots of the first, fourth, and sixth classes differs in the special tenses from that of roots of the second (*adâdi*), third (*juhotyâdi*), fifth (*svâdi*), seventh (*rudhâdi*), eighth (*tanâdi*), and ninth (*kryâdi*) classes.

(a.)—*Special Tenses of Roots with Unchangeable Special Base.*

(1st, 4th, and 6th classes.)

1.—PRESENT INDICATIVE.

§ 238. The personal terminations given in col. I. of § 227 are added to the special base; *e.g.*

rt. भू 1 cl. spec. B. भव; Pres. Ind. Par. भवति; Âtm. भवते.
 rt. दिव् 4 cl. „ „ दीव्य; „ „ „ दीव्यति; „ दीव्यते.
 rt. तुद् 6 cl. „ „ तुद; „ „ „ तुदति; „ तुदते.

§ 239. (a) Before terminations beginning with म् or ण् the final अ of the special base is lengthened; *e.g.* 1 Sing. Par. भवानि.

(b.) The final अ of the special base combines with the अ of the terminations अन्ति and अन्ते to अ, and with the termination ए and with the आ of the terminations आये and आते to ए; *e.g.* 3 Plur. Par. भवन्ति; 1 Sing. Âtm. भवे; 2 Du. Âtm. भवेये.

2.—PRESENT POTENTIAL.

§ 240. इ (changeable to इय् before vowel-terminations) is added to the special base, and to the base so modified the personal terminations given in col. II. of § 227 are added; *e.g.*

rt. भू 1 cl. sp. B. भव; Pot. P. भव + इ + त् = भवेत्; Â. भव + इ + त् = भवेत्.
 rt. दिव् 4 cl. „ „ दीव्य; „ „ दीव्य + इ + त् = दीव्येत्; „ दीव्य + इ + त् = दीव्येत्.
 rt. तुद् 6 cl. „ „ तुद; „ „ तुद + इ + त् = तुदेत्; „ तुद + इ + त् = तुदेत्.

§ 241. उः is substituted for the termination अन् of the 3 Plur. Par., अ for इ of the 1 Sing. Âtm., and रन् for अन्त of the 3 Plur. Âtm.; *e.g.*

3 Plur. Par. भव + इय् + उः = भवेयुः.

1 Sing. Âtm. भव + इय् + अ = भवेय.

3 Plur. Âtm. भव + इ + रन् = भवेरन्.

3.—PRESENT IMPERATIVE.

§ 242. The personal terminations given in col. IV. of § 227 are added to the special base; *e.g.*

rt. भू 1 cl. spec. B. भव ; Imper. Par. भवतु ; Âtm. भवताम्.
 rt. दिव् 4 cl. „ „ दीव्य ; „ „ दीव्यतु ; „ दीव्यताम्.
 rt. तुद् 6 cl. „ „ तुद ; „ „ तुदतु ; „ तुदताम्.

§ 243. (a) The termination चि of the 2 Sing. Par. is dropped ; *e.g.* 2 Sing. Par. भव.

(b) The final अ of the special base combines with the अ of the term. अन्तु and अन्ताम् to अ, and with the initial आ of the terminations आयाम् and आताम् to ए ; *e.g.* 3 Plur. Par. भवन्तु ; 2 Du. Âtm. भवेयाम् ; 3 Du. Âtm. भवेताम्.

(c) तात् may optionally be substituted for the terminations चि and तु of the 2 and 3 Sing. Par. when these two forms have a benedictive sense ; *e.g.* भवतात् 'may you be !' 'may he be !'

4.—IMPERFECT.

§ 244. The special base receives the augment (§ 229), and the personal terminations given in col. II. of § 227 are added to it ; *e.g.*

rt. भू 1 cl. spec. B. भव ; Impf. Par. अभवत् ; Âtm. अभवत.
 rt. दिव् 4 cl. „ „ दीव्य ; „ „ अदीव्यत् ; „ अदीव्यत.
 rt. तुद् 6 cl. „ „ तुद ; „ „ अतुदत् ; „ अतुदत.

§ 245. (a) Before terminations beginning with न् or द् the final अ of the special base is lengthened ; *e.g.* 1 Du. Par. अभवाव ; Âtm. अभवावहि.

(b) The final अ of the special base combines with the अ of the term. अम्, अन्, and अन्त to अं, and with the initial आ of the terminations आयाम् and आताम् to ए ; *e.g.* 1 Sing. Par. अभवम् ; 2 Du. Âtm. अभवेयाम्.

Paradigms.

§ 246. The Special Tenses of भू cl. 1 'to be ; दिव् cl. 4 (commonly only P.) 'to play ; तुद् cl. 6 'to strike.'

Root:	भू	दिव्	तुद्
Spec. Base.	भव	दीव्य	तुद

1.—*Present Indicative.*

	Parasmai. Atmane.	Parasmai. Âtmane.	Parasmai. Âtmane.
Sing. {	1. भवामि भवे	दीव्यामि दीव्ये	तुदामि तुदे
	2. भवसि भवसे	दीव्यसि दीव्यसे	तुदसि तुदसे
	3. भवति भवते	दीव्यति दीव्यते	तुदति तुदते
Dual. {	1. भवावः भवावहे	दीव्यावः दीव्यावहे	तुदावः तुदावहे
	2. भवथः भवेथे	दीव्यथः दीव्येथे	तुदथः तुदेथे
	3. भवतः भवेते	दीव्यतः दीव्येते	तुदतः तुदेते
Plur. {	1. भवामः भवामहे	दीव्यामः दीव्यामहे	तुदामः तुदामहे
	2. भवथ भवध्वे	दीव्यथ दीव्यध्वे	तुदथ तुदध्वे
	3. भवन्ति भवन्ते	दीव्यन्ति दीव्यन्ते	तुदन्ति तुदन्ते

2.—*Present Potential.*

Sing. {	1. भवेयम् भवेय	दीव्येयम् दीव्येय	तुदेयम् तुदेय
	2. भवेः भवेथाः	दीव्येः दीव्येथाः	तुदेः तुदेथाः
	3. भवेत् भवेत	दीव्येत् दीव्येत	तुदेत् तुदेत
Dual. {	1. भवेव भवेवहि	दीव्येव दीव्येवहि	तुदेव तुदेवहि
	2. भवेतम् भवेयाथाम्	दीव्येतम् दीव्येयाथाम्	तुदेतम् तुदेयाथाम्
	3. भवेताम् भवेयाताम्	दीव्येताम् दीव्येयाताम्	तुदेताम् तुदेयाताम्
Plur. {	1. भवेम भवेमहि	दीव्येम दीव्येमहि	तुदेम तुदेमहि
	2. भवेत भवेध्वम्	दीव्येत दीव्येध्वम्	तुदेत तुदेध्वम्
	3. भवेयुः भवेरन्	दीव्येयुः दीव्येरन्	तुदेयुः तुदेरन्

3.—*Present Imperative.*

Sing. {	1. भवानि भवै	दीव्यानि दीव्यै	तुदानि तुदै
	2. भव भवस्व	दीव्य दीव्यस्व	तुद तुदस्व
	or भवतात्	or दीव्यतात्	or तुदतात्
	3. भवतु भवताम्	दीव्यतु दीव्यताम्	तुदतु तुदताम्
	or भवतात्	or दीव्यतात्	or तुदतात्

Parasmai. Âtmane. Parasmai. Âtmane. Parasmai. Âtmane.

Dual.	1.	भवाव	भवावहै	दीव्याव	दीव्यावहै	तुदाव	तुदावहै
	2.	भवतम्	भवेथाम्	दीव्यतम्	दीव्येथाम्	तुदतम्	तुदेथाम्
	3.	भवताम्	भवेताम्	दीव्यताम्	दीव्येताम्	तुदताम्	तुदेताम्
Plur.	1.	भवाम	भवामहै	दीव्याम	दीव्यामहै	तुदाम	तुदामहै
	2.	भवत	भवध्वम्	दीव्यत	दीव्यध्वम्	तुदत	तुदध्वम्
	3.	भवन्तु	भवन्ताम्	दीव्यन्तु	दीव्यन्ताम्	तुदन्तु	तुदन्ताम्

4.—*Imperfect.*

Sing.	1.	अभवम्	अभवे	अदीव्यम्	अदीव्ये	अतुदम्	अतुदे
	2.	अभवः	अभवथाः	अदीव्यः	अदीव्यथाः	अतुदः	अतुदथाः
	3.	अभवत्	अभवत	अदीव्यत्	अदीव्यत	अतुदत्	अतुदत
Dual.	1.	अभवाव	अभवावहि	अदीव्याव	अदीव्यावहि	अतुदाव	अतुदावहि
	2.	अभवतम्	अभवेथाम्	अदीव्यतम्	अदीव्येथाम्	अतुदतम्	अतुदेथाम्
	3.	अभवताम्	अभवेताम्	अदीव्यताम्	अदीव्येताम्	अतुदताम्	अतुदेताम्
Plur.	1.	अभवाम	अभवामहि	अदीव्याम	अदीव्यामहि	अतुदाम	अतुदामहि
	2.	अभवत	अभवध्वम्	अदीव्यत	अदीव्यध्वम्	अतुदत	अतुदध्वम्
	3.	अभवन्	अभवन्त	अदीव्यन्	अदीव्यन्त	अतुदन्	अतुदन्त

Irregular roots of the 1st, 4th and 6th classes.

§ 247. All roots of the 1st, 4th, and 6th classes form their special tenses from their special bases exactly like भू, दिव्, and तुह्, but some are irregular as far as the formation of their special base is concerned. Of these the more common are:—

First Class (*Bhuvādi*).

§ 248. (a) गृह् P. Â. 'to hide,' चम् P. (with prep. आ) 'to sip,' and छिव् P. 'to spue' lengthen their vowel; e.g. rt. गृह्, Spec. B. गूह्, Pres. Ind. Par. गूहति.—क्रम् 'to go' does the same in Par.; Par. क्रामति, Âtm. क्रमते.—मृज् P. 'to wipe' substitutes Vṛiddhi for its vowel, and सृ P. 'to sit' (also cl. 6) changes it to ई; मार्जति, and सीसति. (क्रम् and छिव् also follow cl. 4; क्राम्यति below, and छीव्यति).

(b) रञ् P. 'to bite,' रञ्ज् P. Â. 'to colour,' सञ्ज् P. 'to adhere,' and

स्वञ्ज् Â. 'to embrace,' drop their nasal; e.g. rt. दंश्, Spec. B. दश्, Pres. Ind. Par. दशति, (रञ्ज् also follows cl. 4).

(c) गम् P. Â. 'to go,' and यम् P. 'to restrain,' change their final to छ्; e.g. rt. गम्, Spec. B. गच्छ (§ 54), Pres. Ind. Par. गच्छति.—ङ् P. 'to go,' forms ऋच्छ, Pres. Ind. ऋच्छति.

(d) ध्वा P. 'to blow' and ज्ञा P. 'to record,' form धम and मन; Pres. Ind. धमति, मनति.

(e) घ्रा P. 'to smell,' पा P. 'to drink,' and स्था P. Â. 'to stand' form जिघ्र, पिब, and तिष्ठ; Pres. Ind. Par. जिघ्रति, पिबति, तिष्ठति.—The spec. base for दृश् P. 'to see' is पश्य; Pres. Ind. Par. पश्यति.

(f) दा P. 'to give,' दृ P. 'to run,' and दृश् P. 'to fall,' form दच्छ, धाव, and क्षीय Âtm. respectively; e.g. दच्छति, धावति, क्षीयते.

(g) गुप् P. 'to guard' and धूप P. 'to fumigate' add आय instead. of अ; Pres. Ind. गोपायति and धूपायति.

Fourth Class (*Divādi*).

§ 249. (a) Roots ending in अम्, and मृ P. 'to be intoxicated,' lengthen their vowel; भ्रम् P. 'to roam' does it optionally. E.g. rt. क्रम् P. 'to go,' Spec. B. क्राम्य, Pres. Ind. क्राम्यति; मृ, माद्यति; भ्रम्, भ्रम्यति or भ्राम्यति (or according to cl. 1 भ्रमति).

(b) मिर् P. 'to be unctuous' gunates its vowel; Spec. B. मेद्य; Pres. Ind. मेद्यति.

(c) जन् Â. 'to be born' forms जाय; Pres. Ind. जायते.

(d) Roots ending in ओ drop their ओ; e.g. rt. क्षो P. 'to sharpen,' Spec. B. क्षय, Pres. Ind. क्षयति.

(e) भंश् or भंस P. 'to fall,' and रञ्ज् P. Â. 'to colour,' drop their nasal; e.g. rt. भंश्, Spec. B. भदय, Pres. Ind. भदयति.

(f) व्यध् P. 'to strike' substitutes ह् for its radical य; Spec. B. विध्य, Pres. Ind. विध्यति.

Sixth Class (*Tudādi*).

§ 250. (a) कृत् P. 'to cut,' मुञ् P. Â. 'to loosen,' लिप् P. Â. 'to anoint,' लुप् P. Â. 'to break,' विद् P. Â. 'to find,' and सिच् P. Â. 'to sprinkle' insert a nasal before their final consonant; e.g. rt. कृत्, Spec. B. कृन्त, Pres. Ind. कृन्तति; मुञ्चति; लिम्पति &c.

(b) प्रह् P. 'to ask,' भृञ् P. Â. 'to fry,' and व्रश् P. 'to tear' substitute ऋ for their radical र; e.g. rt. प्रह्, Spec. B. पृच्छ, Pres. Ind. पृच्छति.—व्यच् P. 'to surround' substitutes ह् for य; Spec. B. विच; विचति.

(c) इष् P. 'to wish' forms इच्छ; Pres. Ind. इच्छति.

(b.)—*Special Tenses of Roots with Changeable Special Base*

(2nd, 3rd, 5th, 7th, 8th, and 9th classes).

§ 251. The special base of roots of the 2nd, 3rd, 5th, 7th, 8th, and 9th classes has generally two forms, a *strong* and a *weak* base. The strong base is used in the *strong forms*, the weak base in the *weak forms*. The strong forms are—

(a) The three persons of the singular of the Pres. Indic. in Parasmai.

(b) The three persons of the singular of the Imperfect in Parasmai.

(c) All the first persons of the Pres. Imperative in Parasmai. and Âtmane.

(d) The 3rd person singular of the Pres. Imperative in Parasmai.

All the remaining forms are weak.

§ 252. *Formation of the special strong base.* The weak base does not, in general, differ from the special base formed in accordance with the rules laid down in § 235. The strong base is derived from it thus :

(a) In roots of the 2nd and 3rd (*adâdi* and *jukotyâdi*) classes the radical vowel is gunated (except when it is prosodially long and not final); in roots consisting of two syllables the last vowel is gunated; e.g.

rt. इ cl. 2. 'to go;' Spec. weak B. इ; — Strong B. ए.

rt. विद् cl. 2. 'to know;' ,, ,, ,, विद्; — ,, ,, वेद्.

rt. द्विष् cl. 2. 'to hate;' ,, ,, ,, द्विष्; — ,, ,, द्वेष्.

rt. दुह् cl. 2. 'to milk;' ,, ,, ,, दुह्; — ,, ,, दोह्.

rt. जागृ cl. 2. 'to wake;' ,, ,, ,, जागृ; — ,, ,, जागर्.

rt. भी cl. 3. 'to fear;' ,, ,, ,, बिभी; — ,, ,, बिभे.

rt. भृ cl. 3. 'to bear;' ,, ,, ,, बिभृ; — ,, ,, बिभर्.

rt. या cl. 2. 'to go;' ,, ,, ,, या; — ,, ,, या.

rt. ईश् cl. 2. 'to rule;' ,, ,, ,, ईश्; — ,, ,, ईश्.

rt. जन् cl. 3. 'to bring

forth;' ,, ,, ,, जजन्; — ,, ,, जजन्.

(b) Of roots of the 5th and 8th (*svâdi* and *tanâdi*) classes the final उ of the special base is gunated; e.g.

- rt. सु cl. 5. 'to squeeze out;' Spec. weak B. सुनु;—Strong B. सुनो.
 rt. धृष् cl. 5. 'to dare;' „ „ „ धृष्णु;— „ „ धृष्णो.
 rt. तन् cl. 8. 'to stretch;' „ „ „ तनु; — „ „ तनो.

(c) In roots of the 7th (*rudhādi*) class न *i. e.* na is substituted for the penultimate nasal of the special base; this न is liable to be changed to ण by § 58; *e.g.*

- rt. रुध् cl. 7. 'to obstruct;' Spec. weak B. रुन्ध्;—Strong B. रुणध्.
 rt. युज् cl. 7. 'to join;' „ „ „ युञ्ज्;— „ „ युनज्.
 rt. उन्द् cl. 7. 'to moisten;' „ „ „ उन्द्;— „ „ उनद्.

(d) Of roots of the 9th (*kryādi*) class आ is substituted for the final ई of the special base; *e.g.*

- rt. यु cl. 9. 'to join;' Spec. weak B. युनी;—Strong B. युना.
 rt. क्री cl. 9. 'to buy;' „ „ „ क्रीणी;— „ „ क्रीणा.
 rt. स्तम्भ् cl. 9. 'to support;' „ „ „ स्तम्भी;— „ „ स्तम्भा.

§ 253. *General rules of Sandhi* for the combination of final letters of the special (strong and weak) base with initial letters of terminations :

1. A final vowel of a special base combines with the initial vowel of a termination according to the rules of Sandhi in § 44, &c. Initial consonants of terminations after final vowels of special bases remain unchanged, except that the स् of the terminations सि, से, and स्व is changed to ष् after all vowels but आ (§ 59), and that the termination चि of the 2 Sing. Pres. Imperat. Par. is after *all* vowels (and semivowels) changed to हि; *e.g.*

या cl. 2. 'to go;'	3 Plur.	Pres.	Ind.	Par.	या + अन्ति = यान्ति
	2 Sing.	„	„	„	या + सि = यासि
	2 „	„	Imper.	„	या + धि = याहि
इ cl. 2. 'to go;'	2 „	„	Ind.	„	ए + सि = एषि
	2 „	„	Imper.	„	इ + धि = इहि
चि cl. 5. 'to collect;'	1 „	„	„	„	चिनो + आनि = चिनवानि

§ 254. (2.) When final consonants of special bases meet with initial vowels, semivowels, or nasals of terminations, both the final letters of the bases and the initial letters of the terminations remain unchanged (§ 50); *e.g.*

युञ्ज् cl. 7. 'to join;' Strong base युनञ्, Weak base युञ्ज्;

1 Sing. Pres. Ind. Âtm. युञ्ज् + ए = युञ्जे

1 Dual. Pres. Ind. Par. युञ्ज् + वः = युञ्ज्वः

1 Sing. Pres. Ind. Par. युनञ् + मि = युनञ्मि

§ 255. (3.) When final consonants of special bases meet with initial त्, थ्, ध्, स् or Visarga of terminations, the rules laid down in § 51 &c. are observed. The following changes deserve special notice :

(a) The terminations : (स्) and त् of the 2 and 3 Sing. Impf. Par. are dropped (§ 52) ; at the same time—

final च् and ज् of the Spec. B. become क् ;

final श् and ष् " " " " ढ् ;

final ह् of the Spec. B. becomes ढ्, but in roots commencing with ह् it becomes क् (observe § 53) ;

final इ of the Spec. B. becomes Visarga ;

final त्, (थ्), ढ्, ध्, and स् of the Spec. B. become त् in the 3 person, and they may optionally become त् or Visarga in the 2 person ; e.g.

3 Sing. Impf. Par. of हन् cl. 2 = अहन् ; of वच् cl. 2 = अवक् ; of युञ्ज् cl. 7 = अयुनक् ; of वग् cl. 2 = अवढ् ; of द्विष् cl. 2 = अद्वेढ् ; of लिह् cl. 2 = अलेढ् ; of बुह् cl. 2 = अबोक् ; of भृ cl. 3 (strong B. बिभर्) = अबिभः (i.e. अबिभर्).

3 Sing. Impf. Par. of शास् cl. 2 = अशात् ; of भिद् cl. 7 = अभिनत् ; of रुध् cl. 7 = अरुणत्.

2 Sing. Impf. Par. of शास् = अशात् or अशाः ; of भिद् = अभिनत् or अभिनः ; of रुध् = अरुणत् or अरुणः.

(b) Before the स् of the terminations सि, से, and स्व—

final च्, ज्, श्, ष्, क्ष्, and ह् of the Spec. B. are changed to क् (observe § 53), after which the initial स् of the termination becomes ष् (§ 59) ;

final त्, (थ्), ढ्, and ध् become त् (§ 51) ;

final न् becomes Anusvâra ;

final इ and स् remain unchanged, but स् after इ is changed to ष् ; e.g.

2 Sing. Pres. Ind. Par. of युञ्ज् = युनक्षि ; of द्विष् = द्वेक्षि ; of बुह् = बोक्षि ; of रुध् = रुणत्सि ; of हन् = हंसि ; of भृ = बिभर्षि ; of शास् = शात्सि.

2 Sing. Pres. Imper. Âtm. of चक्ष् cl. 2 = चक्ष्व.

(c) Before terminations commencing with त् and थ्—

final च् and ज् become क् ;

final त्, (थ्), and ह् become त् (§ 51); final ध् combines with the initial त् and थ् to द् (§ 55);

final ड् is changed to द् (§ 51); final ष् remains unchanged, and final झ् and ञ् are changed to ष्; after द् and ष् the initial त् and थ् become द् and द् respectively (§ 56);

final ह् of roots commencing with ह् combines with the initial त् and थ् to ग्; final ह् of other roots combines with त् and थ् to द्, before which short vowels (except ऋ) are lengthened; e.g.

3 Dual. Pres. Ind. Par. of युज् = युज्; of विद् cl. 2 'to know' = वित्तः; of रुध् = रुन्धिः;

3 Sing. Pres. Ind. Par. of हन् = हन्ति; of भृ = विभर्ति; of शास् = शास्ति; of क्षिप् = क्षेपि;

3 Sing. Pres. Ind. Âtm. of ईद् cl. 2. = ईहे;

2 Dual Pres. Ind. Par. of बुह् = बुग्धः; of लिह् = लीढः.

(d) Before terminations commencing with ध्—

final च् and ज्ञ become ग्;

final त्, (थ्), ह्, and ध् become ह् (§ 51);

final ड्, झ्, ष्, and ञ् combine with ध् to द्;

final स् is dropped;

final ह् of roots commencing with ह् combines with ध् to ग्; final ह् of other roots combines with ध् to द्, before which short vowels (except ऋ) are lengthened; e.g.

2 Sing. Pres. Imper. Par. of युज् = युज्ग्धिः; of रुध् = रुन्धिः;

2 Plur. Pres. Ind. Âtm. of ईद् cl. 2 = ईध्वै;

2 Sing. Pres. Imper. Par. of क्षिप् = क्षिप्ति;

2 Plur. Pres. Ind. Âtm. of चक्ष् cl. 2 = चक्ष्वे; of आस् cl. 2 = आध्वे;

2 Sing. Pres. Imper. Par. of बुह् = बुग्धिः; of लिह् = लीढि.

Before terminations beginning with ध् the initial ह् of roots ending in ह् (विह् and बुह्) is changed to ध्; e.g.

2 Plur. Pres. Ind. Âtm. of विह् cl. 2 = विध्वे; but 2 Sing. Pres. Imper. Par. विधि.

1.—PRESENT INDICATIVE.

§ 256. The personal terminations given in col. I. of § 227 are added to the special strong base in the Sing. Par., to the special weak base in the Du. and Plur. Par. and in the whole Âtm.; e.g.

Root.	Spec. Strong B.	1 Sing. Par.	Spec. Weak B.	1 Plur. Par.
द्विष्	cl. 2. द्वेष्;	द्वेष्मि;	द्विष् ;	द्विष्मः.
हु	cl. 3. जुहो;	जुहोमि;	जुहु;	जुहुमः.
सु	cl. 5. सुनो;	सुनोमि;	सुनु;	सुनुमः.
रुध्	cl. 7. रुणध्;	रुणध्मि;	रुन्ध्;	रुन्ध्मः.
तन्	cl. 8. तनो;	तनोमि;	तनु;	तनुमः.
क्री	cl. 9. क्रीणा;	क्रीणामि;	क्रीणी;	क्रीणीमः.

§ 257. (a) अते is substituted for the term. अन्ते of the 3 Plur. Âtm. in all the six classes, and अति for the term. अन्ति of the 3 Plur. Par. of roots of the 3rd (*juhotyâli*) class, and of the roots चकास्, जभ्, जागृ, हरिद्रा, and शास् of the 2nd class; *e.g.*

द्विष् 3 Plur. Âtm. द्विषते. हु 3 Plur. Par. जुहति. शास् 3 Plur. Par. शासति.

(b) Final इ and ई, उ and ऊ, and ऋ of special weak bases of roots of the 2nd class are before vowel-terminations changed to इय्, उय्, and ऋ respectively; final इ and ई, उ, and ऊ of special weak bases of roots of the 3rd class are before vowel-terminations changed to य्, व्, and र्; the ई of ह्री cl. 3 is changed to इय्; *e.g.*

3 Plur. Par. of सु cl. 2 = सुवन्ति; of जागृ cl. 2 = जाग्रति; of भी cl. 3 = बिभ्यति; of ह्री cl. 3 = जिह्रियति.

(c) The final उ of the special weak base of roots of the 5th class is before vowel-terminations changed to उय् when it is preceded by more than one consonant; otherwise it is changed to य्; *e.g.*

3 Plur. Par. of आप् = आप्नुवन्ति; of सु = सुन्वन्ति.

(d) The final ई of the special weak base of roots of the 9th class is dropped before vowel-terminations; *e.g.*

3 Plur. Par. of क्री = क्रीणन्ति.

(e) The final उ of the special weak base of roots of the 5th and 8th classes may optionally be dropped before terminations beginning with य् or र्, provided उ be preceded by only one consonant; *e.g.*

1 Plur. Par. of सु = सुनुमः or सुन्मः, but of आप् only आप्नुमः.

2.—PRESENT POTENTIAL.

§ 258. या is added to the special weak base in Parasmaipada, and ई (changeable to ईय् before vowel-terminations) to the special weak base in Âtmanepada; to the base so modified the personal terminations given

in col. II. of § 227 are added. Final vowels of the special weak base undergo before इ the changes specified in § 257 (b), (c), and (d). *E.g.*

Root.	Spec. Weak B.	3 Sing. Par.	3 Sing. Âtm.
द्विष् cl. 2.	द्विष् ;	द्विष्यात् ;	द्विषीत.
हु cl. 3.	जुह् ;	जुह्यात् ;	जुह्वीत.
सु cl. 5.	सुनु ;	सुनुयात् ;	सुन्वीत.
रुध् cl. 7.	रुन्ध् ;	रुन्ध्यात् ;	रुन्धीत.
तन् cl. 8.	तनु ;	तनुयात् ;	तन्वीत.
क्री cl. 9.	क्रीणी ;	क्रीणीयात् ;	क्रीणीत.

§ 259. (a) उः is substituted for the termination अन् of the 3 Plur. Par., अ for इ of the 1 Sing. Âtm., and रन् for अन्त of the 3 Plur. Âtm.

(b) The आ of the characteristic या is dropped before the termination उः of the 3 Plur. Par. *E.g.*

द्विष्, 3 Plur. Par. द्विष्युः; 1 Sing. Âtm. द्विषीय; 3 Plur. Âtm. द्विषीरन्.

3.—PRESENT IMPERATIVE.

§ 260. The personal terminations given in col. IV. of § 227 are added to the special strong base in all first persons, and in the 3 Sing. Par., to the special weak base in the remaining forms; *e.g.*

Root.	Sp. Strong B.	3 Sing. Par.	Sp. Weak B.	3 Sing. Âtm.
द्विष् cl. 2.	द्वेष् ;	द्वेष्टु ;	द्विष् ;	द्विष्टाम्.
हु cl. 3.	जुहो ;	जुहोतु ;	जुहु ;	जुहुताम्.
सु cl. 5.	सुनो ;	सुनोतु ;	सुनु ;	सुनुताम्.
रुध् cl. 7.	रुणध् ;	रुणद्धु ;	रुन्ध् ;	रुन्द्धाम्.
तन् cl. 8.	तनो ;	तनोतु ;	तनु ;	तनुताम्.
क्री cl. 9.	क्रीणा ;	क्रीणातु ;	क्रीणी ;	क्रीणीताम्.

§ 261. (a) The term. चि of the 2 Sing. Par. is (as stated in § 253) changed to हि after special bases ending in vowels (except in जुहुचि from हु) and semivowels. It is dropped after the special bases of roots of the 5th and 8th classes, when the final उ of these bases is preceded by only

one consonant. Roots of the 9th class that end in consonants substitute in the 2 Sing. Par. आन (or आप) for नीहि (or नीहि). *E.g.*

या cl. 2, याहि; भृ cl. 3, बिभृहि;—सु cl. 5, Spec. weak base सुनु, 2 Sing. Par. सुनु; but आप् cl. 5, Spec. weak base आमु, 2 Sing. Par. आमुहि;—अच् cl. 9, Spec. weak base अमी, 2 Sing. Par. अद्यान (not अमीहि); but क्री, क्रीणीहि.

(b) अताम् is substituted for the term. अन्ताम् of the 3 Plur. Âtm. in all the six classes, and अतु for the term. अन्तु of the 3 Plur. Par. of roots of the 3rd (*jukotyádi*) class, and of the roots चकास्, जक्ष, जागृ, हरिद्रा, and शास् of the 2nd class; *e.g.*

द्विष्, 3 Plur. Âtm. द्विषताम्; हु, 3 Plur. Par. जुहुतु; शास्, 3 Plur. Par. शास्तु.

(c) Final vowels of special weak bases are before vowel-terminations changed according to the rules laid down in § 257 (b), (c), (d).

(d) तात् may optionally be substituted for the terminations धि and तु of the 2 and 3 Sing. Par. when these two forms have a benedictive sense. In both persons this तात् is added to the spec. weak base; *e.g.* आप् cl. 5, 2 or 3 Sing. Par. आमुतात् 'may you obtain!' 'may he obtain!'

4.—IMPERFECT.

§ 262. The special base receives the augment (§ 229), and the personal terminations given in col. II. of § 227 are added to the special strong base in the Sing. Par., to the special weak base in the Du. and Plur. Par., and in the whole Âtm.; *e.g.*

Root.	Sp. Strong B.	1 Sing. Par.	Sp. Weak B.	1 Plur. Par.
द्विष् cl. 2.	द्वेष्;	अद्वेषम्;	द्विष्;	अद्विष्म.
हु cl. 3.	जुहो;	अजुहवम्;	जुह्;	अजुह्वम.
सु cl. 5.	सुनो;	असुनवम्;	सुनु;	असुनुम.
रुध् cl. 7.	रुणध्;	अरुणधम्;	रुन्ध्;	अरुन्ध्म.
तन् cl. 8.	तनो;	अतनवम्;	तनु;	अतनुम.
क्री cl. 9.	क्रीणा;	अक्रीणाम्;	क्रीणी;	अक्रीणीम.

§ 263. (a) अत is substituted for the term. अन्त of the 3 Plur. Âtm. in all the six classes, and उ; for the term. अन् of the 3 Plur. Par. of roots of the 3rd (*jukotyádi*) class, and of the roots चकास्, जक्ष, जागृ, हरिद्रा, शास् and विद् of the 2nd class; उ: is substituted for अन् also optionally after roots of the 2nd class that end in आ, and after द्विष्. A final vowel of the special base is gunated before उ; ; a final आ is dropped. *E.g.*

796115A

द्विष् 3 Plur. Âtm. अद्विषत; शास् 3 Plur. Par. अशासुः; हु 3 Plur. Par. अजुहवुः; या 3 Plur. Par. अयान् or अयुः.

(b) The rules specified in § 257 (b), (c), (d), (e) apply also in the Imperfect.

Paradigms :

§ 264. The Special Tenses of द्विष् cl. 2 'to hate,' हु cl. 3 'to sacrifice,' सु cl. 5 'to squeeze out,' रुध् cl. 7 'to obstruct,' तन् cl. 8 'to stretch,' क्री cl. 9 'to buy.'

Root: द्विष् cl. 2.

ह cl. 3.*

Spec. St. Base: द्वेष्

जुहो

Spec. W. Base: द्विष्

जुह्व

	Parasmai.	Âtmane.	Parasmai.	Âtmane.
	1.—Present Indicative.			
Sing.	1 द्वेष्मि	द्विषे	जुहोमि	जुह्वे
	2 द्वेक्षि	द्विक्षे	जुहोषि	जुह्वषे
	3 द्वेष्टि	द्विष्टे	जुहोति	जुह्वते
Dual.	1 द्विष्वः	द्विष्वहे	जुह्वः	जुह्वहे
	2 द्विष्ठः	द्विष्ठाथे	जुह्वथः	जुह्व्वाथे
	3 द्विष्टः	द्विष्ठाते	जुह्वतः	जुह्व्वाते
Plur.	1 द्विष्मः	द्विष्महे	जुह्वमः	जुह्वमहे
	2 द्विष्ठ	द्विड्ब्वे	जुह्वथ	जुह्वध्वे
	3 द्विषन्ति	द्विषते	जुह्वति	जुह्वते
	2.—Present Potential.			
Sing.	1 द्विष्याम्	द्विषीय	जुह्व्याम्	जुह्वीय
	2 द्विष्याः	द्विषीथाः	जुह्व्याः	जुह्वीथाः
	3 द्विष्यात्	द्विषीत	जुह्व्यात्	जुह्वीत

* The rt. हु is really conjugated only in Parasmaipada. The Âtmanepada-forms have been given here merely in order to show the difference between Par. and Âtm. in one and the same verb.

	Parasmai.	Âtmane.	Parasmai.	Âtmane.
Dual.	1 द्विष्याव	द्विषीवहि	जुह्याव	जुहीवहि
	2 द्विष्यातम्	द्विषीयाथाम्	जुह्यातम्	जुहीयाथाम्
	3 द्विष्याताम्	द्विषीयाताम्	जुह्याताम्	जुहीयाताम्
Plur.	1 द्विष्याम	द्विषीमहि	जुह्याम	जुहीमहि
	2 द्विष्यात	द्विषीध्वम्	जुह्यात	जुहीध्वम्
	3 द्विष्युः	द्विषीरन्	जुह्युः	जुहीरन्

3.—Present Imperative.

Sing.	1 द्वेषाणि	द्वेषै	जुह्वानि	जुह्वै
	2 द्विड् or द्विष्टात्	द्विष्व	जुहुषि or जुहुतात्	जुह्व्व
	3 द्वेष्टु or द्विष्टात्	द्विष्टाम्	जुहोतु or जुहुतात्	जुहुताम्
Dual.	1 द्वेषाव	द्वेषावहै	जुह्वाव	जुह्वावहै
	2 द्विष्टम्	द्विषाथाम्	जुहुतम्	जुह्वाथाम्
	3 द्विष्टाम्	द्विषाताम्	जुहुताम्	जुह्वाताम्
Plur.	1 द्वेषाम	द्वेषामहै	जुह्वाम	जुह्वामहै
	2 द्विष्ट	द्विड्ध्वम्	जुहुत	जुह्वध्वम्
	3 द्विषन्तु	द्विषताम्	जुह्वतु	जुह्वताम्

4.—Imperfect.

Sing.	1 अद्वेषम्	अद्विषि	अजुह्वम्	अजुहि
	2 अद्वेष्ट	अद्विष्टाः	अजुहोः	अजुह्वथाः
	3 अद्वेष्ट	अद्विष्ट	अजुहोत्	अजुह्वत
Dual.	1 अद्विष्व	अद्विष्वहि	अजुह्व	अजुह्ववहि
	2 अद्विष्टम्	अद्विषाथाम्	अजुहुतम्	अजुह्वाथाम्
	3 अद्विष्टाम्	अद्विषाताम्	अजुहुताम्	अजुह्वाताम्

	Parasmai.	Âtmane.	Parasmai.	Âtmane.
Plur.	1 अद्विष्म	अद्विष्महि	अजुहुम	अजुहुमहि
	2 अद्विष्ट	अद्विड्ढम्	अजुहुत	अजुहुध्वम्
	3 अद्विषन् or अद्विषुः	अद्विषत	अजुहवुः	अजुह्वत

Root: सु cl. 5.

रुध् cl. 7.

Spec. St. Base : सुनो

रुणध्

Spec. W. Base : सुनु

रुन्ध्

1.—Present Indicative.

Sing.	1 सुनोमि	सुन्वे	रुणध्मि	रुन्धे
	2 सुनोषि	सुनुषे	रुणत्सि	रुन्त्से
	3 सुनोति	सुनुते	रुणद्धि	रुन्द्धे
Dual.	1 सुनुवः or सुन्वः	सुनुवहे or सुन्वहे	रुन्ध्वः	रुन्ध्वहे
	2 सुनुथः	सुन्वाथे	रुन्द्धः	रुन्धाथे
	3 सुनुतः	सुन्वाते	रुन्द्धः	रुन्धाते
Plur.	1 सुनुमः or सुन्मः	सुनुमहे or सुन्महे	रुन्ध्मः	रुन्ध्महे
	2 सुनुथ	सुनुध्वे	रुन्द्ध	रुन्द्धे
	3 सुन्वन्ति	सुन्वते	रुन्धन्ति	रुन्धते

2.—Present Potential.

Sing.	1 सुनुयाम्	सुन्वीय	रुन्ध्याम्	रुन्धीय
	2 सुनुयाः	सुन्वीथाः	रुन्ध्याः	रुन्धीथाः
	3 सुनुयात्	सुन्वीत	रुन्ध्यात्	रुन्धीत

	Parasmai.	Âtmane.	Parasmai.	Âtmane.
Dual.	1 सुनुयाव	सुन्वीवहि	रन्ध्याव	रन्धीवहि
	2 सुनुयातम्	सुन्वीयाथाम्	रन्ध्यातम्	रन्धीयाथाम्
	3 सुनुयाताम्	सुन्वीयाताम्	रन्ध्याताम्	रन्धीयाताम्
Plur.	1 सुनुयाम	सुन्वीमहि	रन्ध्याम	रन्धीमहि
	2 सुनुयात	सुन्वीध्वम्	रन्ध्यात	रन्धीध्वम्
	3 सुनुयुः	सुन्वीरन्	रन्धुः	रन्धीरन्

3.—Present Imperative.

Sing.	1 सुनवानि	सुनवै	रुणधानि	रुणधै
	2 सुनु or सुनुतात्	सुनुष्व	रुन्धि or रुन्धात्	रुन्त्स्व
	3 सुनोतु or सुनुतात्	सुनुताम्	रुण्डु or रुन्धात्	रुन्धाम्
Dual.	1 सुनवाव	सुनवावहै	रुणधाव	रुणधावहै
	2 सुनुतम्	सुन्वाथाम्	रुन्धम्	रुन्धाथाम्
	3 सुनुताम्	सुन्वाताम्	रुन्धाम्	रुन्धाताम्
Plur.	1 सुनवाम	सुनवामहै	रुणधाम	रुणधामहै
	2 सुनुत	सुनुध्वम्	रुन्ध	रुन्ध्वम्
	3 सुन्वन्तु	सुन्वताम्	रुन्धन्तु	रुन्धताम्

4.—Imperfect.

Sing.	1 असुनवम्	असुन्वि	अरुणधम्	अरुन्धि
	2 असुनोः	असुनुथाः	अरुणः or अरुणत्	अरुन्धाः
	3 असुनोत्	असुनुत	अरुणत्	अरुन्ध
Dual.	1 असुनुव or असुन्व	असुनुवहि or असुन्वहि	अरुन्ध्व	अरुन्ध्वहि
	2 असुनुतम्	असुन्वाथाम्	अरुन्धम्	अरुन्धाथाम्
	3 असुनुताम्	असुन्वाताम्	अरुन्धाम्	अरुन्धाताम्

	Parasmai.	Âtmane.	Parasmai.	Âtmane.
Plur.	1 असुनुम or असुन्म	असुनुमहि or असुन्महि	अरुन्धम	अरुन्धमहि
	2 असुनुत	असुनुध्वम्	अरुन्ध	अरुन्धम्
	3 असुन्वन्	असुन्वत	अरुन्धन्	अरुन्धत

Root : तन् cl. 8.

क्री cl. 9.

Spec. St. Base : तनो

क्रीणा

Spec. W. Base : तनु

क्रीणी

1.—Present Indicative.

Sing.	1 तनोमि	तन्वे	क्रीणामि	क्रीणे
	2 तनोषि	तनुषे	क्रीणासि	क्रीणीषे
	3 तनोति	तनुते	क्रीणाति	क्रीणीते
Dual.	1 तनुवः or तन्वः	तनुवहे or तन्वहे	क्रीणीवः	क्रीणीवहे
	2 तनुथः	तन्वाथे	क्रीणीथः	क्रीणाथे
	3 तनुतः	तन्वाते	क्रीणीतः	क्रीणाते
Plur.	1 तनुमः or तन्मः	तनुमहे or तन्महे	क्रीणीमः	क्रीणीमहे
	2 तनुथ	तनुध्वे	क्रीणीथ	क्रीणीध्वे
	3 तन्वन्ति	तन्वते	क्रीणन्ति	क्रीणते

2.—Present Potential.

Sing.	1 तनुयाम्	तन्वीय	क्रीणीयाम्	क्रीणीय
	2 तनुयाः	तन्वीथाः	क्रीणीयाः	क्रीणीथाः
	3 तनुयात्	तन्वीत	क्रीणीयात्	क्रीणीत

	Parasmai.	Âtmane.	Parasmai.	Âtmane.
Dual.	1 तनुयाव	तन्वीवहि	क्रीणीयाव	क्रीणीवहि
	2 तनुयातम्	तन्वीयाथाम्	क्रीणीयातम्	क्रीणीयाथाम्
	3 तनुयाताम्	तन्वीयाताम्	क्रीणीयाताम्	क्रीणीयाताम्
Plur.	1 तनुयाम	तन्वीमहि	क्रीणीयाम	क्रीणीमहि
	2 तनुयात	तन्वीध्वम्	क्रीणीयात	क्रीणीध्वम्
	3 तनुयुः	तन्वीरन्	क्रीणीयुः	क्रीणीरन्

3.—Present Imperative.

Sing.	1 तनवानि	तनवै	क्रीणानि	क्रीणै
	2 तनु or तनुतात्	तनुष्व	क्रीणीहि or क्रीणीतात्	क्रीणीष्व
	3 तनोतु or तनुतात्	तनुताम्	क्रीणातु or क्रीणीतात्	क्रीणीताम्
Dual.	1 तनवाव	तनवावहै	क्रीणाव	क्रीणावहै
	2 तनुतम्	तन्वाथाम्	क्रीणीतम्	क्रीणाथाम्
	3 तनुताम्	तन्वाताम्	क्रीणीताम्	क्रीणाताम्
Plur.	1 तनवाम	तनवामहै	क्रीणाम	क्रीणामहै
	2 तनुत	तनुध्वम्	क्रीणीत	क्रीणीध्वम्
	3 तन्वन्तु	तन्वताम्	क्रीणन्तु	क्रीणताम्

4.—Imperfect.

Sing.	1 अतनवम्	अतन्वि	अक्रीणाम्	अक्रीणि
	2 अतनोः	अतनुथाः	अक्रीणाः	अक्रीणीथाः
	3 अतनोत्	अतनुत	अक्रीणात्	अक्रीणीत
Dual.	1 अतनुव or अतन्व	अतनुवहि or अतन्वहि	अक्रीणीव	अक्रीणीवहि
	2 अतनुतम्	अतन्वाथाम्	अक्रीणीतम्	अक्रीणाथाम्
	3 अतनुताम्	अतन्वाताम्	अक्रीणीताम्	अक्रीणाताम्

	Parasmai.	Âtmane.	Parasmai.	Âtmane.
Plur.	1 अतनुम or अतन्म	अतनुमहि or अतन्महि	अक्रीणीम	अक्रीणीमहि
	2 अतनुत	अतनुध्वम्	अक्रीणीत	अक्रीणीध्वम्
	3 अतन्वन्	अतन्वत	अक्रीणन्	अक्रीणत

§ 265. In order to exemplify the rules contained in §§ 253, &c. we proceed to give some forms of the regular verbs या, वी, जागृ, ईर्, चक्ष्, आस्, दुह्, लिह्; ह्री, भृ; शक्; युज्, पिष्, हिंस्; and बन्ध्. The student may conjugate each of these roots in full.

1. या cl. 2. P. 'to go;' Pres. Ind. याति, यासि, याति; यावः, याथः, यातः; यामः, याथ, यान्ति. Pres. Pot. यायाम्. Pres. Imperat. 2 Sing. याहि. Imperf. 3 Plur. अयान् or अयुः.

2. वी cl. 2. P. 'to go;' Pres. Ind. वेति, वेसि, वेति; वीवः, वीथः, वीतः; वीमः, वीथ, वियन्ति. Pres. Pot. वीयाम्. Pres. Imperat. वयानि, वीहि, वेतु. Imperf. अवयम्; 3 Plur. अवियन् (or, according to some, अच्यन्).

3. जागृ cl. 2. P. 'to wake;' Pres. Ind. जागर्मि, जागर्षि, जागर्ति; जागृवः; 3 Plur. जाग्रति. Pres. Pot. जागृयाम्. Pres. Imperat. जागराणि, जागृहि, जागर्तु; 3 Plur. जाग्रतु. Imperf. अजागरम्, अजागः, अजागः; अजागृवः; 3 Plur. अजागरः.

4. ईर् cl. 2. Â. 'to go;' Pres. Ind. ईरे, ईर्षे, ईर्ते; 3 Plur. ईरते. Pres. Pot. ईरीय. Pres. Imperat. ईरै, ईर्ष्व, ईर्ताम्. Imperf. ऐरि.

5. चक्ष् cl. 2. Â. 'to speak;' Pres. Ind. चक्षे, चक्षे, चष्टे; चक्ष्वहे; 2 Plur. चक्ष्वहे; 3 Plur. चक्षते. Pres. Pot. चक्षीय. Pres. Imperat. चक्षै, चक्ष्व, चष्टाम्. Imperf. अचक्षि, अचष्टाः, अचष्ट. (This root is conjugated only in the special tenses, and optionally in the Perfect.)

6. आस् cl. 2. Â. 'to sit;' Pres. Ind. आसे, आस्ते, आस्ते; 2 Plur. आध्वे. Imperf. आसि.

7. दुह् cl. 2. P. Â. 'to milk;' Pres. Ind. Par. दोक्षि, धोक्षि, दोग्धि; दुहुः, दुग्धः, दुग्धः; दुक्षः, दुग्ध, दुहन्ति. Pres. Ind. Âtm. दुहे, धुक्षे, दुग्धे; 2 Plur. धुग्ध्वे. Pres. Imperat. Par. दोहानि, दुग्धि, दोग्धु. Imperf. Par. अदोहम्, अधोक्, अधोक्; अदुहु.

8. लिह् cl. 2. P. Â. 'to lick;' Pres. Ind. Par. लेक्षि, लेक्षि, लेढि; लिहुः, लीडः, लीडः; लिह्वः, लीड, लिहन्ति. Pres. Ind. Âtm. लिहे, लिक्षे, लीडे; 2 Plur. लीड्वे. Pres. Imperat. Par. लेहानि, लीडि, लेढु. Imperf. Par. अलेहम्, अलेद्, अलेद्; अलिहु.

9. ह्री cl. 3. P. 'to be ashamed;' Pres. Ind. जिह्रेमि, जिह्रेषि, जिह्रेति; जिह्रिवः; 3 Plur. जिह्रियति. Pres. Pot. जिह्रीयाम्. Pres. Imperat. जिह्रयाणि, जिह्रीहि. Imperf. अजिह्र्यम्, अजिह्रेः, अजिह्रेत्; अजिह्रिवः; 3 Plur. अजिह्र्युः.

10. भृ cl. 3. P. Â. 'to bear;' Pres. Ind. Par. बिभर्मि, बिभर्षि, बिभर्ति; बिभृवः; 3 Plur. बिभ्रति. Pres. Ind. Âtm. बिभ्रे, बिभृषे. Pres. Pot. Par. बिभृयाम्; Âtm. बिभ्रीय. Pres. Imperat. Par. बिभराणि, बिभृहि; Âtm. बिभरै, बिभृष्व. Imperf. Par. अबिभरम्, अबिभः, अबिभः; अबिभृव; 3 Plur. अबिभरुः; Âtm. अबिभ्रि, अबिभृयाः.

11. शक् cl. 5. P. 'to be able;' Pres. Ind. शक्नोमि, शक्नोषि, शक्नोति; शक्नुवः (only); 3 Plur. शक्नुवन्ति. Pres. Pot. शक्नुयाम्. Pres. Imperat. शक्नुवामि, शक्नुहि, शक्नोतु; 3 Plur. शक्नुवन्तु. Imperf. अशक्नुवम्; 1 Du. अशक्नुव; 3 Plur. अशक्नुवन्.

12. युज् cl. 7. P. Â. 'to join;' Pres. Ind. Par. युनज्मि, युनक्षि, युनक्ति; युज्ज्वः, युज्कथः, युज्क्तः; युज्ज्मः, युज्कथ, युज्जन्ति. Pres. Ind. Âtm. युज्जे; 2 Plur. युज्ज्वे. Pres. Pot. Par. युज्ज्याम्; Âtm. युज्जीय. Pres. Imperat. Par. युनजानि, युज्ग्धि, युनक्तु; Âtm. युनजै. Imperf. Par. अयुनजम्, अयुनक्, अयुनक्; अयुज्ज्व; Âtm. अयुज्जि.

13. पिष् cl. 7. P. 'to pound;' Pres. Ind. पिनष्मि, पिनक्षि, पिनष्टि; पिष्वः, पिष्टः, पिष्टः; पिष्मः, पिष्ट, पिषन्ति. Pres. Pot. पिष्याम्. Pres. Imperat. पिनषाणि, पिण्डु, पिनष्टु. Imperf. अपिनषम्, अपिनट्, अपिनट्; अपिष्व.

14. हिंस् cl. 7. P. 'to strike;' Pres. Ind. हिनस्मि, हिनस्सि, हिनस्ति; हिंस्वः. Pres. Pot. हिंस्याम्. Pres. Imperat. हिनसानि, हिन्धि, हिनस्तु. Imperf. अहिनसम्, अहिनः or अहिनत्, अहिनत्.

15. बन्ध् cl. 9. P. 'to bind;' Pres. Ind. बध्नामि; 1 Plur. बध्नीमः. Pres. Pot. बध्नीयाम्. Pres. Imperat. बध्नानि, बधान, बध्नातु. Imperf. अबध्नाम्; 1 Plur. अबध्नीम.

Irregular roots of the 2nd, 3rd, 5th, 7th, 8th and 9th classes.

Second Class (*Adádi*).

§ 266. Roots ending in उ substitute Vṛiddhi instead of Guṇa for their final vowel in strong forms the terminations of which begin with consonants; e.g. यु P. 'to join;' Pres. Ind. यौमि, यौषि, यौति; युवः. Pres. Imperat. यवानि, युहि, यौतु; यवाव, युतम्. Pres. Pot. युयाम्. Imperf. अयवम्, अयौः, अयौत्; अयुव. (See § 272 and § 273.)

§ 267. अद् P. 'to eat,' forms the 2 Sing. Imperf. आदः and the 3 Sing. Imperf. आदत् (instead of आः or आत्, and आत्).

§ 268. अन् P. 'to breathe,' जब् P. 'to eat,' रुद् P. 'to weep,' श्वस् P. 'to sigh,' and स्वप् P. 'to sleep,' insert इ between the root and terminations beginning with consonants, except य्; before the terminations: and त् of the 2 and 3 Sing. Imperf. they insert optionally either ई or अ; e.g. Pres. Ind. रोदिमि, रोदिषि, रोदिति; रुदिवः; 3 Plur. रुदन्ति. Pres. Pot. रुद्याम्. Pres. Imperat. रोदानि, रुदिहि, रोदितु. Imperf. अरोदम्, अरोदीः or अरोदः, अरोदीत् or अरोदत्; अरुदिव.—Rt. जब्, 3 Plur. Pres. Ind. जक्षति &c.

§ 269. अस P. (and, when used as an auxiliary verb, Â. in Pres. Ind.) 'to be,' drops its radical अ in weak forms except when it is combined with the augment, and is otherwise irregular :—

	Pres. Ind.	Pres. Pot.	Pres. Imperat.	Imperf.
	Par.	Âtm.	Par.	Par.
Sing.	1 अस्मि	हे	स्याम्	असानि
	2 असि	से	स्याः	एधि
	3 अस्ति	स्ते	स्यात्	अस्तु
Dnal.	1 स्वः	स्वहे	स्याव	असाव
	2 स्थः	साथे	स्यातम्	स्तम्
	3 स्तः	साते	स्याताम्	स्ताम्
Plur.	1 स्मः	स्महे	स्याम	असाम
	2 स्थ	ध्वे	स्यात	स्त
	3 सन्ति	सते	स्युः	सन्तु

§ 270. इ P. 'to go,' changes its इ to य् in the 3 Plur. Pres. Ind. and Imperat. When combined with the preposition अधि, in the sense of 'to go over, to read, to study,' it is Âtm. and changes its इ before vowel-terminations regularly to इय्. E.g. Pres. Ind. Par. एमि, एषि, एति; इवः; 3 Plur. यन्ति. Pres. Pot. इयाम्. Pres. Imperat. अयानि, इहि, एतु; 3 Plur. यन्तु. Imperf. आयम्, ऐः, ऐत्; ऐव.—Âtm. with अधि; Pres. Ind. अधीये, अधीषे, अधीते; अधीवहे, अधीयाथे. Pres. Pot. अधीयीय. Pres. Imperat. अध्यैय, अधीष्व. Imperf. अध्यैयि, अध्यैयाः, अध्यैत; अध्यैवहि, अध्यैयायाम्, अध्यैयाताम्; अध्यैमहि, अध्यैध्वम्, अध्यैयत.

§ 271. ईश् Â. 'to rule,' and ईड् Â. 'to praise,' insert इ between the root and the terminations से, स्व, ध्वे, and ध्वम् of the 2 Sing. and 2 Plur. Pres. Ind. and Imperative (not the Imperfect); e.g. ईश्; Pres. Ind. ईशे, ईशिषे, ईष्टे; 2 Plur. ईशिध्वे. Pres. Pot. ईशीय. Pres. Imperat. ईशे, ईशिष्व, ईष्टाम्; 2 Plur. ईशिध्वम्. Imperf. ऐशि; 2 Plur. ऐड्डम्.—ईड्; Pres. Ind. ईडे, ईडिषे, ईड्टे; 2 Plur. ईडिध्वे. Pres. Pot. ईडीय. Pres. Imperat. ईडे, ईडिष्व, ईडाम्; 2 Plur. ईडिध्वम्. Imperf. ऐडि; 2 Plur. ऐड्डम्.

§ 272. ऊर्णु P. Â. 'to cover,' may optionally substitute V riddhi for its final उ in strong forms the terminations of which begin with consonants, except in the 2 and 3 Sing. Imperf. Par. E.g. Pres. Ind. Par. ऊर्णामि or ऊर्णौमि, ऊर्णाषि or ऊर्णौषि, ऊर्णौति or ऊर्णौति; ऊर्णुवः; 3 Plur. ऊर्णुवन्ति. Pres. Pot. ऊर्णुयाम्. Pres. Imperat. ऊर्णवानि, ऊर्णुहि, ऊर्णौतु or ऊर्णौतु. Imperf. और्णवम्, और्णोः, और्णौत्; और्णुव. Pres. Ind. Âtm. ऊर्णुवे.

§ 273. तु P. 'to grow,' रु P. 'to sound,' and स्तु P. Â. 'to praise,' optionally prefix ई to all terminations beginning with consonants; observe § 266. *E.g.* Pres. Ind. Par. स्तौमि or स्तवीमि, स्तौषि or स्तवीषि, स्तौति or स्तवीति; स्तुवः or स्तुवीवः; 3 Plur. स्तुवन्ति. Pres. Pot. स्तुयाम् or स्तुवीयाम्. Pres. Imperat. स्तवानि, स्तुहि or स्तुवीहि, स्तौतु or स्तवीतु. Imperf. अस्तवम्, अस्तौः or अस्तवीः. Pres. Ind. Âtm. स्तुवे, स्तुषे or स्तुवीषे. Pres. Pot. स्तुवीय. Pres. Imperat. स्तवै, स्तुष्व or स्तुवीष्व. Imperf. अस्तुवि.

§ 274. हरिद्रा P. 'to be poor,' drops its final आ in weak forms before vowel-terminations, and substitutes इ for it in weak forms before consonantal terminations; *e.g.* Pres. Ind. हरिद्रामि, हरिद्रासि, हरिद्राति; हरिद्रिवः; 3 Plur. हरिद्रति. Pres. Pot. हरिद्रियाम्. Pres. Imperat. हरिद्राणि, हरिद्रिहि, हरिद्रातु; 3 Plur. हरिद्रतु. Imperf. अहरिद्राम्, अहरिद्राः; अहरिद्रात्; अहरिद्रिव; 3 Plur. अहरिद्रुः.

§ 275. ब्रू P. Â. 'to speak' (used only in the special tenses) prefixes in strong forms ई to consonantal terminations; *e.g.* Pres. Ind. Par. ब्रवीमि, ब्रवीषि, ब्रवीति; ब्रुवः; 3 Plur. ब्रुवन्ति. Pres. Pot. ब्रूयाम्. Pres. Imperat. ब्रवाणि, ब्रूहि, ब्रवीतु. Imperf. अब्रवम्, अब्रवीः, अब्रवीन्; अब्रूव; 3 Plur. अब्रुवन्. Pres. Ind. Âtm. ब्रुवे. Pres. Pot. ब्रुवीय. Pres. Imperat. ब्रवै. Imperf. अब्रुवि.

§ 276. सृज् P. 'to wipe,' forms its special strong base by substituting Vṛiddhi instead of Guṇa for its radical vowel; Vṛiddhi is optionally substituted also in the 3 Plur. Pres. Ind., Imperat., and Imperf. The final ज् is treated like ष् before terminations beginning with त्, थ्, ध्, and स्. *E.g.* Pres. Ind. मार्ज्मि, मार्ज्मि, मार्ज्मि; सृज्वः, सृष्टः, सृष्टः; सृज्मः, सृष्ट, सृजन्ति or मार्जन्ति. Pres. Pot. सृज्याम्. Pres. Imperat. मार्जानि, सृष्टु, मार्जु; मार्जाव, सृष्टम्, सृष्टाम्; मार्जाम, सृष्ट, सृजन्तु or मार्जन्तु. Imperf. अमार्जम्, अमार्जै, अमार्जै; असृज्व; 3 Plur. असृजन् or अमार्जन्.

§ 277. वच् P. 'to speak,' is deficient in the 3 Plur. Pres. Ind.; according to others in the whole Plural; according to others all third persons of the Plur. are wanting. Otherwise it is regular. *E.g.* Pres. Ind. वच्मि, वक्षि, वक्ति &c.

§ 278. वच् P. 'to wish,' contracts its radical व to उ in all weak forms. *E.g.* Pres. Ind. वद्मि, वक्षि, वष्टि; उद्भवः, उष्टः, उष्टः; उद्भवः, उष्ट, उष्टन्ति. Pres. Pot. उद्भ्याम्. Pres. Imperat. वक्षानि, उष्टु, वष्टु; वक्षाव, उष्टम्. Imperf. अवद्मम्, अवद्, अवद्; औद्भव, औष्टम्.

§ 279. विद् P. 'to know,' is conjugated regularly (cf. § 263 Imperf. 3 Plur.); *e.g.* Pres. Ind. वेद्मि, वेत्सि, वेत्ति; विद्मः; 3 Plur. विदन्ति. Pres. Pot. विद्याम्. Pres. Imperat. वेदानि, विद्धि, वेत्तु. Imperf. अवेद्मम्, अवेः or अवेन्, अवेन्; अविद्मः; 3 Plur. अविदुः. But in the Pres. Ind. it may optionally take the Perfect terminations given in § 227, col. III.; वेद,

वेत्थ, वेद; विद्, विदथुः, विदतुः; विद्म, विद, विदुः. The Pres. Imperat. may optionally be formed periphrastically by adding the termination आम् to विद् (= विसाम्) and by combining विसाम् with the Pres. Imperat. Par. of rt. कृ (§ 293); e.g. विसांकरवाणि, विसांकुरु, विसांकरोतु &c.

§ 280. शास् P. 'to command,' is changed to शिष् in weak forms before consonantal terminations, except in the 2 Sing. Pres. Imperat. (cf. § 255, d); e.g. Pres. Ind. शास्मि, शास्सि, शास्ति; शिष्वः, शिष्ठः, शिष्टः; शिष्मः, शिष्ठ, शासति. Pres. Pot. शिष्याम्. Pres. Imperat. शासानि, शाधि, शास्तु; शासाव, शिष्टम्; 3 Plur. शासतु. Imperf. अशासम्, अशाः or अशान्, अशान्; अशिष्व; 3 Plur. अशासुः.

§ 281. शी Â. 'to lie down,' gunates its vowel in all the forms of the special tenses; in the 3 Plur. Pres. Ind., Imperat., and Imperf. र् is prefixed to the terminations. E.g. Pres. Ind. शये, शेधे, शेते; शेवहे; 3 Plur. शेरते. Pres. Pot. शयीय. Pres. Imperat. शये, शेष्वा; 3 Plur. शेरताम्. Imperf. अशायि, अशेयाः; 3 Plur. अशेरत.

§ 282. सू Â. 'to bring forth,' does not gunate its vowel in strong forms, but changes it to उव्; e.g. Pres. Ind. सुवे, सूषे. Pres. Pot. सुवीय. Pres. Imperat. सुवै, सूप्, सूताम्; सुवावहे. Imperf. असुवि, असूयाः.

§ 283. हन् P. (rarely Â.) 'to strike,' drops its final न् in weak forms before consonantal terminations except those commencing with म्, न्, य्; in weak forms before vowel-terminations it drops its radical अ, and changes its ह् to घ्. The 2 Sing. Pres. Imperat. Par. is जहि (instead of हहि). E.g. Pres. Ind. Par. हन्मि, हंसि, हन्ति; हन्वः, हयः, हतः; हन्मः, हय, घ्नन्ति. Pres. Pot. हन्याम्. Pres. Imperat. हनानि, जहि, हन्तु; हनाव, हतम्; 3 Plur. घ्नन्तु. Imperf. अहनम्, अहन, अहन; अहनव, अहतम्; 3 Plur. अघ्नन्. (3 Sing. Âtm. Pres. Ind. हते; Pot. ग्रीत &c.)

Third Class (Juhotyādi).

§ 284. कृ P. 'to go,' forms its special strong base इयर्, its special weak base इयृ; e.g. Pres. Ind. इयमि, इयसि, इयति; इयवः; 3 Plur. इयति. Pres. Pot. इय्याम्. Pres. Imperat. इयराणि, इयृहि, इयर्तु; 3 Plur. इयतु. Imperf. ऐयम्, ऐयः, ऐयः; ऐयव; 3 Plur. ऐयरुः.

§ 285. दा P. Â. 'to give,' and धा P. Â. 'to place,' form their special weak bases द् and ध्; the final ध् of द्ध् combines with न् and य् to न् and त्य्. Whenever the final ध् of द्ध् becomes न् or द्, the initial द् is changed to ध्. The 2 Sing. Pres. Imperat. Par. is देहि (of दा) and धेहि (of धा). E.g. दा; Pres. Ind. Par. ददामि, ददासि, ददाति; दद्वः, दत्थः, दत्तः; दद्वः, दत्थ, ददति. Pres. Pot. दद्याम्. Pres. Imperat. ददानि, देहि, ददातु. Imperf. अददाम्, अददाः, अददान्; अदद्व; 3 Plur. अददुः. Pres. Ind. Âtm.

इहे, इत्से, इत्ते. Pres. Pot. इहीय. Pres. Imperat. इहे, इत्स्व. Imperf. अइहि, अइत्थाः; 2 Plur. अइत्तुम्.—धा; Pres. Ind. Par. इधामि; Du. दध्वः, धत्थः, धत्तः; 3 Plur. इधति. Pres. Pot. इध्याम्. Pres. Imperat. इधानि, धेहि, इधातु; इधाव, धत्तम्. Imperf. अइधाम्; Plur. अइधम्, अधत्त, अइधुः. Pres. Ind. Âtm. इधे, धत्से, धत्ते; 2 Plur. धत्से. Pres. Pot. इधीय. Pres. Imperat. इधे, धत्स्व. Imperf. अइधि, अधत्थाः, अधत्त; 2 Plur. अधत्तुम्.

§ 286. निञ् P. Â. 'to cleanse,' विञ् P. Â. 'to separate,' and विष् P. Â. 'to pervade,' gunate the vowel इ of the reduplicative syllable in all special forms, and do *not* gunate their radical vowel in strong forms before vowel-terminations; e.g. Pres. Ind. Par. नेनेज्मि, नेनेक्षि, नेनेक्षि; नेनेज्मः. Pres. Pot. नेनेज्याम्. Pres. Imperat. नेनेजानि, नेनेग्धि, नेनेक्तु; नेनेजाव. Imperf. अनेनेजम्, अनेनेक्, अनेनेक्; अनेनेज्मः; 3 Plur. अनेनेजुः. Pres. Ind. Âtm. नेनेजे. Pres. Pot. नेनेजीय. Pres. Imperat. नेनेजे. Imperf. अनेनेजि.

§ 287. पृ P. 'to fill,' is conjugated regularly like शृ; e.g. Pres. Ind. पिपमि, पिपधि, पिपति; पिप्वः, पिप्यः, पिपृतः; पिपूमः, पिप्यथ, पिप्रति. But पृ P. 'to fill,' changes its final ऋ in weak forms before consonantal terminations to ऊर्, and before vowel-terminations (except in the 3 Plur. Imperf.) to उर्; e.g. Pres. Ind. पिपमि, पिपधि, पिपति; पिपूर्वः, पिपूर्यः, पिपूरतः; पिपूरमः, पिपूर्य, पिपुरति. Pres. Pot. पिपूर्याम्. Pres. Imperat. पिपराणि, पिपूहि, पिपूरु; पिपराव, पिपूरतम्; 3 Plur. पिपुरतु. Imperf. अपिपरम्, अपिपः, अपिपः; अपिपूर्व; 3 Plur. अपिपरुः.

§ 288. भी, P. 'to fear,' optionally shortens its radical vowel in weak forms before consonantal terminations; e.g. Pres. Ind. बिभेमि; Du. बिभीवः or बिभिद्वः, बिभीथः or बिभियः, बिभीतः or बिभितः; 3 Plur. बिभ्यति. Pres. Pot. बिभीयाम् or बिभियाम्. Pres. Imperat. बिभयानि, बिभीहि or बिभिहि. Imperf. अबिभयम्, अबिभेः; 1 Du. अबिभीव or अबिभिद्व; 3 Plur. अबिभयुः.

§ 289. मा Â. 'to measure,' and हा Â. 'to go,' form their special bases before consonantal terminations मिमी, जिही, before vowel-terminations मिम्, जिह्; e.g. मा, Pres. Ind. मिमे, मिमीषे, मिमीते; मिमीवहे, मिमाथे. Pres. Pot. मिमीय. Pres. Imperat. मिमे, मिमीष्व, मिमीताम्; मिमावहे. Imperf. अमिमि, अमिमीथाः, अमिमीत; 3 Plur. अमिमत.—हा, Pres. Ind. जिहे, जिहीषे, जिहीते; जिहीवहे, जिहाथे; 3 Plur. जिहते.

§ 290. हा P. 'to abandon,' forms its special weak base before consonantal terminations, except in the Pres. Pot., जही or जहि, before vowel-terminations and in the Pres. Pot. जह्; the 2 Sing. Pres. Imperat. is जहाहि or जहीहि or जहिहि. E.g. Pres. Ind. जहामि, जहासि, जहाति; जहीवः or जहिवः; जहीथः or जहियः; 3 Plur. जहति. Pres. Pot. जह्याम्. Pres. Imperat. जहानि, जहाहि or जहीहि or जहिहि, जहातु; जहाव,

जहीतम् or जहितम्; 3 Plur. जहतु. Imperf. अजहाम्; 1 Plur. अजहीव
or अजहिष; 3 Plur. अजहुः.

Fifth Class (*Svādi*).

§ 291. श्रु P. 'to hear,' substitutes in the special base ऋ for रु;
e.g. Pres. Ind. शृणोमि, शृणोषि, शृणोति; शृणुवः or शृण्वः &c.

Seventh Class (*Rudhādi*).

§ 292. तृ P. 'to kill,' forms its special strong base before conso-
nantal terminations तृणेह, before vowel-terminations regularly तृणह्;
e.g. Pres. Ind. तृणेश्मि, तृणेशि, तृणेशि; तृहुः, तृण्डः; 3 Plur. तृहन्ति. Pres.
Pot. तृह्याम्. Pres. Imperat. तृणहानि, तृण्डि, तृण्डु. Imperf. अतृणहम्, अतृ-
णेद्, अतृणेद्; अतृहुः; 3 Plur. अतृहन्.

Eighth Class (*Tandādi*).

§ 293. कृ P. 'to do,' forms its special strong base करो, its special
weak base कुरु; the final उ of the latter is dropped before terminations
beginning with व् or म्, and in the Pres. Pot. Par. E.g. Pres. Ind. Par.
करोमि, करोषि, करोति; कुर्वः, कुरुयः, कुरुतः; कुर्मः, कुरुय, कुर्वन्ति. Pres.
Pot. कुर्याम्. Pres. Imperat. करवाणि, कुरु, करोतु; करवाव, कुरुतम्. Imperf.
अकरवम्, अकरोः, अकरोत्; अकुर्व, अकुरुतम्. Pres. Ind. Âtm. कुर्वे, कुरुषे.
Pres. Pot. कुर्वीय. Pres. Imperat. करवै. Imperf. अकुर्वि, अकुरुयाः.

Ninth Class (*Kryādi*).

§ 294. The roots ध्रू P. 'to shake,' पू P. 'to purify,' लू P. 'to cut,'
'री P. 'to go,' &c., ली P. 'to attain,' ह्री P. 'to go,' &c., and all
roots ending in ऋ shorten their radical vowel in the special tenses; e.g.
पू, Pres. Ind. Par. पुनामि; Âtm. पुने. स्तृ 'to cover,' Pres. Ind. Par.
स्तृणामि; Âtm. स्तृणे.

§ 295. ग्रह् P. 'to seize,' and ज्या P. 'to grow old' contract
their radical र् and या in the special tenses to ऋ and इ respectively;
e.g. ग्रह्, Pres. Ind. Par. गृह्णामि; Pres. Imperat. गृह्णानि, गृहाण, गृह्णातु.
ज्या, Pres. Ind. जिनामि, जिनासि, जिनाति &c.

§ 296. ज्ञा P. 'to know,' forms its special strong base जाना, its
special weak base जानी; e.g. Pres. Ind. Par. 3 Sing. जानाति; Âtm.
जानीति.

B.—GENERAL TENSES.

Perfect, Aorist, Future, Conditional, Benedictive.

§ 297. The rules for the formation of the general tenses apply
equally to all primitive roots, i. e. to all roots of the first nine classes.

§ 298. (a) Roots ending in ए, ऐ, and ओ change their final diphthong in all general tenses and derivative forms to आ, and are then treated like roots originally ending in आ.

(b) मि 'to throw,' मी 'to destroy,' and वी 'to perish,' change their final vowel to आ wherever Guṇa or Vṛiddhi ought to be substituted for it, and are then treated like roots originally ending in आ; ली 'to attain,' does the same optionally.

1.—THE PERFECT.

§ 299. The Perfect is formed either by reduplication (*Reduplicated Perfect*) or by means of certain auxiliary verbs (*Periphrastic Perfect*).

§ 300. (a) The Reduplicated Perfect is formed—

1. Of all monosyllabic roots beginning with consonants, except कास् Â. 'to cough,' and द्य् Â. 'to pity;'
2. Of all monosyllabic roots beginning with अ and आ, except अय् Â. 'to go,' and आस् Â. 'to sit;'
3. Of all monosyllabic roots beginning with इ, उ, or ऋ, provided these vowels are *prosodially short* (§ 8), and of ऊर्णु P. Â. 'to cover.'

(b) The Periphrastic Perfect is formed—

1. Of all roots which contain more than one syllable, except ऊर्णु (a, 3); e.g. of चकास्;
2. Of all roots which commence with a vowel that is *prosodially long*, except अ and आ, and of अय् and आस् (a, 2); e.g. of हन्ध्, उन्ध्, ईड्, ऊड्, ईक्ष्, एध् &c.
3. Of कास् and द्य् (a, 1).

(c) Both Perfects may optionally be formed—

1. Of उष् P. 'to burn,' विद् P. 'to know,' जागृ P. 'to wake,' दरिद्रा P. 'to be poor;'
2. Of भी P. 'to fear,' भृ P. Â. 'to bear,' हु P. 'to sacrifice,' and ही P. 'to be ashamed;'; these four roots take in the Periphrastic Perfect the same reduplicative syllable which they take in the Present tense.

(a.)—*The Reduplicated Perfect.*

§ 301. The *base* is formed by reduplication of the root.

(a) Roots beginning with consonants are reduplicated according to the rules laid down in § 230, &c.; e.g.

rt. बुध् ;	Perf. Base बुबुध् ;	3 Plur. P. बुबुधुः.
rt. छिद् ;	„ „ चिच्छिद् ;	„ „ „ चिच्छिदुः.
rt. कम् ;	„ „ चकम् ;	3 Sing. Â. चकमे.
rt. क्रम् ;	„ „ चक्रम् ;	3 Plur. P. चक्रमुः.
rt. स्कन्द् ;	„ „ चस्कन्द् ;	„ „ „ चस्कन्दुः.
rt. कृ ;	„ „ चकृ ;	1 Plur. P. चकृम.
rt. सिच् ;	„ „ सिषिच् ;	3 Plur. P. सिषिचुः.
rt. स्तु ;	„ „ तुष्टु ;	1 Plur. P. तुष्टुम.

(b) When roots begin with इ or उ, these vowels are doubled; subsequently इ + इ and उ + उ unite to ई and ऊ; but when the radical इ and उ are changed to any vowel not homogeneous (§ 9) with them, the first इ and उ are changed to इय् and उय् respectively; e.g.

rt. इष् ;	Perf. B. इ + इष् ;	3 Pl. P. इ + इषुः = ईषुः ;	3 Sg. P. इ + एष = इवेष.
rt. उख् ;	„ उ + उख् ;	„ „ उ + उखुः = ऊखुः ;	„ „ उ + ओख = उवोख.
rt. इ ;	„ इ + इ ;	„ „ इ + इयुः = ईयुः ;	„ „ इ + आय = इयाय.

(c) Initial आ remains unchanged; initial अ, when prosodially short, is changed to आ; e.g.

rt. आप् ;	Perf. Base आप् ;	3 Plur. P. आपुः.
rt. अस् ;	„ „ आस् ;	„ „ „ आसुः.

(d) To roots beginning with अ, prosodially long, and to roots beginning with ऋ, the syllable आन् is prefixed; e.g.

rt. अञ्ज् ;	Perf. Base आनञ्ज् ;	3 Plur. P. आनञ्जुः.
rt. ऋज् ;	„ „ आनृज् ;	3 Sing. Â. आनृजे.

§ 302. *Strong and weak forms*: The base of the Redupl. Perf. has often two forms, a *strong* base and a *weak* base. The strong base is used in the strong forms, the weak base in the weak forms. *Strong* forms are the three persons of the Singular in Parasmai.; the remaining forms of the Parasmai. and all the forms of the Âtmane. are *weak*.

§ 303. The *weak* base does generally not differ from the base formed by § 301. The *strong* base is formed from it thus:

(a) For penultimate (prosodially short) इ, उ, and ऋ Guṇa (ए, ओ, and अर्) is substituted; e.g.

rt. मिद् ; Weak B. बिमिद् ; Strong B. बिमेद् ; 3 Sing. P. बिमेद.
 rt. तुद् ;   "   " तुतुद् ;   "   " तुतोद् ;   "   "   " तुतोद.
 rt. कृष् ;   "   " चकृष् ;   "   " चकर्ष ;   "   "   " चकर्ष.
 But rt. निन्द ; only Perf. Base   निनिन्द ;   "   "   " निनिन्द.
        rt. मील् ;   "   "   "   मिमील् ;   "   "   " मिमील.

(b) For final इ, ई, उ, ऊ, ऋ, ॠ, Guṇa or Vṛiddhi is substituted in the 1 Sing., Guṇa in the 2 Sing., and Vṛiddhi in the 3 Sing. Par.; e.g.

rt. नी ; Weak base निनी ; Strong base निने or निनै ; 1 Sing.
 Par. निनय or निनाय ; 2 Sing. निनेथ or निनयिथ ; 3 Sing.
 निनाय.

rt. द्रु ; Weak base दुद्रु ; Strong base दुद्रो or दुद्रौ ; 1 Sing. Par.
 दुद्रव or दुद्राव ; 2 Sing. दुद्रोथ ; 3 Sing. दुद्राव.

rt. कृ ; Weak base चकृ ; Strong base चकर् or चकार् ; 1 Sing.
 Par. चकर or चकार ; 2 Sing. चकर्थ ; 3 Sing. चकार.

(c) Penultimate (prosodially short) अ is in the 1 Sing. Par. optionally lengthened ; in the 2 Sing. it remains unchanged ; in the 3 Sing. it *must* be lengthened ; e.g.

rt. पच् ; 1 Sing. Par. पपच or पपाच ; 2 Sing. पपकथ (or
 पेचिथ, § 317) ; 3 Sing. पपाच.

But rt. बन्ध् ; 1 Sing. Par. बबन्ध ; 2 Sing. बबन्द्ध or बबन्धिथ ;
 3 Sing. बबन्ध.

§ 304. The *intermediate इ* :—

The terminations given in col. III. of § 227 are added to the reduplicated (strong or weak) base. In many instances the vowel इ *must* be prefixed to the consonantal terminations (थ, व, म, से, वहे, महे, and ध्वे) before they can be added to the base ; in other cases इ *may* optionally be prefixed. The special rules for the optional addition of इ to consonantal terminations may be learned from § 306 ; but for practical purposes it is sufficient to know that इ is *prohibited* only after the roots mentioned in § 305, and that it therefore may be employed after all other roots.

§ 305. (a) इ is never prefixed to the consonantal terminations when they are added to the eight roots:—

कृ 'to do' (except when it is changed to कृ; see § 487, b), भृ 'to bear,' वृ 'to choose,' गृ 'to go,' द्रु 'to run,' श्रु 'to hear,' स्तु 'to praise,' and वृ 'to flow;' e.g.

rt. कृ; Weak B. चकृ; 1 Pl. P. चकृम; Strong B. चकर्; 2 Sg. चकर्थ.

rt. द्रु; „ „ द्रु; „ „ द्रुम; „ „ द्रो; „ द्रोथ.

(But of संस्कृ 2 Sing. P. संचस्करिथ. वृ likewise forms the 2 Sing. Par. in classical Sanskrit ववरिथ.)

(b) Besides, इ is never prefixed to the termination थ after monosyllabic roots ending in क, except क 'to go,' and हृ 'to sound;' e.g.

rt. स्मृ; 2 Sing. P. सस्मर्थ.

§ 306. (a) इ may optionally be prefixed to the consonantal terminations when they are added to the roots enumerated in § 374, b, 2 and 3; e.g.

rt. सिध्; Weak B. सिषिध्; 1 Plur. P. सिषिध्म or सिषिधिम; Strong

B. सिषेध्; 2 Sing. P. सिषेद्ध or सिषेधिय.

(b) Besides, इ may optionally be prefixed to the termination थ, when it is added to roots ending in vowels (except क), or to roots which contain the vowel अ, provided that after these roots इ is forbidden to be prefixed to the terminations of the Periphrastic Future (§ 374 a); इ is optionally prefixed to थ also after हृ and धृ; e.g.

rt. नी; Strong B. निने; 2 Sing. P. निनेथ or निनयिय.

rt. हन्; „ „ जघन्; „ „ „ जघन्थ or जघनिय.

rt. स्तृ; „ „ सस्वर्; „ „ „ सस्वर्थ or सस्वरिय.

Exception: अद् 'to eat,' and व्ये 'to cover,' must insert इ before थ; 2 Sing. P. आदिय, विव्ययिय.

§ 307. Sandhi:—

Before vowel-terminations (including the consonantal terminations when इ is prefixed to them) final vowels of the reduplicated base undergo the following changes:—

(a) इ and ई, when preceded by one consonant, are changed to य्; when preceded by more consonants, to इय्; e.g.

rt. चि; Weak B. चिचि; 2 Plur. P. चिच्य; 1 Plur. P. चिच्यिम.
 rt. नी; „ „ निनी; „ „ „ निन्य; „ „ „ निन्यिम.
 rt. क्षि; „ „ चिक्षि; „ „ „ चिक्षिय; „ „ „ चिक्षियिम.
 rt. प्री; „ „ पिप्री; „ „ „ पिप्रिय; „ „ „ पिप्रियिम.

(b) उ and ऊ are always changed to उव्; e.g.

rt. दु; Weak B. दुदु; 2 Plur. P. दुदुव; 1 Plur. P. दुदुविम.
 rt. पू; „ „ पुपू; „ „ „ पुपुव; „ „ „ पुपुविम.

(c) क्, when preceded by one consonant, is changed to र्; when preceded by more consonants, to अर्; e.g.

rt. धृ; Weak B. दधृ; 2 Plur. P. दध्र; 1 Plur. P. दध्रिम.
 rt. स्मृ; „ „ सस्मृ; „ „ „ सस्मर; „ „ „ सस्मरिम.

(When क् is changed to स्क् (see § 487, b), it is in the Redupl. Perf. treated like a root commencing with two consonants; e.g. 2 Plur. Par. संचस्कर; 1 Plur. Par. संचस्करिम).

(d) क् is changed to अर्; optionally to अर् or र् in दृ, पृ, and शृ; e.g.

rt. कृ; Weak B. चकृ; 2 Plur. P. चकर; 1 Plur. P. चकरिम.
 rt. दृ; „ „ ददृ; „ „ „ ददर or दद्र; „ „ ददरिम or दद्रिम.

(e) ए, ऐ, ओ, and औ, when they are Guṇa or Vṛiddhi substitutes for final इ, ई, उ, and ऊ, are changed to अय्, आय्, अव्, and आव्, respectively; e.g.

rt. नी; Strong B. निने or निनै; 1 Sing P. निनय or निनाय.

rt. स्तु; „ „ तुष्टो or तुष्टौ; „ „ „ तुष्टव or तुष्टाव.

§ 308. The rules which regulate the euphonic changes which take place when final consonants of the reduplicated base come in contact with initial letters of terminations apply equally to the finals of roots and to the initial letters of terminations in other general tenses and in the formation of words generally. They are therefore, in order to make them more widely applicable, and to save repetition, given here somewhat more fully than would have been necessary for the Reduplicated Perfect. With some of these rules the student has been made acquainted in § 255.

§ 309. When final consonants of roots meet with initial letters of terminations the rules given in §§ 50—59 must be observed. Moreover—

- (a) Final **ख** and **क्** are dropped before all initial consonants except **ख**; *e.g.*

पूख + त = पूत ; तुर्व + न = तूर्ण (§§ 46 ; 58).

- (b) Final **म्** is changed to **न्** before all initial consonants except **ख** and **स्**; *e.g.*

जगम् + वस् = जगन्वस् ; गम् + तुम् = गन्तुम् ; चक्षम् + ध्वे = चक्षन्ध्वे ;
चक्षम् + वहे = चक्षन्वहे (§ 58.)

§ 310. Before initial **स्**—

- (a) Final **च**, **छ**, **ज**, **झ**, **ण**, **ष**, **भ**, and **ह** are changed to **क्** (observe § 53), after which **स्** is changed to **ष** (§ 59); the final **ह** of **नह**, however, is changed to **त्**; *e.g.*

पञ्च + स्यति = पञ्चस्यति ; ब्रश्च + स्यति = ब्रश्चस्यति ; आनञ् + से = आनञ्से ;
जगाह् + से = जघाञ्से ; नह् + स्यति = नत्स्यति.

- (b) Final **न्** and **म्** are changed to Anusvāra ; *e.g.*

चक्षम् + से = चक्षंसे ; मन् + स्यते = मंस्यते.

- (c) Final **स्** is changed to **त्**; *e.g.*

वस् + स्यति = वत्स्यति ; अवास् + सीत् = अवात्सीत्.

§ 311. Before an initial surd dental (**त्** or **थ**)—

- (a) Final **च**, **ज** (except of the roots mentioned under *b*), and the final **ज्** of **लज्ज** are changed to **क्**; *e.g.*

मुच + त = मुक्त ; पपच + थ = पपक्थ ; युज् + त = युक्त ; तत्थज् + थ = तत्थक्थ.

- (b) Final **छ**, **ण**, **ष**, **भ**, the final **ज्** of **भाज्**, **सृज्**, **यज्**, **राज्**, **सृज्**, and the final **ज्** of **भ्रज्ज** are changed to **ष**, after which the initial dental is changed to the corresponding lingual (§ 56); *e.g.*

वव्रश्च + थ = वव्रष्ठ ; वृश् + त = वृष्ट ; वव्रण् + थ = वव्रष्ठ ; आनभ् + थ = आनष्ठ ; सृज् + त = सृष्ट ; सस्रज् + थ = सस्रष्ठ.

- (c) Final **ह** of roots beginning with **ह** combines with initial **त्** or **थ** to **ग्ध**; *e.g.*

वह् + त = वग्ध ; ववह् + थ = ववग्ध.

- (d) Final **ह** of other roots combines with initial **त्** or **थ** to **ह्**, before which (short) **अ**, **इ**, and **उ** are lengthened, except in **वह** and **सह**, the **अ** of which is changed to **ओ**; *e.g.*

लिह् + त = लीढ ; ववर्ह् + थ = ववर्ढ ; उवह् + थ = उवोढ ; वह् + तुम् = वोढुम्.

- (e) The final **ह** of **हुह**, **मुह**, **खिह**, and **सुह** may follow either (c) or (d); the final **ह** of **नह** combines with **त्** or **थ** to **ज्**; *e.g.*

ब्रूह् + तुम् = ब्रूधुम् or ब्रूदुम्; मुह् + त = मुग्ध or मूढ; नह् + त = नद्ध;
ननह् + थ = ननद्ध.

§ 312. Before initial ध्—

(a) The finals mentioned in § 311 (a) are changed to श्, those mentioned in § 311 (b) to ङ्; after the latter, ध् is changed to ढ्; e.g.

अमुच् + ध्वम् = अमुग्ध्वम्.

आनश् + ध्वे = आनद्धे.

(b) Final ह् combines with the ध् of ध्व् as it combines with an initial surd dental (§ 311 c, d, e); but here § 53 must be observed; e.g.

अबुह् + ध्वम् = अबुग्ध्वम्.

जगाह् + ध्वे = जगाद्धे.

§ 313. The initial ध् of the termination ध्वे of the 2 Plur. Perf. Âtm.—

(a) *Must* be changed to ढ् when it is preceded by (radical) उ or ऋ; e.g.

rt. स्तु; तुष्टु + ध्वे = तुष्टुढे.

rt. कृ; चकृ + ध्वे = चकृढे.

(b) *May* optionally be changed to ढ् when the intermediate इ is prefixed to it, provided this इ be preceded by a semivowel or ह्; e.g.

rt. लृ; लृलृ + इध्वे (by § 307 b) = लृलृव् + इध्वे = लृलृविध्वे or लृलृविढे.

Paradigms:

§ 314. The Reduplicated Perfect of भिद् P. Â. 'to split,' तुद् P. Â. 'to strike,' निन्द् P. 'to blame,' क्रम् P. Â. 'to go,' अस् P. Â. 'to be' (only used as an auxiliary verb), अञ्ज् P. 'to anoint,' इष् P. 'to wish,' कच् P. 'to praise,' नी P. Â. 'to lead,' क्री P. Â. 'to buy,' जु P. Â. 'to join,' स्तु P. Â. 'to praise,' कृ P. Â. 'to do,' मृ Â. 'to die' (which forms the Redupl. Perf. in Par.), स्मृ P. 'to remember,' कृ P. Â. 'to scatter.'

1 Rt. भिद्

2 Rt. तुद्

Strong B. बिभेद्.

Strong B. तुतोद्.

Weak B. बिभिद्.

Weak B. तुतुद्.

Sing.	1 Rt. भिद्		2 Rt. तुद्	
	Strong B. बिभेद्.		Strong B. तुतोद्.	
	Weak B. बिभिद्.		Weak B. तुतुद्.	
	Par.	Âtm.	Par.	Âtm.
1	बिभेद	बिभिदे	तुतोद	तुतुदे
2	बिभेदिथ	बिभिदिषे	तुतोदिथ	तुतुदिषे
3	बिभेद	बिभिदे	तुतोद	तुतुदे

Dual.	1	बिभिदिव	बिभिदिवहे	तुतुदिव	तुतुदिवहे
	2	बिभिदथुः	बिभिदाथे	तुतुदथुः	तुतुदाथे
	3	बिभिदतुः	बिभिदाते	तुतुदतुः	तुतुदाते
Plur.	1	बिभिदिम	बिभिदिमहे	तुतुदिम	तुतुदिमहे
	2	बिभिद	बिभिदिध्वे	तुतुद	तुतुदिध्वे
	3	बिभिदुः	बिभिदिरे	तुतुदुः	तुतुदिरे

3 Rt. निन्द्

4 Rt. क्रम्

5 Rt. अस्

Perf. B. निनिन्द्

S. B. चक्राम् or चक्रम्. Perf. B. आस्.

W. B. चक्रम्.

	Par.	Par.	Âtm.	Par.	Âtm.
Sing.	1	निनिन्द्	चक्राम् or चक्रम्	आस	आसे
	2	निनिन्दिथ	चक्रमिथ	आसिथ	आसिषे
	3	निनिन्द	चक्राम्	आस	आसे
Dual.	1	निनिन्दिव	चक्रमिव	आसिव	आसिवहे
	2	निनिन्दथुः	चक्रमथुः	आसथुः	आसाथे
	3	निनिन्दतुः	चक्रमतुः	आसतुः	आसाते
Plur.	1	निनिन्दिम	चक्रमिम	आसिम	आसिमहे
	2	निनिन्द	चक्रम	आस	आसिध्वे
	3	निनिन्दुः	चक्रमुः	आसुः	आसिरे

6 Rt. अञ्च्

7 Rt. इष्

8 Rt. ऋच्

9 Rt. नी

Perf. B. आनञ्च्

S. B. इयेष्

S. B. आनृच्

S. B. निने or निनै

W.B. ईष्

W.B. आनृच्

W.B. निनी

	Par.	Par.	Par.	Par.	Âtm.
Sing.	1 आनञ्ज इयेष आनर्च निनाय or निनय निन्ये				
	2 आनञ्जिथ इयेषिथ आनर्चिथ निनयिथ निन्यिषे				
	or आनङ्क्थ		or निचेथ		
Dual.	3 आनञ्ज इयेष आनर्च निनाय निन्ये				
	1 आनञ्जिव ईषिव आनृचिव निन्यिव निन्यिवहे				
	or आनञ्ज्व				
Plur.	2 आनञ्जथुः ईषथुः आनृचथुः निन्यथुः निन्याथे				
	3 आनञ्जतुः ईषतुः आनृचतुः निन्यतुः निन्याते				
	1 आनञ्जिम ईषिम आनृचिम निन्यिम निन्यिमहे				
Plur.	or आनञ्जम्				
	2 आनञ्ज ईष आनृच निन्य निन्विध्वे or ष्वे				
	3 आनञ्जुः ईषुः आनृचुः निन्युः निन्यिरे				

10 Rt. क्री

Strong B. चिक्रे or चिक्रै

Weak B. चिक्री

11 Rt. यु

Strong B. युयो or युयौ

Weak B. युयु

	Par.	Âtm.	Par.	Âtm.
Sing.	1 चिक्राय or चिक्रय चिक्रिये युयाव or युयव युयुवे			
	2 चिक्रयिथ or चिक्रेथ चिक्रियिषे युयाविथ युयुविषे			
	3 चिक्राय चिक्रिये युयाव युयुवे			
Dual.	1 चिक्रयिव चिक्रियिवहे युयुविव युयुविवहे			
	2 चिक्रयथुः चिक्रियाथे युयुवथुः युयुवाथे			
	3 चिक्रयतुः चिक्रियाते युयुवतुः युयुवाते			

Plur.	1 चिक्रियिमं चिक्रियिमहे	युयुविम	युयुविमहे
	2 चिक्रिय चिक्रियिध्वे or ०द्वे	युयुव	युयुविध्वे or ०द्वे
	3 चिक्रियुः चिक्रियिरे	युयुवुः	युयुविरे

12 Rt. स्तु

Strong B. तुष्टो or तुष्टौ

Weak B. तुष्टु

13 Rt. कृ

Strong B. चकर् or चकार्

Weak B. चकृ

	12 Rt. स्तु		13 Rt. कृ	
	Par.	Âtm.	Par.	Âtm.
Sing.	1. तुष्टाव or तुष्टव	तुष्टवे	चकार or चकर	चक्रे
	2. तुष्टोथ	तुष्टुषे	चकर्थ	चकृषे
	3. तुष्टाव	तुष्टुवे	चकार	चक्रे
Dual.	1. तुष्टुव	तुष्टुवहे	चकृव	चकृवहे
	2. तुष्टुवथुः	तुष्टुवाथे	चक्रथुः	चक्राथे
	3. तुष्टुवतुः	तुष्टुवाते	चक्रतुः	चक्राते
Plur.	1. तुष्टुम	तुष्टुमहे	चकृम	चकृमहे
	2. तुष्टुव	तुष्टुद्वे	चक्र	चकृद्वे
	3. तुष्टुवुः	तुष्टुविरे	चक्रुः	चक्रिरे

14 Rt. मृ

Strong B. ममर् or
ममार

Weak B. ममृ

15 Rt. स्मृ

Strong B. सस्मर् or
सस्मार

Weak B. सस्मृ

16 Rt. कृ

Strong B. चकर् or
चकार

Weak B. चकृ

	14 Rt. मृ		15 Rt. स्मृ		16 Rt. कृ	
	Par.	Par.	Par.	Âtm.	Par.	Âtm.
Sing.	1. ममार or ममर	सस्मार or सस्मर	चकार or चकर	चकरे		
	2. ममर्थ	सस्मर्थ	चकरिथ	चकरिषे		
	3. ममार	सस्मार	चकार	चकरे		

Dual.	1. मन्निव	सस्मरिव	चकरिव	चकरिवहे
	2. मन्नुथुः	सस्मरन्नुथुः	चकरन्नुथुः	चकराथे
	3. मन्नुतुः	सस्मरन्नुतुः	चकरन्नुतुः	चकराते
Plur.	1. मन्निव	सस्मरिम	चकरिम	चकरिमहे
	2. मन्नु	सस्मर	चकर	चकरिध्वे or ०द्धे
	3. मन्नुः	सस्मरुः	चकरुः	चकरिरे

The Reduplicated Perfect of Roots the Reduplicated Base of which is weakened in the weak forms.

§ 315. Roots in आ, (ए, ऐ, and ओ, cf. § 298, a) drop their final vowel in all weak forms, and in the 2 Sing. Par. before the termination इथ. In the 1 and 3 Sing. Par. the final radical आ combines with the termination अ to औ. E.g. दा P. Â. 'to give,' गै P. 'to sing;'

Rt. दा

गै

Strong B. ददा

जगा

Weak B. दद्ध

जग्

		Par.	Âtm.	Par.
Sing.	1.	ददौ	ददे	जगौ
	2.	ददाथ or ददिथ	ददिषे	जगाथ or जगिथ
	3.	ददौ	ददे	जगौ
Dual.	1.	ददिव	ददिवहे	जगिव
	2.	ददन्नुथुः	ददाथे	जगन्नुथुः
	3.	ददन्नुतुः	ददाते	जगन्नुतुः
Plur.	1.	ददिम	ददिमहे	जगिम
	2.	दद्ध	ददिध्वे	जग
	3.	ददुः	ददिरे	जगुः

§ 316. The roots गम् 'to go,' हन् 'to strike,' जन् 'to be born,' खन् 'to dig,' and घस् 'to eat,' drop their radical vowel in all weak forms;

the ह् of हन् is changed to घ् in all reduplicated forms. *E.g.* rt. गम्, Strong B. जगाम् or जगम्, Weak B. जग्म्;

Par.			Âtm.		
Sing.	Dual.	Plur.	Sing.	Dual.	Plur.
1. जगाम or जगम्	जग्मिव	जग्मिम	जग्मे	जग्मिवहे	जग्मिमहे
2. जगमिथ or जगन्थ	जग्मथुः	जग्म	जग्मिषे	जग्माथे	जग्मिध्वे
3. जगाम	जग्मतुः	जग्मुः	जग्मे	जग्माते	जग्मिरे

Perf. Par. of हन् = जघान or जघन, जघनिथ or जघन्थ, जघान; जघ्निव &c.

§ 317. Roots which contain the vowel अ between two simple radical consonants, and which do not begin with a guttural, nor with an aspirate letter, nor with द्, instead of taking reduplication, change their radical vowel to ए in all weak forms and before the termination इथ of the 2 Sing. Par. *E.g.* rt. पच् P. Â. 'to cook,' Strong base पपच् or पपाच्, Weak base पेच्;

Par.			Âtm.		
Sing.	Dual.	Plur.	Sing.	Dual.	Plur.
1. पपाच or पपच	पेचिव	पेचिम	पेचे	पेचिवहे	पेचिमहे
2. पपक्थ or पेचिथ	पेचथुः	पेच	पेचिषे	पेचाथे	पेचिध्वे
3. पपाच	पेचतुः	पेचुः	पेचे	पेचाते	पेचिरे

§ 318. (a) The roots लप् Â. 'to be ashamed,' फल् P. 'to burst,' भज् P. Â. 'to share,' तृ P. 'to cross' (by § 303 b and 307 d changeable to तर् in the 2 Sing. and in weak forms) and राध् in the sense of 'to injure' likewise follow § 317; *e.g.*

rt. भज्; 3 Sing. Par. बभाज, Du. भेजतुः, Plur. भेजुः; 3 Sing. Âtm. भेजे.
rt. तृ; 3 Sing. ततार, Du. तेरतुः, Plur. तेरुः.

(b) The roots त्रस् P. 'to tremble,' भ्रम् P. 'to roam,' स्र्यम् P. 'to sound,' स्वन् P. 'to sound'; जृ P. 'to grow old'; भ्राज् Â. 'to shine,' राज् P. Â. 'to shine'; ग्रन्थ् P. 'to tie,' and दम् P. 'to deceive' follow § 317 optionally. ग्रन्थ् and दम् when they follow § 317, drop their nasal. *E.g.*

rt. वस् ;	तवास,	तवसतुः	or वेसतुः,	तवसुः	or वेसुः;
rt. जृ ;	जजार,	जजरतुः	or जेरतुः,	जजरुः	or जेरुः;
rt. राज् ;	रराज,	रराजतुः	or रेजतुः,	रराजुः	or रेजुः;
rt. मन्थ् ;	जमन्थ,	जमन्थतुः	or मेथतुः,	जमन्थुः	or मेथुः.

(c) शस् P. 'to strike' forms its Perfect (against § 317) according to the general rule; *e.g.*

3 Sing. शशास, Du. शशासतुः, Plur. शशासुः.

§ 319. (a) The roots वच् 'to speak,' वृ 'to say,' वप् 'to sow,' वश् 'to wish,' वस् 'to dwell,' and वह् 'to carry,' substitute उ for the reduplicative syllable व (*e.g.* वच्, reduplicated उवच्); in the weak forms they further substitute उ also for the radical व, and contract the reduplicative उ and the radical उ to ऊ (उ + उच् = ऊच्). *E.g.* rt. वच् P. Â., Strong base उवच् or उवाच्, Weak base ऊच्;

Par.			Âtm.		
Sing.	Dual.	Plur.	Sing.	Dual.	Plur.
1. उवाच or उवच	ऊचिव	ऊचिम	ऊचे	ऊचिवहे	ऊचिमहे
2. उवक्थ or उवचिथ	ऊचथुः	ऊच	ऊचिषे	ऊचाथे	ऊचिध्वे
3. उवाच	ऊचतुः	ऊचुः	ऊचे	ऊचाते	ऊचिरे

Perf. Par. of वह्, उवाह or उवह, उवोढ (§ 311, d) or उवहिथ, उवाह; ऊहि व &c.; Âtm. ऊहे &c.

(b) Similarly यज् 'to sacrifice,' forms its strong base इयज् or इयाज्, and its weak base ईज्; *e.g.* Par. इयाज or इयज, इयजिथ or इयष्ठ, इयाज; ईजिव &c.

§ 320. (a) The roots व्यच् P. 'to surround,' व्यध् P. 'to strike,' ज्या P. 'to grow old,' and स्वप् P. 'to sleep' substitute in weak forms इ and उ for य or या and व respectively, and they have the same vowels in the reduplicative syllable of the whole of the Perfect; *e.g.*

rt. व्यध् ;	विव्याध, विविधतुः, विविधुः;
rt. स्वप् ;	सुष्वाप, सुषुपतुः, सुषुपुः;
rt. ज्या ;	Sing. जिज्यौ, जिज्याथ or जिज्यिथ, जिज्यौ; Du. जिज्यिव.

(b) ग्रह् P. Â. 'to seize' substitutes in weak forms ऋ for र; *e.g.* जग्माह, जगृहतुः, जगृहुः.

Irregular Reduplicated Perfects.

§ 321. भू P. Â. 'to be,' forms its Reduplicated Perfect thus :

Par.			Âtm.		
Sing.	Dual.	Plur.	Sing.	Dual.	Plur.
1. बभूव	बभूविव	बभूविम	बभूवे	बभूविवहे	बभूविमहे
2. बभूविथ	बभूवथुः	बभूव	बभूविषे	बभूवाथे	बभूविध्वे or ॐ
3. बभूव	बभूवतुः	बभूवुः	बभूवे	बभूवाते	बभूविरै

§ 322. (a) **द्युत्** Â. 'to shine' and **व्यथ्** Â. 'to suffer' take in the reduplicative syllable the vowel इ; e.g. 3 Sing. दिद्युते, विव्यथे.

(b) **अण्** Â. 'to pervade' forms its Perfect base आनण्; e.g. 3 Sing. आनशे; 2 Sing. आनशिषे or आनक्षे; &c.

(c) **क्** P. 'to go' and **क्छ्** P. 'to go' form their Perfect bases आर् and आनर् respectively; e.g. rt. क्, Sing. आर्, आरिथ, आर्; 3 Plur. आर्ः; rt. क्छ्, 3 Sing. आनर्छ; Du. आनर्छतुः; Plur. आनर्छुः.

(d) **जि** P. Â. 'to conquer' and **हि** P. 'to throw' substitute ग् and घ् respectively for their radical consonant; **चि** P. Â. 'to gather' optionally substitutes क्. E.g. जि, Perf. B. जिगि; 3 Sing. Par. जिगाय, Âtm. जिग्ये.—हि, Perf. B. जिधि; 3 Sing. जिधाय, Plur. जिधुः.—चि, Perf. B. चिचि or चिकि; 3 Sing. Par. चिचाय or चिकाय, Âtm. चिच्ये or चिक्ये.

§ 323. **कुट्** 'to be crooked' and certain other roots of the sixth class retain their radical vowel unchanged in the 2 Sing. Par. and optionally in the 1 Sing. Par; e.g. चुकोट् or चुकुट्, चुकुटिथ, चुकोट्. The same roots retain their vowel unchanged also in other tenses which usually require the radical vowel to be gunated.

§ 324. **दृश्** P. 'to see' and **सृज्** P. 'to emit' optionally insert इ in the 2 Sing., दृश्शैथ or दृश्छ; ससृजिथ or ससृछ; otherwise they are regular; e.g. 1 Sing. दृश्शे, Du. दृश्शिव, &c.

§ 325. (a) **प्याय्** Â. 'to grow,' and **ह्वे** P. Â. 'to call' form their Perfects from पी and ह् respectively; **ध्वि** P. 'to swell' optionally forms its Perfect from झ्. E.g. प्याय्, 3 Sing. पिप्ये.—ह्वे, 3 Sing. Par. जुहाव; Âtm. जुहुवे.—ध्वि, 3 Sing. शिश्वाय or झुहाव.

(b) **व्ये** P. Â. 'to cover' forms the strong base विव्यय्, and the weak base विवी; e.g. Par. विव्याय or विव्यय, विव्ययिथ, विव्याय; विव्यिव &c. Âtm. विव्ये.

(c) **वे** P. Â. 'to weave' is regular; or forms its strong base उवय्, and its weak base ऊय् or ऊव्. E.g. 3 Sing. Par. ववौ or उवाय; 3 Du. ववतुः or ऊयतुः or ऊवतुः.

§ 326. (a) स्वस्व् *Â*. 'to embrace' optionally drops its nasal; e.g. 3 Sing. सस्वस्वे or सस्वजे.

(b) वे *Â*. 'to guard' forms its Perfect base विगि; e.g. 3 Sing. विग्वे.

§ 327. Of the Perfect of अह् 'to say,' only the following forms of the Parasmai. are in use:

<i>Sing.</i>	<i>Du.</i>	<i>Plur.</i>
2. आत्थ	आहथुः	
3. आह	आह्तुः	आहुः

All these forms convey the sense of a Present tense ('he says' &c.), and are by the native grammarians considered as optional substitutes for the corresponding forms of the Present tense of rt. ब्रू.

b.—The Periphrastic Perfect.

§ 328. The Periphrastic Perfect is formed by affixing आम् to the root and by adding to the base formed in this manner the Redupl. Perfect Parasmai. of अस् 'to be' (§ 314, 5) or of भू 'to be' (§ 321) or the Redupl. Perf. Parasmai. or Âtmane. of कृ 'to do' (§ 314, 13). The Red. Perf. Parasmai. of कृ is employed after verbs which are conjugated in the Parasmaipada, the Red. Perf. Âtmane. of कृ after verbs which are conjugated in the Âtmanepada. The Perf. Par. of अस् and भू are used both after Parasmai. and after Âtmanepada verbs. *E.g.*

उन्द् P. 'to moisten,' 3 Sing. उन्दामास, or उन्दांबभूव, or उन्दांचकार.

एध् *Â*. 'to grow,' 3 Sing. एधामास, or एधांबभूव, or एधांचक्रे.

§ 329. (a) उष् (§ 300, c, 1) gunates its vowel when आम् is affixed to it; e.g. ओषांचकार (or उवोष).

(b) जागृ, भी, भृ, हु, and ह्री (§ 300, c,) gunate their final vowel before आम्; e.g. जागरामास (or जजागार), बिभयामास (or बिभाय), बिभरामास (or बभार), &c.

Paradigms:

§ 330. The Periphrastic Perfect of उन्द् P. 'to moisten,' and of आस् *Â*. 'to sit.'

Par.

<i>Sing.</i>				
	1. उन्दामास	or	उन्दांबभूव	or उन्दांचकार or °चकर
	2. उन्दामासिथ		उन्दांबभूविथ	उन्दांचकर्थ
	3. उन्दामास		उन्दांबभूव	उन्दांचकार

Dual.	1. उन्दामासिव	उन्दांबभूविव	उन्दांचकृव
	2. उन्दामासथुः	उन्दांबभूवथुः	उन्दांचक्रथुः
	3. उन्दामासतुः	उन्दांबभूवतुः	उन्दांचक्रतुः
Plur.	1. उन्दामासिम	उन्दांबभूविम	उन्दांचकृम
	2. उन्दामास	उन्दांबभूव	उन्दांचक्र
	3. उन्दामासुः	उन्दांबभूवुः	उन्दांचक्रुः
Âtm.			

Sing.	1. आसामास	or आसांबभूव	or आसांचक्रे
	2. आसामासिथ	आसांबभूविथ	आसांचकृषे
	3. आसामास	आसांबभूव	आसांचक्रे
Dual.	1. आसामासिव	आसांबभूविव	आसांचकृवहे
	2. आसामासथुः	आसांबभूवथुः	आसांचक्राथे
	3. आसामासतुः	आसांबभूवतुः	आसांचक्राते
Plur.	1. आसामासिम	आसांबभूविम	आसांचकृमहे
	2. आसामास	आसांबभूव	आसांचकृद्धे
	3. आसामासुः	आसांबभूवुः	आसांचक्रिरे

2.—THE AORIST.

§ 331. The common characteristic of all Aorists is the augment अ, prefixed to the root (§ 229).

§ 332. The personal terminations are either added immediately to the root or to a base formed from the root by the addition of अ (*Radical Aorist*), or a Sibilant is prefixed to them before they are added to the root (*Sibilant-Aorist*). There are three varieties of the Radical Aorist (Forms I., II., and III.) and four varieties of the Sibilant-Aorist (Forms IV., V., VI., and VII.)

a.—The Radical Aorist.

1.—First Form (only Parasmaipada).

§ 333. The personal terminations given in col. II. of § 227 are

added immediately to the root; in the 3 Plur. **उः** is substituted for **अन्**, and before it a final radical vowel is dropped.

§ 334. *Paradigms*: The first Form of the Radical Aorist of **पा** P. 'to drink,' **धे** P. 'to suck,' **सो** P. 'to finish' (see § 298, a).

Parasmaipada.

Sing.	1. अपाम्	अधाम्	असाम्
	2. अपाः	अधाः	असाः
	3. अपात्	अधात्	असात्
Dual.	1. अपाव	अधाव	असाव
	2. अपातम्	अधातम्	असातम्
	3. अपाताम्	अधाताम्	असाताम्
Plur.	1. अपाम	अधाम	असाम
	2. अपात	अधात	असात
	3. अपुः	अधुः	असुः

§ 335. Irregular Aorists of the first Form :

(a) **भू** 'to be,' retains the termination **अन्** in the 3 Plur. and changes its final **ऊ** before vowel-terminations to **ऊव्**; e.g. **अभूवम्**, **अभूः**, **अभूत्**; 3 Plur. **अभूवन्**.

(b) **इ** 'to go,' forms this Aorist from **गा**; e.g. 3 Sing. **अगात्**.

§ 336. Only twelve roots take this form of the Radical Aorist in Parasmai., viz. **इ** 'to go' (**अगात्**), **घ्रा** 'to smell,' **छो** 'to cut,' **दा** 'to give,' **दो** 'to cut,' **धा** 'to place,' **धे** 'to suck,' **पा** 'to drink,' **भू** 'to be,' **शो** 'to sharpen,' **सो** 'to finish,' and **स्था** 'to stand.' Of these, **घ्रा**, **छो**, **शो**, and **सो** take also form VI. (**अघ्रासीत्**, **अच्छासीत्** &c.); **धे** takes also forms III. and VI. (**अद्धत्** and **अधासीत्**). **दा**, **धा**, and **स्था** take in Âtmane. form IV. (**अदित्**, **अधित्**, **अस्थित्**), and **भू** takes in Âtmane. form V. (**अभविष्ट**).—The root **इ** with the prep. **अधि** takes in Âtmane. form IV. (**अध्यगीष्ट** or **अध्यैष्ट** 'he has studied').

II.—Second Form (Parasmai., and rarely Âtmane.).

§ 337. (a) **अ** is added to the root and to the base formed in this way the personal terminations given in col. II. of § 227 are added.

(b) A final **क्** or **क्व** is gunated before **अ**; e.g. **स्र्**, **असरत्**; **जृ**, **अजरत्**; a penultimate nasal is dropped; e.g. **स्कन्द्**, **अस्कदत्**.

(c) The rules given in § 245 apply to the final अ of the base and the initial letters of the terminations; e.g. असिच् + अ + त् = असिचत्; असिच् + अ + अम् = असिचम्; असिच् + अ + म् = असिचाम्; असिच् + अ + आताम् = असिचेताम्.

§ 338. *Paradigm*: The second Form of the Radical Aorist of सिच् P. Â. 'to sprinkle.'

Parasmai.			Âtmane.		
Sing.	Dual.	Plur.	Sing.	Dual.	Plur.
1. असिचम्	असिचाव	असिचाम	असिचे	असिचावहि	असिचामहि
2. असिचः	असिचतम्	असिचत	असिचथाः	असिचेथाम्	असिचध्वम्
3. असिचत्	असिचताम्	असिचन्	असिचत	असिचेताम्	असिचन्त

§ 339. Irregular Aorists of the second Form :

1. अस् 'to throw,' 3 S. P. आस्यत्	4. शास् 'to rule,' 3 S. P. आशिषत्
2. ख्या 'to speak,' ,, ,, अख्यत्	5. धि 'to swell,' ,, ,, अभ्यत्
3. दृश् 'to see,' ,, ,, अदर्शत्	6. ह्वे 'to call,' ,, ,, अह्वत्

§ 340. 1. The following roots must take this form of the Radical Aorist in either Pada in which they may be used: अस् 'to throw,' क् cl. 3, ख्या, शास्, and दृ cl. 3 (e.g. दृ cl. 3, असरत्; but दृ cl. 1, असाधीत्).

2. The roots लिप्, सिच्, and ह्वे must take this form in Par., and in Âtm. they may optionally take this form or form IV.; e.g.

rt. लिप्, Par. अलिपत्; Âtm. अलिपत or अलिप्त.

3. The following are the common roots which must take this form in Parasmai. :—

(a) Of roots of the 1st class: कृप्, क्षुप् (also when belonging to cl. 4; but when belonging to cl. 9, अक्षोभीत्), द्युत्, ध्वस्, अङ्ग (also when belonging to cl. 4), मिद् (also when belonging to cl. 4), रुच्, वृत्, कृध्, शुम्, शृध्, धित्, स्यन्द्, संस्, स्विद् (also when belonging to cl. 4).

(b) Of roots of the 4th class: उच्, कृध् (but कृध् cl. 5 &c. आधीत्), कुप्, कृग्, कृध्, कृन्, ह्रिद्, क्षम्, क्षध्, क्षिद्, गृध्, तम्, तुष्, दृप् (but दृप् cl. 5 or 6 अताप्सीत् or अलाप्सीत् or अतपीत्), दृष्, रम्, दुष्, दृप्, दुह्, नग्, पुष् (but पुष् cl. 9 or 1 अपोषीत्), भ्रम् (but भ्रम् cl. 1 अभ्रमीत्), मद्, मुह्, यस् (but यस् cl. 1 or 6 अयसीत्), रध्, रुष् (but रुष् cl. 1 अरोषीत्), लुद् (but लुद् cl. 1 अलोदीत्), लुप् (also when belonging to cl. 6), लुम् (but लुम् cl. 6 अलोभीत्), शक् (also when belonging to cl. 5), शम्, शुध्, शुष्, भ्रम्, लिप्

(except in the sense of 'to embrace,' see § 366), सिध् (but सिध् cl. 1 'to govern,' असैत्सीत् or असेधीत्, and सिध् cl. 1 'to go,' असेधीत्), लिह्, हष्.

(c) The roots आप्, गम्, घस्, पिष्, मुच्, विद् cl. 6, शद्, शिष् cl. 7, सद्, स्तप्.

Those of the roots enumerated under a, b, c, which are found among the 100 roots in § 374 a, 2, take in Âtm. form IV.; e.g. rt. मुच्, अमुन्त; those roots which are found among the roots enumerated in § 374 b, 2 and 3, take in Âtm. form IV. or V.; e.g. rt. स्यन्, अस्यन्त or अस्यन्दिष्ट; the remaining roots take in Âtm. form V.; e.g. rt. द्युत्, अद्योतिष्ट.

4. (a) The roots क्षुर्, छिर्, कृष्, निज्, भिर्, युज्, रिच्, रुध्, विच्, and स्कन्द् may optionally take this form or form IV. in Par.; in Âtm. they can take only form IV.; e.g. rt. क्षुर्, Par. अक्षुवत् or अक्षौत्सीत्; Âtm. अक्षुत्.

(b) The roots घृष्, च्युत्, छृर्, जृ, तृ, बुध् cl. 1, रुर्, शुच् cl. 4, ऋयुत्, and स्तम्भ् may optionally take this form or form V. in Par.; in Âtm. they can take only form V.; e.g. rt. छृर्, Par. अच्छुवत् or अच्छर्सीत्; Âtm. अच्छर्दिष्ट.

(c) वि takes in Par. optionally this form or form III. or form V.; अन्धत्, अशिन्धियत्, or अन्धयीत्; in Âtm. it would not take this form.

III.—Third Form (Parasmai. and Âtmane.).

§ 341. (a) The root is reduplicated before it takes the augment.

(b) अ is added to the root and to the base so formed the personal terminations given in col. II. of § 227 are added as they are added in form II.

(c) Final इ and उ are changed to इय् and उय् before अ; final आ (for ए) is dropped; e.g. कम्, 3 Sing. Âtm. अचकमत; भि, 3 Sing. Par. अशिन्धियत्; धे, 3 Sing. Par. अदधत्.

§ 342. *Paradigm*: The third Form of the Radical Aorist of भि P. Â. 'to go.'

<i>Singular.</i>	<i>Dual.</i>	<i>Plural.</i>
<i>Parasmai.</i>		
1. अशिन्धियम्	अशिन्धियाव	अशिन्धियाम
2. अशिन्धियः	अशिन्धियतम्	अशिन्धियत
3. अशिन्धियत्	अशिन्धियताम्	अशिन्धियन्
<i>Âtmane.</i>		
1. अशिन्धिये	अशिन्धियावहि	अशिन्धियामहि
2. अशिन्धियथाः	अशिन्धियेथाम्	अशिन्धियध्वम्
3. अशिन्धियत	अशिन्धियेताम्	अशिन्धियन्त

§ 343. अि P. Â. 'to go,' हु P. 'to run,' झु P. 'to flow,' and कम् Â. 'to love,' take only this form of the Aorist. चि P. 'to swell,' takes this form, or form II. or V. (§ 340, 4, c); धे P. 'to suck,' takes this form, or form I. or VI. (§ 336).

§ 344. पत् 'to fall,' forms irregularly अपसत्; and वच् 'to speak,' अवोचत्.

b.—The Sibilant-Aorist.

§ 345. The four forms of the Sibilant-Aorist have this in common that the letter स् or a syllable containing the letter स् (changeable to ष्) is prefixed to the personal terminations given in col. II. of § 227, before they are added to the root.

IV.—Fourth Form (Parasmai. and Âtmane.).

§ 346. (a) The letter स् (changeable to ष् in accordance with § 59) is prefixed to the personal terminations given in col. II. of § 227 before they are added to the root. In the 2 and 3 Sing. Par., ई is inserted between this स् or ष् and the terminations: (स्) and त्, in order to prevent the loss of these terminations. In the 2 Plur. Âtm. स् is dropped before ध्वम्. In the 3 Plur. Par. and Âtm. उः and अत् are substituted for अन् and अन्त.

(b) Table showing the terminations of form IV. of the Aorist:

Parasmai.			Âtmane.		
<i>Sing.</i>	<i>Du.</i>	<i>Plur.</i>	<i>Sing.</i>	<i>Du.</i>	<i>Plur.</i>
1. सम्	स्व	स्म	सि	स्वहि	स्महि
2. सीः	स्तम्	स्त	स्थाः	साथाम्	ध्वम्
3. सीत्	स्ताम्	सुः	स्त	साताम्	सत्

§ 347. (a) The terminations beginning with स्त् and स्त् drop their स after short vowels and consonants except nasals and र्; e.g. rt. कृ, 3 Sing. Âtm. अकृ + स्त = अकृत; rt. क्षिप्, 2 Sing. Âtm. अक्षिप् + स्थाः = अक्षिप्याः; but rt. ह्रे, 3 Sing. Âtm. अह्रे + स्त = अह्रेस्त; rt. कृ, 2 Plur. Par. अकार् + स्त = अकार्ष्ट.

(b) Final radical consonants combine with the initial letters of the terminations according to the rules given in § 309 &c.; e.g.

- rt. पच्; 3 Sg. P. अपाच् + सीत् = अपाक्षीत्; 3 Sg. Â. अपच् + स्त = अपक्त.
 rt. व्रश्; ,, ,, ,, अव्राश् + सीत् = अव्राक्षीत्; 3 Du. P. अव्राश् + स्ताम् = अव्राष्टाम्.
 rt. प्रछ्; ,, ,, ,, अप्राछ् + सीत् = अप्राक्षीत्; 3 Du. P. अप्राछ् + स्ताम् = अप्राष्टाम्.
 rt. वह्; ,, ,, ,, अवाह् + सीत् = अवाक्षीत्; 3 Du. P. अवाह् + स्ताम् = अवाग्धाम्.
 rt. नह्; ,, ,, ,, अनाह् + सीत् = अनात्सीत्; 3 Sg. Â. अनह् + स्त = अनद्ध.
 rt. वह्; ,, ,, ,, अवाह् + सीत् = अवाक्षीत्; 3 Sg. Â. अवह् + स्त = अवोढ.
 rt. वस्; ,, ,, ,, अवास् + सीत् = अवात्सीत्; 3 Du. P. अवास् + स्ताम् = अवात्ताम्.

(c) The initial ध् of the termination ध्वम् is changed to द् after all vowels except अ and आ, and after र्; e.g.

- rt. चि; 2 Plur. Âtm. अचे + ध्वम् = अचेद्वम्.
 rt. कृ; ,, ,, अकृ + ध्वम् = अकृद्वम्.
 rt. स्तृ; ,, ,, अस्तीर् + ध्वम् = अस्तीर्द्वम्. (§ 48.)
 But rt. पच्; ,, ,, अपच् + ध्वम् = अपग्ध्वम्.

§ 348. (a) In Parasmaipada Vṛiddhi is substituted for the vowel of the root; e.g. rt. चि, 3 Sing. Par. अचैषीत्; rt. नी, अनैषीत्; rt. श्रु, अश्रौषीत्; rt. कृ, अकार्षीत्; rt. भञ्, अभाक्षीत्; rt. भञ्ज्, अभाङ्क्षीत्; rt. भुञ्, अभौक्षीत्.

(b) In Âtmanepada Guṇa is substituted for final radical इ, ई, उ, and ऊ; e.g. rt. चि, 3 Sing. Âtm. अचेष्ट; rt. नी, अनेष्ट; rt. च्यु, अच्योष्ट; rt. सृ, असोष्ट; other radical vowels remain unchanged in Âtmanepada; e.g. rt. कृ, 1 Sing. Âtm. अकृषि; rt. पच्, अपक्षि. But final क् is liable to be changed to ईर् or ऊर् by § 48; e.g. rt. स्तृ, अस्तीर्षि; rt. वृ, अवृर्षि.

(c) दृग् 'to see,' and छृज् 'to emit,' substitute रा for the Vṛiddhi आर् in Par., and other roots with penultimate क् do optionally the same; e.g. दृग्, 3 Sing. Par. अव्राक्षीत्; rt. कृष् 'to draw,' अकार्षीत् or अक्राक्षीत्.

§ 349. *Paradigms*: The fourth Form of the Aorist (i. e. the first Form of the Sibilant-Aorist) of नी P. Â. 'to lead,' कृ P. Â. 'to do,' तुद् P. Â. 'to strike.'

	Parasmai.	Âtmane.
Sing.	1. अनैषम् अकार्षम् अतौत्सम् अनेषि	अकृषि अतुत्सि
	2. अनैषीः अकार्षीः अतौत्सीः अनेष्टाः	अकृथाः अतुत्थाः
	3. अनैषीत् अकार्षीत् अतौत्सीत् अनेष्ट	अकृत अतुत्त

Dual.	1.	अनैष्व	अकार्ष्व	अतौत्स्व	अनेष्वहि	अकृष्वहि	अतुत्स्वहि
	2.	अनैष्टम्	अकार्ष्टम्	अतौत्तम्	अनेषाथाम्	अकृषाथाम्	अतुत्साथाम्
	3.	अनैष्टाम्	अकार्ष्टाम्	अतौत्ताम्	अनेषाताम्	अकृषाताम्	अतुत्साताम्
Plur.	1.	अनैष्म	अकार्ष्म	अतौत्स्म	अनेष्महि	अकृष्महि	अतुत्स्महि
	2.	अनैष्ट	अकार्ष्ट	अतौत्त	अनेद्वम्	अकृद्वम्	अतुद्वम्
	3.	अनैषुः	अकार्षुः	अतौत्सुः	अनेषत	अकृषत	अतुत्सत

§ 350. Irregular Aorists of the fourth Form :

1. गम् 'to go,' drops its final म् optionally in Âtmanepada; e.g. Sing. अगंसि, अगंस्याः, अगंस्त; Du. अगंस्वहि &c. or Sing. अगसि, अगयाः अगत; Du. अगस्वहि &c. In Par. गम् takes form II., अगमत्.

2. यम् in the sense of 'to marry,' follows the analogy of गम्; e.g. with prep. उप, उपायसि or उपायसि. In Par. यम् takes form VI., अयसीत्.

3. दा 'to give,' दे 'to protect,' धा, 'to place,' स्था 'to stand' (and likewise हो 'to cut,' and धे 'to suck,' when they take the form of the Âtmane.) change their final to द्वा in Âtmanepada; afterwards § 347 (a) applies to the terminations beginning with स्त and स्तृ; e.g. Sing. अद्विषि, अद्विथाः, अद्वित; Du. अद्विष्वहि; 2. Plur. अद्विद्वम् (§ 347, c). When used in Parasmai., these roots take form I. अदात्, अधात्, अस्थात्.

4. पद् Â. 'to go,' is regular (e.g. अपस्ति) except in the 3 Sing. Â. where it takes the passive form अपादि; बुध् (बुध्यते) 'to awaken,' does the same optionally; 3 Sing. अबुद्ध or अबोधि.

§ 351. Provided that they are not restricted to Form I., II., III., VI., or VII.—

1. All roots enumerated in § 374 a, 1 and 2, must take this form of the Sibilant-Aorist;—e.g. rt. कृ, Par. अकार्षीत्, Âtm. अकृत; rt. पच्, Par. अपाक्षीत्, Âtm. अपक्त; except—

(a) स्तु and सु 'to squeeze out,' take form V. in Par.; e.g. Par. अस्तावीत्; Âtm. अस्तोष्ट.

(b) Roots in कृ preceded by more consonants than one may take form IV. or V. in Âtm.; e.g. स्मृ, Par. अस्मार्षीत्; Âtm. अस्मृत or अस्मरिष्ट.

(c) क्रम् and क्षु take form V. in Par. and IV. in Âtm.; e.g. Par. अक्रमीत्; Âtm. अक्रंस्त.

2. All roots enumerated in § 374 b, 1, 2, and 3, may optionally take this form or form V.; e.g. rt. ब्रश्, Par. अब्राक्षीत् or अब्रक्षीत्; except—

(a) अञ् takes only form V., आज्ञीत्;

(b) धू takes only form V. in Par.; अधावीत्; Âtm. अधोष्ट or अधविष्ट.

3. The root वृ and all roots ending in क् optionally take form IV. or V. in Âtm; e.g. rt. कृ, Par. अकारीत्, Âtm. अकीष्ट or अकरिष्ट, अकरीष्ट.

V.—Fifth Form (Parasmai. and Âtmane.).

§ 352. (a) The terminations of this form of the Sibilant-Aorist are obtained by prefixing the intermediate इ to the terminations of form IV. (observe § 59); the terminations of the 2 and 3 Sing. Par. however are ई: and ईत्.

(b) Table showing the terminations of form V. of the Aorist:

Parasmai.			Âtmane.		
Sing.	Du.	Plur.	Sing.	Du.	Plur.
1. इषम्	इष्व	इष्म	इषि	इष्वहि	इष्महि
2. ई:	इष्टम्	इष्ट	इष्टा:	इषाथाम्	इध्वम्
3. ईत्	इष्टाम्	इषु:	इष्ट	इषाताम्	इषत

§ 353. (a) The initial इ of these terminations may optionally be lengthened in the Âtmane. of वृ and of roots ending in क् e.g. rt. वृ, 3 Sing. Âtm. अवरीष्ट or अवरीष्ट; स्तृ, अस्तरीष्ट or अस्तरीष्ट; इ must be lengthened in the Par. and Âtm. of ग्रह् 'to seize;' e.g. 1 Sing. Par. अग्रहीषम्; Âtm. अग्रहीषि.

(b) The ध् of the termination of the 2 Plur. Âtm. इध्वम् or ईध्वम् is optionally changed to द् when the termination is immediately preceded by a semivowel or ह्; e.g. rt. स्तृ, 2 Plur. Âtm. अस्तरीध्वम् or अस्तरीद्धम्; अस्तरीध्वम् or अस्तरीद्धम्.

§ 354. (a) Vṛiddhi is substituted for final radical vowels in Parasmai-pada, and Guṇa for final radical vowels in Âtmanepada; e.g. rt. लू; 1 Sing. Par. अलौ + इषम् = अलाविषम्; Âtm. अलो + इषि = अलविषि.

(b) Guṇa is substituted for penultimate (prosodially) short radical vowels in Parasmai. and Âtmane.; e.g. rt. बुध्, 1 Sing. Par. अबोधिषम्; rt. कृप्, 1 Sing. Âtm. अकल्पिषि.

(c) The penultimate अ of roots ending in अर् and अल्, and of वृ 'to speak,' and व्रज् 'to go,' is lengthened in Parasmai.; e.g. rt. ज्वल्, 1 Sing. Par. अज्वालिषम्; rt. वृद्, अवदिषम्. Other roots with penultimate अ, provided they begin with a consonant, lengthen their vowel

optionally in Parasmai.; e.g. rt. पठ्, 1 Sing. Par. अपठिषम् or अपाठिषम्. But roots ending in ह्, स्, or य्, श्वस् 'to breathe,' हस् 'to laugh,' and some other less common roots do not lengthen their penultimate अ; e.g. rt. ग्रह्, 1 Sing. Par. अग्रहीषम्; rt. क्रम्, अक्रमिषम् &c.

§ 355. *Paradigms*: The fifth Form of the Aorist (i.e. the second Form of the Sibilant-Aorist) of लृ P. Â. 'to cut,' स्तृ P. A. 'to spread,' ज्ञृ P. 'to know,' क्लृ P. Â. 'to be fit.'

Parasmai.

Sing.	1. अलाविषम्	अस्तारिषम्	अबोधिषम्
	2. अलावीः	अस्तारीः	अबोधीः
	3. अलावीत्	अस्तारीत्	अबोधीत्
Dual.	1. अलाविष्व	अस्तारिष्व	अबोधिष्व
	2. अलाविष्टम्	अस्तारिष्टम्	अबोधिष्टम्
	3. अलाविष्टाम्	अस्तारिष्टाम्	अबोधिष्टाम्
Plur.	1. अलाविष्म	अस्तारिष्म	अबोधिष्म
	2. अलाविष्ट	अस्तारिष्ट	अबोधिष्ट
	3. अलाविषुः	अस्तारिषुः	अबोधिषुः

Âtmane.

Sing.	1. अलविषि	अस्तरिषि or अस्तरीषि	अकल्पिषि
	2. अलविष्टाः	अस्तरिष्टाः	अकल्पिष्टाः
	3. अलविष्ट	अस्तरिष्ट	अकल्पिष्ट
Dual.	1. अलविष्वहि	अस्तरिष्वहि	अकल्पिष्वहि
	2. अलविषाथाम्	अस्तरिषाथाम्	अकल्पिषाथाम्
	3. अलविषाताम्	अस्तरिषाताम्	अकल्पिषाताम्
Plur.	1. अलविष्महि	अस्तरिष्महि	अकल्पिष्महि
	2. अलविध्वम्	अस्तरिध्वम्	अकल्पिध्वम्
	or °द्वम्	or °द्वम्	or °द्वम्
	3. अलविषत	अस्तरिषत	अकल्पिषत

§ 356. Irregular Aorists of the fifth Form :

1. श्वि 'to swell,' Par. अश्वयीत्; (see § 340, 4, c.)

2. Roots of the 8th class in न् or ण् optionally drop their final consonant and substitute या; and त् for the terminations इष्ठा; and इष्ट in the 2 and 3 Sing. Âtmane. only; e.g. rt. तन्, 2 Sing. Âtm. अतनिष्ठा; or अतथा; ; 3 Sing. अतनिष्ट or अतत. सन् lengthens its radical vowel when न् is dropped; e.g. 2 Sing. Âtm. असनिष्ठा; or असायाः.

3. The roots दीप् 'to shine,' जन् 'to be born,' पू 'to be full,' त्राय् 'to spread,' and व्याय् 'to grow,' optionally form the 3 Sing. Âtm. like the Passive; e.g. अदीपिष्ट or अदीपि; अजनिष्ट or अजनि &c.

4. विज् 'to tremble,' retains its radical vowel unchanged in this form of the Aorist, and in other tenses and derivative verbal forms the terminations of which begin with the intermediate इ; e.g. 3 Sing. Aor. Par. अविजीत्; Simple Fut. विजिष्यति.

§ 357. All roots that are not restricted to any other form of the Aorist take this form. Accordingly, it is specially peculiar to those verbs that insert इ before the terminations of the Periphrastic Future (§ 374, c).

VI.—Sixth Form (only Parasmaipada).

§ 358. (a) The terminations of this form of the Sibilant-Aorist are derived from the Parasmaipada-terminations of the fifth form by prefixing स् to them.

(b) Table showing the terminations of form VI. of the Aorist :

Parasmai.

Sing.	Dual.	Plur.
1. सिषम्	सिष्व	सिष्म
2. सीः	सिष्टम्	सिष्ट
3. सीत्	सिष्टाम्	सिषुः

§ 359. Final radical vowels remain unchanged (but observe § 298); final म् is changed to Anusvâra (§ 310, b); e.g. rt. या, 1 Sing. Par. अयासिषम्; rt. गै, अगासिषम्; rt. नम्, अनसिषम्.

§ 360. *Paradigms:* The sixth Form of the Aorist (*i. e.* the third Form of the Sibilant-Aorist) of या P. 'to go,' गै P. 'to sing,' नम् P. 'to bend.'

Parasmaipada.

Sing.	1. अयासिषम्	अगासिषम्	अनंसिषम्
	2. अयासीः	अगासीः	अनंसीः
	3. अयासीत्	अगासीत्	अनंसीत्
Dual.	1. अयासिष्व	अगासिष्व	अनंसिष्व
	2. अयासिष्टम्	अगासिष्टम्	अनंसिष्टम्
	3. अयासिष्टाम्	अगासिष्टाम्	अनंसिष्टाम्
Plur.	1. अयासिष्म	अगासिष्म	अनंसिष्म
	2. अयासिष्ट	अगासिष्ट	अनंसिष्ट
	3. अयासिषुः	अगासिषुः	अनंसिषुः

§ 361. All roots ending in आ, (ए, ओ, and ऐ, see § 298, a) which are not restricted to form I., II., or III., and the roots मि 'to throw,' मी 'to destroy' (§ 298, b), नम्, यम्, and रम् take this form of the Sibillant-Aorist in Par.; e.g. rt. ज्ञा 'to know,' अज्ञासीत्; rt. पा 'to protect,' अपासीत्; rt. मि 'to throw,' अमासीत्; &c. The root ली may optionally take this form or form IV. in Par., अलासीत् or अलैषीत् (§ 298, b). When used in Âtmane., all these roots take form IV.; e.g. ज्ञा, अज्ञास्त; नम्, अनस्त.

VII.—Seventh Form (Parasmai. and Âtmane.).

§ 362. (a) The syllable स (changeable to ष by § 59) is prefixed to the personal terminations given in col. II. of § 227 before they are added to the root. The अ of स is dropped before vowel-terminations, and lengthened before terminations beginning with व and म.

(b) Table showing the terminations of form VII. of the Aorist:

Parasmai.			Âtmane.		
Sing.	Du.	Plur.	Sing.	Du.	Plur.
1. सम्	साव	साम	सि	सावहि	सामहि
2. सः	सतम्	सत	सथाः	साथाम्	सध्वम्
3. सत्	सताम्	सन्	सत	साताम्	सन्त

§ 363. Final radical ञ्, ष्, and ह् combine with the initial स् of the terminations to ञस् (§ 310, a); afterwards initial ञ् and ह् of roots

ending in ह become घ and ध (§ 53); e.g. rt. दिग्, 3 Sing. Par. अदिक्षत्; rt. द्विष्, अद्विक्षत्; rt. दिह्, अधिक्षत्; rt. लिह्, अलिक्षत्.

§ 364. *Paradigm*: The seventh Form of the Aorist (i. e. the fourth Form of the Sibilant-Aorist) of दिग् P. Â. 'to show.'

Parasmai.			Âtmane.		
Sing.	Dual.	Plur.	Sing.	Dual.	Plur.
1. अदिक्षम्	अदिक्षाव	अदिक्षाम	अदिक्षि	अदिक्षावहि	अदिक्षामहि
2. अदिक्षः	अदिक्षतम्	अदिक्षत	अदिक्षथाः	अदिक्षायाम्	अदिक्षध्वम्
3. अदिक्षन्	अदिक्षताम्	अदिक्षन्	अदिक्षत	अदिक्षताम्	अदिक्षन्त

§ 365. Irregular Aorists of the seventh form: The roots गुह् 'to hide,' दिह् 'to smear,' दुह् 'to milk,' and लिह् 'to lick,' may optionally drop the initial स (or सा) of the terminations of the 2 and 3 Sing., 1 Du., and 2 Plur. in Âtmanepada; e.g.

गुह्, 2 Sing. अघुक्षथाः or अगूढाः; 3 Sing. अघुक्षत or अगूढ;

1 Du. अघुक्षावहि or अगूढहि;

2 Plur. अघुक्षध्वम् or अघूढम्.

दुह्, 2 Sing. अदुक्षथाः or अदुग्धाः; 3 Sing. अदुक्षत or अदुग्ध;

1 Du. अदुक्षावहि or अदुग्दहि;

2 Plur. अदुक्षध्वम् or अदुग्ध्वम्.

§ 366. All roots which take this form of the Sibilant-Aorist end with one of the consonants ग्, ष्, or ह्, immediately preceded by one of the vowels इ, उ, or ऋ. The following roots take only this form: कुग्, दिग्, रिग्, रुग्, लिग्, विग्, त्विष्, द्विष्, विष्, दिह्, दुह्, मिह्, रुह्, and लिह्. The roots मृग्, सृग्, and कृष् optionally take this form or form IV. (e.g. अमृक्षत्, or अमाक्षीत् or अमाक्षीत्). The roots क्लिष् P., गुह्, दह्, बृह्, and स्तृह् optionally take this form or form V. (e.g. अक्लिषत् or अक्लिषीत्). The root श्लिष् takes this form when it means 'to embrace' (अश्लिषत्); otherwise it takes form II. (अश्लिषत्; § 340, 3, b).

3.—THE TWO FUTURES.

§ 367. As there are two forms of the Perfect,—a Reduplicated Perf. and a Periphrastic Perf.,—and two Aorists,—a Radical Aor. and a Sibilant-Aor.,—so there exist also two forms of the Future, viz. a *Simple Future*, and a *Periphrastic Future*; unlike however what is the case in the Perfect and Aorist, neither of these Futures is restricted to

a limited number or a particular class of verbal roots, but all roots may equally form both the Simple and also the Periphrastic Future.

a.—The Simple Future.

§ 368. (a) The syllable **स्य** (changeable to **ष्य** in accordance with § 59) is added to the root (e.g. rt. दा, Future base दास्य), and to the base formed in this manner the personal terminations given in col. I. of § 227 are attached in Par. and Âtm. (e.g. 3 Sing. Par. दास्य + ति = दास्यति; Âtm. दास्य + ते = दास्यते). The rules laid down in § 239 apply to the vowel अ of स्य and the initial letters of the personal terminations; e.g. दास्य + मि = दास्यामि, दास्य + अन्ति = दास्यन्ति; दास्य + ए = दास्ये; दास्य + आते = दास्येते.

(b) Table showing the terminations of the Simple Future :

Parasmai.			Âtmane.		
Sing.	Du.	Plur.	Sing.	Du.	Plur.
1. स्यामि	स्यावः	स्यामः	स्ये	स्यावहे	स्यामहे
2. स्यसि	स्यथः	स्यथ	स्यसे	स्येथे	स्यध्वे
3. स्यति	स्यतः	स्यन्ति	स्यते	स्येते	स्यन्ते.

§ 369. Final radical consonants combine with the initial स् of these terminations according to the rules given in § 309 &c.; e.g.

rt. दाक्	3. Sing.	Par.	दाक्	+	स्यति	= दाक्ष्यति.
rt. पच्	"	"	पच्	+	स्यति	= पक्ष्यति.
rt. ब्रश्च	"	"	ब्रश्च	+	स्यति	= ब्रक्ष्यति.
rt. प्रछ्	"	"	प्रछ्	+	स्यति	= प्रक्ष्यति.
rt. त्यज्	"	"	त्यज्	+	स्यति	= त्यक्ष्यति.
rt. लभ्	"	Âtm.	लभ्	+	स्यते	= लप्स्यते.
rt. गम्	"	"	गम्	+	स्यते	= गंस्यते.
rt. विञ्	"	Par.	वेञ्	+	स्यति	= वेक्ष्यति.
rt. वस्	"	"	वस्	+	स्यति	= वस्स्यति.
rt. दह्	"	"	दह्	+	स्यति	= धक्ष्यति.
rt. लिह्	"	"	लेह्	+	स्यति	= लेक्ष्यति.
rt. नह्	"	"	नह्	+	स्यति	= नत्स्यति.

§ 370. (a) Roots which according to § 374 *must* or *may* insert the intermediate इ before the terminations of the Periphrastic Fut., *must* or *may* insert it also before the terminations स्यामि &c. of the Simple Future; e.g.

Periph. Fut. 3 Sing. Simple Fut. Par.

rt. पत्,	पतिता;	पत् + इ + स्यति = पतिष्यति.
rt. कृ,	करिता;	कर् + इ + स्यति = करिष्यति.
rt. क्लिप्,	क्लेशिता	क्लेश् + इ + स्यति = क्लेशिष्यति;
	or क्लेशा;	or क्लेश् + स्यति = क्लेशस्यति.

(b) But roots ending in क्, and हन् 'to strike' always insert इ in the Simple Future; e.g.

rt. कृ,	3 Sing. Par.	कर् + इ + स्यति = करिष्यति.
rt. हन्,	„ „ „	हन् + इ + स्यति = हनिष्यति.

(c) The roots कृन् P. 'to cut,' हृन् P. 'to kill,' छृन् P. Â. 'to play,' लृन् P. Â. 'to kill,' and नृन् P. 'to dance,' insert इ optionally; e.g.

rt. कृन्, 3 Sing. Par. कर्तिष्यति or कत्स्यति.

(d) गम् inserts इ only in Parasmai.; वृत्, वृध्, स्यन्, and शृध् only in Âtmane.; e.g.

rt. गम्,	3 Sing. Par.	गमिष्यति; Âtm. (with prep. सम्) संगस्यते.
rt. वृत्,	„ „	वत्स्यति; „ वर्तिष्यते.

(e) The intermediate इ must be lengthened in the Simple Fut. of ग्रह्, and it may optionally be lengthened in the Simple Fut. of वृ, and of roots ending in क्; e.g.

rt. ग्रह्,	3 Sing. Par.	ग्रहीष्यति.
rt. कृ,	„ „ „	करिष्यति or करीष्यति.

§ 371. (a) Final radical इ, ई, उ, ऊ, क्, and क्, and penultimate (prosodially short) इ, उ, क्, and लृ, are gunated; e.g. rt. नी, 3 Sing. Par. नेष्यति; rt. भिद्, भेत्स्यति; rt. तुद्, तोत्स्यति; rt. बुध्, बोधिष्यति. But rt. निन्द्, निन्दिष्यति; rt. जीव्, जीविष्यति.

(b) दृश् 'to see,' and सृज् 'to emit,' must substitute र for the Guṇa अर्, and other roots with penultimate क्, when they do not admit the intermediate इ, may do the same optionally; e.g. rt. दृश्, 3 Sing. Par. द्रक्ष्यति; rt. लप्, तप्स्यति or लप्स्यति (or तर्पिष्यति).

§ 372. *Paradigms:* The Simple Future of दा P. Â. 'to give,' भू P. Â. 'to be,' तुद् P. Â. 'to strike,' बुध् P. Â. 'to know,' नै P. 'to sing,' and जीव् P. 'to live.'

Rt. दा

Rt. भू

		Par.	Âtm.
Sing.	1.	दास्यामि	दास्ये
	2.	दास्यसि	दास्यसे
	3.	दास्यति	दास्यते
Dual.	1.	दास्यावः	दास्यावहे
	2.	दास्यथः	दास्येथे
	3.	दास्यतः	दास्येते
Plur.	1.	दास्यामः	दास्यामहे
	2.	दास्यथ	दास्यध्वे
	3.	दास्यन्ति	दास्यन्ते

		Par.	Âtm.
Sing.	1.	भविष्यामि	भविष्ये
	2.	भविष्यसि	भविष्यसे
	3.	भविष्यति	भविष्यते
Dual.	1.	भविष्यावः	भविष्यावहे
	2.	भविष्यथः	भविष्येथे
	3.	भविष्यतः	भविष्येते
Plur.	1.	भविष्यामः	भविष्यामहे
	2.	भविष्यथ	भविष्यध्वे
	3.	भविष्यन्ति	भविष्यन्ते

Rt. तुद्

Rt. बुध्

		Par.	Âtm.
Sing.	1.	तोत्स्यामि	तोत्स्ये
	2.	तोत्स्यसि	तोत्स्यसे
	3.	तोत्स्यति	तोत्स्यते
Dual.	1.	तोत्स्यावः	तोत्स्यावहे
	2.	तोत्स्यथः	तोत्स्येथे
	3.	तोत्स्यतः	तोत्स्येते
Plur.	1.	तोत्स्यामः	तोत्स्यामहे
	2.	तोत्स्यथ	तोत्स्यध्वे
	3.	तोत्स्यन्ति	तोत्स्यन्ते

		Par.	Âtm.
Sing.	1.	बोधिष्यामि	बोधिष्ये
	2.	बोधिष्यसि	बोधिष्यसे
	3.	बोधिष्यति	बोधिष्यते
Dual.	1.	बोधिष्यावः	बोधिष्यावहे
	2.	बोधिष्यथः	बोधिष्येथे
	3.	बोधिष्यतः	बोधिष्येते
Plur.	1.	बोधिष्यामः	बोधिष्यामहे
	2.	बोधिष्यथ	बोधिष्यध्वे
	3.	बोधिष्यन्ति	बोधिष्यन्ते

	Rt. गै	Rt. जीव्
	Par.	Par.
Sing.	1. गास्यामि	जीविष्यामि
	2. गास्यसि	जीविष्यसि
	3. गास्यति	जीविष्यति
Dual.	1. गास्यावः	जीविष्यावः
	2. गास्यथः	जीविष्यथः
	3. गास्यतः	जीविष्यतः
Plur.	1. गास्यामः	जीविष्यामः
	2. गास्यथ	जीविष्यथ
	3. गास्यन्ति	जीविष्यन्ति.

b.—The Periphrastic Future.

§ 373. (a) The terminations of the 3 Sing., Du., and Plur., both in Par. and in Âtm., are ता, तारौ, तारः (i.e. the Nom. Sing., Du., and Plur. Masc. of the affix ढ; § 149); in the remaining forms ता is affixed to the root and to the base formed in this manner the corresponding forms of the Present Ind. Par. and Âtm. of अस् 'to be' (§ 269) are added.

(b) Table showing the terminations of the Periphrastic Future:—

Parasmai.			Âtmane.		
Sing.	Dual.	Plur.	Sing.	Dual.	Plur.
1. तास्मि	तास्वः	तास्मः	ताहे	तास्वहे	तास्महे
2. तासि	तास्थः	तास्थ	तासे	तासाथे	ताध्वे
3. ता	तारौ	तारः	ता	तारौ	तारः

§ 374. These terminations are either added immediately to the root, or the intermediate इ may or must be prefixed to them before they are added to the root:

(a) The intermediate इ is forbidden after the following roots:—

1. All monosyllabic roots ending in vowels, except roots ending in ऊ or ऋ, and except भि, भि; डी, शी; क्षु, क्षु, जु, उ 'to mix,' रु, खु; इ;

e.g. rt. दा, 3 Sing. दाता; rt. जि, जेता; rt. नी, नेता; rt. द्यु, द्योता; rt. कृ, कर्ता; rt. धे, धाता; rt. गै, गाता; rt. सो, साता. (But rt. भू, भविता; rt. कृ, करिता; rt. भि, भविता; rt. जागृ, जागरिता &c.)

2. The following 100 roots ending in consonants : * शक्, पच्, मुच्, रिच्, वच्, विच्, सिच्; प्रछ्; त्यज्, निज्, भज्, भञ्ज्, भुज्, भ्रज्, मज्ज्, यज्, युज्, रज्ज्, रुज्, विज् 'to separate,' सञ्ज्, सृज्, स्वञ्ज्; अद्, भुद्, खिद्, छिद्, तुद्, नुद्, पद्, भिद्, विद् (विद्यते 'to be found, to be,' विन्दति?), शद्, सद्, स्कन्द्, स्विद्, हद्; क्रुध्, भुध्, बन्ध्, बुध् (बुध्यते), युध्, राध्, रुध्, व्यध्, शुध्, साध्, सिध् (सिध्यति); मन् (मन्यते), हन्; आप्, क्षिप्, छुप्, तप्, तिप्, लिप्, लुप्, वप्, शप्, सृप्, स्वप्; यम्, रम्, लम्; क्रम् (in Âtm.), गम्, नम्, यम्, रम्; कृष्, वृष्, दिष्, वृष्, मृष्, रिष्, रुष्, लिष्, विष्, स्पृष्; कृष्, तुष्, त्विष्, तुष्, द्विष्, पिष्, पुष् (पुष्यति), विष्, शिष्, शुष्, श्लिष्; घस्, वस् (वसति 'to dwell'); दह्, विह्, दुह्, नह्, मिह्, रुह्, लिह्, वह्. When the terminations of the Periphrastic Future are added to these roots, the rules given in § 309 &c. must be observed; e.g. rt. शक्, 3 Sing. शक्ता; rt. पच्, पक्ता; rt. प्रछ्, प्रष्टा; rt. त्यज्, त्यक्ता; rt. यज्, यष्टा; rt. लम्, लब्धा; rt. गम्, गन्ता; rt. दह्, दग्धा; rt. नह्, नद्धा; rt. वह्, वोढा &c.

(b) The intermediate इ may optionally be prefixed to the terminations after the following roots :—

1. धू, सू (सूते and सूयते), and सृ; e.g. rt. सू, 3 Sing. सोता or सविता; rt. सृ, स्वतो or स्वरिता.

2. तञ्च् (तनक्ति), ब्रश्च; अञ्च्, मृज्; क्लिच्, स्यन्च्; सिध् (सिधति 'to govern'); कृप् (in Par. कल्पता, Âtm. कल्पिता), गुप्, लप्; क्षम्; अश्च (अश्नुते), क्लिश्च; अक्ष्, तक्ष् ('to cut'), स्वश्च; गाह्, गुह्, ग्लह्, दह्, दंह्, माह्, वृह्, स्तह्; e.g. rt. तञ्च्,

* These roots are contained in the following memorial verses which the student may learn by heart:—

शक् पच् मुच् रिच् वच् विच् सिच् प्रच्छ त्यज निजिर्भजः ।

भञ्ज् भुज् भ्रज् मस्ति यज् युज् रुज् रज्ज् विजिर् स्वाञ्ज् सञ्ज् यजः ॥ १ ॥

अद् भुद् खिद् छिद् तुदि नुद्ः पद् भिद् विद्यतिर्दिदः ।

शद् सदी स्विद्यतिः स्कन्दि हदी क्रुध् क्षुध्बुध्यती ॥ २ ॥

बन्धिर्युधिरुधी राधि व्यध् शुधः साधिसिध्यती ।

मन्य हनाप् क्षिप् छुपि तप् तिपस्तृप्यतिदृप्यती ॥ ३ ॥

लिप् लुप् वप् शप् स्वप् सपि यम् रम् लम् गम् नम् यमो रमिः ।

कुशिर्दिशिदिशी दृग् मृग् रिग् रुग् लिग् विग् स्पृग्ः कृषिः ॥ ४ ॥

त्विष् तुष् द्विष् दुष् पुष्य पिष् विष् शिष् शुष् श्लिष्यतयो घसिः ।

वसतिर्दह् दिह् दुहो नह् मिह् रुह् लिह् वहिस्तथा ॥ ५ ॥

For तृप् and दृप् see (b) 3.

3. Sing. तद्धा or तद्धिता; rt. व्रथ्, व्रथा or व्रथिता; rt. ह्रिद्, ह्रेत्ता or ह्रेदित्ता, &c.

3. दप्, दृप्, दुह्, नग्, मुह्, रथ्, सिह्, सुह्; e.g. rt. दप्, 3 Sing. तप्ता or तप्ता, or तर्पिता; rt. दुह्, द्रोग्धा or द्रोदा, or द्रोहिता.

(c) After all other roots the intermediate इ must be prefixed to the terminations of the Periphrastic Future; e.g. rt. लू, 3 Sing. लविता; rt. पत्, पतिता; rt. जागृ, जागरिता &c. The intermediate इ is lengthened as in the Simple Future (§ 370, e); e.g. rt. ग्रह्, 3 Sing. ग्रहीता; rt. कृ, करिता or करीता.

§ 375. The rules given in § 371 apply also in the Periphrastic Future; e.g.

(a) rt. नी, 3 Sing. नेता; rt. भिद्, भेत्ता; rt. तुद्, तोत्ता; rt. बुध्, बोधिता.— But rt. निन्द्, निन्दिता; rt. जीव्, जीविता.

(b) rt. दृश्, 3 Sing. द्रष्टा; rt. दप्, तप्ता or तप्ता (or तर्पिता § 374, b, 3).

§ 376. *Paradigms:* The Periphrastic Future of दा P. Â. 'to give,' भू P. Â. 'to be,' तुद् P. Â. 'to strike,' and गै P. 'to sing.'

Rt. दा		Rt. भू		
<div> <div></div> <div>Par. Âtm.</div> </div>		<div> <div></div> <div>Par. Âtm.</div> </div>		
Sing.	1. दातास्मि	दाताहे	भवितास्मि	भविताहे
	2. दातासि	दातासे	भवितासि	भवितासे
	3. दाता	दाता	भविता	भविता
Dual.	1. दातास्वः	दातास्वहे	भवितास्वः	भवितास्वहे
	2. दातास्थः	दातासाथे	भवितास्थः	भवितासाथे
	3. दातारौ	दातारौ	भवितारौ	भवितारौ
Plur.	1. दातास्मः	दातास्महे	भवितास्मः	भवितास्महे
	2. दातास्थ	दाताध्वे	भवितास्थ	भविताध्वे
	3. दातारः	दातारः	भवितारः	भवितारः

Rt. तुद्			Rt. जै
	Par.	Âtm.	Par.
Sing.	1. तोत्तास्मि	तोत्ताहे	गातास्मि
	2. तोत्तासि	तोत्तासे	गातासि
	3. तोत्ता	तोत्ता	गाता
Dual.	1. तोत्तास्वः	तोत्तास्वहे	गातास्वः
	2. तोत्तास्थः	तोत्तासाथे	गातास्थः
	3. तोत्तारौ	तोत्तारौ	गातारौ
Plur.	1. तोत्तास्मः	तोत्तास्महे	गातास्मः
	2. तोत्तास्थ	तोत्ताध्वे	गातास्थ
	3. तोत्तारः	तोत्तारः	गातारः

§ 377. *Irregular Periphrastic Futures :*

1. इष् (इच्छति)	P. 'to wish;'	3 Sing.	एषिता or एष्टा.
2. रिष्	P. 'to hurt;'	" "	रेषिता or रेष्टा.
3. रुष्	P. 'to hurt;'	" "	रोषिता or रोष्टा.
4. लुभ्	P. 'to desire;'	" "	लोभिता or लोब्धा.
5. सह्	Â. 'to bear;'	" "	सहिता or सोढा (§ 311 d).

4.—THE CONDITIONAL.

§ 378. The Conditional is derived from the Simple Future by the addition of the augment (§ 229) and the substitution of the personal terminations अम्, ः, त् &c. in col. II. of § 227 for the terminations मि, सि, ति &c.; e.g. rt. दा, Simple Fut. Par. दास्यति, Condit. अदास्यत्; Âtm. दास्यते, अदास्यत; rt. इष् 'to wish,' Simple Fut. एषिष्यति; Condit. ऐषिष्यत् &c.

§ 379. *Paradigms:* The Conditional of दा P. Â. 'to give,' भू P. Â. 'to be,' तुद् P. Â. 'to strike,' जै P. 'to sing,' and एध् Â. 'to grow.'

Rt. दा		Rt. भू	
Par. Âtm.		Par. Âtm.	
Sing.	1. अदास्यम् अदास्ये	अभविष्यम् अभविष्ये	
	2. अदास्यः अदास्यथाः	अभविष्यः अभविष्यथाः	
	3. अदास्यत् अदास्यत	अभविष्यत् अभविष्यत	
Dual.	1. अदास्याव अदास्यावहि	अभविष्याव अभविष्यावहि	
	2. अदास्यतम् अदास्येथाम्	अभविष्यतम् अभविष्येथाम्	
	3. अदास्यताम् अदास्येताम्	अभविष्यताम् अभविष्येताम्	
Plur.	1. अदास्याम अदास्यामहि	अभविष्याम अभविष्यामहि	
	2. अदास्यत अदास्यध्वम्	अभविष्यत अभविष्यध्वम्	
	3. अदास्यन् अदास्यन्त	अभविष्यन् अभविष्यन्त	

Rt. तुद्		Rt. गै	Rt. एध्
Par. Âtm.		Par.	Âtm.
Sing.	1. अतोत्स्यम् अतोत्स्ये	अगास्यम् ऐधिष्ये	
	2. अतोत्स्यः अतोत्स्यथाः	अगास्यः ऐधिष्यथाः	
	3. अतोत्स्यत् अतोत्स्यत	अगास्यत् ऐधिष्यत	
Dual.	1. अतोत्स्याव अतोत्स्यावहि	अगास्याव ऐधिष्यावहि	
	2. अतोत्स्यतम् अतोत्स्येथाम्	अगास्यतम् ऐधिष्येथाम्	
	3. अतोत्स्यताम् अतोत्स्येताम्	अगास्यताम् ऐधिष्येताम्	
Plur.	1. अतोत्स्याम अतोत्स्यामहि	अगास्याम ऐधिष्यामहि	
	2. अतोत्स्यत अतोत्स्यध्वम्	अगास्यत ऐधिष्यध्वम्	
	3. अतोत्स्यन् अतोत्स्यन्त	अगास्यन् ऐधिष्यन्त	

5.—THE BENEDICTIVE.

§ 380. (a) In Parasmai. यास् is affixed to the root, and to the base formed in this way the personal terminations of the Parasmai. given in

col. II. of § 227 are added ; in the 3 Plur., however, उः is substituted for अन्. In the 2 and 3 Sing. यास् + : and यास् + त् become याः and यात्.

(b) In Âtmane. सी (changeable to षी by § 59) is affixed to the root, and to the base formed in this manner the personal terminations of the Âtmane. given in col. II. of § 227 are added ; but अ is substituted for इ, रन् for अन्त, and a sibilant is prefixed to the dental of the terminations याः, त, आयाम्, and आताम्. Before personal terminations commencing with a vowel सी (or षी) is changed to सीय् (or षीय्).

(c) Table showing the terminations of the Benedictive :

Parasmai.			Âtmane.		
<i>Sing.</i>	<i>Du.</i>	<i>Plur.</i>	<i>Sing.</i>	<i>Du.</i>	<i>Plur.</i>
1. यासम्	यास्व	यास्म	सीय	सीवहि	सीमहि
2. याः	यास्तम्	यास्त	सीष्ठाः	सीयास्थाम्	सीध्वम्
3. यात्	यास्ताम्	यासुः	सीष्ट	सीयास्ताम्	सीरन्

(d) The ध् of the termination सीध्वम् (or षीध्वम्) must be changed to ह् when the termination is immediately preceded by any radical vowel except अ or आ, or by र्; e.g. rt. हु, ह्योषीद्धम्; rt. स्तृ, स्तीर्षीद्धम्. It may optionally be changed to ह् when the termination is preceded by the intermediate इ and this intermediate इ again is preceded by a semivowel or ह्; e.g. rt. लृ, लविषीध्वम् or लविषीद्धम्. But rt. तुह्, तुह्सीध्वम्; rt. जुध्, बोधिषीध्वम् &c.

(a).—*Parasmaipada.*

§ 381. (a) The terminations are added immediately to the root; e.g. rt. भू, 3 Sing. भूयात्; rt. नृत्, नृत्यात्.

(b) The following are the only changes that take place in the root:

1. A penultimate nasal is generally dropped; e.g. rt. वंश्, वदयात्; rt. बन्ध्, बध्यात्.—But rt. नन्ध्, नन्द्यात्; rt. निन्ध्, निन्द्यात् &c.

(Note: The following are the common roots that drop their penultimate nasal by this and similar rules that will be given below (§§ 387, 461, &c.): अञ्, भञ्, रञ्, सञ्, स्वञ्; मन्ध्, मन्ध्; उन्ध्, स्कन्ध्, स्यन्ध्; इन्ध्, बन्ध्; दम्ध्, स्तम्ध्; वंश्, भंश् or भंस्; ध्वंस्, शंस्, संस्; and तह्).

2. Final इ and उ are lengthened; e.g. rt. चि, चीयात्; rt. स्तु, स्तूयात्.

3. Final क् when preceded by one radical consonant is changed to रि; when preceded by more consonants, and in rt. क् 'to go,' to अर्; e.g. rt. कृ, क्रियात्; rt. स्मृ, स्मर्यात्; rt. क्, अर्यात्.

4. Final क् is changed to ईर्; but when preceded by a labial, to ऊर् (§ 48); e.g. rt. कृ, कीर्त्तात्; rt. पृ, पूर्यात्.

5. The final vowel of दा 'to give,' दो, धा, धे, मा, स्था, गै, पा 'to drink,' हा 'to abandon,' and सो, must be changed to ए; and final आ or ऐ preceded by more radical consonants than one may optionally be changed to ए or remain आ (§ 298, a); e.g. rt. दा, देयात्; rt. गै, गेयात्; rt. ग्लै, ग्लेयात् or ग्लयात्; but rt. पा 'to protect,' पायात् &c.

6. The roots वच्, वद्, वप्, वष्, वस् 'to dwell,' वह्, and स्वप् substitute उ for व; यज्, व्यच्, and व्यध् substitute इ for य; मद्, मछ्, भज्ज्, and ब्रश् substitute क् for र; वे, ह्रे, and वि substitute ऊ for वे and वि; व्ये and ज्या substitute ई for ये and या; शास् substitutes इ for आ; e.g. rt. वच्, उच्यात्; rt. यज्, इज्यात्; rt. मद्, गृह्यात्; rt. ह्रे, हूयात्; rt. व्ये, वीयात्; rt. शास्, शिष्यात्.

7. Observe § 46; e.g. rt. दिव्, दीव्यात्.

(b).—*Ātmanepala*.

§ 382. (a) Those verbs which must or may prefix the intermediate इ to the terminations of the Periphrastic Future (§ 374), must or may prefix it also to the Ātmane. terminations of the Benedictive before they are added to the root. But the following special rules must be observed:—

(b) Roots ending in क् preceded by more consonants than one, the root वृ, and roots in क् may prefix इ to the terminations optionally; e.g. rt. स्तृ, 3 Sing. स्तृषीष्ट or स्तरिषीष्ट; rt. स्तृ, स्तीर्षीष्ट or स्तरिषीष्ट.

(c) The intermediate इ is lengthened after the root मद् only; e.g. मदीषीष्ट.

§ 383. (a) When the intermediate इ is prefixed to the terminations, final radical vowels and penultimate (prosodially short) इ, उ, क्, and ह्र are gunated; e.g. rt. लृ, लविषीष्ट; rt. वृष्, वर्धिषीष्ट.

(b) When the terminations are added without the intermediate इ, final इ, ई, उ, and ऊ are gunated; final क् is changed to ईर्, or when preceded by a labial, to ऊर् (§ 48); other vowels remain unchanged (observe § 298); e.g. rt. जि, जेषीष्ट; rt. स्तृ, स्तीर्षीष्ट (or स्तरिषीष्ट); rt. पृ, पूर्षीष्ट (or परिषीष्ट); rt. दा, दासीष्ट; rt. लै, लासीष्ट; rt. कृ, कृषीष्ट.

(c) Final radical consonants combine with the initial स् of the terminations according to the rules in § 309, &c.; e.g. rt. बुध् cl. 4, भुत्सीष्ट; rt. युज्, युक्षीष्ट; rt. लिह्, लिक्षीष्ट &c.

§ 384. *Paradigms*: The Benedictive of जि P. Â. 'to conquer,' भू P. A. 'to be,' बुध् cl. 1, P. Â. 'to know,' तुह् P. Â. 'to strike.'

		Rt. जि		Rt. भू	
		Par.	Âtm.	Par.	Âtm.
Sing.	1.	जीयासम्	जेषीय	भूयासम्	भविषीय
	2.	जीयाः	जेषीष्ठाः	भूयाः	भविषीष्ठाः
	3.	जीयात्	जेषीष्ट	भूयात्	भविषीष्ट
Dual.	1.	जीयास्व	जेषीवहि	भूयास्व	भविषीवहि
	2.	जीयास्तम्	जेषीयास्थाम्	भूयास्तम्	भविषीयास्थाम्
	3.	जीयास्ताम्	जेषीयास्ताम्	भूयास्ताम्	भविषीयास्ताम्
Plur.	1.	जीयास्म	जेषीमहि	भूयास्म	भविषीमहि
	2.	जीयास्त	जेषीध्वम्	भूयास्त	भविषीध्वम् or ०ध्वम्
	3.	जीयासुः	जेषीरन्	भूयासुः	भविषीरन्

		Rt. बुध्		Rt. तुद्	
		Par.	Âtm.	Par.	Âtm.
Sing.	1.	बुध्यासम्	बोधिषीय	तुद्यासम्	तुत्सीय
	2.	बुध्याः	बोधिषीष्ठाः	तुद्याः	तुत्सीष्ठाः
	3.	बुध्यात्	बोधिषीष्ट	तुद्यात्	तुत्सीष्ट
Dual.	1.	बुध्यास्व	बोधिषीवहि	तुद्यास्व	तुत्सीवहि
	2.	बुध्यास्तम्	बोधिषीयास्थाम्	तुद्यास्तम्	तुत्सीयास्थाम्
	3.	बुध्यास्ताम्	बोधिषीयास्ताम्	तुद्यास्ताम्	तुत्सीयास्ताम्
Plur.	1.	बुध्यास्म	बोधिषीमहि	तुद्यास्म	तुत्सीमहि
	2.	बुध्यास्त	बोधिषीध्वम्	तुद्यास्त	तुत्सीध्वम्
	3.	बुध्यासुः	बोधिषीरन्	तुद्यासुः	तुत्सीरन्

§ 385. *Irregular Benedictives* :—

1. इ 'to go,' Par. ईयात्; but after prepositions, इयात्, e.g. सनियात्;
Âtm. एषीष्ट.

2. खन् 'to dig;'	Par. खन्यात् or खायात्.
3. गम् 'to go;'	Âtm. गंसीष्ट or गसीष्ट.
4. जन् 'to beget;'	Par. जन्यात् or जायात्.
5. सन् 'to obtain;'	Par. सन्यात् or सायात्.

2.—THE PASSIVE.

§ 386. With the exception of the Present Indicative, Potential, and Imperative, and of the Imperfect, the forms of the Passive are generally the same as those of the Âtmanepada or reflective voice. The Present and Imperfect of the Passive differ commonly from the Present and Imperfect Âtmane.; they are formed in one and the same manner of all primitive roots of all the nine classes.

A.—THE PRESENT (INDIC., POTENT., IMPERAT.) AND IMPERFECT.

§ 387. *Formation of the Passive Base :*

(a) The syllable **य** is added to the root; e.g. rt. भू, Pass. base भूय; rt. तुद्, तुद्य; rt. द्विष्, द्विष्य.

(b) Before **य** roots (except those ending in आ, ए, ओ, and ऐ) undergo the same changes which they undergo before the terminations of the Benedictive Par. (§ 381, b, 1—4 and 6, 7); e.g. rt. बन्ध्, Pass. base बध्य; (but rt. निन्द्, निन्द्य); rt. चि, चीय; rt. स्तु, स्तूय; rt. कृ, क्रिय; rt. स्मृ, स्मर्य; rt. ऋ, अर्य; rt. कृ, कीर्य; rt. पृ, पूर्य; rt. वच्, उच्य; rt. यज्, इज्य; rt. ग्रह्, गृह्य; rt. ह्रे, हूय; rt. दिव्, दीव्य.

(c) The final vowel of दा 'to give,' दे, दो, धा, धे, मा, म्या, गै, पा 'to drink,' हा 'to abandon,' and सो, is changed to ई; the final of other roots in आ remains unchanged, and the final of other roots in ए, ओ, ऐ becomes आ (§ 298, a); e.g. rt. दा Pass. base दीय; rt. गै, गीय; rt. सो, सीय; but rt. ज्ञा, ज्ञाय; rt. ध्यै, ध्याय.

§ 388. The Passive base is conjugated like the special base of a root of the fourth class in Âtmane.; e.g. rt. कृ, Pass. base क्रिय; 3 Sing. Pres. Ind. क्रियते; Pres. Pot. क्रियेत; Pres. Imperat. क्रियताम्; Imperf. अक्रियत.

§ 389. *Paradigm:* The Present and Imperfect Pass. of तुद् 'to strike:'

	Pres. Ind.	Pres. Pot.	Pres. Imper.	Imperf.
Sing.	1. तुद्ये	तुद्येय	तुद्यै	अतुद्ये
	2. तुद्यसे	तुद्येथाः	तुद्यस्व	अतुद्यथाः
	3. तुद्यते	तुद्येत	तुद्यताम्	अतुद्यत

Dual.	1. तुद्यावहे	तुद्येवहि	तुद्यावहै	अतुद्यावहि
	2. तुद्येथे	तुद्येथायाम्	तुद्येथाम्	अतुद्येथाम्
	3. तुद्येते	तुद्येयाताम्	तुद्येताम्	अतुद्येताम्
Plur.	1. तुद्यामहे	तुद्येमहि	तुद्यामहै	अतुद्यामहि
	2. तुद्यध्वे	तुद्यध्वम्	तुद्यध्वम्	अतुद्यध्वम्
	3. तुद्यन्ते	तुद्येरन्	तुद्यन्ताम्	अतुद्यन्त

§ 390. *Irregular Presents and Imperfects of the Passive*: The following roots are irregular so far as the formation of their Passive base is concerned :—

1. खन् 'to dig;' Pass. Base खन्य or खाय; Pres. Ind. खन्यते or खायते.
2. जन् 'to bring forth;' „ जन्य or जाय; „ „ जन्यते or जायते.
3. तन् 'to stretch; „ „ तन्य or ताय; „ „ तन्यते or तायते.
4. शी 'to lie down;' „ „ शय्य; „ „ शय्यते.
5. सन् 'to obtain;' „ „ सन्य or साय; „ „ सन्यते or सायते.

6. ऊह् 'to understand' shortens its ऊ when a preposition is prefixed to it; e.g. Pres. Ind. Pass. of समूह्, समुह्यते; but of ऊह्, ऊह्यते.

B.—THE PERFECT, AORIST, FUTURE, CONDITIONAL, AND BENEDICTIVE.

(a).—*The Perfect.*

§ 391. (a) *The Reduplicated Perfect* of the Passive is formed from the same roots and in the same manner as the Redupl. Perf. of the Âtm.; e.g. rt. भिद्, 3 Sing. Red. Perf. Pass. बिभिदे; rt. तुद्, तुतुदे; rt. निन्द्, निनिन्दे; rt. क्रम्, चक्रमे; rt. अञ्ज्, आनञ्जे; rt. इष्, ईषे &c.

§ 392. (β) *The Periphrastic Perfect* of the Passive is formed from the same roots and in the same manner as the Periphrastic Perf. of the Âtm., except that all the three auxiliary verbs अस्, कृ, and भू are conjugated only in Âtmane.; e.g. rt. उन्द्, 3 Sing. Periph. Perf. Pass. उन्नामासे, or उन्दांचक्रे, or उन्दांबभूवे; rt. ईक्ष्, ईक्षामासे, or ईक्षांचक्रे, or ईक्षांबभूवे &c.

(b).—*The Aorist.*

1.—*Formation of the 3rd Pers. Sing.*

§ 393. The 3rd Pers. Sing. of the Aor. Pass. is formed in one and the same manner of all roots, by prefixing to the root the augment and by adding to it the termination इ; e.g. rt. निन्द्, 3 Sing. Aor. Pass. अनिन्दि; rt. सेव्, असेवि.

§ 394. Before the termination इ the root undergoes the following changes :—

(a) Guṇa is substituted for a penultimate (prosodially) short vowel; e.g. rt. भिद्, अभेदि; rt. तुद्, अतोदि; rt. कृत्, अकृति.

(b) Vṛiddhi is substituted for a final vowel; e.g. rt. चि, अचायि; rt. नी, अनायि; rt. स्तु, अस्तायि; rt. लू, अलायि; rt. कृ, अकारि; rt. कृ, अकारि.

(c) A penultimate (prosodially short) अ is lengthened, except of roots ending in अम्; e.g. rt. वद्, अवादि; rt. पद्, अपाठि; but rt. इम्, अइमि.

Exception : The penultimate अ of कम्, गम्, नम्, यम्, रम्, वम्, and of चम् when preceded by the prep. आ, is lengthened; e.g. अकामि, अगामि, अनामि &c.

(d) Roots ending in आ (and roots ending in ए, ऐ, and ओ, changeable to आ by § 298, a) insert य् between the root and the termination; e.g. rt. दा, अदायि; rt. धे, अधायि; rt. मै, अगायि.

§ 395. *Irregular 3rd Persons Sing. of the Aor. Pass.:*

1. जन् 'to bring forth;' अजनि.
2. भङ् 'to break;' अभञ्जि or अभाञ्जि.
3. रध् 'to kill;' अरन्धि.
4. रम् 'to desire;' अरम्भि.
5. लभ् 'to take;' अलाभि or अलम्भि; when a preposition is prefixed to it, only अलम्भि, e.g. प्रलभ्, प्रालम्भि.

2.—*The remaining Persons of the Aorist Pass.*

(a) Rules applicable equally to all roots.

§ 396. Those roots which actually take Form IV., V., or VII. of the Aor. in Âtmane., or which, if they were used in Âtmane., would take those forms in Âtmanepada, use the same forms of the Aor. Âtmane. for the Passive; e.g. rt. कृ, 1 Sing. Aor. Pass. अकृषि; rt. दा, अदक्षि; rt. मुञ्च, अमुञ्चि; rt. लू, अलविषि; rt. भू, अभविषि; rt. द्विष्, अद्विषि.

§ 397. Forms II. and III. of the Aor. Âtmane. are not used for the Passive; the roots which in Âtmane. take Form II. or III., or which would take these forms if they were conjugated in Âtmane., take in the Passive Form IV. or V. of the Aor. Âtmane., according as § 351 or § 357 is applicable to them; e.g. rt. अस् 'to throw;' 1 Sing. Aor. Âtm. आस्थे; Pass. आसिषि; rt. ख्या, Âtm. अख्ये; Pass. अख्यासि; rt. भि, Âtm. अक्षिभिये; Pass. अभ्रियिषि; rt. ह्य, Âtm. अमुह्ये; Pass. अह्योषि.

(β) Optional forms of roots ending in vowels, and of ग्रह्, दृश्, and हन्.

§ 398. All roots ending in vowels, and the roots ग्रह् 'to seize,' दृश् 'to see,' and हन् 'to strike,' may optionally form the Passive Aorist (except in the 3 Sing.) by augmenting the root and adding to it the terminations of Form V. of the Aor. Âtmane.; before these terminations the root undergoes the same changes which it undergoes before the termination इ of the 3 Sing. Aor. Pass. The initial इ of the terminations इषि &c. is not liable to be lengthened. *E.g.* rt. चि, 1 Sing. Aor. Pass. अचायिषि (or अचेषि); rt. नी, अनायिषि (or अनेषि); rt. ग्रह्, अग्राहिषि (or अग्रहीषि); rt. दृश्, अदर्शिषि (or अदृक्षि).

§ 399. *Paradigms*: The Aorist Pass. of कृ 'to do,' वृद् 'to strike,' दृश् 'to see,' and लू 'to cut.'

	Rt. कृ		Rt. तुद्
Sing.	1. अकृषि or अकारिषि		अतुत्सि
	2. अकृथाः अकारिष्ठाः		अतुत्थाः
	3. अकारि		अतोदि
Dual.	1. अकृष्वहि अकारिष्वहि		अतुत्स्वहि
	2. अकृषायाम् अकारिषायाम्		अतुत्सायाम्
	3. अकृषाताम् अकारिषाताम्		अतुत्साताम्
Plur.	1. अकृष्महि अकरिष्महि		अतुत्स्महि
	2. अकृद्वम् अकारिध्वम् or °द्वम् अतुद्वम्		
	3. अकृषत अकारिषत		अतुत्सत
	Rt. दृश्		Rt. लू
Sing.	1. अदृक्षि or अदर्शिषि		अलविषि or अलाविषि
	2. अदृष्टाः अदर्शिष्ठाः		अलविष्ठाः अलाविष्ठाः
	3. अदर्शि		अलावि

Dual.	1.	अदृक्ष्वहि	अदर्शिष्वहि	अलविष्वहि	अलाविष्वहि
	2.	अदृक्षाथाम्	अदर्शिषाथाम्	अलविषाथाम्	अलाविषाथाम्
	3.	अदृक्षाताम्	अदर्शिषाताम्	अलविषाताम्	अलाविषाताम्
Plur.	1.	अदृक्ष्महि	अदर्शिष्महि	अलविष्महि	अलाविष्महि
	2.	अदृक्ष्वम्	अदर्शिध्वम्	अलविध्वम् or द्वम्	अलाविध्वम् or द्वम्
	3.	अदृक्षत	अदर्शिषत	अलविषत	अलाविषत

(c)—The two Futures, the Conditional, and the Benedictive.

(a) Rule applicable equally to all roots.

§ 400. The formation of the two Futures, the Conditional, and the Benedictive of the Passive does not differ from the formation of the same forms of the *Âtmanepada*; e.g. rt. दा, 3 Sing. Simple Fut. Pass. दास्यते; rt. भू, भविष्यते; rt. तुद्, तोत्स्यते; rt. बुध्, बोधिष्यते;—rt. दा, 1 Sing. Periph. Fut. Pass. दाताहे; rt. तुद्, तोत्ताहे;—rt. जि, 3 Sing. Bened. Pass. जेषीष्ट; rt. बुध्, बोधिषीष्ट; rt. तुद्, तुत्सीष्ट.

(β) Optional forms of roots ending in vowels, and of ग्रह्, वृश्, and हन्.

§ 401. All roots ending in vowels, and the roots ग्रह्, वृश्, and हन् may optionally form the two Futures, the Conditional, and the Benedictive of the Passive by adding to the root the terminations of the corresponding tenses of the *Âtmanepada* with the intermediate vowel इ, and by changing the root in the same manner in which it is changed before the termination इ of the 3 Sing. of the Aor. Pass.; e.g. rt. दा, 3 Sing. Simple Fut. Pass. दायिष्यते (or दास्यते); Periph. Fut. दायिता (or दाता); Condit. अदायिष्यत (or अदास्यत); Bened. दायिषीष्ट (or दासीष्ट); rt. वृश्, Simple Fut. Pass. वृशिष्यते (or वृक्ष्यते) &c.

Paradigm.

§ 402. Conjugation of rt. बुध् cl. 1, P. Â. 'to know,' in Parasmai., Âtmane., and Passive:

	Parasmai.	Âtmane.	Passive.
	<i>Present Indicative.</i>		
Sing.	1. बोधामि 'I know.'	बोधे 'I know.'	बुध्ये 'I am known.'
	2. बोधसि	बोधसे	बुध्यसे
	3. बोधति	बोधते	बुध्यते

	Parasmai.	Âtmane.	Passive.
Dual.	<ol style="list-style-type: none"> 1. बोधावः 2. बोधयः 3. बोधतः 	<ol style="list-style-type: none"> 1. बोधावहे 2. बोधेथे 3. बोधेते 	<ol style="list-style-type: none"> 1. बुध्यावहे 2. बुध्येथे 3. बुध्येते
Plur.	<ol style="list-style-type: none"> 1. बोधामः 2. बोधथ 3. बोधन्ति 	<ol style="list-style-type: none"> 1. बोधामहे 2. बोधध्वे 3. बोधन्ते 	<ol style="list-style-type: none"> 1. बुध्यामहे 2. बुध्यध्वे 3. बुध्यन्ते

Present Potential.

Sing.	<ol style="list-style-type: none"> 1. बोधेयम् 'I may know.' 2. बोधेः 3. बोधेत् 	<ol style="list-style-type: none"> 1. बोधेय 'I may know.' 2. बोधेथाः 3. बोधेत 	<ol style="list-style-type: none"> 1. बुध्येय 'I may be known.' 2. बुध्येथाः 3. बुध्येत
Dual.	<ol style="list-style-type: none"> 1. बोधेव 2. बोधेतम् 3. बोधेताम् 	<ol style="list-style-type: none"> 1. बोधेवहि 2. बोधेयाथाम् 3. बोधेयाताम् 	<ol style="list-style-type: none"> 1. बुध्येवहि 2. बुध्येयाथाम् 3. बुध्येयाताम्
Plur.	<ol style="list-style-type: none"> 1. बोधेम 2. बोधेत 3. बोधेयुः 	<ol style="list-style-type: none"> 1. बोधेमहि 2. बोधेध्वम् 3. बोधेरन् 	<ol style="list-style-type: none"> 1. बुध्येमहि 2. बुध्येध्वम् 3. बुधेरन्

Present Imperative.

Sing.	<ol style="list-style-type: none"> 1. बोधानि 'May I know.' 2. बोध or बोधतात् 3. बोधतु or बोधतात् 	<ol style="list-style-type: none"> 1. बोधै 'May I know.' 2. बोधस्व 3. बोधताम् 	<ol style="list-style-type: none"> 1. बुध्यै 'May I be known.' 2. बुध्यस्व 3. बुध्यताम्
Dual.	<ol style="list-style-type: none"> 1. बोधाव 2. बोधतम् 3. बोधताम् 	<ol style="list-style-type: none"> 1. बोधावहै 2. बोधेथाम् 3. बोधेताम् 	<ol style="list-style-type: none"> 1. बुध्यावहै 2. बुध्येथाम् 3. बुध्येताम्

	Parasmai.	Âtmane.	Passive.
Plur.	<ol style="list-style-type: none"> 1. बोधाम 2. बोधत 3. बोधन्तु 	<ol style="list-style-type: none"> 1. बोधामहे 2. बोधध्वम् 3. बोधन्ताम् 	<ol style="list-style-type: none"> 1. बुध्यामहे 2. बुध्यध्वम् 3. बुध्यन्ताम्
<i>Imperfect.</i>			
Sing.	<ol style="list-style-type: none"> 1. अबोधम् 'I knew.' 2. अबोधः 3. अबोधत् 	<ol style="list-style-type: none"> 1. अबोधे 'I knew.' 2. अबोधथाः 3. अबोधत 	<ol style="list-style-type: none"> 1. अबुध्ये 'I was known.' 2. अबुध्यथाः 3. अबुध्यत
Dual.	<ol style="list-style-type: none"> 1. अबोधाव 2. अबोधतम् 3. अबोधताम् 	<ol style="list-style-type: none"> 1. अबोधावहि 2. अबोधेथाम् 3. अबोधेताम् 	<ol style="list-style-type: none"> 1. अबुध्यावहि 2. अबुध्येथाम् 3. अबुध्येताम्
Plur.	<ol style="list-style-type: none"> 1. अबोधाम 2. अबोधत 3. अबोधन् 	<ol style="list-style-type: none"> 1. अबोधामहि 2. अबोधध्वम् 3. अबोधन्त 	<ol style="list-style-type: none"> 1. अबुध्यामहि 2. अबुध्यध्वम् 3. अबुध्यन्त

Reduplicated Perfect.

Sing.	<ol style="list-style-type: none"> 1. बुबोध 'I knew.' 2. बुबोधिथ 3. बुबोध 	<ol style="list-style-type: none"> 1. बुबुधे 'I knew.' 2. बुबुधिषे 3. बुबुधे 	<ol style="list-style-type: none"> 1. बुबुधे 'I was known.' <p>Conjugated like the Âtmane.</p>
Dual.	<ol style="list-style-type: none"> 1. बुबुधिव 2. बुबुधयुः 3. बुबुधतुः 	<ol style="list-style-type: none"> 1. बुबुधिवहे 2. बुबुधाथे 3. बुबुधाते 	
Plur.	<ol style="list-style-type: none"> 1. बुबुधिम 2. बुबुध 3. बुबुधुः 	<ol style="list-style-type: none"> 1. बुबुधिमहे 2. बुबुधिध्वे 3. बुबुधिरे 	

Parasmai.

Âtmane.

Passive.

Aorist.

Form II. or Form V.

Sing.	1.	अबुधम्	अबोधिषम्	'I have known.'	अबोधिषि	'I have known.'	अबोधिषि	'I have been known.'
	2.	अबुधः	अबोधीः		अबोधिष्ठाः		अबोधिष्ठाः	
	3.	अबुधत्	अबोधीत्		अबोधिष्ट		अबोधि	
Dual.	1.	अबुधाव	अबोधिष्व		अबोधिष्वहि		अबोधिष्वहि	
	2.	अबुधतम्	अबोधिष्टम्		अबोधिषायाम्		The rest = Âtm.	
	3.	अबुधताम्	अबोधिष्टाम्		अबोधिषाताम्			
Plur.	1.	अबुधाम	अबोधिष्म		अबोधिष्महि			
	2.	अबुधत	अबोधिष्ट		अबोधिध्वम्			
	3.	अबुधन्	अबोधिषुः		अबोधिषत			

Simple Future.

Sing.	1.	बोधिष्यामि	'I shall know.'	बोधिष्ये	'I shall know.'	बोधिष्ये	'I shall be known.'
	2.	बोधिष्यसि		बोधिष्यसे		Conjugated like the Âtmane.	
	3.	बोधिष्यति		बोधिष्यते			
Dual.	1.	बोधिष्यावः		बोधिष्यावहे			
	2.	बोधिष्यथः		बोधिष्येथे			
	3.	बोधिष्यतः		बोधिष्येते			
Plur.	1.	बोधिष्यामः		बोधिष्यामहे			
	2.	बोधिष्यथ		बोधिष्यध्वे			
	3.	बोधिष्यन्ति		बोधिष्यन्ते			

Periphrastic Future.

Sing.	1.	बोधितास्मि	'I shall know.'	बोधिताहे	'I shall know.'	बोधिताहे	'I shall be known.'
	2.	बोधितासि		बोधितासे		Conjugated like the Âtmane.	
	3.	बोधिता		बोधिता			

	Parasmai.	Âtmane.	Passive.
Dual.	<ol style="list-style-type: none"> 1. बोधितास्वः 2. बोधितास्यः 3. बोधितारौ 	<ol style="list-style-type: none"> 1. बोधितास्वहे 2. बोधितासाथे 3. बोधितारौ 	
Plur.	<ol style="list-style-type: none"> 1. बोधितास्मः 2. बोधितास्य 3. बोधितारः 	<ol style="list-style-type: none"> 1. बोधितास्महे 2. बोधिताध्वे 3. बोधितारः 	
<i>Conditional.</i>			
Sing.	<ol style="list-style-type: none"> 1. अबोधिष्यम् 'I should know.' 2. अबोधिष्यः 3. अबोधिष्यत् 	<ol style="list-style-type: none"> 1. अबोधिष्ये 'I should know.' 2. अबोधिष्यथाः 3. अबोधिष्यत 	<ol style="list-style-type: none"> 1. अबोधिष्ये 'I should be known.' 2. Conjugated like the Âtmane. 3.
Dual.	<ol style="list-style-type: none"> 1. अबोधिष्याव 2. अबोधिष्यतम् 3. अबोधिष्यताम् 	<ol style="list-style-type: none"> 1. अबोधिष्यावहि 2. अबोधिष्येयाम् 3. अबोधिष्येताम् 	
Plur.	<ol style="list-style-type: none"> 1. अबोधिष्याम 2. अबोधिष्यत 3. अबोधिष्यन् 	<ol style="list-style-type: none"> 1. अबोधिष्यामहि 2. अबोधिष्यध्वम् 3. अबोधिष्यन्त 	
<i>Benedictive.</i>			
Sing.	<ol style="list-style-type: none"> 1. बुध्यासम् 'May I know!' 2. बुध्याः 3. बुध्यात् 	<ol style="list-style-type: none"> 1. बोधिषीय 'May I know!' 2. बोधिषीष्ठाः 3. बोधिषीष्ट 	<ol style="list-style-type: none"> 1. बोधिषीय 'May I be known!' 2. Conjugated like the Âtmane. 3.
Dual.	<ol style="list-style-type: none"> 1. बुध्यास्व 2. बुध्यास्तम् 3. बुध्यास्ताम् 	<ol style="list-style-type: none"> 1. बोधिषीवहि 2. बोधिषीयास्याम् 3. बोधिषीयास्ताम् 	
Plur.	<ol style="list-style-type: none"> 1. बुध्यास्म 2. बुध्यास्त 3. बुध्यास्तुः 	<ol style="list-style-type: none"> 1. बोधिषीमहि 2. बोधिषीध्वम् 3. बोधिषीरन् 	

§ 403. *Alphabetical List of some Irregular Verbs with their principal Tenses in Parasmai., Atmane., and Passive.*

Root.	Voice.	Present.	Perfect.	Aorist.	Simple Fut. Periph. Fut. Benedictive.
1. अज् *cl. I. P.	Par.	अजति	विवय or विवाय	अवैषीत् IV., or	वेष्यति or वीयात्
			विवयिथ or विवेय	आजीत् V.	अजिता

'to go, to throw.'

or आजिथ

विवाय

विवियव

विव्यथुः

विव्यतुः

विवियम

विव्य

विव्युः

विव्ये

Pass. वीयते

3 Sg. अवायि वेष्यते or

वेता or

वेषीष्ट or

1 Sg. अवेषि or अजिष्यते or

अजिता or

अजिषीष्ट or

आजिषि or वायिष्यते

वायिता

वायिषीष्ट

अवायिषि

* In all except the special tenses of the Parasmai. वी must be substituted for अज् before terminations beginning with a vowel or with य्, and it may optionally be substituted before terminations beginning with any consonant except य्.

2. अद् cl. 2 P. 'to eat.'	अस्ति	1 Sg. आद् or जघस or जघास	अघसत् II.	अत्स्यति	अत्ता	अत्तात्
		2 " आदिथ or जघसिय				
		3 " आद् or जघास				
		Du. आदिथ or जक्षिव &c.				
	Pass.	अभ्यते	आदे or जक्षे	3 Sg. आदि 1 Sg. आत्ति	अत्स्यते	अत्सीष्ट
3. इ with prep. अधि cl. 2 A. 'to read, to study.'	Átm.	अधीते	अधिजगे	अध्यैष्ट or अध्यगीष्ट } IV.	अध्येता	अध्येषीष्ट
	Pass.	अधीयते		Cond. अध्यैष्यत or अध्यगीष्यत		

Root.	Voice.	Present.	Perfect.	Aorist.	Simple Fut.	Periph. Fut.	Benedictive.
4. ऊर्णु cl. 2. P. Ā. 'to cover.'	Par.	ऊर्णीति or ऊर्णीति	ऊर्णुनव or ऊर्णुनविथ or ऊर्णुनविथ ऊर्णुनाव ऊर्णुनुविब &c. ऊर्णुनुवे	और्णावीत् or और्णावीत् or और्णावीत् और्णुवीत्	ऊर्णुविष्यति or ऊर्णुविष्यति	ऊर्णुविता or ऊर्णुविता ऊर्णुविता	ऊर्णुयात् ऊर्णुयात् ऊर्णुयात्
	Ātm.	ऊर्णुते		और्णाविष्ट or और्णाविष्ट 3 Sg. और्णावि 1 Sg. और्णाविषि or और्णाविषि or और्णाविषि	ऊर्णुविष्यते or ऊर्णुविष्यते ऊर्णुविष्यते or ऊर्णुविष्यते or ऊर्णुविष्यते ऊर्णाविष्यते	ऊर्णुविता or ऊर्णुविता ऊर्णुविता or ऊर्णुविता or ऊर्णुविता or ऊर्णाविष्यते	ऊर्णुविषीष्ट or ऊर्णुविषीष्ट ऊर्णुविषीष्ट or ऊर्णुविषीष्ट or ऊर्णुविषीष्ट or ऊर्णाविषीष्ट
5. कम् cl. 1. Ā. 'to love.'	Ātm.	कामयते	कामयाचक्रे &c. or चकमे	अचीक्रमत or अचकमत 3 Sg. अक्तामि 1 Sg. अकामयिषि or अक्तामिषि or अकमिषि	कामयिष्यते or कामिष्यते = Ātm. or = Ātm. or = Ātm.	कामयिता or कमिता = Ātm. or = Ātm.	कामयिषीष्ट or कमिषीष्ट = Ātm. or = Ātm.

Root.	Voice. Present.	Perfect.	Aorist.	Simple Fut.	Periph. Fut.	Benedictive.
	Átm. गूहते	जुगुहे	अगूहिष्ट V., or अघुक्षत } VII. or अगूढ }	गूह्यते or घोक्ष्यते	गूहिता or गोढा	गूहिषीष्ट or घुक्षीष्ट
	Pass. गूह्यते	= Átm.	3 Sg. अगूहि ; the rest = Átm.	= Átm.	= Átm.	= Átm.
9. जागृ cl. 2 P. 'to wake.'	Par. जागर्ति	जागरांचकार &c. or जजागार	अजागरीत् V.	जागरिष्यति	जागरिता	जागर्यात्
		1 Du. जजागरिव &c.				
10. दरिद्रा cl. 2 P. 'to be poor.'	Par. दरिद्राति	दरिद्रांचकार &c. or ददरिद्रौ	अदरिद्रासीत् VI. or अदरिद्रीत् V.	दरिद्रिष्यति	दरिद्रिता	दरिद्र्यात्
11. दी cl. 4 Á. 'to perish.'	Átm. दीयते	दिदीये	अदास्त IV.	दास्यते	दाता	दासीष्ट
12. द्युत् cl. 1 Á. (optionally P. in Aor.) 'to shine.'	Átm. द्योतते	दिद्युते	अद्योतिष्ट V. or अद्युतत् II.	द्योतिष्यते	द्योतिता	द्योतिषीष्ट

13. नष्ट् cl. 4 P. 'to perish.'	Par. नश्यति ननष्ट or नेशिथ ननाश नेशिव or नेथ &c.	अनशत् II.	नशिष्यति or नड्क्ष्यति नष्टा	नशिता or नष्टा	नश्यात्
14. भ्रज् cl. 6 P. Á. 'to fry.'	Par. भृज्जति बभ्रज्जति or बभर्जे बभ्रज्जिथ { बभर्जिथ or बभ्रष्ट } or बभर्ष्ट बभ्रज्ज or बभर्जे बभ्रज्जिव or बभर्जिव &c.	अभ्राशीत् or अभाशीत् } IV.	भ्रक्ष्यति or भर्क्ष्यति	भ्रष्टा or भर्ष्टा	भृज्यात्
15. मज्ज् cl. 6 P. 'to dive.'	Par. मज्जति ममज्जति or ममड्क्ष्य ममज्ज &c.	Átm. भृज्जते or बभर्जे Pass. भृज्ज्यते = Átm. 3 Sg. अभ्रज्जि or अभर्जि ; the rest = Átm. अमाडीत् IV.	भ्रक्ष्यते or भर्क्ष्यते = Átm.	भ्रष्टा or भर्ष्टा = Átm.	भृशीष्ट or भर्शीष्ट = Átm. मज्ज्यात्

Root.	Voice. Present.	Perfect.	Aorist.	Simple Fut. Periph. Fut. Benedictive.
16. मि cl. 5 P. Â. 'to throw.'	Par. मिनेति ममौ ममिथ or ममाथ ममौ मिम्यिव मिम्यथुः &c.		अमासीत् VI.	मास्यति माता मीयात्
	Âtm. मिनुते Pass. मीयते		अमास्त IV. 3Sg. अमायि 1 Sg. अमासि or अमायिषि	मास्यते माता or मास्यते माता or मायिष्यते मायिता
17. मी cl. 9 P. Â. 'to destroy.'	Par. मीनाति Âtm. मीनीते	the rest like मि.		
18. मृ cl. 6 Â. (but P. in Perf., the two Fut. and Cond.) 'to die.'	जियते	ममर or ममार	अमृत IV.	मरिष्यति मर्ता मृषीष्ट

Root.	Voice. Present.	Perfect.	Aorist.	Simple Fut.	Periph. Fut. Benedictive.
20. ली cl. 9 P. 'to attain'; cl. 4 Å. 'to ad- here.'	Par. लीनति	लिलय or लिलाय } or ललौ लिलयिथ } or ललिय or लिलेथ } ललाथ लिलाय or ललौ लिलियव लिल्यथुः &c.	अलैषीत् IV. or अलासीत् VI.	लेष्यति or लास्यति	लेता or लाता
	Átm. लीयते	लिल्ये	अलेष्ट IV. or अलास्त IV.	लेष्यते or लास्यते	लेता or लाता
	Pass. लीयते	लिल्ये	3 Sg. अलायि 1 Sg. अलेषि or अलासि or अलायिषि	लेष्यते or लास्यते or लायिष्यते	लेता or लाता or लायिता लायिषीष्ट

21. वृत् cl. 1 Á. Átm. वर्तते ववृते

(optionally P. Par.

22. in Aor., Simple

Fut. and Cond.)

‘to be.’

22. वृध् ‘to grow,’ conjugated like वृत्.

23. स्यन्द् cl. 1 Á. Átm. स्यन्दते सस्यन्दे

(optionally P. in

Aor., Simple Fut. Par.

and Cond.) ‘to

flow, to drop.’

24. हन् cl. 2 P. Par. हन्ति

(with prep.

sometimes

Á.) ‘to strike.’

जघन or जघान

जघनिथ or जघन्थ

जघान

जघिव &c.

अवधीत् V.

हनिष्यति

हन्ता

बध्धात्

वर्तिषीष्ट

वर्तिता

वर्तिष्यते or

अवृत्तत् II. वत्स्यति

स्यन्दिषीष्ट or

स्यन्त्सीष्ट

स्यन्दिष्यते or स्यन्दिता or

स्यन्त्स्यते or स्यन्ता

स्यन्त्स्यति

अस्यन्दिष्ट V. or

अस्यन्त IV. or

अस्यद्त् II.

सस्यन्दिषे or सस्यन्त्से

सस्यन्दे

स्यन्दते

(optionally P. in

Aor., Simple Fut. Par.

and Cond.) ‘to

flow, to drop.’

Root.	Voice. Present.	Perfect.	Aorist.	Simple Fut.	Periph. Fut. Benedictive.
हन् cl. 2.	हते	जप्ते	अवधिषि V. or अहसि IV.	हनिष्यते	हन्ता वधिषीष्ट
			अवधिष्ठाः or अहयाः अवधिष्ट or अहत अवधिष्वहि or अहस्वाहि &c.		
	Pass. हन्यते	जप्ते	3 Sg. अघानि or अवधि	हनिष्यते or घानिष्यते	हन्ता or घानिता
			1 Sg. अघानिषि or अवधिषि or अहसि		

II.—CONJUGATION OF DERIVATIVE VERBAL BASES.

1.—CONJUGATION OF THE ROOTS OF THE TENTH CLASS AND OF THE CAUSAL OF ALL ROOTS.

(A.)—Conjugation of the Roots of the Tenth Class.

§ 404. The Conjugation of the roots contained in the *tenth class* (denominated **चुरादि**, i. e. 'commencing with चुर') of the native grammarians differs from that of the primitive roots collected in the first nine classes in this, that the personal terminations and the characteristic marks of the various tenses and moods are not added immediately to the root, but to a *derivative* base previously derived from the root. This derivative base appears not merely in the special tenses, but remains, with few exceptions, throughout the whole conjugation. *E.g.* rt. चुर 'to steal'; Derivative base चोरि; Pres. Ind. Par. चोरयति *choray-ati*; Perf. चोरयामास *choray-āmāsa*; Simple Fut. चोरयिष्यति *choray-iṣhyati*; Periph. Fut. चोरयिता *choray-itā*; Bened. Par. चोर्यात् *chor-yāt*; Bened. Âtm. चोरयिषीष्ट *choray-iṣhīṣṭa*; Pass. Pres. Ind. चोर्यते *chor-yate*, &c.

(a) Formation of the Derivative Base :

§ 405. 1. The vowel इ is added to the root; *e.g.* rt. चिन्त्, Der. Base चिन्ति; rt. पीड्, पीडि; rt. अर्थ्, अर्थि.

2. The root undergoes the following changes :—

(a) Guṇa is substituted for a penultimate (prosodially) short vowel; *e.g.* rt. चित्, चेति; rt. चुर, चोरि; rt. पृथ्, पर्थि.

(b) Vṛiddhi is substituted for a final vowel; *e.g.* rt. जि, जायि; rt. प्री, प्रायि; rt. यु, यायि; rt. धू, धायि; rt. गृ, गारि; rt. पृ, पारि.

(c) A penultimate (prosodially, short) अ is lengthened; *e.g.* rt. कण्, काणि; rt. मन्, मानि.

(d) Penultimate क् is changed to ईर्; *e.g.* rt. कृत्, कीर्ति.

§ 406. The following are the common roots in which the radical vowel (against § 405, 2, a, c) remains unchanged: rt. मृग् (Der. Base मृगि), सुख्, स्पृह्; कथ् (Der. Base कथि), गण्, ध्वन्, मह्, रच्, रस्, रह्, वर्, स्तन्, स्वर. —Rt. कल् forms optionally कलि or कालि.

§ 407. Some roots may optionally add आपि to the root, instead of इ; *e.g.* rt. अर्थ्, अर्थि or अर्थीपि; rt. गण्, गणि or गणापि.

(b) *Conjugation of the Derivative Base :*

§ 408. Roots of the 10th class are like roots of the first nine classes conjugated in three voices, the Parasmaipada, the Âtmanepada, and the Passive voice, and the remarks made in §§ 224, 225 apply to them as they apply to primitive roots.

1.—THE PARASMAIPADA AND ÂTMANEPADA.

A.—THE PRESENT (INDIC., POTENT., IMPERAT.) AND IMPERFECT.

§ 409. The Derivative Base is conjugated like a primitive root in इ of the 1st class ; e.g. rt. चुर, Derivat. Base चोरि ; Special Base चोरय ; Pres. Ind. Par. चोरयति, Âtm. चोरयते ; Pres. Pot. Par. चोरयेत्, Âtm. चोरयेत् ; Pres. Imper. Par. चोरयतु or चोरयतात्, Âtm. चोरयताम् ; Imperf. Par. अचोरयत्, Âtm. अचोरयत्.

B.—THE PERIPHRASTIC PERFECT, THE TWO FUTURES, THE CONDITIONAL, AND THE BENEDICTIVE.

§ 410. Roots of the 10th class must form the Perfect from their derivative base by means of the auxiliary verbs अस्, भू, or कृ, according to the rule given in § 328. The final इ of the derivative base is gunated before आम्. E.g. rt. चुर, Derivat. base चोरि ; Periphrastic Perf. Par. चोरयामास, or चोरयांबभूव, or चोरयांचकार ; Âtm. चोरयामास, or चोरयांबभूव, or चोरयांचक्रे.

§ 411. In the two Futures the terminations given in § 368, b, and § 373, b, are added to the derivative base with the intermediate इ, before which the final इ of the derivative base is gunated ; e.g. rt. चुर, Simple Fut. Par. चोरयिष्यति ; Âtm. चोरयिष्यते ; Periphr. Fut. 1 Sing. Par. चोरयितास्मि ; Âtm. चोरयिताहे.

§ 412. The Conditional is derived from the Simple Future according to the rule given in § 378 ; e.g. rt. चुर ; Condit. Par. अचोरयिष्यत्, Âtm. अचोरयिष्यत्.

§ 413. In the Benedictive Par. the Parasmai. terminations given in § 380 (c), are added to the derivat. base, the final इ of which is dropped ; e.g. rt. चुर, Bened. Par. चोर्यात्. In Âtmane. the Âtmane. terminations given in § 380 (c) are added to the derivat. base with the intermediate इ, before which the final इ of the derivative base is gunated ; e.g. rt. चुर, Bened. Âtm. चोरयिषीष्ट.

C.—THE AORIST.

§ 414. Roots of the 10th class always take the *third* or *reduplicated* form of the Aorist. The derivative base is reduplicated, and the aug-

ment is prefixed to the reduplicated form. The terminations are the same as those of the third form of the Radical Aorist of primitive roots (§ 341, *b*), and before them the final इ of the derivative base is dropped. *E.g.* rt. चिन्त्, Deriv. Base चिन्ति; with redupl. and augment अचिचिन्ति; with termination of the 1 Sing. Par. अचिचिन्ति + अम् = अचिचिन्तम्; Âtm. अचिचिन्ते. Rt. सूच्, 3 Sing. Par. असुसूचत्; rt. कथ्, अचकथत्.

Note: In the following rules it will be convenient to call the deriv. base, after its final इ has been dropped, the *base-syllable*; *e.g.* चिन्त् will be called the base-syllable of चिन्ति, चोर् the base-syllable of चोरि (deriv. base. of rt. चुर).

§ 415. The vowel of the *base-syllable* undergoes in the reduplicated Aorist the following changes :—

(*a*) A penultimate आ is shortened; penultimate ई, ए, and ऐ are changed to इ; penultimate ऊ, औ, and औ are changed to उ; *e.g.*

rt. जि;	Deriv. B. जायि;	Aor. Par. अजिज्यत्.
rt. यु;	„ „ यावि;	„ Âtm. अयीयत्.
rt. पृ;	„ „ पारि;	„ Par. अपीपरत्.
rt. चित्;	„ „ चेति;	„ Âtm. अचीचितत्.
rt. सूद्;	„ „ सूदि;	„ Par. असूषुदत्.
rt. चुर;	„ „ चोरि;	„ „ अचूचुरत्.

(*b*) The penultimate vowel of पीड् and certain other roots may optionally follow (*a*) or remain unchanged; *e.g.*

rt. पीड्; Deriv. B. पीडि; Aor. Par. अपीपिडत् or अपिपीडत्.

(*c*) The penultimate vowel of the base-syllable of सूच्, स्तेन्, लोक्, लोच् and certain other roots must (against *a*) remain unchanged; *e.g.*

rt. सूच्;	Deriv. B. सूचि;	Aor. Par. असुसूचत्.
rt. स्तेन्;	„ „ स्तेनि;	„ „ अतिस्तेनत्.
rt. लोच्;	„ „ लोचि;	„ „ अलुलोचत्.

(*d*) Penultimate अर्, आर्, ईर्, (and अल्) of the base-syllable, being substitutes for original क्, क्, (or ल्), remain either unchanged, or अर्, आर्, and ईर् are changed to क् (and अल् to ल्); *e.g.*

rt. पृथ्;	Deriv. B. पर्थि;	Aor. Par. अपपर्थत् or अपीपृथत्.
rt. कृत्;	„ „ कीर्ति;	„ „ अचिकीर्तत् or अचीकृतत्.

§ 416. When the rules given in the preceding paragraph have been applied to the *base-syllable*, the following rules must be applied to the vowel of the *reduplicative* syllable :—

(a) The vowels इ and उ of the reduplicative syllable are lengthened, if the base-syllable is prosodially short and commences with only one consonant; e.g.

rt. चुर् ; Deriv. B. चोरि ; reduplicated चुचोरि ; changed by § 415 (a) to चुचुर् ; becomes चूचुर् ; Aor. Par. अचूचुर्त्.

rt. चित् ; Deriv. B. चेति, reduplicated चिचेति ; changed to चिवित् ; becomes चीचित् ; Aor. Âtm. अचीचितत्.

But rt. सूच् ; Deriv. B. सूचि ; Red. सुसूचि ; remains सुसूच् ; Aor. Par. असुसूचत्.

rt. स्तेन् ; „ „ स्तेनि ; „ तिस्तेनि ; „ तिस्तेन् ; „ „ अतिस्तेनत्.

rt. पीड् ; „ „ पीडि ; „ पिपीडि ; when remaining पिपीड् „ अपिपीडत्.

„ „ „ „ „ „ „ changed to पिपिड् „ अपिपिडत्.

(b) The vowel अ of the reduplicative syllable is changed to ई, if the base-syllable is prosodially short and begins with only one consonant, and to इ, if the base-syllable is prosodially short and begins with more consonants than one; e.g.

Rt.	Deriv. B.	Red.	Changed to	becomes	Aor.
मन् ;	मानि ;	ममानि ;	ममन् ;	मीमन् ;	Âtm. अमीमनत्.
पृ ;	पारि ;	पपारि ;	पपर् ;	पीपर् ;	Par. अपीपरत्.
जि ;	जायि ;	जजायि ;	जजय् ;	जिजय् ;	„ अजिजयत्.
पृथ् ;	पथि ;	पपथि ;	पपृथ् ;	पीपृथ् ;	„ अपीपृथत् ;

but when it remains पपर्थ्, the base-syllable is prosodially long, and the अ of the reduplicated syllable remains unchanged ; Aor. Par. अपपर्थत्.

Rt. लक्ष् ; Aor. Par. अललक्षत् &c.

(c) The vowel अ of the reduplicative syllable of कथ्, र्ह्, स्वर, प्रथ्, and certain other roots remains unchanged ; that of गण् remains अ or is changed to ई ; e.g.

rt. कथ् ; Aor. Par. अचकथत् ; rt. प्रथ्, अपप्रथत् ; rt. गण्, अजगणत् or अजीगणत्.

§ 417. Derivative bases commencing with vowels are reduplicated thus :

(a) When the initial vowel is followed by only one consonant or by a conjunct the first part of which is neither a nasal nor one of the consonants इ or उ, the consonant which immediately follows the initial vowel (or the substitute of that consonant, see § 231), together with the vowel इ, is inserted after the initial vowel ; e.g.

rt. इल्, Deriv. base एलि, without इ, एल् ; with reduplic. एलिन् ; with augment ऐलिन् ; Aor. Par. ऐलिलत्.

(b) When the initial vowel is followed by a conjunct the first part of which is a nasal or **इ** or **ए**, the second consonant of the conjunct or its substitute together with the vowel **इ** is inserted after the first consonant of the conjunct; *e.g.*

rt. अज्; Deriv. base अजि; without **इ**, अज्; with reduplic. अजिज्; with augment आजिज्; Aor. Par. आजिजत्.

rt. अह् (for अद्); Aor. Par. आहिटत् (for आहटिटत्).

(c) The roots ऊन्, अर्थ्, अन्ध्, अङ्, and certain other roots substitute **अ** for the vowel **इ** of the reduplicative syllable; *e.g.*

rt. ऊन्, Aor. Par. औननत्; rt. अन्ध्, आन्धत्; rt. अङ्, आञ्चकत्; rt. अर्थ्, Aor. Âtm. आर्तयत्.

2.—THE PASSIVE.

A.—THE PRESENT (INDIC., POTENT., IMPERAT.) AND IMPERFECT.

§ 418. The Present in its three moods and the Imperfect are formed from the derivative base in the same manner in which the Present and Imperfect of the Passive of a primitive root are formed from the root; the final **इ** of the derivative base, however, is dropped before the characteristic syllable **य** of the Passive. *E.g.* rt. चुर्, Deriv. base चोरि; Pres. Ind. Pass. चोर्यते; Pres. Pot. चोर्येत; Pres. Imper. चोर्यताम्; Imperf. अचोर्यत;—rt. पृ, Deriv. base पारि; Pres. Ind. Pass. पार्यते;—rt. कृत्, Deriv. base कीर्ति; Pres. Ind. Pass. कीर्त्यते.

B.—THE PERFECT, AORIST, FUTURE, CONDITIONAL, AND BENEDICTIVE.

(a).—The Perfect.

§ 419. The Perfect of the Passive is formed like the Perf. Âtmane., except that all the three auxiliary verbs अस्, भू, and कृ must be conjugated in the Âtmane.; *e.g.* rt. चुर्, Perf. Pass. चोरयामासे, or चोरयांबभूवे, or चोरयांचक्रे.

(b).—The Aorist.

§ 420. Formation of the 3rd Pers. Sing.

(a) The 3 Pers. Sing. of the Aor. Pass. of roots of the 10th class is formed by prefixing the augment to the derivative base; *e.g.* rt. चुर्, Deriv. B. चोरि; 3 Sing. Aor. Pass. अचोरि; rt. पीड्, अपीडि; rt. अर्थ्, आर्थि; rt. पृ, अपारि; rt. मन्, अमानि.

(b) The vowel **अ** of **रह्** and certain other roots which do not lengthen their **अ** in the derivative base may optionally be lengthened in the 3 Sing. Aor. Pass; *e.g.* अरहि or अराहि.

§ 421. The remaining persons of the Aor. Pass. are formed optionally either by augmenting the derivative base and by the addition to it of the Âtmanepada terminations of the fifth form of the Aorist (§ 352, b) before which the final इ of the deriv. base is gunated,—or by adding the same terminations, without their initial इ, to the 3 Sing. of the Aor. Pass.; e.g.

rt. चुर् ;	Deriv. Base चोरि ;	1 Sg. Aor. Pass. अचोरयिषि ;	or अचोरिषि.
rt. पीङ् ;	” ” पीडि ;	” ” ” अपीडयिषि ;	or अपीडिषि.
rt. पृ ;	” ” पारि ;	” ” ” अपारयिषि ;	or अपारिषि.
rt. रह्	” ” रहि ;	” ” ” अरहयिषि ;	or अरहिषि ; or अराहिषि.

(c).—*The two Futures, the Conditional, and the Benedictive.*

§ 422. The Âtmanepada forms of these tenses are likewise used for the Passive. But the Passive may also be formed from the corresponding forms of the Âtmane. by leaving out the syllable अय् of the latter, and by changing the vowel of the derivative base as it is changed in the 3 Sing. of the Aor. Pass. ; e.g.

rt. चुर् ,	Simple Fut. Pass.	चोरायिष्यते	or चोरिष्यते ;
	Periph. Fut.	” चोरयिता	or चोरिता ;
	Condit.	” अचोरयिष्यत	or अचोरिष्यत ;
	Bened.	” चोरयिषीष्ट	or चोरिषीष्ट.
rt. रह् ,	Simple Fut.	” रहयिष्यते	or रहिष्यते or राहिष्यते ;
	Periph. Fut.	” रहयिता	or रहिता or राहिता ;
	Condit.	” अरहयिष्यत	or अरहिष्यत or अराहिष्यत ;
	Bened.	” रहयिषीष्ट	or रहिषीष्ट or राहिषीष्ट.

Paradigm :

§ 423. Conjugation of rt. चुर् cl. 10 ‘to steal,’ in Parasmai., Âtmane., and Passive:

	Parasmai.	Âtmane.	Passive.
<i>Present Indicative.</i>			
Sing.	1. चोरयामि	चोरये	चोर्ये
	2. चोरयसि	चोरयसे	चोर्यसे
	3. चोरयति	चोरयते	चोर्यते

	Parasmai.	Ātmane.	Passive.
Dual.	1. चोरयावः	चोरयावहे	चोर्यावहे
	2. चोरयथः	चोरयेथे	चोर्येथे
	3. चोरयतः	चोरयेते	चोर्येते
Plur.	1. चोरयामः	चोरयामहे	चोर्यामहे
	2. चोरयथ	चोरयध्वे	चोर्यध्वे
	3. चोरयन्ति	चोरयन्ते	चोर्यन्ते

Present Potential.

Sing.	1. चोरयेयम्	चोरयेय	चोर्येय
	2. चोरयेः	चोरयेथाः	चोर्येथाः
	3. चोरयेत्	चोरयेत	चोर्येत
Dual.	1. चोरयेव	चोरयेवहि	चोर्येवहि
	2. चोरयेतम्	चोरयेयाथाम्	चोर्येयाथाम्
	3. चोरयेताम्	चोरयेयाताम्	चोर्येयाताम्
Plur.	1. चोरयेम	चोरयेमहि	चोर्येमहि
	2. चोरयेत	चोरयेध्वम्	चोर्येध्वम्
	3. चोरयेयुः	चोरयेरन्	चोर्येरन्

Present Imperative.

Sing.	1. चोरयाणि	चोरयै	चोर्यै
	2. चोरय or यथात्	चोरयस्व	चोर्यस्व
	3. चोरयतु or यथात्	चोरयताम्	चोर्यताम्
Dual.	1. चोरयाव	चोरयावहै	चोर्यावहै
	2. चोरयतम्	चोरयेथाम्	चोर्येथाम्
	3. चोरयताम्	चोरयेताम्	चोर्येताम्
Plur.	1. चोरयाम	चोरयामहै	चोर्यामहै
	2. चोरयत	चोरयध्वम्	चोर्यध्वम्
	3. चोरयन्तु	चोरयन्ताम्	चोर्यन्ताम्

	Parasmai.	Ātmane.	Passive.
		<i>Imperfect.</i>	
Sing.	1. अचोरयम्	अचोरये	अचोर्ये
	2. अचोरयः	अचोरयथाः	अचोर्यथाः
	3. अचोरयत्	अचोरयत	अचोर्यत
Dual.	1. अचोरयाव	अचोरयावहि	अचोर्यावहि
	2. अचोरयतम्	अचोरयेथाम्	अचोर्येथाम्
	3. अचोरयताम्	अचोरयेताम्	अचोर्येताम्
Plur.	1. अचोरयाम	अचोरयामहि	अचोर्यामहि
	2. अचोरयत	अचोरयध्वम्	अचोर्यध्वम्
	3. अचोरयन्	अचोरयन्त	अचोर्यन्त

Periphrastic Perfect.

	Parasmai.	Par. or Ātm.
Sing.	1. चोरयांचकार or °चकर	चोरयामास चोरयांबभूव
	2. चोरयांचकर्त्तुः	चोरयामासिथ चोरयांबभूविथ
	3. चोरयांचकार	चोरयामास चोरयांबभूव
Dual.	1. चोरयांचकृव	चोरयामासिव चोरयांबभूविव
	2. चोरयांचक्रथुः	चोरयामासथुः चोरयांबभूवथुः
	3. चोरयांचक्रतुः	चोरयामासतुः चोरयांबभूवतुः
Plur.	1. चोरयांचकृम	चोरयामासिम चोरयांबभूविम
	2. चोरयांचक्र	चोरयामास चोरयांबभूव
	3. चोरयांचक्रुः	चोरयामासुः चोरयांबभूवुः

Periphrastic Perfect (continued).

	Âtm. or Pass.	Passive.	
Sing.	1. चोरयांचक्रे 2. चोरयांचकृषे 3. चोरयांचक्रे	चोरयामासे चोरयामासिषे चोरयामासे	चोरयांबभूवे चोरयांबभूविषे चोरयांबभूवे
Dual.	1. चोरयांचकृवहे 2. चोरयांचक्राथे 3. चोरयांचक्राते	चोरयामासिवहे चोरयामासाथे चोरयामासाते	चोरयांबभूविवहे चोरयांबभूवाथे चोरयांबभूवाते
Plur.	1. चोरयांचकृमहे 2. चोरयांचकृद्वे 3. चोरयांचक्रिरे	चोरयामासिमहे चोरयामासिध्वे चोरयामासिरे	चोरयांबभूविमहे चोरयांबभूविध्वे or ०द्वे चोरयांबभूविरे

Aorist.

	Parasmai.	Âtmane.	Passive.	
Sing.	1. अचूचुरम् 2. अचूचुरः 3. अचूचुरत्	अचूचुरे अचूचुरथाः अचूचुरत	अचोरयिषि or अचोरिषि अचोरयिष्ठाः अचोरिष्ठाः अचोरि	
Dual.	1. अचूचुराव 2. अचूचुरतम् 3. अचूचुरताम्	अचूचुरावहि अचूचुरेथाम् अचूचुरेताम्	अचोरयिष्वहि अचोरिष्वहि अचोरयिषाथाम् अचोरिषाथाम् अचोरयिषाताम् अचोरिषाताम्	
Plur.	1. अचूचुराम 2. अचूचुरत 3. अचूचुरन्	अचूचुरामहि अचूचुरध्वम् अचूचुरन्त	अचोरयिष्महि अचोरिष्महि अचोरयिध्वम् अचोरिध्वम् or ०द्वम् or ०द्वम् अचोरयिषत अचोरिषत	

Simple Future.

	Parasmai.	Âtm. or Pass.	Passive.
Sing.	1. चोरयिष्यामि	चोरयिष्ये	चोरिष्ये
	2. चोरयिष्यासि	चोरयिष्यसे	चोरिष्यसे
	3. चोरयिष्यति	चोरयिष्यते	चोरिष्यते
Dual.	1. चोरयिष्यावः	चोरयिष्यावहे	चोरिष्यावहे
	2. चोरयिष्यथः	चोरयिष्येथे	चोरिष्येथे
	3. चोरयिष्यतः	चोरयिष्येते	चोरिष्येते
Plur.	1. चोरयिष्यामः	चोरयिष्यामहे	चोरिष्यामहे
	2. चोरयिष्यथ	चोरयिष्यध्वे	चोरिष्यध्वे
	3. चोरयिष्यन्ति	चोरयिष्यन्ते	चोरिष्यन्ते

Periphrastic Future.

	Parasmai.	Âtm. or Pass.	Passive.
Sing.	1. चोरयितास्मि	चोरयिताहे	चोरिताहे
	2. चोरयितासि	चोरयितासे	चोरितासे
	3. चोरयिता	चोरयिता	चोरिता
Dual.	1. चोरयितास्वः	चोरयितास्वहे	चोरितास्वहे
	2. चोरयितास्थः	चोरयितासाथे	चोरितासाथे
	3. चोरयितारौ	चोरयितारौ	चोरितारौ
Plur.	1. चोरयितास्मः	चोरयितास्महे	चोरितास्महे
	2. चोरयितास्थ	चोरयिताध्वे	चोरिताध्वे
	3. चोरयितारः	चोरयितारः	चोरितारः

Conditional.

	Parasmai.	Âtm. or Pass.	Passive.
Sing.	1. अचोरयिष्यम्	अचोरयिष्ये	अचोरिष्ये
	2. अचोरयिष्यः	अचोरयिष्यथाः	अचोरिष्यथाः
	3. अचोरयिष्यत्	अचोरयिष्यत	अचोरिष्यत

Dual.	1. अचोरयिष्याव	अचोरयिष्यावहि	अचोरिष्यावहि
	2. अचोरयिष्यतम्	अचोरयिष्येथाम्	अचोरिष्येथाम्
	3. अचोरयिष्यताम्	अचोरयिष्येताम्	अचोरिष्येताम्
Plur.	1. अचोरयिष्याम	अचोरयिष्यामहि	अचोरिष्यामहि
	2. अचोरयिष्यत	अचोरयिष्यध्वम्	अचोरिष्यध्वम्
	3. अचोरयिष्यन्	अचोरयिष्यन्त	अचोरिष्यन्त

Benedictive.

	Parasmai.	Âtm. or Pass.	Passive.
Sing.	1. चोर्यासम्	चोरयिषीय	चोरिषीय
	2. चोर्याः	चोरयिषीष्ठाः	चोरिषीष्ठाः
	3. चोर्यात्	चोरयिषीष्ट	चोरिषीष्ट
Dual.	1. चोर्यास्व	चोरयिषीवहि	चोरिषीवहि
	2. चोर्यास्तम्	चोरयिषीयास्थाम्	चोरिषीयास्थाम्
	3. चोर्यास्ताम्	चोरयिषीयास्ताम्	चोरिषीयास्ताम्
Plur.	1. चोर्यास्म	चोरयिषीमहि	चोरिषीमहि
	2. चोर्यास्त	चोरयिषीध्वम् or °द्धम्	चोरिषीध्वम् or °द्धम्
	3. चोर्यास्तुः	चोरयिषीरन्	चोरिषीरन्

(B.)—The Causal.

§ 424. A causal form, conjugated in all the tenses and moods of the three voices, may be derived from any root of the ten classes. It conveys the notion that a person or thing causes or makes or orders another person or thing to perform the action or to undergo the state denoted by the root. *E.g.*

Rt.	Pres. Ind. Par.	Pres. Ind. Caus. Par.
बुध् 'to know;'	बोधति 'he knows;'	बोधयति 'he causes to know.'
द्विष् 'to hate;'	द्वेष्टि 'he hates;'	द्वेषयति 'he causes to hate.'
भू 'to be;'	भवति 'he is;'	भावयति 'he causes to be.'
पत् 'to fall;'	पतति 'he falls;'	पातयति 'he causes to fall, he fells.'

§ 425. The conjugation of the Causal agrees almost entirely with the conjugation of roots of the 10th class; it differs from the latter

mainly in this, that causal forms are derivative both in form and in meaning, and that they may be formed of all roots. The Causal of roots of the 10th class does generally not differ from the simple verb; *e.g.*

rt. चुर 'to steal;' Pres. Ind. Par. चोरयति 'he steals;' Pres. Ind. Caus. Par. चोरयति 'he causes to steal.'

§ 426. To express the notion of causality a *causal base* is derived from the root; to this base the terminations of the tenses and moods are attached in the same manner in which they are attached to the derivative base of a root of the 10th class; *e.g.*

rt. बुध्; Causal base बोधि; Pres. Ind. Caus. Par. बोधयति; Imperf. अबोधयत्; Perf. बोधयामास &c.

(a)—*Formation of the Causal Base.*

§ 427. The *Causal base* is formed like the derivative base of a root of the 10th class (§ 405, 1 and 2); *e.g.*

1. Rt. भाष् 'to speak;' Caus. B. भाषि 'to cause to speak;—rt. जीव् 'to live;' Caus. B. जीवि 'to cause to live;—rt. बन्ध् 'to bind;' Caus. B. बन्धि 'to cause to bind.'

2. (a) Rt. भिद् 'to split;' Caus. B. भेदि 'to cause to split;—rt. बुध् 'to know;' Caus. B. बोधि 'to cause to know;—rt. वृध् 'to grow;' Caus. B. वर्धि 'to cause to grow;—rt. कृष् 'to be fit;' Caus. B. कल्पि 'to make fit.'

(b) Rt. हि 'to send;' Caus. B. हायि 'to cause to send;—rt. नी 'to lead;' Caus. B. नायि 'to cause to lead;—rt. स्तु 'to praise;' Caus. B. स्तायि 'to cause to praise;—rt. लृ 'to cut;' Caus. B. लायि 'to cause to cut;—rt. कृ 'to do,' or rt. कृ 'to scatter;' Caus. B. कारि 'to cause to do,' or 'to cause to scatter.'

(c) Rt. पत् 'to fall;' Caus. B. पाति 'to cause to fall.'

(d) Rt. स्तृह् 'to strike;' Caus. B. स्तीहि 'to cause to strike.'

§ 428. Exceptions to § 405, 2, (b): Guṇa is substituted, instead of Vṛiddhi, for the final vowel of जृ 'to grow old,' when it belongs to cl. 4, and of स्मृ in the sense of 'to regret, or remember with tenderness;' Causal bases जरि 'to cause to grow old,' स्मरि 'to cause to regret.' But जृ cl. 9. &c. forms regularly जारि, and स्मृ 'to remember,' स्मारि.

§ 429. Exceptions to § 405, 2, (c): The following are the most common roots that do not lengthen their penultimate अ in the Causal:

(a) rt. घट् 'to strive;' Caus. B. घटि 'to cause to strive.'

rt. चल् when it means 'to shake or tremble;' Caus. B. चलि ; otherwise चालि.

rt. जन् 'to be born;' Caus. B. जनि 'to beget, to bring forth.'

rt. ज्वर्, 'to be diseased, as with fever;' Caus. B. ज्वरि.

rt. त्वर् 'to hurry;' Caus. B. त्वरि.

rt. ध्वन् when it means 'to sound;' Caus. B. ध्वनि 'to cause to sound, to ring (a bell);' but ध्वानि 'to articulate indistinctly.'

rt. नट् when it means 'to dance;' Caus. B. नटि; but when it means 'to act,' Caus. B. नाटि.

rt. प्रथ् 'to be famous;' Caus. B. प्रथि.

rt. मट् when it means 'to rejoice;' Caus. B. मरि ; otherwise मादि.

rt. म्रट् 'to rub;' Caus. B. म्रदि.

rt. व्यथ् 'to suffer pain;' Caus. B. व्यथि.

rt. ज्वल् 'to shine,' when a preposition is prefixed to it, forms in the Causal ज्वलि ; otherwise it forms optionally ज्वलि or ज्वालि.

(b) Roots ending in अम् (except those mentioned under c below) ; e.g. rt. गम् 'to go,' Caus. B. गमि 'to cause to go;' rt. क्रम् 'to stride,' Caus. B. क्रमि 'to cause to stride.'

(c) The roots अम् 'to go' &c., कम् 'to love,' and चम् 'to eat' &c. follow the general rule; Caus. bases आमि, कामि, and चामि. The roots नम् 'to bend,' and वम् 'to vomit,' when a preposition is prefixed to them, form in the Causal नमि, वमि ; otherwise they form optionally नमि or नामि, वमि or वामि. The rt. यम् when meaning 'to eat,' forms in the Causal यमि, otherwise it forms यामि. The rt. शम् in the sense of 'to see,' forms in the Causal शामि; in other senses it forms शमि.

(d) Exceptions to the above rules are found in the works of the best writers.

§ 430. (a) Most roots ending in आ or in one of the diphthongs ए, ऐ, or ओ, and the roots मि 'to throw,' मी 'to destroy,' दी 'to perish,' the final of which is changeable to आ by § 298, insert the letter ए between their final vowel and the vowel इ of the causal base; e.g.

rt. दा 'to give;' Caus. B. दापि 'to cause to give.'

rt. धे 'to suck;' Caus. B. धापि 'to cause to suck.'

rt. गे 'to sing;' Caus. B. गापि 'to cause to sing.'

rt. से 'to cut;' Caus. B. सापि 'to cause to cut.'

rt. मि 'to throw;' Caus. B. मापि 'to cause to throw.'

(b) The roots पा 'to drink,' वे 'to weave,' व्ये 'to cover,' ह्वे 'to call,' स्वे 'to waste,' छे 'to cut,' शो 'to sharpen,' and सो 'to finish,' insert

the letter **श्** between their final vowel (changeable to **आ**) and the vowel **इ** of the causal base; *e.g.*

rt. पा 'to drink;' Caus. B. पायि 'to cause to drink.'

rt. हे 'to call;' Caus. B. हायि 'to cause to call.'

rt. छो 'to cut;' Caus. B. छायि 'to cause to cut.'

(c) Some roots ending in **आ** and **ऐ** (changeable to **आ**) shorten their vowel before the inserted **प्** of the causal base:

rt. ज्ञा forms ज्ञपि in the sense of 'to cause to see, to exhibit; to slay; to gratify;' but ज्ञापि 'to cause to know;' &c.

rt. आ or श्रे 'to cook,' Caus. B. श्रपि.

rt. ग्ला or ग्ले 'to be languid,' and rt. स्ना 'to bathe,' optionally form ग्लापि or ग्लपि and स्नापि or स्नपि; but when a preposition is prefixed to them, only ग्लापि and स्नापि.

§ 431. The following roots form their Causal Base irregularly:

1. इ 'to go,' forms its Caus. B. from गम्, गमि; *e.g.* 3 Sing. Pres. Ind. Caus. Par. गमयति 'he causes to go;' but when it means 'to understand,' it forms regularly आयि (*e.g.* Caus. of इ with प्रति, प्रत्याययति 'he causes to understand'); and when with अधि it means 'to read,' it forms आपि (*e.g.* अध्यापयति 'he causes to read or study, he teaches').

Root.	Caus. Base.	3 Sing. Pres. Ind. Caus.
2. कृ 'to go;'	अर्पि; Par. अर्पयति	'he causes to go, he moves.'
3. क्लृ 'to be wet,' &c.; क्लोपि;	„ क्लोपयति	'he makes wet,' &c.
4. क्री 'to buy;'	क्रापि; „	क्रापयति 'he causes to buy.'
5. क्ष्माय 'to tremble;'	क्ष्मापि; „	क्ष्मापयति 'he causes to tremble.'
6. गुह् 'to hide;'	गूहि; „	गूहयति 'he causes to hide.'
7. चि cl. 5. 'to gather;'	{ चायि or चापि; „	{ चाययति चापयति } 'he causes to gather.'
cl. 10. „ „;	{ चयि or चपि; „	{ चययति चपयति } „ „ „ „
8. जागृ 'to wake;'	जागरि; „	जागरयति 'he rouses.'
9. जि 'to conquer;'	जापि; „	जापयति 'he causes to conquer.'
10. ररिद्रा 'to be poor;'	ररिद्रि; „	ररिद्रयति 'he makes poor.'
11. दुष् 'to sin;'	दूषि; „	दूषयति 'he causes to sin; in the

sense of 'to make depraved' it forms optionally दूषि or दोषि (दूषयति or दोषयति).

Root.	Caus. Base.	3 Sing. Pres. Ind.	Caus.
12. धू 'to shake;'	धूनि ; Par.	धूनयति	'he causes to shake.'
13. पा 'to protect;'	पालि ; „	पालयति	'he protects.'
14. प्री 'to delight;'	प्रीणि ; „	प्रीणयति	'he causes to delight.'
	भायि ; „	भाययति	'he frightens with.'
15. भी 'to fear;'	{ भापि ; Âtm.	{ भापयते }	'he inspires fear.'
	भीषि ; „	भीषयते }	
16. भ्रज् 'to fry;'	{ भ्रज्जि ; Par.	{ भ्रज्जयति }	'he causes to fry.'
	भर्जि ; „	भर्जयति }	
17. वृज् 'to wipe;'	मार्जि ; „	मार्जयति	'he causes to wipe.'
18. रञ्ज् 'to colour;'	रञ्जि ; „	रञ्जयति	'he colours;'
but in the sense of 'to hunt deer,' it forms रजि, रजयति.			

Root.	Caus. Base.	3 Sing. Pres. Ind.	Caus.
19. रध् 'to perish;'	रन्धि ; Par.	रन्धयति	'he subdues.'
20. रम् 'to desire;'	रम्भि ; „	रम्भयति	'he makes desirous.'
21. गी 'to go' &c.;	रेपि ; „	रेपयति	'he causes to go.'
22. रुह् 'to grow;'	{ रोहि or „	{ रोहयति }	'he causes to grow.'
	रोपि ; „	रोपयति }	
23. लभ् 'to obtain;'	लम्भि ; „	लम्भयति	'he causes to obtain.'
24. ली 'to attain;'	{ लायि or „	{ लाययति }	used in various senses, for which see the Dictionary.
	लीनि or „	लीनयति	
	लापि or „	लापयति	
	लालि ; „	लालयति }	
25. वा 'to blow;'	{ वापि or „	{ वापयति }	'he causes to blow,' &c.
	वाजि ; „	वाजयति	'he shakes.'
26. वी 'to conceive;'	{ वायि or „	{ वाययति }	'he causes to conceive;'
	वापि ; „	वापयति }	
in other senses it forms regularly वायि, वाययति.			

Root.	Caus. Base.	3 Sing. Pres. Ind.	Caus.
27. वृत्ति 'to select;'	वृत्तेपि ; Par.	वृत्तेपयति	'he causes to select.'
28. शद् 'to fall;'	{ शाति ; „	{ शातयति }	'he causes to fall.'
	शादि ; „	शादयति	'he causes to go.'
29. सिध् 'to be accomplished' &c. ;	{ साधि ; „	{ साधयति }	'he accomplishes, he prepares.'
	सेधि ; „	सेधयति	'he makes perfect' (only used of sacred things).

Root.	Caus. Base.	3 Sing. Pres. Ind. Caus.
30. स्फाच् 'to swell;'	स्फादि; Par. स्फावयति	'he causes to swell.'
31. स्फुर 'to shine;'	{ स्फोरि or „ स्फोरयति } { स्फारि; „ स्फारयति }	'he causes to shine.'
32. स्मि 'to smile;'	{ स्मायि; „ स्माययति } { स्मापि; Âtm. स्मापयते }	'he causes a smile by.' 'he astonishes.'
33. हन् 'to strike;'	घाति; Par. घातयति	'he causes to strike.'
34. क्षी 'to be ashamed;'	ह्रेवि; „ ह्रेषयति	'he makes ashamed.'

(b).—Conjugation of the Causal Base.

§ 432. The Causal Base is conjugated like the Derivative Base of a root of the 10th class in all the tenses and moods of the Parasmaipada, Âtmanepada, and Passive; e.g. rt. कृ 'to do,' Caus. B. कारि; Pres. Ind. Par. कारयति 'he causes (a person) to do (something for somebody else);' Âtm. कारयते 'he causes (a person) to do (something for himself);' Pass. कार्यते 'he is made to do.'

§ 433. *Paradigm*: The 3 Sing. of all the tenses and moods in Par., Âtm., and Pass., of the Causal of rt. बुध् 'to know,' Causal Base बोधि.

	Parasmai.	Âtmane.	Passive.
Pres. Ind.	बोधयति	बोधयते	बोध्यते
Pres. Pot.	बोधयेत्	बोधयेत	बोध्येत
Pres. Imp.	बोधयतु or यतात्	बोधयताम्	बोध्यताम्
Imperf.	अबोधयत्	अबोधयत	अबोध्यत
	Par.	Par. or Âtm.	Âtm. or Pass.
Per. Perf.	बोधयांचकार	बोधयामास,	बोधयांचक्रे
		बोधयांबभूव	बोधयामासे,
			बोधयांबभूवे
	Par.	Âtm.	Pass.
Aor. 1 Sing.	अबूबुधम्	अबूबुधे	अबोधयिषि or अबोधिषि
„ 3 Sing.	अबूबुधत्	अबूबुधत	अबोधि
	Par.	Âtm. or Pass.	Pass.
Simple Fut.	बोधयिष्यति	बोधयिष्यते	बोधिष्यते
Periph. Fut.	बोधयिता	बोधयिता	बोधिता
Condit.	अबोधयिष्यत्	अबोधयिष्यत	अबोधिष्यत
Bened.	बोध्यात्	बोधयिषीष्ट	बोधिषीष्ट

(c)—*Further Illustrations of the Rules concerning the Formation of the Aorist (§ 414), and some additional Rules :*

§ 434. (a) Examples of § 415 (a):

rt. पत् ;	Caus. B. पाति ;	Aor. Par. अपीपत्तत् .
rt. नी ;	„ „ नायि ;	„ „ अनीनयत् .
rt. लू ;	„ „ लावि ;	„ „ अलीलवत् .
rt. कृ ;	„ „ कारि ;	„ „ अचीकरत् .
rt. भिद् ;	„ „ भेदि ;	„ „ अबीभिदत् .
rt. लुद् ;	„ „ तोदि ;	„ „ अतूतुदत् .

(b) The penultimate vowel of जीव् 'to live,' शीप् 'to shine,' पीड् 'to press,' भाष् 'to speak,' भास् 'to shine,' भ्राज् 'to shine,' मीलै 'to close,' कण् 'to sigh,' रण् 'to sound,' भण् 'to speak,' लुप् 'to break' and some other roots may optionally follow (a) or remain unchanged ; e.g.

rt. जीव् ;	Caus. B. जीवि ;	Aor. Par. अजीजिवत् or अजिजीवत् .
rt. भाष् ;	„ „ भाषि ;	„ „ अबीभषत् or अबभाषत् .
rt. भ्राज् ;	„ „ भ्राजि ;	„ „ अबिभ्रजत् or अबभ्राजत् .
rt. भण् ;	„ „ भाणि ;	„ „ अबीभणत् or अबभाणत् .
rt. लुप् ;	„ „ लोपि ;	„ „ अलूलुपत् or अलुलोपत् .

(c) The penultimate vowel of शास् 'to govern,' वाष् 'to hurt,' याच् 'to ask,' दौक् 'to approach' and some other roots must remain unchanged ; e.g.

rt. शास् ;	Caus. B. शासि ;	Aor. Par. अशशासत् .
rt. दौक्	„ „ दौकि ;	„ „ अडुदौकत् .

(d) Examples of § 415 (d) :

rt. कृत् ;	Caus. B. कर्ति ;	Aor. Par. अचकतेत् or अचीकृतत् .
rt. स्तृह् ;	„ „ स्तीर्हि ;	„ „ अतिस्तीर्हेत् or अतिस्तृहत् .
rt. मृज् ;	„ „ मार्जि ;	„ „ अममार्जेत् or अमीमृजत् .
rt. कृप् ;	„ „ कल्पि ;	„ „ अचकल्पत् or अचीकृपत् .

§ 435. (a) Examples of § 416 (a):

rt. भिद् ;	Caus. B. भेदि ;	Aor. Par. अबीभिदत् .
rt. लुद् ;	„ „ तोदि ;	„ „ अतूतुदत् .

(b) Examples of § 416 (b):

rt. पद् ;	Caus. B. पाठि ;	Aor. Par. अपीपठत् .
rt. ना ;	„ „ नायि ;	„ „ अनीनयत् .

rt. कृ; Caus. B. कारि; Aor. Par. अचीकरत्.

rt. त्यज्; „ „ त्याजि; „ „ अतित्यजत्.

(c) The roots जु 'to hasten,' पू 'to purify,' भू 'to be,' बू 'to bind,' बु 'to bind' &c., रु 'to sound,' and लू 'to cut' take regularly the vowel ई in the reduplicative syllable; e.g.

rt. भू; Caus. B. भावि; Aor. Par. अबीभवत्.

The roots च्यु 'to move,' हु 'to run,' घु 'to go,' सु 'to swim,' श्रु 'to hear,' and लु 'to flow' take in the reduplicative syllable optionally इ or उ; e.g.

rt. च्यु; Caus. B. च्यावि; Aor. Par. अचिच्यवत् or अच्युच्यवत्.

Other roots in उ or ऊ take in the reduplicative syllable ऊ if the root begins with one consonant, and उ, if it begins with more consonants; e.g.

rt. दु; Caus. B. दावि; Aor. Par. अदूदवत्.

rt. घु; „ „ घ्यावि; „ „ अदुघ्यवत्.

(d) The vowel अ of the reduplicative syllable of त्वर् 'to hurry,' दृ 'to burst,' प्रय् 'to be famous,' मृद् 'to rub,' स्तृ 'to spread,' स्पृग् 'to restrain,' and स्मृ 'to remember,' remains unchanged; e.g.

rt. त्वर्; Caus. B. त्वरि; Aor. Par. अतत्वरत्.

rt. स्तृ; „ „ स्तारि; „ „ अतस्तरत्.

§ 436. (a) Examples of § 417 (a) :

rt. अद्; Caus. B. आदि; Aor. Par. आदिदत्.

rt. अग्; „ „ आशि; „ „ आशिशत्.

rt. इष्; „ „ एषि; „ „ ऐषिषत्.

rt. ईक्ष्; „ „ ईक्षि; „ „ ऐक्षिषत्.

(b) Examples of § 417 (b) :

rt. उन्द्; Caus. B. उन्दि; Aor. Par. औन्दिदत्.

rt. अञ्ज्; „ „ अञ्जि; „ „ आञ्जिजत्.

rt. अर्च; „ „ अर्चि; „ „ आर्चिचत्.

rt. उब्ज् (for उद्ज्); „ „ उब्जि; „ „ औब्जिजत्.

rt. ऋ; „ „ अर्पि; „ „ आर्पिपत्.

§ 437. Alphabetical list of roots, the Aor. of the Causal of which is formed irregularly :

1. rt. इ with prep. अधि 'to read'; Caus. B. अध्यापि; Aor. Par. अध्यापिपत् or अध्यजीगपत्.

2. rt. ईर्ष्य 'to envy;'	Caus. B. ईर्ष्यि;	Aor. ऐर्षियत् or ऐर्षियत्.
3. rt. ऊर्णु 'to cover;'	" "	ऊर्णावि; " और्णुनवत्.
4. rt. घ्रा 'to smell;'	" "	घ्रापि; " अजिघ्रपत् or अजिघ्रिपत्.
5. rt. चैष्ट 'to stir;'	" "	चैष्टि; " अचिचैष्टत् or अचचैष्टत्.
6. rt. द्युत् 'to shine;'	" "	द्योति; " अदिद्युतत्.
7. rt. पा 'to drink;'	" "	पायि; " अपीप्यत्.
8. rt. वेष्ट 'to surround;'	" "	वेष्टि; " अविवेष्टत् or अववेष्टत्.
9. rt. ध्वि 'to grow;'	" "	ध्वायि; " अशिश्वयत् or अगूशवत्.
10. rt. स्था 'to stand;'	" "	स्थापि; " अतिष्ठिपत्.
11. rt. स्फुर 'to shine;'	" "	{ स्फोरि or " अपुस्फुरत्. स्फारि; " अपुस्फरत्.
12. rt. स्वप् 'to sleep;'	" "	स्वापि; " असृषुपत्.
13. rt. ह्वे 'to call;'	" "	ह्वायि; " अजूहवत् or अजुहावत्.

§ 438. *The 3 Sing. Aor. Passive:*

(a) Examples of § 420 (a):

rt. भिद्;	Caus. B. भेदि;	3 Sing. Aor. Pass. अभेदि.
rt. बोध्;	" " बोधि;	" " " " अबोधि.
rt. दा;	" " दापि;	" " " " अदापि.

(b) The radical vowel **अ** of roots which retain this vowel unchanged in the Causal base (§ 429) while according to the general rule they ought to lengthen it, and the (short) **अ** of the Causal bases of the roots enumerated in § 430 (c), is optionally lengthened in the 3 Sing. of the Aor. Pass. of the Causal; *e.g.*

rt. घट्;	Caus. B. घटि;	3 Sing. Aor. Pass. अघटि or अघाटि.
rt. आ;	" " अपि;	" " " " अअपि or अआपि.

2.—THE DESIDERATIVE.

§ 439. A desiderative form, which likewise is conjugated in all the tenses and moods of the three voices, may be derived from any primitive root of the first nine classes, from the derivative base of any root of the 10th class, and from any causal base. It conveys the notion that a person or thing wishes or is about to perform the action or to undergo the state expressed by the root or the derivative base. *E.g.*

Rt.	Pres. Ind. Par.	Pres. Ind. Des. Par.
कृ 'to do;'	करोति 'he does;'	चिकीर्षति 'he wishes to do.'
भू 'to be;'	भवति 'he is;'	बुभूषति 'he wishes to be.'
बुध् 'to know;'	बोधति 'he knows;'	बुबोधिषति 'he wishes to know.'
गम् 'to go;'	गच्छति 'he goes;'	जिगमिषति 'he wishes to go.'

Deriv. B. चोरि (of rt. चुर cl. 10) 'to steal;'

Pres. Ind. Par. चोरयति 'he steals;'

Pres. Ind. Des. Par. चुचोरयिषति 'he wishes to steal.'

Caus. B. बोधि (from rt. बुध्) 'to cause to know;'

Pres. Ind. Caus. Par. बोधयति 'he causes to know;'

Pres. Ind. Des. Par. of Caus. बुबोधयिषति 'he wishes to cause to know.'

§ 440. In order to impart to a root or verbal base the peculiar sense of wishing, desiring, &c., which is denoted by the Desiderative, a *desiderative base* has to be derived from it, to which base the terminations of the tenses and moods are attached according to certain rules which will be given below; e.g. rt. भू; Desid. Base बुभूष, Pres. Ind. Des. Par. बुभूषति; Impf. अबुभूषत्; Perf. बुभूषामास, &c.

(a)—Formation of the Desiderative Base.

§ 441. The Desiderative Base is formed by adding to the root or base the syllable स (changeable to ष by § 59), and by at the same time reduplicating the root or base; e.g.

rt. निश् 'to split; Desid. B. विनिस्त्स 'to wish to split.'

rt. भुज् 'to enjoy; „ „ बुभुक्ष 'to wish to enjoy.'

rt. भू 'to be; „ „ बुभूष 'to wish to be.'

Caus. B. बोधि 'to cause to know; Desid. B. बुबोधयिष 'to wish to cause to know.'

§ 442. In the application of the preceding general rule it is necessary to observe the following special rules, which will show (1) when the intermediate vowel इ must or may be inserted before the syllable स (or ष); (2) when the letters of the root or base undergo any change; and (3) when the general rules of reduplication (§ 230) are modified in the formation of the desiderative base.

1.—Addition to the root or base of the syllable स (or ष).

§ 443. The syllable स is added *without* the intermediate इ—

(a) To the roots enumerated in § 374 (a) 1 and 2, except those to which any of the following special rules apply; e.g.

rt. पा 'to drink; Desid. B. पिपास 'to wish to drink, to thirst.'

rt. नी 'to lead; „ „ निनीष 'to wish to lead.'

rt. पच् 'to cook; „ „ पिपक्ष 'to wish to cook.'

(b) To all roots ending in उ or ऊ, except those to which any of the following special rules apply; *e.g.*

rt. नु 'to praise;' Desid. B. नुनूष 'to wish to praise.'

rt. तू 'to cut;' „ „ लुनूष 'to wish to cut.'

(c) To the roots गुह् 'to hide,' and ग्रह् 'to seize;'(Desid. Bases : जुषुक्ष and जिषुक्ष).

(d) To the five roots कृप् 'to be fit,' वृत् 'to be,' वृष् 'to grow,' वृष्, and स्यन्द् 'to drop,' in Parasmai. In Âtmane. the first four roots must insert इ, and स्यन्द् may do so optionally. *E.g.*

rt. वृत्; Desid. B. in Par. विवृत्स; Pres. Ind. विवृत्सति;

„ „ Âtm. विवर्तिष; „ „ विवर्तिषते.

rt. स्यन्द्; „ „ Par. सिस्स्यन्त्स; „ „ सिस्स्यन्त्सति;

„ „ Âtm. सिस्स्यन्त्स or „ „ सिस्स्यन्त्सते or

सिस्स्यन्दिष; सिस्स्यन्दिषते.

§ 444. The syllable स may optionally be added *with* or *without* the intermediate इ—

(a) To the roots enumerated in § 374 (b) 1, 2, 3, except अञ्ज्, अग (§ 445), गुह्, and except स्यन्द् in Parasmai. (§ 443); *e.g.*

rt. त्रश् 'to tear;' Desid. B. वित्रश्चिष or वित्रक्ष 'to wish to tear.'

rt. तृप् 'to enjoy;' „ „ तितर्पिष or तितृप्स 'to wish to enjoy.'

(b) To the root वृ, and to all roots ending in ऋ except कृ and गृ (§ 445); the intermediate इ may optionally be lengthened after these roots; *e.g.*

rt. वृ 'to choose;' Desid. B. विवरिष or विवरीष or वुवूर्ष 'to wish to choose.'

rt. तृ 'to cross;' „ „ तितरिष or तितरीष or तितीर्ष 'to wish to cross.'

(c) To roots ending in इव्; when स is added without इ, the final इव् of these roots is changed to यू; *e.g.*

rt. विव् 'to play;' Desid. B. विदेविष or वुयूष 'to wish to play.'

(d) To ऊर्णु 'to cover,' कृष् 'to prosper,' कृत् 'to cut,' वृत् 'to kill,' छृष् 'to play,' ज्ञपि (deriv. B. of rt. ज्ञप् cl. 10 and optional causal B. of rt. ज्ञा), तन् 'to stretch,' तृष् 'to kill,' दम्भ् 'to deceive,' दरिद्रा 'to be poor,' नृत् 'to dance,' पत् 'to fall,' भृ 'to bear,' भ्रज् 'to fry,' यु 'to join,' भि 'to go,' सन् 'to honour;' *e.g.*

rt. कृत् 'to cut;' Desid. B. चिकर्तिष or चिकृत्स 'to wish to cut.'

rt. भि 'to go;' „ „ शिभ्रयिष or शिभ्रीष 'to wish to go.'

(e) स is added with इ in Parasmai., but without इ in Âtmane., to the roots क्रम् 'to stride,' गम् 'to go,' and सु 'to flow;' e.g.

rt. क्रम्; Desid. B. in Par. चिक्रमिष; Pres. Ind. चिक्रमिषति;
 ,, ,, in Âtm. चिक्रंस; ,, ,, चिक्रंसते.

§ 445. The syllable स is added *with* the intermediate इ—

To the roots अञ्ज् 'to anoint,' अण् 'to pervade,' क् 'to go,' कृ 'to scatter,' गृ 'to devour,' हृ 'to respect,' धृ 'to hold,' पू (cl. 1) 'to purify,' प्रष्ट् 'to ask,' स्मि 'to smile,' to all roots which do not fall under §§ 443 and 444, and to all derivative bases of roots of the 10th class and all causal bases (except ज्ञपि); e.g. rt. कृ; Desid. B. चिकरिष.

rt. स्मि; ,, ,, सिस्मयिष.

rt. क्रीड्; ,, ,, चिक्रीडिष 'to wish to play.'

Note: The intermediate इ cannot be lengthened in the Desid. B. of कृ and गृ.

2.—Changes of the root or base before स (or ष).

§ 446. Vowels of roots and bases undergo the following changes before the syllable स (or ष):

(a) Final इ and उ are lengthened, and final क् and क् are changed to ईर् or, after labials, to ऊर्, when the syllable स is added without intermediate इ; e.g.

rt. जि 'to conquer;'	Desid. B. जिगीष	'to wish to conquer.'
rt. हु 'to run;'	,, ,, हुइष,	'to wish to run.'
rt. कु 'to do;'	,, ,, विकीर्ष	'to wish to do.'
rt. तृ 'to cross;'	,, ,, तितीर्ष	'to wish to cross.'
rt. मृ 'to die;'	,, ,, मुमूर्ष	'to be about to die.'
rt. पू 'to fill;'	,, ,, पुपूर्ष	'to wish to fill.'

(b) Final इ, ई, उ, ऊ, क्, and क् are gunated, when the syllable स is added to the root or base with the intermediate इ; e.g.

rt. स्मि 'to smile;'	Desid. B. सिस्मयिष	'to wish to smile.'
rt. यु 'to join;'	,, ,, यियिष	'to wish to join.'
rt. पू (cl. 1) 'to purify;'	,, ,, पिपयिष	'to wish to purify.'
rt. हृ 'to respect;'	,, ,, हिरिष	'to wish to respect.'
rt. तृ 'to cross;'	,, ,, तितरिष or तितरीष	'to wish to cross.'

Caus. B. बोधि 'to cause to know;' बुबोधयिष 'to wish to cause to know.'

(c) Penultimate (prosodially short) इ, उ, ऋ, and ए are gunated, when स is added to the root with the intermediate इ; e.g.

rt. इष् 'to wish;' Desid. B. एषिषिष 'to desire to wish.'

rt. वृत् 'to be;' „ „ विवर्तिष 'to wish to be.'

rt. कृप् 'to be fit;' „ „ विकल्पिष 'to wish to be fit.'

The same vowels remain unchanged when स is added to the root without इ (Desid. B. विवृत्स, चिकृत्स &c.).

(d) Penultimate (prosodially short) इ and उ of roots beginning with consonants and ending with any consonant except व् are *optionally* gunated, and penultimate इ of roots in इव् *must* be gunated, when स is added to the root with the intermediate इ; e.g.

rt. श्युत् 'to shine;' Desid. B. दिद्युतिष or दिद्योतिष 'to wish to shine.'

rt. ह्रिद् 'to be moist;' „ „ विह्रिदिष or चिह्रिदिष 'to wish to be moist.'

rt. दिव् 'to play;' „ „ दिदेविष 'to wish to play.'

The same vowels remain unchanged when स is added without इ (Desid. B. चिह्रिस्स).

Exception: The radical vowel of विद् 'to know,' मुष् 'to steal,' and रुद् 'to weep' remains unchanged: Desid. B. विविदिष, मुमुषिष, रुरुदिष.

§ 447. Radical vowels of roots which do not fall under any of the rules given in the preceding paragraph, remain unchanged (final ए, ऐ, and ओ being changed to आ by § 298, a); e.g.

rt. पक् 'to cook;' Desid. B. पिपक्ष 'to wish to cook.'

rt. पद् 'to read;' „ „ पिपठिष 'to wish to read.'

rt. जीव् 'to live;' „ „ जिजीविष 'to wish to live.'

rt. घ्रा 'to smell;' „ „ जिघ्रास 'to wish to smell.'

rt. गै 'to sing;' „ „ जिगास 'to wish to sing.'

rt. ही 'to perish;' „ „ दिरीष 'to wish to perish.'

3.—Special rules of Reduplication.

§ 448. Roots or bases beginning with consonants, after they have undergone the changes required by the preceding paragraphs, are reduplicated according to the general rules laid down in § 230 &c.; afterwards इ is substituted for the vowel अ of the reduplicative syllable. *E.g.*

rt. पद्; by § 445 & 447 पठिष; by § 231, e पपठिष; Des. B. पिपठिष.

rt. पा; „ § 443 a & 447 पास; „ § „ पपास; „ „ पिपास.

rt. त्यक्; „ § „ त्यक्ष; „ § „ तत्यक्ष; „ „ तित्यक्ष.

rt. तृ ; by § 444 b & 446 a तीर्थ ; by § 231, e तित्तीर्थ.

rt. सु ; „ § 443 a & 446 a मूर्ध ; „ § „ सुमूर्ध.

rt. दिव् ; „ § 444 c द्यूष ; „ § „ दुद्यूष.

Deriv. B. चोरि (of rt. चुर cl. 10.) ; by §§ 445 and 446, b चोरयिष ;
Desid. B. चुचोरयिष.

Caus. B. नायि (from rt. नी) ; by §§ 445 and 446, b नाययिष ; by
§ 231, e ननाययिष ; Desid. B. निनाययिष.

Note : The change of initial radical स् to ष् taught in § 232 does not take place in the Desid. of a primitive root when the characteristic स of the Desid. is changed to ष ; e.g. rt. सि, सिसीषति ; rt. स्मि, सिस्मयिषते ; rt. सु, सुसूषति.—But. rt. स्था, तिष्ठासति ; rt. सद्, सिषत्सति ; and Desid. of the Causal base of सु, सुषावयिषति &c.—स्तु likewise forms तुष्टूषति.

§ 449. Causal Bases in आवि, derived from roots in उ or ऊ, are slightly irregular as far as regards the vowel of the reduplicative syllable of the Desid. Base (compare § 435, c) :

(a) The causal bases of जु, पू, भू, मू, यु, रु, and लू follow the general rule (§ 448) ; e.g.

Caus. B. भावि (from rt. भू) ; Desid. B. of the Caus. बिभावयिष.

(b) The causal bases of च्यु, द्यु, घु, भु, भ्रु, and क्षु follow the general rule or take the vowel उ in the reduplicative syllable ; e.g.

Caus. B. द्रावि (from rt. द्रु) ; Desid. B. of the Caus. विद्रावयिष or वुद्रावयिष.

(c) The causal bases of other roots in उ or ऊ take the vowel उ in the reduplicative syllable ; e.g.

Caus. B. दावि (from rt. दु) ; Desid. B. of the Caus. वुदावयिष.

§ 450. *Roots or bases beginning with vowels, after having undergone the changes required by the preceding paragraphs, are reduplicated according to the rules in § 417 a and b (not c) ; e.g.*

rt. अद् ‘to go ;’ Desid. B. अदिदिष ‘to wish to go.’

rt. हृष् ; by §§ 445 and 446 (c) एषिष ; Desid. B. एषिषिष.

rt. ईम् ‘to see ;’ Desid. B. ईचिषिष.

rt. गद् ‘to go ;’ by §§ 445 and 446 (b) अरिष ; Desid. B. अरिषिष.

rt. अञ्ज् ‘to anoint ;’ Desid. B. अञ्जिषिष.

rt. ऋज् ‘to go ;’ by §§ 445 and 446 (c) अजिष ; Desid. B. अजिषिष.

Caus. B. एषि (from rt. इष्); by §§ 445 and 446 (b) एषयिष; Desid. B. एषियिष.

§ 451. The following roots and bases form their Desiderative Base irregularly :

1. अद् 'to eat,' forms its Desid. B. from घस्, जिघत्स; 3 Sing. Pres. Ind. Par. जिघत्सति 'he wishes to eat.'

2. आप् 'to obtain,' Desid. B. ईप्स; 3 Sing. Pres. Ind. Par. ईप्सति 'he wishes to obtain.'

3. इ 'to go,' forms its Desid. B. from गम्; e.g. 3 Sing. Pres. Ind. Par. जिगमिषति, Âtm. जिगांसते 'he wishes to go.' But when it means 'to understand,' it is regular; e.g. Desid. of इ, with प्रति, प्रतीषिषति 'he wishes to understand.' When इ, with अधि, means 'to read,' it forms जिगांसते; e.g. अधिजिगांसते 'he wishes to read.'—The root गम् 'to go,' when it is not a substitute for इ, forms in Âtm. regularly जिगंसते; e.g. संजिगंसते 'he wishes to meet.'

The Desid. of the Causal of इ, with prep. अधि, is either अध्यापिष्यति or अधिजिगापयिषति 'he wishes to teach.'

4. ईर्ष्य् 'to envy;' Desid. B. ईर्ष्ययिष or ईर्ष्यिषिष; 3 Sing. Pres. Ind. Par. ईर्ष्ययिषति or ईर्ष्यिषिषति 'he wishes to envy.'

Root.	Desid. B.	3 Sing. Pres. Ind. Des.
5. ऊर्णु 'to cover;'	ऊर्णुनूष or ऊर्णुनुविष or ऊर्णुनविष;	ऊर्णुनूषति ऊर्णुनुविषति ऊर्णुनविषति } 'he wishes to cover.'
6. ऋध् 'to prosper;'	ईर्त्स or अर्दिषिष;	ईर्त्सति अर्दिषिषति } 'he wishes to pros- per.'
7. गृ 'to swallow;'	जिगरिष or जिगलिष;	जिगरिषति जिगलिषति } 'he wishes to swallow.'
8. ग्रह् 'to seize;'	जिघृक्ष;	जिघृक्षति 'he wishes to seize.'
9. चि 'to gather;'	चिचीष or चिकीष;	चिचीषति चिकीषति } 'he wishes to gather.'
10. जि 'to conquer;'	जिगीष;	जिगीषति 'he wishes to conquer.'
11. ज्ञपि base of cl. 10. or optional Caus. of ज्ञा; but ज्ञापि opt. Caus. of ज्ञा;	ज्ञीप्स or जिज्ञापयिष; जिज्ञापयिष;	ज्ञीप्सति; जिज्ञापयिषति. जिज्ञापयिषति.

Root.	Desid. B.	3 Sing. Pres. Ind. Des.
12. स्तन् 'to stretch;'	{ तितंस or तितांस or तितनिष ;	{ तितंसति तितांसति तितानिषति } 'he wishes to stretch.'
13. वृह् 'to kill;'	{ तितृक्ष or तितृह्विष ;	{ तितृक्षति तितृह्विषति } 'he wishes to kill.'
14. वृम्भ् 'to deceive;'	{ धिप्स or धीप्स or द्विदम्भिष ;	{ धिप्सति धीप्सति द्विदम्भिषति } 'he wishes to deceive.'
15. हरिद्रा 'to be poor;'	{ दिदरिद्रास or दिदरिद्रिष ;	{ दिदरिद्रासति दिदरिद्रिषति } 'he wishes to be poor.'
16. दा 'to give;'	{ दित्स ;	{ दित्सति 'he wishes to give.'
17. दे 'to protect;'		{ दित्सते 'he wishes to protect.'
18. दो 'to cut;'		{ दित्सति 'he wishes to cut.'
19. द्युत् 'to shine;'	{ दिद्युतिष or दिद्योतिष ;	{ दिद्युतिषते दिद्योतिषते } 'he wishes to shine.'
20. धा 'to place;'	{ धित्स ;	{ धित्सति { 'he wishes to place, or to suck.'
21. धे 'to suck;'		
22. नष्ट् 'to perish;'	{ निनङ्क्ष or निनशिष ;	{ निनङ्क्षति निनशिषति } 'he wishes or is about to perish.'
23. पत् 'to fall;'	{ पित्स or पिपतिष ;	{ पित्सति पिपतिषति } 'he wishes or is about to fall.'
24. पङ् 'to go;'	पित्स ;	पित्सते 'he wishes to go.'
25. प्रष्ट् 'to ask;'	पिपृच्छिष ;	पिपृच्छिषति 'he wishes to ask.'
26. भ्रज्ज् 'to fry;'	{ बिभ्रक्ष or बिभर्क्ष or बिभ्रज्जिष or बिभर्जिष ; मिमङ्क्ष ;	{ बिभ्रक्षति बिभर्क्षति बिभ्रज्जिषति बिभर्जिषति } 'he wishes to fry.'
27. मज्ज् 'to dive;'	मिमङ्क्ष ;	मिमङ्क्षति 'he wishes to dive.'
28. मा 'to measure;'	{ मित्स ;	{ मित्सति 'he wishes to measure.'
29. मि 'to throw;'		{ मित्सति 'he wishes to throw.'
30. मी 'to destroy;'		{ मित्सति 'he wishes to destroy.'
31. मे 'to exchange;'		{ मित्सते 'he wishes to exchange.'
32. मुञ्च् when used intransitively ; otherwise only	{ मुमुक्ष or मोक्ष ; मुमुक्ष ;	{ मुमुक्षते मोक्षते } 'he longs for final liberation.'
		मुमुक्षति 'he wishes to free.'

Root.	Desid. B.	3 Sing. Pres. Ind. Des.
33. वृज् 'to wipe;'	{ मिमृक्ष or मिमार्जिष;	{ मिमृक्षति मिमार्जिषति } 'he wishes to wipe.'
34. रभ् 'to desire;'	रिप्स;	रिप्सते 'he wishes to desire.'
35. राध् 'to injure;' otherwise	रित्स; रिरात्स;	रित्सति 'he wishes to injure.' रिरात्सति 'he wishes to favour.'
36. लभ् 'to obtain;'	लिप्स;	लिप्सते 'he wishes to obtain.'
37. शक् 'to be able;'	शिक्ष;	शिक्षति 'he wishes to be able.'
38. श्वायि, Caus. B. of न्धि 'to swell;'	{ शिश्वाययिष or शुशावयिष;	{ शिश्वाययिषति शुशावयिषति } 'he wishes to cause to swell.'
39. सन् 'to honour;'	{ सिषास or सिसनिष;	{ सिषासति सिसनिषति } 'he wishes to honour.'
40. स्फारि optional Caus. B. of स्फुर् 'to shine;'	{ पुस्फारयिष; पुस्फारयिषति }	{ 'he wishes to cause to shine.'
41. स्वप् 'to sleep;'	सुषुप्स;	सुषुप्सति 'he wishes to sleep.'
42. स्वापि Caus. B. of स्वप् 'to sleep;'	{ सुष्वापयिष; सुष्वापयिषति }	{ 'he wishes to cause to sleep.'
43. हन् 'to kill;'	जिघांस;	जिघांसति 'he wishes to kill.'
44. हि 'to throw;'	जिघीष;	जिघीषति 'he wishes to throw.'
45. ह्वयि Caus. B. of ह्वे 'to call;'	{ जुहावयिष; जुहावयिषति }	{ 'he wishes to cause to call.'
46. ह्वे 'to call;'	जुहूष;	जुहूषति 'he wishes to call.'

§ 452. A Desiderative Base, which however does not convey a desiderative sense, is derived from the following roots:

rt. गुप् Desid. B. जुगुप्स	'to blame;'	Pres. Ind. जुगुप्सते.
rt. तिज् „ „ तितिक्ष	'to endure;'	„ „ तितिक्षते.
rt. कित् „ „ चिकित्स	'to heal; &c.	„ „ चिकित्सति, ०ते.
rt. मान् „ „ मीमांस	'to investigate;'	„ „ मीमांसते.
rt. बध् „ „ बीभत्स	'to become angry;'	„ „ बीभत्सते.
rt. दान् „ „ दीशांस	'to straighten;'	„ „ दीशांसते.
rt. दान् „ „ शीशांस	'to sharpen;'	„ „ शीशांसते.

As these seven desiderative bases are looked upon as primitive verbs, new desiderative bases may be derived from them; e.g. Desid. of जुगुप्स, जुगुप्सिषते 'he wishes to blame' (see § 230, c). From other desiderative bases no new Desideratives can be formed.

(b)—Conjugation of the Desiderative Base.

§ 453. The Desiderative Base, after it has been prepared in the manner described in the preceding section, may be conjugated in all the three voices; as regards however the Parasmaipada and Âtmanepada, the Desiderative Base is restricted to the same voice to which the root or base from which it is derived, is restricted (provided there be such restriction); e.g.

Rt. यज् 'to sacrifice;' Pres. Ind. Par. यजति 'he sacrifices' (for somebody else);

„ „ Âtm. यजते 'he sacrifices' (for himself);

„ „ Pass. इज्यते.

Desid. B. यियक्ष 'to wish to sacrifice;'

„ „ Par. यियक्षति 'he wishes to sacrifice' (for somebody else);

„ „ Âtm. यियक्षते 'he wishes to sacrifice' (for himself);

„ „ Pass. यियक्ष्यते.

Rt. एध् 'to grow;' „ „ Âtm. एधते 'he grows.'

Desid. B. एदिधिष 'to wish to grow;'

„ „ Âtm. एदिधिषते 'he wishes to grow.'

§ 454. Exceptions: (a) The Desid. Bases of ज्ञा 'to know' (unless the prepos. अनु be prefixed to it), श्रु 'to hear' (unless the prepos. प्रति or आ be prefixed to it), स्मृ 'to remember,' and दृश् 'to see,' are conjugated only in the Âtmanepada; e.g.

Pres. Ind. of Desid. of ज्ञा, जिज्ञासते 'he wishes to know.'

„ „ „ „ „ श्रु, श्रुश्रूषते 'he wishes to listen to, he is obedient.'

(b) The Desid. Bases of कृप्, वृत्, वृध्, गृध् and स्यन् (§ 443, d) may optionally be conjugated in the Parasmaipada; e.g.

rt. वृध् 'to grow;' Pres. Ind. (only) Âtm. वर्धते 'he grows,' Pres. Ind. of Desid. Par. and Âtm. विवृत्सति or विवर्धिषते 'he wishes to grow.'

§ 455. In the three moods of the Present tense and in the Imperf. Par. and Âtm. the Desid. Base is conjugated like the special base of a root of the 6th class. In the remaining tenses of the Par. and Âtm. and in the Passive the final अ of the Desid. Base is dropped; subsequently the tenses are formed from the base, as remaining after the loss of its final अ, in the manner stated below. It must, however, be borne in mind, that wherever the characteristic स (or ष) of the

Desiderative is added to a root or base by means of the intermediate इ or ई, this इ or ई is liable to no change whatever.

1.—THE PARASMAI. AND ÂTMANE.

(a) The Perfect is formed by means of the auxiliary verbs अस्, कृ, and भू according to § 328.

(b) In the Aorist the Desid. B. takes the terminations of Form V. (§ 352, b).

(c) In the Simple and Periphrastic Futures the terminations given in § 368, b and § 373, b are added to the Desid. Base with the intermediate इ.

(d) The Conditional is formed according to § 378.

(e) In the Benedictive the terminations given in § 380, c are added to the Desid. Base, those of the Âtmane. with the intermediate इ.

2.—THE PASSIVE.

(a) The Present and Imperfect are formed from the Desid. Base according to the rules in § 387 a, and § 388.

(b) The Perfect is formed by means of the auxiliary verbs अस्, कृ, and भू according to § 392.

(c) The 3 Sing. of the Aor. is formed from the Desid. B. according to the rule given in § 393.

(d) The remaining forms of the Aorist and all the other tenses of the Passive do not differ from the corresponding forms of the Âtmanepada.

§ 456. *Paradigm*: The 3 Sing. of all the tenses and moods in Par., Âtm., and Pass., of the Desider. of rt. बुध् 'to know,' Desid. Base बुबोधिष or बुबुधिष. (Note: It will be sufficient to give the forms of only one of these two bases, because those of the other base are formed in exactly the same manner.)

	Parasmai.	Âtmane.	Passive.
Pres. Ind.	बुबोधिषति	बुबोधिषते	बुबोधिष्यते.
Pres. Pot.	बुबोधिषेत्	बुबोधिषेत	बुबोधिष्येत.
Pres. Imper.	बुबोधिषतु or षतात्	बुबोधिषताम्	बुबोधिष्यताम्.
Imperf.	अबुबोधिषत्	अबुबोधिषत	अबुबोधिष्यत.

	Par.	Par. or Âtm.	
Periph. Perf.	बुबोधिषांचकार,	बुबोधिषामास, बुबोधिषांबभूव.	
	Âtm. or Pass.	Pass.	
Periph. Perf.	बुबोधिषांचक्रे	बुबोधिषामासे, बुबोधिषांबभूवे.	
	Par.	Âtm.	Pass.
Aor. 1 Sing.	अबुबोधिषिषम्	अबुबोधिषिषि	अबुबोधिषिषि.
„ 3 Sing.	अबुबोधिषीत्	अबुबोधिषिष्ट	अबुबोधिषि.
	Parasmai.	Âtmane. or Passive.	
Simple Fut.	बुबोधिषिष्यति	बुबोधिषिष्यते.	
Periph. Fut.	बुबोधिषिता	बुबोधिषिता.	
Condit.	अबुबोधिषिष्यत्	अबुबोधिषिष्यत.	
Bened.	बुबोधिष्यात्	बुबोधिषिषीष्ट.	

3.—THE FREQUENTATIVE.

§ 457. A Frequentative may be derived from any monosyllabic root of the first nine classes which begins with a consonant. It conveys the notion that a person or thing performs the action or undergoes the state which is expressed by the root, repeatedly or intensely. *E.g.*

Rt.	Pres. Ind. Par.	Pres. Ind. Frequent.
कृ 'to do;'	करोति 'he does;'	चेक्रीयते or चक्रीरति 'he does repeatedly.'
भू 'to be;'	भवति 'he is;'	बोभूयते or बोभवीति 'he is repeatedly.'

But no Frequent. can be derived *e.g.* from जागृ 'to wake,' because this root has two syllables, nor *e.g.* from अङ्ग 'to anoint,' because this root commences with a vowel.

§ 458. (a) Exceptionally a Frequentative may be formed from the roots अद् 'to go,' कृ 'to go,' अण् 'to pervade,' ऊर्णु 'to cover,' सूख cl. 10. 'to indicate,' मूल cl. 10., and सूत्र cl. 10. 'to string together.'

(b) The Frequentative of a root signifying motion conveys the import of tortuous motion; *e.g.* Frequ. of rt. व्रज् 'to walk,' वाव्रज्यते 'he walks tortuously' (not 'he walks repeatedly'). The Frequentatives of the roots लुप् 'to cut,' सृ 'to sit,' चर् 'to go,' जप् 'to mutter,' जम् 'to yawn,' बह् 'to burn,' बन् 'to bite,' and गृ 'to swallow,' convey the notion of reproach &c.; *e.g.* Frequ. of लुप्, लोलुप्यते 'he cuts disgracefully.'

§ 459. In order to impart to a root the peculiar meaning which is denoted by the Frequentative, a *frequentative base* has to be derived from it, to which base the terminations of the various tenses and moods are attached; e.g.

rt. भू; Freq. B. बोभूय; Pres. Ind. Freq. Âtm. बोभूयते; Impf. अबोभूयत &c.
or „ बोभू; „ „ „ Par. बोभोति; „ अबोभोत्
or बोभवीति; „ अबोभवीत् &c.

§ 460. The Frequentative Base has two forms; both agree in a peculiar reduplication of the root; they differ from each other in this, that one form ends in य and is conjugated in the Âtmanepada only, while the other form does not end in य and is conjugated in the Parasmaipada only.* It will be convenient to call the first form the *Âtmanepada Frequentative Base*, and the second the *Parasmaipada Frequentative Base*. E.g.

rt. भू, Âtmanepada Freq. B. बोभूय.
Parasmaipada Freq. B. बोभू.
rt. भिद्, Âtmanepada Freq. B. बेभिद्य.
Parasmaipada Freq. B. बेभिद्.

1. (a)—*Formation of the Âtmanepada Frequentative Base.*

§ 461. (a) The syllable य is added to the root; e.g. rt. नी, नीय; rt. भू, भूय; rt. भिद्, भिद्य; rt. व्रज्, व्रज्य.

(b) Before य the root undergoes the following changes:—

1. Final इ, उ, ऋ, and ॠ are changed as they are changed before the syllable य of the Passive (§ 387), except that final ऋ when preceded by only one radical consonant is changed to री (not to रि); e.g. rt. भि, श्रिय; rt. दु, दूय; rt. कृ, क्रीय; rt. स्मृ, स्मर्य; rt. कृ, कीर्य; rt. पू, पूर्य.

2. The final vowel of दा 'to give,' दे, दो, धा, धे, मा, स्या, गै, पा 'to drink,' हा 'to abandon,' सो, and of ब्रा 'to smell,' and ध्मा 'to blow,' is changed to ई. The final आ of other roots remains unchanged, and final ए, ऐ, and ओ of other roots are changed to आ (see however 4); e.g. rt. दा, दीय; rt. धे, धीय; rt. गै, गीय; rt. सो, सीय; rt. ज्ञा, ज्ञाय; rt. ग्लै, ग्लाय; rt. छो, छाय.

3. A penultimate nasal is generally dropped (see § 381); e.g. rt. बन्ध्, बध्य. But rt. नन्द्, नन्द्य.

4. The roots व्यच्, व्यध्, and स्यन् substitute इ for य; क्त्वा and व्ये

* Some grammarians admit also the Âtmanepada.

substitute ई for या and ये; स्वप् substitutes उ for व; द्वे substitutes ऊ for वे; मद्, मल्, भज्, and व्रश् substitute क् for र; and शास् substitutes ह् for आ; e.g. rt. व्यच्, विच्य; rt. ज्या, जीय; rt. स्वप्, सुप्य; rt. द्वे, हूय; rt. मद्, गृह्य; rt. शास्, शिष्य.

5. Observe § 46; e.g. rt. दिव्, दीव्य.

§ 462. The form in य, derived from the root according to the rules of the preceding paragraph, is reduplicated according to the general rules of reduplication (§ 230); subsequently the vowels इ and उ of the reduplicative syllable are gunated, and the vowel अ of the reduplicative syllable is lengthened; e.g.

rt. दा ;	by § 461 दीय ;	by § 231 द्विदीय ;	Â. Freq. Base द्विदीय .
rt. ज्ञा ;	" " "	ज्ञाय ;	" " " जाज्ञाय .
rt. धे ;	" " "	धीय ;	" " " द्वेधीय .
rt. भू ;	" " "	भूय ;	" " " बोभूय .
rt. कृ ;	" " "	क्रीय ;	" " " चक्रिणीय ;
rt. पू ;	" " "	पूर्य ;	" " " पोपूर्य .
rt. जीव् ;	" " "	जीव्य ;	" " " जिजीव्य ;
rt. डौक् ;	" " "	डौक्य ;	" " " डोडौक्य .
rt. व्यच् ;	" " "	विच्य ;	" " " विविच्य ;
rt. स्वप् ;	" " "	सुप्य ;	" " " सोषुप्य .
rt. शास् ;	" " "	शिष्य ;	" " " शोशिष्य .

§ 463. (a) When a root ends in a nasal preceded by the vowel अ, the vowel अ of the reduplicative syllable is (against § 462) not lengthened, but Anusvâra or the nasal of that class to which the first radical consonant belongs is inserted between the vowel अ of the reduplicative syllable and the first radical consonant; this rule applies, however, only when the final radical nasal remains unchanged before the syllable य of the Frequent. base. E.g.

rt. भ्रम् ;	by § 461 भ्रम्य ;	by § 231 बभ्रम्य ;	Â. Freq. B. बभ्रम्य or बभ्रम्य .
rt. यम् ;	" " "	यम्य ;	" " " ययम्य ;
rt. जन् ;	" " "	जन्य ;	" " " जंजन्य or जञ्जन्य .

But when जन् combined with य becomes जाय, the Â. Frequ. Base is जाजाय.

(b) The same rule applies to the roots जप्, जभ्, दह्, दग्, (see § 458, b), भञ्ज् 'to break,' and पद् cl. 1 'to restrain'; e.g.

rt. दह् ;	by § 461 दह्य ;	by § 231 ददह्य ;	Â. Freq. B. ददह्य or दन्दह्य .
-----------	-----------------	------------------	--------------------------------

(c) The syllable नी is inserted between the vowel अ of the reduplicative syllable (which against § 462 remains short) and the first radical consonant in the frequentative base of वञ्च् 'to go,' ज्ञञ्च् 'to fall,' ध्वञ्च् 'to fall,' भञ्च् 'to fall,' कञ्च् 'to go,' पञ्च् 'to fall,' पञ्च् 'to go,' and स्कञ्च् 'to step;' e.g.

rt. वञ्च्; by § 461 वञ्च्य; by § 231 ववञ्च्य; Â. Freq. B. वनीवञ्च्य.

rt. पञ्च्; " " " पञ्च्य; " " " पपञ्च्य; " " " पनीपञ्च्य.

§ 464. The syllable री is inserted between the vowel अ of the reduplicative syllable (which against § 462 remains short) and the first radical consonant in the Âtmanepada frequentative base of roots which after the addition of य contain the vowel ऋ. Similarly ली is inserted in the frequentative base of rt. कृप्. E.g.

rt. वृत्; by § 461 वृत्य; by § 231 ववृत्य; Â. Freq. B. वरीवृत्य.

rt. प्रष्ट्; " " " प्रष्ट्य; " " " पप्रष्ट्य; " " " परीप्रष्ट्य.

rt. कृप्; " " " कृत्य; " " " चकृत्य; " " " चलीकृत्य.

Note:—A list of irregular Âtmanepada Frequentative Bases will be given below (§ 474).

1. (b).—Conjugation of the Âtmanepada Frequentative Base.

§ 465. In the three moods of the Present tense and in the Imperfect of the Âtmanepada, the Âtm. Frequent. Base is conjugated like the special base of a root of the 4th class in Âtmanepada. In the remaining tenses of the Âtmanepada, and in all the tenses of the Passive, the base loses its final अ when the final य is preceded by a vowel, and it loses its final य, when य is preceded by a consonant; e.g. बोभूय becomes बोभूय; बोबुध्य becomes बोबुध्. The base changed in this way can undergo no further changes, and the Perfect and the remaining tenses are formed from it thus:

1. The Âtmanepada.

(a) The Perfect is formed by means of the auxiliary verbs अस्, कृ, and भू according to § 328.

(b) In the Aorist the Frequentative Base takes the Âtmanepada terminations of Form V. (§ 352, b).

(c) In the Simple and Periphrastic Futures the Âtmanepada terminations given in § 368, b, and § 373, b, are added to the Frequent. B. with the intermediate इ.

(d) The Conditional is formed according to § 378.

(e) In the Benedictive the Âtmanepada terminations given in § 380, c, are added to the Frequent. B. with the intermediate इ.

2. *The Passive.*

(a) The Present and Imperfect are formed from the Frequent. B. according to the rules in § 387 (a) and § 388.

(b) The Perfect is formed by means of the auxiliary verbs अस्, कृ, and भू according to § 392.

(c) The 3 Sing. Aor. is formed from the Frequent. B. according to the rule given in § 393.

(d) The remaining forms of the Aorist and all the other tenses of the Passive do not differ from the corresponding forms of the Âtmanepada.

§ 466. *Paraligms:* The 3 Sing. of all the tenses and moods in Âtmane, and Passive of the Âtmanepada Frequentative of rt. बुध् 'to know,' Â. Frequent. Base बोबुध्य; and भू 'to be,' Â. Frequent. Base बोभूय.

Âtmanepada.

Pres. Ind.	बोबुध्यते	बोभूयते
Pres. Pot.	बोबुध्येत	बोभूयेत
Pres. Imper.	बोबुध्यताम्	बोभूयताम्
Imperf.	अबोबुध्यत	अबोभूयत
Periph. Perf.	बोबुधामास &c.	बोभूयामास &c.
Aorist. 1 Sing.	अबोबुधिषि	अबोभूयिषि
„ 3 Sing.	अबोबुधिष्ट	अबोभूयिष्ट
Simple Fut.	बोबुधिष्यते	बोभूयिष्यते
Periph. Fut.	बोबुधिता	बोभूयिता
Condit.	अबोबुधिष्यत	अबोभूयिष्यत
Benedict.	बोबुधिषीष्ट	बोभूयिषीष्ट

Passive.

Pres. Ind.	बोबुध्यते	बोभूय्यते
Pres. Pot.	बोबुध्येत	बोभूय्येत

Pres. Imper.	बोबुध्यताम्	बोभूय्यताम्
Imperf.	अबोबुध्यत	अबोभूय्यत
Periph. Perf.	बोबुधामासे &c.	बोभूयामासे &c.
Aorist. 1 Sing.	अबोबुधिषि	अबोभूयिषि
„ 3 Sing.	अबोबुधि	अबोभूयि
Simple Fut.	} like Âtmanepada.	
Periph. Fut.		
Condit.		
Benedict.		

2 (a).—*Formation of the Parasmaipada Frequentative Base.*

§ 467. The root is reduplicated according to the general rules of reduplication (§ 230); subsequently the vowels इ and उ of the reduplicative syllable are gunated, and the vowel अ of the reduplicative syllable is lengthened; e.g.

rt. दा 'to give;'	by § 231	ददा; Par. Freq. B.	दादा.
rt. ज्ञा 'to know;'	„ „ „	जज्ञा; „ „ „	जाज्ञा.
rt. ग्धि 'to go;'	„ „ „	शिग्धि; „ „ „	शेग्धि.
rt. नी 'to lead;'	„ „ „	निनी; „ „ „	नेनी.
rt. दु 'to agitate;'	„ „ „	दुदु; „ „ „	दोदु.
rt. भू 'to be;'	„ „ „	बुभू; „ „ „	बोभू.
rt. कृ 'to scatter;'	„ „ „	चकृ; „ „ „	चाकृ.
rt. गै 'to sing;'	„ „ „	जगै; „ „ „	जागै.
rt. निद् 'to split;'	„ „ „	बिनिद्; „ „ „	बेनिद्.
rt. बुध् 'to know;'	„ „ „	बुबुध्; „ „ „	बोबुध्.

§ 468. The rules given in § 463, (a), (b), and (c), apply likewise to the Parasmai. Freq. base; e.g.

rt. भ्रम्; by § 231	बभ्रम्; Par. Freq. B.	बंभ्रम् or बम्भ्रम्.
rt. दह्; „ „ „	ददह्; „ „ „	दंदह् or दन्दह्.
rt. वञ्च्; „ „ „	ववञ्च्; „ „ „	वनीवञ्च्.

§ 469. The letter र्, or the syllable रि, or the syllable री, is inserted between the vowel अ of the reduplicative syllable (which against § 467 remains short) and the first radical consonant in the Parasmai. Frequentative base of roots which end with (short) क् or have (short) क्

for their penultimate letter; similarly *लृ* or *लि* or *ली* is inserted in the Par. Freq. base of rt. *कृप्*. *E.g.*

rt. *कृ*; by § 231 *चकृ*; Par. Freq. B. *चर्कृ*, or *चरिकृ*, or *चरीकृ*.
 rt. *वृत्*; „ „ „ *ववृत्*; „ „ „ *ववृत्*, or *वरिवृत्*, or *वरीवृत्*.
 rt. *कृप्*; „ „ „ *चकृप्*; „ „ „ *चल्कृप्*, or *चलिकृप्*, or *चलीकृप्*.

2 (b).—*Conjugation of the Parasmaipada Frequentative Base.*

§ 470. In the three moods of the Present and in the Imperfect Par. the Parasmai. Frequent. base is conjugated like the special base of a root of the 3rd class. The terminations of the Singular Pres. Ind., of the 2 and 3 Sing. Imperf., and of the 3 Sing. Pres. Imperat. may be attached to the base with or without *ई*; when they are added with *ई*, a penultimate short vowel of the base cannot be gunated. *E.g.* 3 Sing. Pres. Ind. Freq. Par. of rt. *भू* (Par. Freq. B. *बोभू*) *बोभोति* or *बोभवीति*; of rt. *बुध्* (Par. Freq. B. *बोबुध्*) *बोबोद्धि* or *बोबुधीति*; of rt. *दा* (Par. Freq. B. *दादा*) *दादाति* or *दादेति*; of rt. *वृत्* (Par. Freq. B. *ववृत्*, or *वरिवृत्*, or *वरीवृत्*) *ववर्त्तति* or *वरिवर्त्तति*, or *वरीवर्त्तति*, or *ववृतीति*, or *वरिवृतीति*, or *वरीवृतीति*; of rt. *कृ* (Par. Freq. B. *चर्कृ*, or *चरिकृ*, or *चरीकृ*,) *चर्कृति*, or *चरिकर्त्ति*, or *चरीकर्त्ति*, or *चर्करीति*, or *चरिकरीति*, or *चरीकरीति*.

§ 471. About the formation of the Perfect and the remaining tenses grammarians do not always agree, the chief cause of all difficulties being the doubt, whether the rules which apply to a primitive root, apply also to its Parasmaipada Frequentative Base. As this form of the verb is of very rare occurrence, it will be sufficient to conjugate one paradigm throughout all its tenses and moods. For special and detailed information on this subject the student must consult the works of the native grammarians.

§ 472. *Paradigm:* The Parasmaipada Frequentative of rt. *भू* 'to be,' Par. Freq. B. *बोभू*.

Parasmaipada.

	Pres. Ind.	Pres. Pot.	Pres. Imper.	Imperf.
Sing.	1. बोभोमि or बोभवीमि	बोभूयाम्	बोभवानि	अबोभवम्
	2. बोभोषि or बोभवीषि	बोभूयाः	बोभूहि	अबोभोः or अबोभवीः
	3. बोभोति or बोभवीति	बोभूयात्	बोभोतु or बोभवीतु	अबोभोत् or अबोभवीत्

Dual.	1. बोभूवः	बोभूयाव	बोभवाम्	अबोभूव
	2. बोभूथः	बोभूयातम्	बोभूतम्	अबोभूतम्
	3. बोभूतः	बोभूयाताम्	बोभूताम्	अबोभूताम्
Plur.	1. बोभूमः	बोभूयाम	बोभवाम	अबोभूम
	2. बोभूथ	बोभूयात	बोभूत	अबोभूत
	3. बोभुवति	बोभूयुः	बोभुवतु	अबोभवुः

Perfect.

Sing.	1. बोभवांचकर or °वकार &c., or बोभव or बोभाव, or बोभूव		
	2. बोभवांचकर्थ	बोभविथ	बोभूविथ
	3. बोभवांचकार	बोभाव	बोभूव
Du. 1.	बोभवांचकृव	बोभुविव	बोभूविव
	&c.	&c.	&c.

Aorist.

Sing.	1. अबोभाविषम् or अबोभूवम्		
	2. अबोभावीः	अबोभूः or अबोभूवीः or अबोभोः or अबोभवीः	
	3. अबोभावीत्	अबोभूत् or अबोभूवीत् or अबोभोत् or अबोभवीत्	
Du. 1.	अबोभाविष्व	अबोभूव	
Pl. 3.	अबोभाविषुः	अबोभूवुः	.. .. or अबोभवुः

Simple Fut.

Periph. Fut.

Condit.

Bened.

Sg. 1.	बोभविष्यामि	बोभवितास्मि	अबोभविष्यम्	बोभूयासम्
--------	-------------	-------------	-------------	-----------

Âtmanepada.

Passive.

Pres.	Ind.	3 Sg.	बोभूते	बोभूयते
	„	Pot	„ „ बोभुवीत	बोभुयेत
	„	Imp.	„ „ बोभूताम्	बोभूयताम्
Impf.		„ „	अबोभूत	अबोभूयत
Perfect.		„ „	बोभवांचक्रे &c.	बोभवांचक्रे &c.

	Âtmanepada.	Passive.
Aorist.	3 Sg. अबोभविष्ट	अबोभावि
Simple Fut.	,, ,, बोभविष्यते	बोभविष्यते or बोभाविष्यते
Periph. Fut.	,, ,, बोभविता	बोभविता or बोभाविता
Condit.	,, ,, अबोभविष्यत	अबोभविष्यत or अबोभाविष्यत
Bened.	,, ,, बोभविषीष्ट	बोभविषीष्ट or बोभाविषीष्ट

§ 473. The four roots अद्, कृ, अश्, and ऊर्णु mentioned in § 458, a, form their Frequentative thus :

rt. अद् 'to go;'	Â. अट्टाट्टते.
rt. कृ 'to go;'	,, अरार्यते ; P. अरर्ति or अरियर्ति &c.
rt. अश् 'to pervade;'	,, अशाश्रयते.
rt. ऊर्णु 'to cover;'	,, ऊर्णोन्नयते.

§ 474. The following roots form their Frequentative irregularly :

Root.	Âtm. Frequ.	Par. Frequ.
1. कु cl. 1 'to sound;'	कोकूयते.	
2. खन् 'to dig;'	चङ्खन्त्यते or चंखन्त्यते or चाखायते ;	चङ्खनीति or चङ्खन्ति &c.
3. गृ 'to swallow;'	जेगिल्यते ;	जागर्ति.
4. चर् 'to walk;'	चञ्चूर्यते or चंचूर्यते ;	चञ्चुरीति or चञ्चूर्ति &c.
5. चाश् 'to worship;'	चेक्रीयते ;	चेकयीति or चेकेति.
6. जन् 'to be born;'	जञ्जन्त्यते or जंजन्त्यते or जाजायते ;	जञ्जनीति or जञ्जन्ति &c.
7. शुन् 'to shine;'	देशुत्यते ;	देशुतीति or देशोत्ति.
8. फल् 'to burst;'	पम्फुल्यते or पंफुल्यते ;	पम्फुलीति or पम्फुल्लि &c.
9. शी 'to lie down;'	शोशाय्यते ;	शोशयीति or शोशेति.
10. श्वि 'to swell;'	शोश्वीयते or शोशूयते ;	शोश्वयीति or शोश्वेति.
11. सन् 'to honour;'	संसन्त्यते or सासायते ;	संसनीति or संसन्ति.
12. हन् 'to injure;'	जेघ्रीयते otherwise : जङ्घन्त्यते or जंघन्त्यते ;	} जङ्घनीति or जङ्घन्ति &c.

4.—NOMINAL VERBS.

§ 475. Verbs may be formed from nominal bases either by merely adding to them the characteristic marks of the tenses and moods and the personal terminations, or by previously deriving with the help of some affix a verbal base from the nominal base, and by adding the characteristic marks of the tenses and moods and the personal terminations to the derivative verbal base formed in this manner. Thus from the nominal base **वि** 'a bird,' we may form **व्रयति** 'he behaves like a bird,' by adding to **वि** the personal termination **ति** and by changing **वि** before this termination just as a root of the 1st class would be changed in the Pres. Indic.; or we may form, e.g. from **मधु** 'honey,' **मधुस्यति** 'he longs vehemently for honey,' by deriving, with the help of the affix **स्य**, from the nominal base **मधु** 'honey' the derivative verbal base **मधुस्व** 'to long vehemently for honey,' and by forming from this base a Pres. Indic. just as it would be formed from the special base of a root of the 1st class. Verbs thus derived from nominal bases are called *nominal verbs*; they generally convey the notion that a person or thing behaves or is like, or treats a person or thing like, or wishes for, that which is expressed by the nominal base. As these verbs are of comparatively rare occurrence, all the special rules for their formation and conjugation need not be given here; it will suffice to indicate generally the manner in which, and to point out the principal affixes by which, verbal bases are derived from nominal bases, and to illustrate the formation and conjugation of the various classes of nominal verbs by a few examples.

VERBS DERIVED FROM NOMINAL BASES :

(a)—*Without a derivative affix, and conjugated in Parasmaipada.*

§ 476. Nominal verbs may be formed from nominal bases without any special derivative affix, the characteristic signs of the tenses and moods and the personal terminations being added immediately to the nominal base. The penultimate vowel of a nominal base that ends in a nasal must be lengthened. The verbal bases formed in this manner are conjugated in the Parasmaipada, and convey the notion that a person or thing behaves or is like that which is expressed by the nominal base. In the special tenses the nominal base is treated like a root of the 1st class; if it contain more than one vowel, its last vowel only undergoes the changes which the vowel of a root of the 1st class has to undergo. A final **अ** of a nominal base is dropped before the **अ** which is added to it in the special tenses. *E.g.*

Nominal Base.	Derivat. Verbal Base.	Pres. Ind. Par.
वि 'a bird;'	वि 'to behave like a bird;'	वयति 'he behaves like a bird.' (Perf. विवाय; Aor. अवायीत् or अवयीत्; Bened. वीयात्.)
कवि 'a poet;'	कवि 'to behave like a poet;'	कवयति 'he behaves like a poet.'
श्री 'Lakṣmī;'	श्री 'to behave like L.'	श्रयति 'she behaves like L.'
भू 'the earth;'	भू 'to behave like the earth;'	भवति 'she behaves like the earth.' (Perf. भुभाव; Aor. अभावीत्.)
पितृ 'a father;'	पितृ 'to behave like a father;'	पितरति 'he behaves like a father.'
कृष्ण 'Kṛiṣṇa;'	कृष्ण 'to behave like Kṛiṣṇa;'	कृष्णति 'he behaves like Kṛiṣṇa.'
माला 'a garland;'	माला 'to be like a garland;'	मालाति 'it is like a garland.' (Perf. मालांचकार; Aor. अमालासीत्.)
राजन् 'a king;'	राजान् 'to behave like a king;'	राजानति 'he behaves like a king.'

(b)—By means of the affix य, and conjugated in Parasmaipada.

§ 477. Nominal verbs may be derived from nominal bases (except those that end in म् and those that are indeclinable) by adding to them the affix य, and by conjugating the derivative verbal base formed in this manner in the Parasmaipada only. Before the affix य final letters of nominal bases undergo the following changes:—

	Nom. Base.	Deriv. Verb. Base.
Final अ and आ are changed to ई; e.g.	पुत्र;	पुत्रीय.
Final इ and उ are lengthened; e.g.	कवि;	कवीय.
Final क् is changed to री; e.g.	कर्तृ;	कर्त्रीय.
Final ओ and औ are changed to अव् and आव् respectively; e.g.		

Nom. Base गो; Deriv. Verb. Base गव्य.

” ” नौ; ” ” ” नाव्य.

A final nasal is dropped and the preceding vowel changed as an originally final vowel would be changed; e.g. Nom. Base राजन्; Deriv. Verb. Base राजीय. Other final consonants remain unchanged; e.g.

Nom. Base वाच्; Deriv. Verb. Base वाच्य.

” ” समिध्; ” ” ” समिध्य.

Penultimate इ and उ of nominal bases in र् or र् are generally lengthened; e.g.

Nom. Base गिर्; Deriv. Verb. Base गीर्य.

” ” पुर; ” ” ” पूर्य.

§ 478. Derivative verbal bases formed in this manner convey the notion that a person wishes for that, or treats a person or thing like that, or looks upon a person or thing as upon that, which is expressed by the nominal base; e.g.

Nom. Base.	Deriv. Verb. Base.	Pres. Ind. Par.
पुत्र 'a son;'	पुत्रीय 'to wish for a son;'	पुत्रीयति 'he wishes for a son.' (Perf. पुत्रीयांचकार; Periph. Fut. पुत्रीयिता.)
कवि 'a poet;'	कवीय 'to wish for a poet;'	कवीयति 'he wishes for a poet.'
गो 'a cow;'	गव्य 'to wish for a cow;'	गव्यति 'he wishes for a cow.' (Perf. गव्यांचकार; Periph. Fut. गव्यिता.)
राजन् 'a king;'	राजीय 'to wish for a king;'	राजीयति 'he wishes for a king.'
समिध् 'fuel;'	समिध्य 'to wish for fuel;'	समिध्यति 'he wishes for fuel.' (Periph. Fut. समिध्यिता or समिधिता.)
विष्णु 'Vishṇu;'	विष्णूय 'to treat like Vishṇu;'	विष्णूयति 'he treats (somebody) like Vishṇu.'
प्रासाद 'a palace;'	प्रासादीय 'to look upon (anything) as upon a palace;'	प्रासादीयति 'he looks upon (a hut, &c.) as upon a palace.'

§ 479. In the following instances the verbal base formed by य conveys a different meaning;

Nom. Base.	Deriv. Verb. Base.	Pres. Ind. Par.
तपस् 'penance;'	तपस्य 'to practise penance;'	तपस्यति 'he practises penance.'
नमस् 'adoration;'	नमस्य 'to adore;'	नमस्यति 'he adores.'

(c)—By means of the affix क्काम्य, and conjugated in Parasmaipada.

§ 480. To express the notion of wishing for that which is denoted by a nominal base, a verbal base may be derived from the latter by adding to it the affix क्काम्य, and by conjugating the derivative verbal base so formed in the Parasmai.; e.g.

Nom. Base.	Deriv. Verb. Base.	Pres. Ind. Par.
पुत्र 'a son;'	पुत्रक्काम्य 'to wish for a son;'	पुत्रक्काम्यति 'he wishes for a son.' (Perf. पुत्रक्काम्यांचकार; Periph. Fut. पुत्रक्काम्यिता.)
यशस् 'fame;'	यशस्क्काम्य 'to wish for fame;'	यशस्क्काम्यति 'he wishes for fame.'

(d)—By means of the affixes स्य or अस्य, and conjugated in Parasmaipada.

§ 481. Verbal bases are also derived from nominal bases by the addition of the affixes स्य or अस्य. They are conjugated in the Parasmaipada only, and convey the notion of wishing ardently for that which is expressed by the nominal base. E.g.

Nom. Base.	Deriv. Verb. Base.	Pres. Ind. Par.
मधु 'honey;'	$\left\{ \begin{array}{l} \text{मधुस्य} \\ \text{or} \\ \text{मध्वस्य} \end{array} \right\}$ 'to wish ardently for honey;'	$\left\{ \begin{array}{l} \text{मधुस्यति} \\ \text{or} \\ \text{मध्वस्यति} \end{array} \right\}$ 'he wishes ardently for honey.'
अश्व a horse;'	अश्वस्य 'to long ardently for the horse;'	अश्वस्यति ' (the mare) longs for the horse.'

(e)—By means of the affix य, and conjugated in Âtmanepada.

§ 482. By adding to nominal bases the affix य, and by conjugating the derivative verbal bases so formed in the Âtmane., nominal verbs are formed which convey the notion of behaving like that which is expressed by a nominal base. Before the affix य of this class of nominal verbs, the final अ of a nominal base is lengthened; आ remains unchanged; other final letters undergo the same changes which they undergo before the affix य in § 477. The final अस् of अप्तरस् and ओजस् must, the final अस् of other nominal bases may optionally, be changed to आ. When the affix य is added to a feminine base, the corresponding masculine base is generally substituted for the latter. E.g.

Nom. Base.	Deriv. Verb. Base.	Pres. Ind. Âtm.
कृष्ण, 'Kṛiṣṇa;'	कृष्णाय 'to behave like Kṛiṣṇa;'	कृष्णायते 'he behaves like Kṛiṣṇa.'
अप्सरस् 'an Apsaras;'	अप्सराय 'to behave like an Apsaras;'	अप्सरायते 'she behaves like an Apsaras.'
यशस् 'fame,' or 'famous;'	यशाय 'to behave like one famous;'	यशायते 'he behaves like one who is famous.'
कुमारी 'a girl;'	कुमाराय 'to behave like a girl;'	कुमारायते 'he behaves like a girl.'
युवति 'a maiden;'	युवाय 'to behave like a maiden;'	युवायते 'he behaves like a maiden.'

§ 483. The same affix य is also added to a few nominal bases such as भृश 'frequent,' मन्द 'slow,' पण्डित 'wise,' सुमन्स् 'benevolent,' उन्मनस् 'agitated,' &c, to convey the notion of becoming like that, or becoming that, which is expressed by the nominal base. A final consonant of nominal bases to which य may be added in this sense, is dropped. *E.g.*

Nom. Base.	Deriv. Verb. Base.	Pres. Ind. Âtm.
भृश 'frequent;'	भृशाय 'to become frequent;'	भृशायते 'it becomes frequent.'
उन्मनस् 'agitated;'	उन्मनाय 'to become agitated;'	उन्मनायते 'he becomes agitated.'

(Imperf. उद्मनायत.)

§ 484. The following are a few instances in which the affix य conveys a different meaning :—

Nom. Base.	Deriv. Verb. Base.	Pres. Ind. Âtm.
दुःख 'pain;'	दुःखाय 'to suffer pain;'	दुःखायते 'he suffers pain.'
रोमन्थ 'ruminating;'	रोमन्थाय 'to ruminate;'	रोमन्थायते 'he ruminates.'
वाष्प 'a tear;'	वाष्पाय 'to shed tears;'	वाष्पायते 'he sheds tears.'
शब्द 'a sound;'	शब्दाय 'to make a sound;'	शब्दायते 'he makes a sound.'
सुख 'pleasure;'	सुखाय 'to show one's pleasure;'	सुखायते 'he shows his pleasure.'

(f)—By means of the affix इ or आपि.

§ 485. Some verbal bases are formed from nominal bases by the addition of the affix इ or आपि; they convey various meanings, and are

conjugated like the derivative bases in इ or आपि of roots of the 10th class or of Causals. When the affix इ or आपि is added to the bases of adjectives, the latter generally undergo the same changes which they undergo before the Comparative and Superlative affixes ईयस् and इष्ठ; when it is added to a feminine base, the corresponding masculine base is substituted for the latter. *E.g.*

Nom. Base.	Deriv. Verb. Base.	Pres. Ind.
मुण्ड 'shaven;'	मुण्डि 'to shave;'	मुण्डयति 'he shaves.'
सत्य 'true;'	सत्यापि 'to declare as true;'	सत्यापयति 'he declares as true.'
प्रुथु 'broad;'	प्रथि 'to declare as broad;'	प्रथयति 'he declares (anything) broad.'
एनी (Fem. of एति 'to declare as varie- गत) 'varie- gated;'	गत 'gated;'	एतयति 'he declares (her) variegated.'

CHAPTER VIII.

PREPOSITIONS AND OTHER VERBAL PREFIXES.

§ 486. (a) The following are the prepositions which are commonly prefixed to verbal roots and their derivatives :—

- अति 'over, beyond; e.g. अति-क्रम् 'to overstep, to go beyond, to transgress, to surpass.'
- अधि 'over, above, on; e.g. अधि-कृ 'to place over, to appoint; अधि-रुह् 'to rise above, to ascend.'
- अनु 'after, along, near to; e.g. अनु-गम् 'to go after or along; अनु-कृ 'to do after, to imitate.'
- अप 'away, off; e.g. अप-गम् 'to go away; अप-नी 'to lead off.'
- अपि (sometimes पि) 'near to, on; e.g. अपि-गम् 'to approach; अपि-धा or पि-धा 'to put on, to shut.'
- अभि 'towards, to, upon; e.g. अभि-गम् 'to go towards or to; अभि-पत् 'to fall upon.'
- अव 'away, off, down; e.g. अव-च्छिद् 'to cut off; अव-तृ 'to descend.'
- आ 'towards, to, at; e.g. आ-कृष् 'to draw towards, to attract; आ-क्रन्द् 'to shout at.'
- उद् 'up, on, out; e.g. उद्-इ 'to go up, to rise; उन्-सृज् 'to pour out.'

उप 'near to, under;' *e.g.* उप-गम् 'to go near to;' उप-स्था 'to stand near or under.'

नि 'down, into;' *e.g.* नि-षद् 'to sit down;' नि-ग्रह 'to hold down, to suppress.'

निः 'out of, forth from;' *e.g.* निर्-गम् 'to go out;' निष्-पद् 'to spring from.'

परा 'away, back;' *e.g.* परा-वृत् 'to turn away or back.'

परि 'round, about;' *e.g.* परि-इ 'to go round;' परि-भ्रम् 'to roam about.'

प्र 'forth, forward, pro-;' *e.g.* प्र-क्रम् 'to step forth, to proceed.'

प्रति 'back, re-;' *e.g.* प्रति-हन् 'to repel;' प्रति-वद् 'to respond.'

वि 'apart, dis-;' *e.g.* वि-ग्रह् 'to take apart;' वि-धा 'to dispose.'

सम् 'together, con-;' सं-गम् 'to go together, to assemble;' सं-चि 'to collect.'

(b) Two or more of the above prepositions may be combined; *e.g.*

समुपा (*i.e.* सम् + उप + आ)—गम् 'to come together near to;' अभिसमा (*i.e.* अभि + सम् + आ)—गम् 'to approach together,' &c.

§ 487. (a) The initial स् of the roots स्था 'to stand,' and स्तम्भ 'to support,' is dropped when it is immediately preceded by the preposition उद्; *e.g.* Periph. Fut. of स्था with उद्, उत्थाता; but Pres. Ind. Par. उत्तिष्ठामि; Perf. Par. उत्तस्यौ.

(b) The sibilant स् (changeable to ष्) is prefixed to the rt. कृ 'to do,' after the preposition सम्, and after the prepositions उप and परि in the sense of 'to decorate, ornament,' &c.; likewise to the rt. कृ 'to scatter' after the prepositions उप and प्रति, in the sense of 'to cut, to hurt;' (see § 229, d).

§ 488. The following words are prefixed to certain roots only; and they share in the peculiarities of prepositions (§ 229, c, and § 513) when they are so prefixed :—

1. अच्छ is prefixed to वद् and to roots which mean 'to go;' *e.g.* अच्छ-गम् 'to go towards,' Gerund अच्छगम्य or अच्छगत्य; अच्छ-वद् 'to salute,' Gerund अच्छोद्य.

2. अन्तर is prefixed to इ, गम्, धा, भू, and similar roots; *e.g.* अन्तर-इ or अन्तर-गम् 'to go between, to disappear;' अन्तर-धा 'to conceal;' अन्तर-भू 'to be within;' Gerund अन्तरित्य, अन्तर्गम्य or अन्तर्गत्य &c.

3. अलम्, सत्, असत्, जरी, खान् and certain other words that are imitative of sound, are prefixed to rt. कृ; *e.g.* अल-कृ 'to decorate,' सत्-कृ 'to treat with respect,' असत्-कृ 'to treat with disrespect,' जरी-कृ

'to promise;' खान्-कृ 'to make the sound which is produced in clearing one's throat;' Gerund अलंकृत्य, सत्कृत्य &c.

4. अस्तम् is prefixed to इ, गम्, या, नी, and similar roots; e.g. अस्तम्-इ 'to go down, to set;' अस्तं-नी 'to lead down, to cause to set;' Gerund अस्तमित्य &c.

5. आविः and प्रादुः are prefixed to कृ, भू &c.; e.g. आविष्-कृ 'to make manifest;' प्रादुर्-भू 'to become manifest;' Gerund आविष्कृत्य, प्रादुर्भूय. See 8.

6. तिरः is prefixed to भू, धा &c., and optionally to कृ when it denotes disappearance; e.g. तिरो-भू 'to disappear,' Gerund तिरोभूय. तिरस्-कृ or तिरः-कृ, or in two separate unconnected words तिरः कृ 'to cover, conceal,' Gerund तिरस्कृत्य, or तिरःकृत्य, or तिरः कृत्वा.

7. पुरः is prefixed to कृ, भू, गम्, &c.; e.g. पुरस्-कृ 'to place before,' Gerund पुरस्कृत्य; पुरो-गम् 'to go before,' Gerund पुरोगम्य or पुरोगत्य.

8. साक्षान्, मिथ्या, वशे, प्रादुः, नमः, and certain other words may optionally be prefixed to the root कृ or remain separate; e.g. वशे-कृ or वशे कृ 'to subdue,' Gerund वशेकृत्य or वशे कृत्वा.

§ 489. (a) Nouns substantive and adjective may be prefixed to the roots कृ 'to make,' अस् 'to be,' and भू 'to become,' to express the meaning that somebody makes a person or thing, or that a person or thing becomes, that which is denoted by the noun prefixed to कृ, अस्, or भू; e.g. कृष्णी-कृ 'to make (that which is not black) black,' कृष्णी-भू 'to become black,' गङ्गा-भू 'to become the Ganges.' The roots कृ, अस्, and भू are in this connection treated as they are treated when prepositions are prefixed to them; e.g. Gerund of कृष्णी-कृ, कृष्णीकृत्य.

(b) The final letters of nouns which are so prefixed to कृ, अस्, and भू, undergo the following changes :

1. अ and आ are changed to ई, except when final in indeclinables; इ and उ are lengthened; and ऋ is changed to री; e.g. कृष्णी-भू (from कृष्ण and भू), गङ्गा-भू (from गङ्गा and भू); शुची-भू (from शुचि and भू), गुरु-भू (from गुरु and भू); पित्री-भू (from पितृ and भू). But दोषा-भू (from the indecl. दोषा and भू) 'to become evening.'

2. A final न् is dropped and afterwards the preceding rule is applied to the penultimate vowel; e.g. राजी-भू (from राजन् and भू) 'to become a king;' भस्मी-कृ (from भस्मन् and कृ) 'to reduce to ashes.'

3. Nouns with two bases assume their weak base, nouns with three bases their middle base; their finals are first changed as in the Loc. Plur., and afterwards the Sandhi-rules in § 26 &c. are applicable; e.g. तिर्यक्-कृ (from तिर्यच् and कृ) 'to put aside.'

§ 490. To express the sense that a person or thing becomes completely, or that somebody changes a person or thing altogether to, that which is denoted by a certain noun, the affix **सात्** (the initial **स्** of which is never changed to **श्**) may be added to that noun, and the roots **कृ**, **अस्**, or **भू**, or the root **पठ्** with the preposition **सम्**, may be added to the derivative so formed; e.g. **अभिसाङ्** or **अभिसात्संपठ्** 'to be changed completely to fire,' **भस्मसात्कृ** 'to change completely to ashes.' Sometimes the affix **सात्** conveys the notion that a person or thing becomes, or that somebody makes a person or thing, dependent on or the property of that which is denoted by a certain noun; e.g. **राजसाङ्** 'to become dependent on, or the property of, a king;' **राजसात्कृ** 'to make (a person or thing) dependent on, or the property of, a king.' The derivatives in **सात्** which are formed in accordance with this rule remain independent words and do not share in the properties of prepositions; the Gerund of **कृ** after **भस्मसात्** is therefore **कृत्वा** (not **कृत्य**); **भस्मसात्कृत्वा**.

CHAPTER IX.

FORMATION OF NOMINAL BASES.

§ 491. There are a few verbal roots which, without undergoing any change, may be used also as nominal bases; e.g. the root **दृश्** 'to see,' may also be used as a feminine noun in the sense of 'sight,' or 'an eye;' similarly **मुद्** as a verbal root means 'to rejoice,' as a feminine noun 'joy;' **युध्** as a verbal root 'to fight,' as a feminine noun 'a fight, a battle;' **दिश** as a verbal root 'to point out,' as a feminine noun 'a point of the compass.' In the same way the verbal root **पठ्** when the preposition **आ** is prefixed to it, means 'to go to, to befall,' and **आपठ्** as a feminine noun means 'what befalls a person, misfortune;' the root **सठ्** with the preposition **सम्** prefixed to it means 'to sit together,' the feminine noun **संसठ्** 'an assembly;' the root **नह्** with the prepositions **उप** and **आ** conveys the sense 'to bind on to,' the word **उपानह्** as a feminine substantive that of 'a sandal, a shoe' (that which is bound to the foot).

§ 492. (a) Nearly all roots may, without undergoing any change, be used as the last members of compound nouns, and when employed thus, they generally convey the sense of a Present Participle of the Active; e.g. **धर्मबुध्** 'knowing the law, one who knows the law' (from **धर्म** and **बुध्**), **वेदविद्** 'knowing the Vedas, one who knows the Vedas' (from **वेद** and **विद्**).

(b) When a root that ends in a short vowel is used in this manner, the letter **त्** is affixed to it; e.g. **विश्वजित्** 'conquering all, one who conquers all' (from **विश्व** and **जि**); **चित्रकृत्** 'making pictures, a painter' (from **चित्र** and **कृ**). But **विश्वपा** 'protecting all, one who protects all,' (from **विश्व** and **पा**) &c.

§ 493. In general, however, nominal bases are derived by means of *affixes* from verbal roots or derivative verbal bases, and from the nominal bases so formed other nominal bases are derived by means of other *affixes*; or nominal bases are formed by composition. Nominal bases derived from roots or from other nominal bases by means of *affixes* are called *Derivative Nominal Bases*; nominal bases formed by composition are called *Compound Nominal Bases* or *Compounds*.

1.—DERIVATIVE NOMINAL BASES.

§ 494. The affixes by which nominal bases are derived from roots or derivative verbal bases are called *primary* or *kṛit* affixes, and the nominal bases formed by them *primary nominal bases*. Those affixes by which nominal bases are derived from other nominal bases, are called *secondary* or *taddhita* affixes, and the nominal bases formed by them *secondary nominal bases*. E.g. the bases **कर्ते** 'a doer,' **मति** 'intelligence,' **बोधयिद्** 'one who causes to know,' are primary nominal bases, the first derived by the primary or kṛit affix **द्** from rt. **कृ** 'to do,' the second derived by the kṛit affix **ति** from the root **मन्** 'to think,' and the third derived by the kṛit affix **द्** from the causal base **बोधि** 'to cause to know' (from rt. **बुध्**). But the bases **कर्तृत्व** 'the state of a doer,' **मतिमत्** 'possessed of intelligence,' **अपुत्रता** 'childlessness,' are secondary nominal bases, derived, the first by the secondary or taddhita affix **त्व** from the primary nominal base **कर्ते** 'a doer,' the second by the taddhita affix **मन्** from the primary nominal base **मति** 'intelligence,' and the third by the taddhita affix **ता** from the compound nominal base **अपुत्र** 'childless.'

§ 495. There is a peculiar class of primary or kṛit affixes to which the native grammarians have applied the technical denomination of *Uṇādi*-affixes, i.e. a list of affixes headed by the affix **उण्** (or **उ** with the mute or indicative letter **ण्** attached to it). They form, like other kṛit affixes, primary nouns from verbal roots, but are given in special lists because their application is rare and because the nouns derived by them are either formed very irregularly, or the connection between the meanings of the nouns derived by them and the roots from which they are supposed to have been derived, is not so clearly discernible as it is in the case of other primary nouns. Instances of nouns formed by

means of Unādi-affixes are अश्व 'a horse,' from अश् 'to pervade,' उष्ट्र 'a camel,' derived from उष् 'to burn,' &c.

§ 496. The rules of Sandhi which apply to the final letters of roots or derivative verbal bases and the initial letters of primary or kṛit affixes are generally those stated in § 44 &c. and § 309 &c. The same rules apply also to the final letters of nominal bases and initial vowels or initial श् of secondary or taddhita affixes. Before taddhita affixes which begin with any other consonant than श्, nominal bases that end in consonants must first undergo the same changes which they undergo in their Loc. Plur., afterwards the rules given in § 26 &c. are applied; there are, however, exceptions.

§ 497. The only primary nouns the formation of which will be taught here, are the Participles, the Gerund, the Infinitive, and the Verbal Adjectives. In § 539 the student will find a list of the most common Secondary or Taddhita affixes.

1—PARTICIPLES.

(a)—Participles of the Present tense.

§ 498. (a) The *Participle of the Present Parasmai.* is formed by the addition of the affix अत् to the special base of the Pres. Ind. Par.; when the special base is changeable, अत् is added to the special weak base. Final letters of the special base undergo before अत् the same changes which they undergo before the termination अन्ति or अति of the 3 Plur. Pres. Ind. Par. *E.g.*

		3 Pl. Pres.		
Root.		Special B.	Ind. Par.	Partic.
भू	cl. 1.	भव ;	भवन्ति ;	भवत् 'being.'
दिष्	cl. 4.	दीव्य ;	दीव्यन्ति ;	दीव्यत् 'playing.'
तुद्	cl. 6.	तुद ;	तुदन्ति ;	तुदत् 'striking.'
		Weak B.		
द्विष्	cl. 2.	द्विष् ;	द्विषन्ति ;	द्विषत् 'hating.'
या	cl. 2.	या ;	यान्ति ;	यात् 'going.'
हु	cl. 3.	जुहु ;	जुहति ;	जुहत् 'sacrificing.'
सृ	cl. 5.	सृनु ;	सृन्वन्ति ;	सृन्वत् 'squeezing out.'

3 Pl. Pres..

Root.	Special B.	Ind. Par.	Partic.
आप् cl. 5.	आप् ;	आप्नुवन्ति ;	आप्नुवत् 'obtaining.'
रुध् cl. 7.	रुन्ध् ;	रुन्धन्ति ;	रुन्धत् 'obstructing.'
तन् cl. 8.	तनु ;	तन्वन्ति ;	तन्वत् 'stretching.'
क्री cl. 9.	क्रीणी ;	क्रीणन्ति ;	क्रीणत् 'buying.'
चुर् cl. 10.	चोरय ;	चोरयन्ति ;	चोरयत् 'stealing.'
बुध् ; Causal	बोधय ;	बोधयन्ति ;	बोधयत् 'causing to know.'
„ Desid.	बुबोधिष ;	बुबोधिषन्ति ;	बुबोधिषत् 'wishing to know.'

(b) The declension and formation of the feminine base of this participle have been treated of in § 101 &c.

(c) विद् cl. 2. 'to know,' forms its Pres. Partic. Par. either regularly विद्वत्, or it forms by means of the affix of the Partic. of the Red. Perf. Par. विद्वस् (declined § 124).

§ 499. (a) The *Participle of the Present Âtmane*. is formed by the addition of affix मान (changeable to माण by § 58, Fem. माना or माणा) to the special base of the Present; but when the special base is changeable, आन (instead of मान) is added to the special weak base. Final अ of the special base remains unchanged before मान; final letters of the special weak base undergo before आन the same changes which they undergo before the termination अत्ते of the 3 Plur. Pres. Ind. Âtm. *E.g.*

Rt. भू cl. 1.	Spec. B. भव ;	Partic. भवमान.
Rt. दिव् cl. 4.	„ „ दीव्य ;	„ दीव्यमान.
Rt. तुद् cl. 6.	„ „ तुद ;	„ तुदमान.

3 Plur. Pres.

Root.	Sp. Weak B.	Ind. Âtm.	Partic.
द्विष् cl. 2.	द्विष् ;	द्विषते ;	द्विषाण.
हु cl. 3.	जुहु ;	जुहते ;	जुहान.
छु cl. 5.	छनु ;	छन्वते ;	छन्वान.
आप् cl. 5.	आप् ;	आप्नुवते ;	आप्नुवाम्.

Root.	Sp. Weak B.	3 Plur. Pres.	
		Ind. Âtm.	Partic.
रुध् cl. 7.	रुन्ध् ;	रुन्धते ;	रुन्धान.
तन् cl. 8.	तनु ;	तन्वते ;	तन्वान.
क्री cl. 9.	क्रीणी ;	क्रीणते ;	क्रीणान.
चुर cl. 10. Special Base	चोरय ;	Partic. चोरयमाण.	
बुध् ; Spec. B. of the Caus.	बोधय ;	„ बोधयमान.	
„ „ „ „	Desid. बुबोधिष ;	„ बुबोधिषमाण.	

(b) This participle is declined according to § 131.

(c) आस् cl. 2, 'to sit,' forms its Pres. Partic. Âtm. irregularly आसीन 'sitting.'

§ 500. (a) The *Participle of the Present Passive* is formed by the addition of the affix मान (changeable to माण by § 58) to the Passive base in य ; e.g.

Rt.	Passive B.	Partic.
तुद् ;	तुद्य ;	तुद्यमान 'who or what is struck.'
चि ;	चीय ;	चीयमान 'who or what is gathered.'
श्रु ;	श्रूय ;	श्रूयमाण 'who or what is heard.'
कृ ;	क्रिय ;	क्रियमाण 'who or what is done.'
दा ;	दीय ;	दीयमान 'who or what is given.'
चुर cl. 10.	चोर्य ;	चोर्यमाण 'who or what is stolen.'
बुध् ; Caus.	बोध्य ;	बोध्यमान 'who or what is caused to know.'
Desid.	बुबोधिष्य ;	बुबोधिष्यमाण 'who or what is desired to know.'

(b) For the declension of this participle see § 131.

(b)—*Participles of the Simple Future.*

§ 501. (a) The *Participle of the Simple Future in Parasmai.* is formed by the addition of the affix अन् to the base of the Simple Fut. Par. in स्य or व्य ; the participle of the Simple Future in *Âtmane.* and in *Passive* by the addition of the affix मान to the base of the Simple Fut. Âtm. and Pass. in स्य or व्य. Before the affix अन् the final अ of the Future base is dropped, before the affix मान it remains unchanged. E.g.

Base of the Simple Fut.		Future Partic.	
rt. दा ; in Par. and Âtm.	} दास्य ;	Par. दास्यन् Âtm. दास्यमान	} 'one who will give.'
„ „ in Pass.	{ दास्य or दायिष्य ;	Pass. दास्यमान „ दायिष्यमाण	} 'who or what will be given.'
rt. भू ; in Par. and Âtm.	} भविष्य ;	Par. भविष्यन् Âtm. भविष्यमाण	} 'who or what will be.'
„ „ in Pass.	{ भविष्य or भाविष्य ;	Pass. भविष्यमाण „ भाविष्यमाण	
rt. बुध् ; in Par. Âtm. and Pass.	} बोधिष्य ;	Par. बोधिष्यन् Âtm. बोधिष्यमाण	} 'who or what will know.'
		Pass. बोधिष्यमाण	} 'who or what will be known.'
rt. चुर ; in Par. and Âtm.	} चोरयिष्य ;	Par. चोरयिष्यन् Âtm. चोरयिष्यमाण	} 'who or what will steal.'
„ „ in Pass.	{ चोरयिष्य or चोरिष्य ;	Pass. चोरयिष्यमाण „ चोरिष्यमाण	} 'who or what will be stolen.'

(b) For the declension and the formation of the feminine base of these participles see § 101 and § 131.

(c)—*Participles of the Perfect.*

502. (a) The *Participle of the Reduplicated Perfect Parasmai.* is generally formed by the addition of the affix वस् to the weak base of the Red. Perfect. This affix is added with the intermediate vowel इ to all reduplicated weak bases which consist of only one syllable (except those of जन् and खन् in § 316); and it may be added with or without the intermediate इ to the reduplicated weak bases of the roots गम् 'to go,' हन् 'to kill,' दृश् 'to see,' विष् 'to enter,' and विद् cl. 6 'to find.' *E.g.*

Rt.	Red. Weak B.	Partic. of the Red. Perf. Par.	
भिद् ;	बिभिद् ;	बिभिद्वस्	'who or what has split.'
तुद् ;	तुतुद् ;	तुतुद्वस्	'who or what has struck.'
नी ;	निनी ;	निनीवस्	'who or what has led.'
स्तु	तुष्टु ;	तुष्टुवस्	'who or what has praised.'
कृ ;	चकृ ;	चकृवस्	'who or what has done.'
अस् ;	आस् ;	आसिवस्	'who or what has thrown.'

Rt.   Red. Weak B.   Partic. of the Red. Perf. Par.

इष् ;	ईष् ;	ईषिवस् 'who or what has wished.'
दा ;	दद् ;	ददिवस् 'who or what has given.'
घस् ;	जक्ष् ;	जक्षिवस् 'who or what has eaten.'
पच् ;	पेच् ;	पेचिवस् 'who or what has cooked.'
वच् ;	ऊच् ;	ऊचिवस् 'who or what has spoken.'
यज् ;	ईज् ;	ईजिवस् 'who or what has sacrificed.'

But खन्; Ptc. चखन्वस् 'who or what has dug.'

गम् ; „ जग्मिवस् or जगन्वस् (§ 309, b) 'who or what has gone.'

हन् ; „ जघ्मिवस् or जघन्वस् 'who or what has killed.'

दृश् ; „ दृक्षिवस् or दृक्षस् 'who or what has seen.'

(b) The declension and formation of the feminine base of this Participle have been treated of in §§ 122—125.

§ 503. (a) The *Participle of the Red. Perfect Âtmane.* is generally formed by the addition of the affix आन (changeable to आप, Fem. आना or आपा) to the weak base of the Red. Perfect; final letters of the base undergo before आन the same changes which they undergo before the termination इरे of the 3 Plur. Âtm. E.g.

Rt.	Red. Weak B.	3 Plur. Âtm.	Partic. Red. Perf. Âtm.
भिद् ;	बिभिद् ;	बिभिदिरे ;	बिभिदान.
नी ;	निनी ;	निन्यिरे ;	निन्यान.
स्तु ;	तुष्टु ;	तुष्टुविरे ;	तुष्टुवान.
कृ ;	चकृ ;	चक्रिरे ;	चक्राण.
दा ;	दद् ;	ददिरे ;	ददान.
यज् ;	ईज् ;	ईजिरे ;	ईजान.

(b) For the declension of this participle see § 131.

§ 504. (a) Roots ending in ऋ preceded by two consonants, and roots ending in ॠ (which by § 307, c and d change their finals to अर्) do not add वस् and आन to the weak base of the Perfect, but form their Perfect Participles thus : वस् is added to the root, which then is changed in accordance with the rules of Sandhi (§ 48), and is finally redupli-

cated; in the case of आन, on the other hand, the root is *first* reduplicated, and आन afterwards added to the reduplicated form changed according to the rules of Sandhi. *E.g.*

rt. कृ ;	Par.	चिकीर्वस् ;	(Âtm.	चकिराण.)
rt. तृ ;	„	तितीर्वस् ;	„	ततिराण.
rt. शृ ;	„	शिशीर्वस् ;	(„	शशिराण.)
rt. पृ ;	„	पुपूर्वस् ;	„	पपुराण.

The root कृ with सम् forms संचस्कृवस् and संचस्कृण. The root चृछ् (§ 322, c) similarly forms आनृच्छस्. Of जागृ some form जजागृवस्, others जजागर्वस्.

(b) Roots which drop their penultimate nasal in other forms (see § 381, b, 1) drop it also in these participles; *e.g.* अञ्ज forms (not आनञ्जस्, but) आजिवस् (as if from अज्).

§ 505. The Participles of the Periphrastic Perfect in *Parasmai.* and *Âtmane.* are formed by the addition of the Participles of the Redupl. Perf. of the auxiliary verbs अस्, भू, or कृ to the base in आम्; *e.g.*

Rt.	Partic. of the Periph. Perf.
उन्द् ;	उन्दामासिवस् or उन्दांबभूवस् or उन्दांचकृवस्.
आस् ;	आसामासिवस् or आसांबभूवस् or आसांचक्राण.
चुर ; Par.	चोरयामासिवस् or चोरयांबभूवस् or चोरयांचकृवस्.
Âtm.	चोरयामासिवस् or चोरयांबभूवस् or चोरयांचक्राण.

(d)—The Past Participles.

§ 506. (a) The Past Passive Participle is generally formed by the addition to the root or to the derivative verbal base of the affix त (Fem. base ता); sometimes by the addition to the root of the affix न (changeable to ण by § 58, Fem. base ना or णा). *E.g.*

rt. क्षा 'to bathe;'	Past Pass. Ptc.	क्षात 'bathed.'
rt. चि 'to gather;'	„ „ „	चित 'gathered.'
rt. नी 'to lead;'	„ „ „	नीत 'led.'
rt. स्तु 'to praise;'	„ „ „	स्तुत 'praised.'
rt. भू 'to become;'	„ „ „	भूत 'become.'

rt. कृ	'to do;'	Past Pass.	Ptc. कृत	'done.'
rt. मुच्	'to loosen;'	,, ,,	,, मुक्त	'loosened.'
Causal B. बोधि	(of rt. बुध्);	,, ,,	,, बोधित	'made to know.'
Desid. B. चिकीर्ष	(of rt. कृ);	,, ,,	,, चिकीर्षित	'desired to do.'
But. rt. कृ	'to scatter;'	,, ,,	,, कीर्ण	'scattered.'
rt. भिद्	'to split;'	,, ,,	,, भिन्न	'split.'

(b) For the declension of this participle see § 131.

§ 507. (a) The affix न is generally added to roots ending in क् (by § 48 changeable to ईर्, or, after a labial letter, to ऊर्), in र्, and in द्; to those roots ending in आ, ए, ऐ, and ओ (changeable to आ) which begin with a conjunct consonant and contain a semivowel; and to certain other roots such as भुज् 'to bend,' ध्वि 'to grow,' हा 'to go,' हा 'to abandon,' लू 'to cut,' ली 'to adhere' &c. It is always added immediately to the root. *E.g.*

rt. कृ	'to scatter;'	Past Pass.	Ptc. कीर्ण	'scattered.'
rt. तूर्	'to strike;'	,, ,,	,, तूर्ण	'struck.'
rt. भिद्	'to split;'	,, ,,	,, भिन्न	'split.'
rt. ग्लै	'to fade;'	,, ,,	,, ग्लान	'faded.'
rt. भुज्	'to bend;'	,, ,,	,, भुज्	'bent.'
rt. वृश्	'to tear;'	,, ,,	,, वृक्कण	'torn.'
rt. हा	'to go;'	,, ,,	,, हान	'gone.'
rt. हा	'to abandon;'	,, ,,	,, हीन	'abandoned.'
rt. लू	'to cut;'	,, ,,	,, लून	'cut.'
rt. सद्	'to sit;'	,, ,,	,, सन्न	(with prep. नि &c.

निषण्ण &c.)

(b) The following are common exceptions to this rule: rt. मद् 'to become intoxicated,' P. P. Ptc. मत्त 'intoxicated; rt. ख्या 'to name,' ख्यात 'named, known; ध्यै 'to think,' ध्यात 'thought' &c.

(c) Some roots optionally take त or न; rt. उन्द् 'to moisten,' P. P.

Ptc. उन्न or उन्न 'moistened;' rt. जुह् 'to strike,' जुन्न or जुन्न 'struck;' rt. घ्रा 'to smell,' घ्रात or घ्राण 'smelt;' rt. रै 'to protect,' रात or राण 'protected;' rt. ह्री 'to be ashamed,' ह्रीत or ह्रीण 'ashamed.' Rt. दिव् 'to play,' generally forms द्यून 'played,' but when it means 'to gamble,' it forms द्यूत. Rt. विद् 'to know,' forms विदित 'known;' in other senses it forms वित्त or विन्न, &c.

§ 508. (a) The affix त is added to many roots without intermediate इ, to other roots it must be added with intermediate इ, and to a few roots it may optionally be added with or without intermediate इ. In general त is added without the intermediate इ to all those roots ending in vowels which take त, and to those monosyllabic roots ending in consonants to which any other affix must or may be added without intermediate इ; e.g.

rt. भि	'to go;'	Past Pass. Ptc.	भित	'gone.'
rt. सिच्	'to sprinkle;'	,, ,,	सिक्त	'sprinkled.'
rt. युज्	'to join;'	,, ,,	युक्त	'joined.'
rt. गुह्	'to cover;'	,, ,,	गूढ	'covered.'
rt. वृध्	'to grow' (§ 370, d);	,, ,,	वृद्ध	'grown.'

(b) When त is added without intermediate इ to roots ending in consonants, the rules given in § 309 &c. must be observed; e.g.

rt. त्यज्	'to abandon;'	Past Pass. Ptc.	त्यक्त	'abandoned.'
rt. सृज्	'to emit;'	,, ,,	सृष्ट	'emitted.'
rt. लभ्	'to obtain;'	,, ,,	लब्ध	'obtained.'
rt. इष्	'to wish;'	,, ,,	इष्ट	'wished.'
rt. दह्	'to burn;'	,, ,,	दग्ध	'burnt.'
rt. लिह्	'to lick;'	,, ,,	लीढ	'licked.'
rt. मुह्	'to faint;'	,, ,,	मुग्ध or मूढ	'faint.'
rt. नह्	'to bind;'	,, ,,	नद्ध	'bound.'
rt. सह्	'to bear;'	,, ,,	सोढ	'borne.'

(c) त may optionally be added with or without intermediate इ to rt. क्लिज्, P. P. Ptc. क्लिष्ट or क्लिशित 'afflicted;'; rt. स्पर्, P. P. Ptc. स्पर्शित or स्पर्श 'swift;'; rt. पू. cl. 1, P. P. Ptc. पवित or पूत 'purified;'; and to cer-

tain other roots provided the Past Pass. Ptc. is used impersonally or conveys the sense of 'beginning' to perform the action or to undergo the state which is expressed by the root; *e.g.* rt. स्विद् forms स्विदित (or स्वेदित) or स्विन्न in the sense of 'beginning to perspire,' or when the Partic. is used impersonally (स्विदितमनेन or स्विन्नमनेन 'he has perspired').

(d) To all other roots, and to all derivative verbal bases except those which end in इ, त must be added with intermediate इ; likewise (against the general rule under (a)) to भुङ् 'to be hungry' (P. P. Ptc. भुङ्गित), पत 'to fall' (पतित), वस 'to dwell' (उषित), शी 'to lie down' (शायित) &c. After ग्रह् 'to seize,' the intermediate इ must be lengthened (P. P. Ptc. गृहीत). *E.g.*

rt. शङ् 'to suspect;' Past Pass. Ptc. शङ्कित 'suspected.'

rt. निन्द 'to blame;' „ „ „ निन्दित 'blamed.'

rt. चुर 'to steal;' Deriv. Base चोरि; Past. P. Ptc. चोरित 'stolen.'

rt. बुध् 'to know;' Caus. Base बोधि; Past P. Ptc. of Caus. बोधित
'made to know.'

„ „ Desid. Base बुबोधिष; Past P. Ptc. Desid. बुबोधिषित
(§ 455) 'desired to know.'

„ „ „ Âtm. Freq. Base बोबुध्य; Past. P. Ptc. Freq. बोबुधित.

rt. भू 'to be;' „ „ „ बोभूय; „ „ „ बोभूयित (§ 465).

§ 509. Before the affixes of the Past Passive Participle roots undergo the following changes :—

(a) The roots mentioned in § 381 b, 6, are changed as they are changed in the Benedictive Par.; *e.g.*

rt. वच् 'to speak;' Past Pass. Ptc. उक्त 'spoken.'

rt. वद् 'to speak;' „ „ „ उदित 'spoken.'

rt. वह् 'to carry;' „ „ „ ऊढ 'carried.'

rt. यज् 'to sacrifice;' „ „ „ इष्ट 'sacrificed.'

rt. व्यध् 'to pierce;' „ „ „ विद्ध 'pierced.'

rt. पृश् 'to ask;' „ „ „ पृष्ट 'asked.'

rt. हे 'to call;' „ „ „ हूत 'called.'

rt. श्चि	'to grow;'	Past Pass. Ptc.	शून	'grown.'
rt. ज्या	'to decay;'	,, , ,	जीन	'decayed.'
rt. शास्	'to rule;'	,, , ,	शिष्ट	'ruled.'

(b) A penultimate radical nasal is generally dropped (see § 381, b, 1); *e.g.*

rt. बन्ध्	'to bind;'	Past Pass. Ptc.	बद्ध	'bound.'
rt. इन्ध्	'to kindle;'	,, , ,	इद्ध	'kindled.'
rt. दंश्	'to bite;'	,, , ,	दष्ट	'bitten.'
rt. ग्रन्थ्	'to tie;'	,, , ,	ग्रथित	'tied.'
rt. भञ्ज्	'to break;'	,, , ,	भग्न	'broken.'

But rt. निन्द् 'to blame; ', , , , निन्दित 'blamed' &c.

(c) The penultimate vowel of roots that end in a nasal is generally lengthened before त (without the intermediate इ); *e.g.*

rt. क्रम्	'to step;'	Past Pass. Ptc.	क्रान्त	'stepped' (§ 309 b).
rt. शम्	'to grow calm;'	,, , ,	शान्त	'calm.'

(d) The roots गम् 'to go,' नम् 'to bend,' यम् 'to restrain,' रम् 'to sport,' मन् 'to think,' हन् 'to kill,' वन् cl. 1, 'to serve,' and all roots of the 8th class that end in a nasal, drop their final nasal before त; *e.g.*

rt. गम्	'to go;'	Past Pass. Ptc.	गत	'gone.'
rt. हन्	'to kill;'	,, , ,	हत	'killed.'
rt. तन्	'to stretch;'	,, , ,	तत	'stretched.'

(e) The roots खन् 'to dig,' जन् 'to bear,' and सन् 'to obtain,' drop their final न् and lengthen at the same time their vowel before त; *e.g.*

rt. खन्	'to dig;'	Past Pass. Ptc.	खात	'dug.'
---------	-----------	-----------------	-----	--------

(f) A final radical व् is changed to ऊ before त (without intermediate इ) and न; but when preceded by इ, it is dropped. *E.g.*

rt. सिव्	'to sew;'	Past Pass. Ptc.	स्यूत	'sewn.'
rt. दिव्	'to play;'	,, , ,	द्यूत or द्यून	(§ 507, c).
rt. उर्व्	'to hurt;'	,, , ,	ऊर्ण	'hurt' (§ 46).

(g) Roots of the 1st class with penultimate उ may optionally substitute Guṇa for their radical vowel before the affix त (when added with intermediate इ), provided the Past Pass. Ptc. is used impersonally or conveys the sense of 'beginning' to perform the action or to undergo the state expressed by the root; e.g. rt. मुद् 'to delight,' forms usually मुदित 'delighted;' but in the sense of 'beginning to delight,' or when the Past Pass. Ptc. is used impersonally, it forms मुदित or मोदित. In a few other roots, such as स्विद् cl. 1, to which the affix of the Past Pass. Ptc. may under certain conditions (§ 508 c) optionally be added with the intermediate इ, Guṇa must be substituted for the radical vowel when त is added with इ; e.g. स्वेदित or स्विन्न; but of rt. स्विद् cl. 4, स्विदित or स्विन्न.

§ 510. The following roots form their Past Passive Partic. irregularly :

(a) दो 'to cut;'	Past Pass. Ptc. दित 'cut.'
धा 'to place;'	हित 'placed.'
मा 'to measure;'	} " " " मित 'measured,' 'bartered.'
मे 'to barter;'	
सो 'to finish;'	सित 'finished.'
स्था 'to stand;'	स्थित 'standing.'
गै 'to sing;'	गीत 'sung.'
धे 'to suck;'	धीत 'sucked.'
पा 'to drink;'	पीत 'drunk.'
छो 'to split;'	छात or छित 'split.'
शो 'to sharpen;'	शात or शित 'sharpened.'
वे 'to weave;'	उत 'woven.'
दरिद्रा 'to be poor;'	दरिद्रित 'poor.'

(b) The roots दा 'to give,' and दे 'to protect,' form in the Past Pass. Ptc. दत्त 'given,' 'protected;' this participle may drop its initial द, when a preposition that ends in a vowel is prefixed to it; e.g. प्रदत्त or प्रत्त; when द has thus been dropped, a preceding इ or उ is lengthened; e.g. निदत्त or नीत्त.

(c) Alphabetical list of some other roots which form their Past

Pass. Ptc. irregularly and have not yet been mentioned in the preceding rules :—

rt. अद् 'to eat ;'	Past Pass. Ptc.	जग्ध 'eaten.'
rt. अक् 'to protect ;'	„ „ „	ऊत 'protected.'
rt. क्षि 'to destroy ;'	„ „ „	क्षित or क्षीण 'destroyed.'
rt. ज्वर् 'to be ill ;'	„ „ „	जूर्ण 'ill' (as with fever).
rt. धाक् 'to cleanse ;'	„ „ „	धौत 'cleansed.'
rt. प्याय् 'to grow ;'	„ „ „	प्यान or पीन 'grown.'
rt. मज्ज 'to dive ;'	„ „ „	मग्न 'immersed.'
rt. मुह् 'to faint ;'	„ „ „	मूर्त or मूर्छित 'fainting.'
rt. श्यै	„ „ „	{ श्यान 'contracted.'
		{ शीन 'coagulated.'
		{ शीत 'cold.'
rt. आ 'to cook ;'	„ „ „	आण or दृत 'cooked.'
rt. स्फाय् 'to grow ;'	„ „ „	स्फीत 'grown.'
rt. ह्लाद् 'to delight ;'	„ „ „	ह्लुन्न 'delighted.'

§ 511. A few roots cannot form the Past Pass. Ptc. in त or न ; its meaning however is expressed by certain adjectives derived from the roots ; e.g. rt. क्षै 'to waste,' क्षाम 'wasted ;' rt. पक् 'to cook,' पक्क 'cooked, ripe ;' rt. शुष् 'to become dry,' शुष्क 'dry ;' rt. कृण् 'to emaciate,' कृच्छ 'emaciated' (but e.g. with prep. प्र, प्रकृशित) ; rt. फल् 'to burst open,' फुल्ल 'blown' (but e.g. with prep. प्र, प्रफुल्ल or प्रफुल्ल) &c.

§ 512. (a) A Past Active Ptc. is derived from the Past Pass. Ptc. in त or न by the addition to the latter of the affix वत् ; e.g.

Bt.	Past Pass. Ptc.	Past Active Ptc.
स्ना 'to bathe ;'	स्नात 'bathed ;'	स्नातवत् 'one who has bathed.'
कृ 'to do ;'	कृत 'done ;'	कृतवत् 'one who has done.'
भिद् 'to split ;'	भिन्न 'split ;'	भिन्नवत् 'one who has split.'

(b) For the declension and the formation of the feminine base of this participle see § 111 &c.

2.—THE GERUND.

§ 513. (a) The Gerund is generally formed either by the addition of the affix **त्वा**, or by the addition of the affix **य**, to the root or derivative verbal base. The affix **त्वा** is added to roots or derivative verbal bases to which no preposition (nor any of the words mentioned in §§ 488, 489) is prefixed; **य** is added to roots or derivative verbal bases to which a preposition or one of the words mentioned in §§ 488, 489, is prefixed. *E.g.*

rt. **नी** 'to lead;' Ger. **नीत्वा** 'having led.'

rt. **चुर्** cl. 10 'to steal;' Deriv. Base **चोरि**; Ger. **चोरयित्वा** 'having stolen.'

rt. **बुध्** 'to know;' Caus. B. **बोधि**; Ger. of Caus. **बोधयित्वा** 'having caused to know.'

Ger. of rt. **नी** with prep. **वि**, **विनीय** 'having trained.'

Ger. of the Caus. of rt. **बुध्** with prep. **प्र**, **प्रबोध्य** 'having informed.'

(b) The negative prefix **अ** 'not' may be prefixed to either form of the Gerund; *e.g.*

अ + नीत्वा = अनीत्वा 'not having led.'

अ + चोरयित्वा = अचोरयित्वा 'not having stolen.'

अ + विनीय = अविनीय; **अ + प्रबोध्य = अप्रबोध्य**.

(a)—*Formation of the Gerund by means of the affix त्वा.*

§ 514. The affix **त्वा** is added to many roots without intermediate **इ**; to some roots it may optionally be added with or without intermediate **इ**; to other roots and to derivative verbal bases it is added with the intermediate **इ**.

(a) **त्वा** is added without intermediate **इ** to all monosyllabic roots ending in vowels (except **धि**, **डी**, **शी**, **पू**, and **जू**), to **ऊर्ण** 'to cover,' and to such of the roots in § 374, a, 2, as are not specially mentioned under (b) and (c) below; *e.g.*

rt. **ज्ञा** 'to know;' Ger. **ज्ञात्वा**.

rt. **जि** 'to conquer;' „ **जित्वा**.

rt. **यु** 'to join;' „ **युत्वा**.

rt. भू	'to become;'	Ger. भूत्वा.
rt. कृ	'to do;'	„ कृत्वा.
rt. तृ	'to cross;'	„ तीर्त्वा.
rt. त्रै	'to protect;'	„ द्यात्वा.
rt. मुच्	'to loosen;'	„ मुक्त्वा.
rt. छिद्	'to split;'	„ छित्त्वा.

(b) त्वा may optionally be added with or without intermediate इ, to the roots enumerated in § 374, b, 2 and 3 (except व्रश्), to इष् (इच्छति) 'to wish,' रिष् 'to hurt,' रुष् 'to hurt,' लुम् 'to desire,' सह् 'to bear,' पू 'to purify,' to many roots ending in अन् and अम् (viz. to खन्, तन्, मन्, कम्, क्रम्, कृम्, चम्, तम्, दम्, भम्, रम्, क्षम्, अम्, स्यम्), to roots ending in इव्, and to some other roots such as वृत् 'to be,' स्तम्भ् 'to support,' सस् 'to fall,' &c.; e.g.

rt. अञ्ज्	'to anoint;'	Ger. अञ्जित्वा, or अञ्जत्त्वा or अञ्ज्वा.
rt. इष्	'to wish;'	„ एषित्वा, or इष्ट्वा.
rt. खन्	'to dig;'	„ खनित्वा, or खात्वा.
rt. दम्	'to tame;'	„ दमित्वा, or दान्त्वा.
rt. वृत्	'to be;'	„ वर्तित्वा, or वृत्त्वा.

(c) त्वा must be added with intermediate इ to क्षुष् 'to be hungry,' वस् 'to dwell,' to all roots that do not fall under (a) and (b), and to derivative verbal bases; e.g.

rt. क्षुष्	'to be hungry;'	Ger. क्षुधित्वा or क्षोधित्वा.
rt. व्रश्	'to tear;'	„ व्रश्चित्वा.
rt. जीव्	'to live;'	„ जीवित्वा.
rt. बुध्	Caus. B. बोधि ;	„ बोधयित्वा.
	Desid. B. बुबोधिष ;	„ बुबोधिषित्वा.

(d) The intermediate इ must be lengthened after the rt. ग्रह् 'to seize,' (Ger. ग्रहीत्वा), and it may optionally be lengthened after rt. जृ 'to grow old,' (Ger. जरीत्वा or जरीत्वा).

§ 515. When स्वा is added to a root without intermediate इ, § 48 and § 298, a, must be observed; final radical consonants combine with the initial त् of स्वा as they combine with the initial त् of the affix त (§ 508, b); moreover the root is liable to all the changes described in § 509 (a)–(f). *E.g.*

rt. तृ	‘to cross;’	Ger. तीर्त्वा.
rt. पू	‘to fill;’	„ पूर्त्वा.
rt. त्रै	‘to protect;’	„ त्रात्वा.
rt. वच्	‘to speak;’	„ उक्त्वा.
rt. यज्	‘to sacrifice;’	„ इष्ट्वा.
rt. बन्ध्	‘to bind;’	„ बद्ध्वा.
rt. शम्	‘to grow calm;’	„ शान्त्वा (or शमित्वा).
rt. गम्	‘to go;’	„ गत्वा.
rt. खन्	‘to dig;’	„ खात्वा (or खनित्वा).
rt. दिव्	‘to play;’	„ द्यूत्वा (or देवित्वा).

§ 516. When स्वा is added to a root with intermediate इ, the following rules apply to the root:

(a) Guṇa is generally substituted for penultimate short vowels and for final vowels. Penultimate nasals are not dropped. *E.g.*

rt. इष्	‘to wish;’	Ger. एषित्वा (or इष्ट्वा).
rt. दिव्	‘to play;’	„ देवित्वा (or द्यूत्वा).
rt. वृत्	‘to be;’	„ वर्तित्वा (or वृत्त्वा).
rt. शी	‘to lie down;’	„ शयित्वा.
rt. पू	‘to purify;’	„ पवित्वा (or पूत्वा).
rt. जृ	‘to grow old;’	„ जरित्वा or जरीत्वा.
rt. स्रस्	‘to fall;’	„ स्रसित्वा (or स्रस्त्वा).

(b) Guṇa may optionally be substituted for penultimate इ and उ of roots which begin with consonants and end in any consonant except व्; likewise for the penultimate क् of लृष् ‘to thirst,’ वृष् ‘to bear,’ and कृष् ‘to become emaciated;’ *e.g.*

- rt. शुत् 'to shine;' Ger. श्रुतिस्त्वा or श्रुतिस्त्वा.
 rt. लिख् 'to write;' „ लिखित्वा or लेखित्वा.
 rt. क्लिद् 'to be moist;' „ क्लिदित्वा or क्लेदित्वा (or क्लित्वा).
 rt. तृष् 'to thirst;' „ तृषित्वा or तर्षित्वा.

(c) Guṇa is (against *a* and *b*) not substituted for the radical vowel of कृष् 'to extract,' क्लिष् 'to torment,' शुष् 'to put on' (clothes), मुष् 'to steal,' मृद् 'to delight,' मृष् 'to rub,' रुद् 'to weep,' विद् 'to know,' and of विज् 'to tremble,' and certain other roots. The roots ग्रह् 'to seize,' वद् 'to speak,' and वस् 'to dwell,' are changed as in the Past Pass. Ptc. *E.g.*

- rt. क्लिश् 'to torment;' Ger. क्लिशित्वा (or क्लिष्ट्वा).
 rt. विद् 'to know;' „ विदित्वा.
 rt. वद् 'to speak;' „ उदित्वा.
 rt. वस् 'to dwell;' „ उषित्वा.

(d) A penultimate nasal of roots ending in थ् or फ्, and the penultimate nasal of वञ्च् 'to roam about,' and लुञ्च् 'to tear out,' may (against *a*) be dropped; *e.g.*

- rt. मन्थ् 'to tie;' Ger. मथित्वा or मन्यित्वा.
 rt. वञ्च् 'to roam;' „ वचित्वा or वञ्चित्वा (or वत्का).

§ 517. The final इ of derivative verbal bases in इ is gunated; other derivative verbal bases undergo before the intermediate इ of the Gerund the same changes which they undergo before the intermediate इ of the Future &c. *E.g.*

- rt. चुर् cl. 10 'to steal;' Deriv. Base चोरि; Ger. चोरयित्वा.
 rt. बुध् 'to know;' Caus. Base बोधि; „ बोधयित्वा.
 Desid. Base बुबोधिष; „ बुबोधिषित्वा.
 Âtm. Freq. B. बोबुध्य; „ बोबुधित्वा.

§ 518. The following roots form their Gerund in स्त्वा irregularly :

(a) The roots enumerated in § 510 (a) and (b) are changed in the Gerund in स्त्वा as they are changed in the Past Pass. Ptc.; *e.g.*

rt. दो	'to cut;'	Past Pass. Ptc. दित ;	Ger. दित्वा.
rt. धा	'to place;'	„ „ हित ;	„ हित्वा.
rt. स्था	'to stand;'	„ „ स्थित ;	„ स्थित्वा.
rt. पा	'to drink;'	„ „ पीत ;	„ पीत्वा.
rt. वे	'to weave;'	„ „ उत ;	„ उत्त्वा.
rt. दा	'to give;'	„ „ दत्त ;	„ दत्त्वा.

(b) Roots in ज् preceded by a nasal optionally drop the latter when स्वा is added without intermediate इ ; e.g.

rt. भञ्ज् 'to break;'

Ger. भङ्ग or भक्त्वा.

rt. अञ्ज् 'to anoint;'

„ अङ्ग or अक्त्वा (or अञ्जित्वा).

(c) Alphabetical list of some other roots that form their Gerund in स्वा irregularly :

rt. अद्	'to eat;'	Ger. जग्ध्वा.
rt. क्रम्	'to stride;'	„ क्रान्त्वा or क्रन्त्वा or क्रमित्वा.
rt. गुह्	'to hide;'	„ गुहित्वा or गूहित्वा or गूढ्वा.
rt. नश्	'to perish;'	„ नष्ट्वा or नष्ट्वा or नशित्वा.
rt. मज्ज्	'to dive;'	„ मङ्ग or मक्त्वा.
rt. मृज्	'to wipe;'	„ मार्जित्वा or मृष्ट्वा.
rt. स्कन्द्	'to descend;'	„ स्कन्त्वा.
rt. स्यन्द्	'to flow;'	„ स्यन्त्वा or स्यन्दित्वा.
rt. हा	'to abandon;'	„ हित्वा; (but Ger. of हा 'to go,' हात्वा).

(b)—Formation of the Gerund by means of the affix य.

§ 519. (a) The affix य is added immediately to the root ; e.g.

आ + rt. दा ; Ger. आदाय.

वि + rt. नी ; „ विनीय.

प्र + rt. भू ; „ प्रभूय.

वि + rt. छिद् ; „ विच्छिद्य (§ 38, a).

अप + rt. नुद् ; „ अपनुद्य.

(b) य is changed to त्य when it is preceded by a short radical vowel. This rule applies even when the short radical vowel combines with the final vowel of a preceding preposition to a long vowel. *E.g.*

वि	+	rt. जि ;	Ger. विजित्य.
प्र	+	rt. स्तु ;	„ प्रस्तुत्य.
प्र	+	rt. कृ ;	„ प्रकृत्य.
अधि	+	rt. इ ;	„ अधीत्य.
प्र	+	rt. इ ;	„ प्रेत्य.

§ 520. The rules given in § 381 (b), 1, 4, 6, and 7, apply to the root also in the Gerund in य ; *e.g.*

नि	+	rt. बन्ध् ;	Ger. निबध्य.
प्र	+	rt. कृ ;	„ प्रकीर्य.
प्र	+	rt. पू ;	„ प्रपूर्य.
प्र	+	rt. वच् ;	„ प्र + उच्य = प्रोच्य.
प्र	+	rt. वस् ;	„ प्र + उष्य = प्रोष्य.
नि	+	rt. ग्रह् ;	„ निगृह्य.
आ	+	rt. प्रच्छ् ;	„ आपृच्छ्य.
आ	+	rt. ह्वे ;	„ आहूय.
प्र	+	rt. दिव् ;	„ प्रदीव्य.

§ 521. Final radical आ remains unchanged ; final ए, ऐ, and ओ, and the इ and ई of नि, दी, and मी are changed to आ ; the final ई of ली is optionally changed to आ (§ 298). *E.g.*

आ	+	rt. दा ;	Ger. आदाय.
परि	+	rt. त्रै ;	„ परित्राय.
उप	+	rt. दी ;	„ उपदाय.
वि	+	rt. ली ;	„ विलाय or विलीय.

§ 522. (a) The roots गम् 'to go,' नम् 'to bend,' यम् 'to restrain,' and रम् 'to rejoice' may drop their final न् before य (which by § 519, b, must be changed to त्य when न् is dropped) ; the roots of the 8th class

which end in a nasal (except सन्), and the roots हन् and मन् cl. 4 must drop their final nasal. *E.g.*

आ + rt. गम् ; Ger. आगम्य or आगत्य.

वि + rt. तन् ; „ वितत्य.

प्र + rt. हन् ; „ प्रहत्य.

अव + rt. मन् ; „ अवमत्य.

(b) The roots खन् 'to dig,' जन् 'to bear,' and सन् 'to obtain' optionally drop their final न् and lengthen at the same time their vowel before य ; *e.g.* नि + rt. खन् ; Ger. निखन्य or निखाय.

§ 523. Alphabetical list of other roots which form the Gerund in य irregularly :

rt. अद् 'to eat ;'	Ger. °जग्ध्य ;	<i>e.g.</i> प्रजग्ध्य.
rt. क्षि 'to destroy ;'	„ °क्षीय ;	„ प्रक्षीय.
rt. जागृ 'to wake ;'	„ °जागर्थ ;	„ प्रजागर्थ.
rt. ज्या 'to grow old ;'	„ °ज्याय ;	„ प्रज्याय.
rt. मे 'to barter ;'	„ °माय ;	„ अपमाय.
	„ or °मित्य ;	„ अपमित्य.
rt. वे 'to weave ;'	„ °वाय ;	„ प्रवाय.
rt. व्ये 'to cover ;'	„ °व्याय ;	„ उपव्याय.

(with prep. परि, परिव्याय or परिवीय).

rt. शी 'to lie down ;' Ger. °शय्य ; *e.g.* निशय्य.

§ 524. (a) When the affix य is added to derivative verbal bases of roots of the 10th class or to causal bases, the final इ of these bases is dropped ; but if the syllable which immediately precedes the final इ of the base is prosodially short, the final इ of the base is changed to अय before य. *E.g.*

rt. चुर cl. 10 ; Deriv. Base चोरि ; Ger. °चोर्य ; *e.g.* प्रचोर्य.

rt. बुध् ; Caus. Base बोधि ; „ °बोध्य ; „ प्रबोध्य.

rt. नी ; „ „ नायि ; „ °नाय्य ; „ आनाय्य.

rt. कृ ; „ „ कारि ; „ °कार्य ; „ प्रकार्य.

But rt. गण् cl. 10; Deriv. Base गणि ; Ger. °गणय्य ; e.g. विगणय्य.

rt. गम् ; Caus. Base गमि ; ,, गमय्य ; ,, अपगमय्य.

(b) The causal base आपि (of rt. आप् 'to obtain') may either drop its final इ or change it to अय् ; e.g. Ger. of the Causal of प्र + आप्, प्राप्य or प्रापय्य.

§ 525. Desiderative bases drop their final अ before य् ; frequentative bases in य् drop their final य् when it is preceded by a consonant ; but when it is preceded by a vowel, they drop only their final अ. E.g.

rt. बुध् ; Desid. Base बुबोधिष ; Ger. °बुबोधिष्य ; e.g. प्रबुबोधिष्य.

Âtm. Freq. B. बोबुध्य ; ,, °बोबुध्य ; ,, प्रबोबुध्य.

rt. भू ; ,, ,, ,, बोभूय ; ,, °बोभूय्य ; ,, प्रबोभूय्य.

(c)—The Gerund in अम्.

§ 526. (a) The affix अम् is added immediately to the root or the derivative verbal base, which before अम् generally undergo the same changes which they undergo before the final इ of the 3 Sing. Aor. of the Passive ; e.g.

rt. भिद् ;	3 Sg. Aor. Pass.	अभेदि ;	Ger. भेदम्	'having split.'
rt. चि ;	,, ,, ,,	अचायि ;	,, चायम्	'having gathered.'
rt. लू ;	,, ,, ,,	अलावि ;	,, लावम्	'having cut.'
rt. वद् ;	,, ,, ,,	अवादि ;	,, वादम्	'having spoken.'
rt. दा ;	,, ,, ,,	अदायि ;	,, दायम्	'having given.'
rt. गम् ;	3 Sg. Aor. Pass.	$\left\{ \begin{array}{l} \text{अगमि ; ,, गमम्} \\ \text{or अगामि ; ,, गामम्} \end{array} \right\}$		
	of the Causal			

(b) The Gerund in अम् occurs only rarely. It is mostly repeated to denote reiteration or repetition of the action or the state which is expressed by the root ; e.g. स्मारस्मारम् 'having repeatedly remembered,' पायंपायम् 'having drunk repeatedly.' It may also be employed after the adverbs अग्रे, पूर्वम्, प्रथमम् ; e.g. प्रथमं भोजं ब्रजति 'having first eaten he goes.' Sometimes it is used as the last member of a compound in peculiar idiomatic constructions ; e.g. एवकारं भुङ्क्ते 'he eats doing (it)

thus' i.e. 'he eats thus;' ब्राह्मणवेदं भोजयति 'he feeds as many Brāhmanas as he knows,' &c.

3.—THE INFINITIVE.

§ 527. The Infinitive is formed by the affix **तुम्** which is added to roots and to derivative verbal bases in the same manner in which the termination **ता** of the 3 Sing. of the Periph. Future is added to them; e.g.

rt. दा ;	Periph. Fut. दाता ;	Infin. दातुम्	'to give.'
rt. जि ;	„ „ जेता ;	„ जेतुम्	'to conquer.'
rt. भू ;	„ „ भविता ;	„ भवितुम्	'to be.'
rt. कृ ;	„ „ कर्ता ;	„ कर्तुम्	'to do.'
rt. तृ ;	„ „ तरिता ;	„ तरितुम्	'to cross.'
	or तरीता ;	„ तरीतुम्	
rt. ग्रह् ;	„ „ ग्रहीता ;	„ ग्रहीतुम्	'to seize.'
rt. गै ;	„ „ गाता ;	„ गातुम्	'to sing.'
rt. पच् ;	„ „ पक्ता ;	„ पक्तुम्	'to cook.'
rt. व्रश्च् ;	„ „ व्रश्चिता ;	„ व्रश्चितुम्	'to tear.'
	or व्रष्टा ;	„ व्रष्टुम्	
rt. जीव् ;	„ „ जीविता ;	„ जीवितुम्	'to live.'
rt. चुर् ;	„ „ चोरयिता ;	„ चोरयितुम्	'to steal.'
rt. बुध् ;	Periph. Fut.		
	of Causal बोधयिता ;	„ बोधयितुम्	'to cause to know.'
	of Desid. बुबोधिषिता ;	„ बुबोधिषितुम्	'to wish to know.'
	of Âtm. Frq. बोबुधिता ;	„ बोबुधितुम्	'to know often.'

4.—VERBAL ADJECTIVES.

§ 528. (a) There are three common verbal adjectives which may be formed from any root or derivative verbal base; they convey the notion that the action or state expressed by the root or derivative base must or ought to be done or undergone. One of these verbal adjectives is formed by means of the affix **तव्य** (*masc. and neut.*; *तव्या fem.*), another

by means of the affix **अनीय** (*masc. and neut.*; **अनीया** *fem.*), and the third by means of the affix **य** (*masc. and neut.*; **या** *fem.*); e.g.

बुध् ‘to know;’ **बोधितव्य** or **बोधनीय** or **बोध्य** ‘what must or ought to be known.’

कृ ‘to do;’ **कर्तव्य** or **करणीय** or **कार्य** ‘what must or ought to be done.’

(b) For the declension of these verbal adjectives see § 131.

(a)—*The Verbal Adjective in तव्य.*

§ 529. The affix **तव्य** is added to roots and derivative bases in the same manner in which the affix **तुम्** of the Infin. is added to them; e.g.

Root.   Infin.   Verb. Adj.

दा ; **दातुम्** ;   **दातव्य**   ‘what must or ought to be given.’

जि ; **जेतुम्** ;   **जेतव्य**   ‘ , , , , conquered.’

भू ; **भवितुम्** ;   **भवितव्य**   ‘what must or ought to be.’

मुच् ; **मोक्तुम्** ;   **मोक्तव्य**   ‘what must or ought to be loosened.’

चुर ; **चोरयितुम्** ; **चोरयितव्य**   ‘ , , , , stolen.’

बुध् ; Caus. **बोधयितुम्** ; **बोधयितव्य**   ‘what must or ought to be made to know.’

(b)—*The Verbal Adjective in अनीय.*

§ 530. The vowels of primitive roots are before the affix **अनीय** (changeable to **अणीय** by § 58) liable to the same changes to which they are liable in the Simple or Periph. Future; penultimate **क्**, however, is always changed to **अर्** (not to **र**); in **सृज्** it is changed to **आर्**. *E.g.*

Root.   Verb. Adj.

दा ; **दा** + **अनीय** = **दानीय**   ‘what must or ought to be given.’

गै ; **गा** + **अनीय** = **गानीय**   ‘ , , , , sung.’

जि ; **जे** + **अनीय** = **जयनीय**   ‘ , , , , conquered.’

नी ; **ने** + **अनीय** = **नयनीय**   ‘ , , , , led.’

श्रु ; **श्रो** + **अनीय** = **श्रवणीय**   ‘ , , , , heard.’

कृ ; **कर्** + **अनीय** = **करणीय**   ‘ , , , , done.’

Root.	Verb.	Adj.	
पच् ;	पचनीय	' what must or ought to be cooked.'	
भिद् ;	भेदनीय	' ,, ,, ,, ,, split.'	
सृज् ;	सर्जनीय	' ,, ,, ,, ,, emitted.'	
निन्द् ;	निन्दनीय	' ,, ,, ,, ,, blamed.'	
गुह् ;	गूहनीय	' ,, ,, ,, ,, hidden.'	
मृज् ;	मार्जनीय	' ,, ,, ,, ,, wiped.'	
भ्रज् ;	{ भ्रज्जनीय or भर्जनीय }	' ,, ,, ,, ,, fried.'	

§ 531. The final इ of derivative bases of roots of the 10th class and of causal bases, and the final अ of desiderative bases is dropped before अनीय; the final अ of Âtmanepada Frequent. bases is dropped when their final य is preceded by a vowel; but when it is preceded by a consonant, the whole final य is dropped. *E.g.*

Rt.   Deriv. Base.   Verb. Adj.

चुर् ; चोरि ; चोरणीय ' what must or ought to be stolen.'

Caus. Base.

बुध् ; बोधि ; बोधनीय ' ,, ,, ,, ,, made to know.'

Desid. Base.

„ बुबोधिष ; बुबोधिषणीय ' ,, ,, ,, ,, desired to know.'

Âtm. Freq. B.

„ बोबुध्य ; बोबुधनीय ' ,, ,, ,, ,, known frequently.'

भू ; बोभूय ; बोभूयनीय ' ,, ,, ,, frequently to be.'

Caus. Base.

दा ; दापि ; दापनीय ' ,, ,, ,, to be made to give.'

(c)—*The Verbal Adjective in य.*

§ 532. When the affix य is added to roots ending in vowels, the final radical vowels undergo the following changes :—

(a) Final आ, ए, ऐ, and ओ are changed to ए; e.g.

rt. दा ; Verb. Adj. देय ' what must or ought to be given.'

rt. धे ;   "   "   धेय '   "   "   "   "   sucked.'

rt. गे ;   "   "   गेय '   "   "   "   "   sung.'

rt. सो ;   "   "   सेय '   "   "   "   "   finished.'

(b) Final इ and ई are gunated; e.g.

rt. जि ; Verb. Adj. जेय ' what must or ought to be conquered.'

rt. नी ;   "   "   नेय '   "   "   "   "   led.'

(c) For final क्क and क्क Vṛiddhi is substituted; e.g.

rt. ह् ; Verb. Adj. हार्य ' what must or ought to be seized.'

rt. तृ ;   "   "   तार्य '   "   "   "   "   crossed.'

(d) अव् is substituted for final उ and ऊ; but when the verbal adjective conveys the notion of necessity, the substitute for final उ and ऊ is आव्. E.g.

rt. नु ; Verb. Adj. नव्य ' what must or ought to be praised.'

       "   "   नाव्य ' what must necessarily be praised.'

rt. लू ;   "   "   लव्य ' what must or ought to be cut.'

       "   "   लाव्य ' what must necessarily be cut.'

§ 533. When य is added to roots with penultimate (prosodially short) इ, उ, क्क, or ल, the following rules apply :

(a) Penultimate इ, उ, and ल are gunated; e.g.

rt. भिद् ; Verb. Adj. भेष्य ' what must or ought to be split.'

rt. बुध् ;   "   "   बोध् '   "   "   "   "   known.'

(b) Penultimate क्क remains unchanged; e.g.

rt. तृद् ; Verb. Adj. तृष्य ' what must or ought to be destroyed.'

§ 534. To roots with penultimate (prosodially short) अ, य is added thus :

(a) When the root with penultimate अ ends in a labial letter, अ remains unchanged; when the root ends in any other letter, अ is lengthened. *E.g.*

rt. शप् ; Verb. Adj. शप्य 'what must or ought to be cursed.'

rt. क्षम् ; ,, ,, क्षम्य ' ,, ,, ,, ,, borne.'

rt. पठ् ; ,, ,, पाठ्य ' ,, ,, ,, ,, read.'

rt. वद् ; ,, ,, वाद्य ' ,, ,, ,, ,, said.'

rt. वच् ; ,, ,, वाच्य ' ,, ,, ,, ,, spoken.'

(b) The अ of the roots लप् 'to be ashamed,' रप् 'to speak,' लप् 'to speak,' वप् 'to sow,' and चम् 'to sip' is lengthened, although these roots end in labial letters; on the other hand the अ of चत् 'to ask,' जन् 'to bear,' तक् 'to laugh' &c., यत् 'to endeavour,' शक् 'to be able,' शस् 'to hurt,' and सद् 'to bear' remains short. The अ of गद् 'to speak' and of some other roots remains short when no preposition is prefixed to them. *E.g.*

rt. वप् ; Verb. Adj. वाप्य 'what must or ought to be sown.'

rt. सद् ; ,, ,, सह्य ' ,, ,, ,, ,, borne.'

rt. गद् ; ,, ,, गद्य ' ,, ,, ,, ,, spoken.'

(But with prep. प्र, प्रगाद्य.)

§ 535. Prosodially long vowels of roots ending in consonants remain unchanged; *e.g.*

rt. निन्द् ; Verb. Adj. निन्द्य 'what must or ought to be blamed.'

rt. पूज् ; ,, ,, पूज्य ' ,, ,, ,, ,, honoured.'

rt. बन्ध् ; ,, ,, बन्ध्य ' ,, ,, ,, ,, bound.'

§ 536. (a) Final च् and ज् of roots to which the affix of the Past Pass. Ptc. is added without intermediate इ, are changed to क् and ग् respectively before the affix य; *e.g.*

Bt. P. P. Pto. Verb. Adj.

सिच् ; सिक्त ; सेक्य 'what must or ought to be sprinkled.'

पच् ; पक् ; पाक्य ' , , , , , cooked.'

अञ्ज् ; अक्त ; अङ्गुच ' , , , , , anointed.'

But गर्ज् ; गर्जित ; गर्ज्य.

(b) The finals of वच् 'to speak,' त्यज् 'to abandon,' and यज् 'to sacrifice,' remain unchanged ; likewise the final of युज् in प्रयोज्य and नियोज्य, that of भुज् in भोज्य when it means 'what must be eaten,' and the final च् or ञ् of any root when अवश्य is prefixed to the Verbal Adjective ; e.g.

rt. वच् ; Verb. Adj. वाच्य 'what must or ought to be spoken.'

rt. त्यज् ; , , , त्याज्य ' , , , , , abandoned.'

rt. पच् ; , , , अवश्यपाच्य 'what must necessarily be cooked.'

§ 537. Alphabetical list of some roots that form the Verb. Adj. in य irregularly :

rt. इ 'to go;' Verb. Adj. इत्य.

rt. ऋच् 'to praise;' , , , अर्च्य.

rt. कृ 'to do;' , , , कृत्य or कार्य.

rt. खन् 'to dig;' , , , खेय.

rt. गुह् 'to hide;' , , , गुह्य or गोह्य.

rt. चर् 'to go,' when without prepos., or with prepos. आ, forms चर्य ; otherwise चार्य ; (आचार्य 'to be gone to;' आचार्य 'an instructor').

rt. जुष् 'to be pleased;' Verb. Adj. जुष्य.

rt. दुह् 'to milk;' , , , दुह्य or दोह्य.

rt. वृ 'to respect;' , , , वृत्य.

rt. भृ	'to support;'	Verb. Adj.	भृत्य ; (with prep. सम्, संभृत्य or संभार्य).
rt. मृज्	'to wipe;'	„ „	मृज्य or मार्ग्य.
rt. यु	'to mix;'	„ „	याव्य.
rt. लभ्	'to take' (with prep. आ)	„ „	आलम्भ्य; (otherwise लम्भ).
rt. वृ	'to select;'	„ „	वृत्य or वार्य.
rt. वृष्	'to rain;'	„ „	वृष्य or वर्ष्य.
rt. शंस्	'praise;'	„ „	शस्य or शंस्य.
rt. शास्	'to rule;'	„ „	शिष्य.
rt. छु	'to press out' (with prep. आ)	„ „	आसाव्य ; (otherwise सव्य or साव्य).
rt. स्तु	'to praise;'	„ „	स्तुत्य.
rt. हन्	'to slay;'	„ „	वध्य or घात्य.

§ 538. When the affix य is added to derivative verbal bases, the final letters of the latter undergo the same changes which they undergo before the affix अनीय (§ 531); *e.g.*

rt. चुर	; Deriv. Base चोरि;	Verb. Adj. चोरणीय ; चोर्य.
rt. बुध्	; Caus. Base बोधि;	„ „ बोधनीय ; बोध्य.
rt. दा	; „ „ दापि ;	„ „ दापनीय ; दाप्य.
rt. कृत्	; Deriv. Base कीर्ति ;	„ „ कीर्तनीय ; कीर्त्य.

5.—A LIST OF THE MOST COMMON SECONDARY OR TADDHITA AFFIXES.

§ 539. 1. अ forms substantives and adjectives with various significations; *e.g.* शौच *n.* (from शुचि) 'purity;'; यौवन *n.* (from युवन्) 'youth;'; सौहार्द *n.* (from सुहृद्) 'friendship;'; पार्थिव *n.* (from पृथु) 'breadth;'; काक *n.* (from काक) 'a collection of crows;'; पौत्र *m.* (from पुत्र) 'a son's son, a grandson;'; पौर *m.* (from पुर) 'a citizen;'; पार्थिव *m.* (from पृथिवी)

'a lord of the earth, a king;' पौरव *m.* (from पुरु) 'a descendant of Puru;' औपगव *m.* (from उपगु) 'a descendant of Upagu;' वैयाकरण *m.* (from व्याकरण) 'a grammarian;' दैव (from देव) 'divine;' काषाय (from कषाय) 'coloured red;' चाक्षुष (from चक्षुस्) 'visible;' आदम (from अदमन्) 'made of stone;' &c.*

2. य is similarly employed; e.g. कश्चिद्व्यय *n.* (from कश्चिद्) 'poverty;' पाण्डित्य *n.* (from पण्डित) 'wisdom;' शौर्य *n.* (from शूर) 'bravery;' बाणिज्य *n.* (from बणिज्) 'trade;' औत्सुक्य *n.* (from उत्सुक) 'eagerness;' राज्य *n.* (from राजन्) 'sovereignty;' वीर्य *n.* (from वीर) 'manliness;' सख्य *n.* (from सखि) 'friendship;' सेनापत्य *n.* (from सेनापति) 'generalship;' राजन्य *m.* (from राजन्) 'a member of the regal caste;' गार्ग्य *m.* (from गर्ग) 'a descendant of Garga;' दैव्य (from देव) 'divine;' दिव्य (from दिव्) 'celestial;' गव्य (from गो) 'bovine;' ग्राम्य (from ग्राम) 'rustic;' दन्त्य (from दन्त) 'dental, suitable for the teeth;' &c.

3. त्व *n.* and ता *f.* form abstract nouns; e.g. गोत्व *n.* or गोता *f.* (from गो) 'cowhood, the nature of a cow;' दृढत्व *n.* or दृढता *f.* (from दृढ) 'firmness;' भीरुत्व *n.* or भीरुता *f.* (from भीरु) 'cowardice;' निःसारत्व *n.* or निःसारता *f.* (from निःसार) 'worthlessness;' भृत्यत्व *n.* or भृत्यता *f.* (from भृत्य) 'servitude,' &c. The affix ता sometimes denotes a collection of the objects expressed by the noun to which it is added; e.g. जनता *f.* (from जन) 'a collection of men, mankind.'

4. इमन् *m.* is added to adjectives denoting a colour and to some other adjectives, to form abstract nouns; the adjectives to which it is attached undergo before it the same changes which they undergo before the comparative and superlative affixes ईयस् and इष्ठ (§ 173); e.g. शुक्लिमन् *m.* (from शुक्ल) 'whiteness;' महिमन् *m.* (from महत्) 'greatness;' वरिमन् *m.* (from उरु) 'width;' द्रढिमन् *m.* (from दृढ) 'firmness;' प्रथिमन् *m.* (from पृथु) 'breadth;' गरिमन् *m.* (from गुरु) 'heaviness.' Nouns formed by this affix are always masculine and must be carefully distinguished from primary neuter nouns in मन्, such as कर्मन् *n.* 'action,' &c.

5. मत् and वत् (Decl. VIII.) form possessive adjectives; e.g. धीमत् (from धी) 'possessed of intelligence, intelligent,' विद्यावत् (from विद्या)

* The examples will show that Vṛiddhi is often substituted for the first vowel of a noun to which the affix अ or य is added. When the first vowel of a primitive word is preceded by य् or व्, being both the finals of a word, these semivowels are first changed to इय् and उव् respectively before Vṛiddhi can be substituted; e.g. वैयाकरण from व्याकरण (changed first to वियाकरण); सौवश्च 'a descendant of Svashva,' (from स्वश्च, changed first to सुवश्च). The same rule is observed in regard to some other words in which य् and व् are not finals of a word; e.g. सौवर 'treating of accents' (from स्वर, changed to सुवर); &c.

‘possessed of knowledge, wise.’ The affix **वत्** is added to nouns the final or penultimate letter of which is **अ**, **आ**, or **म्**, and to nouns that end in a surd or sonant unaspirate or aspirate Guttural, Palatal, Lingual, Dental, or Labial; *e.g.* **ज्ञानवत्** (from **ज्ञान**) ‘possessed of knowledge;’ **विद्यावत्**; **किंवत्** (from **किम्**) ‘possessed of what?’; **कामवत्** (from **काम**) ‘loving;’ **पयस्वत्** (from **पयस्**) ‘possessed of milk, milky;’ **भास्वत्** (from **भास्**) ‘possessing light;’ **मरुत्वत्** (from **मरुत्**) ‘possessed of, or accompanied by, the Maruts;’ **दृषद्वत्** (from **दृषद्**) ‘containing stones.’ To other nouns **मन्** is generally added; *e.g.* **अग्निमन्** (from **अग्नि**) ‘possessed of fire,’ &c. Final **त्** and **स्** undergo before possessive affixes the same changes which they undergo before vowel-terminations in weak cases; *e.g.* **मरुत्वत्** (from **मरुत्**; *not* **मरुद्वत्**), **पयस्वत्** (from **पयस्**; *not* **पयोवत्**); **ज्योतिष्मन्** (from **ज्योतिस्**; *not* **ज्योतिर्मन्**) ‘possessed of light;’ **विद्वन्मन्** (from **विद्वस्**; *not* **विद्वन्मन्**) ‘containing learned men;’ so also **यशस्विन्**, &c. (see No. 6).

6. **इन्**, **विन्**, and **मिन्** (Decl. IV.) likewise form possessive adjectives. **इन्** is mostly added to nouns ending in **अ** which is dropped before **इन्**; **विन्** mostly to nouns ending in **अस्** (see No. 5); **मिन्** appears only in a few derivatives. *E.g.* **धनिन्** (from **धन**) ‘wealthy,’ **मन्त्रिन्** *m.* (from **मन्त्र**) ‘one who possesses or gives advice, a minister;’ **तेजस्विन्** (from **तेजस्**) ‘splendid;’ **तपस्विन्** (from **तपस्**) ‘ascetic;’ **मेधाविन्** (from **मेधा**) ‘intelligent;’ **वाग्मिन्** (from **वाच्**) ‘talkative.’

7. **इत्** forms adjectives which denote ‘containing’ that which is expressed by the nouns to which **इत्** is added; *e.g.* **पुष्पित** (from **पुष्प**) ‘containing or bearing flowers;’ **कण्टकित** (from **कण्टक**) ‘thorny;’ **व्याधित** (from **व्याधि**) ‘afflicted with a disease, diseased.’

8. **मय** (*fem.* **मयी**) forms adjectives which denote ‘made of, consisting of, abounding in’ that which is expressed by the nouns to which **मय** is added. Before **मय** and **मात्र** final **क्**, **ट्**, **त्**, and **प्** *must* be changed to the corresponding nasal. *E.g.* **अश्ममय** (from **अश्मन्**) ‘made of stone;’ **आम्रमय** (from **आम्र**) ‘consisting of mango trees;’ **अन्नमय** (from **अन्न**) ‘abounding in food;’ **दारुमय** (from **दारु**) ‘made of wood;’ **चिन्मय** (from **चित्**, *not* **चिद्य**) ‘consisting of intelligence.’ Nouns in **मय** are sometimes used as neuter substantives to denote ‘abundance of’ that which is expressed by the noun to which **मय** is added; *e.g.* **अन्नमय** *n.* ‘abundance of food.’

9. **मात्र** (*fem.* **मात्री**) forms adjectives which denote ‘measuring as much as, or reaching as far as’ that which is expressed by the noun to which **मात्र** is added; *e.g.* **ऊरुमात्र** (from **ऊरु**) ‘as high as the thigh.’

10. **वत्** *indecl.* forms adverbs which generally denote the sense of ‘like that’ which is denoted by the noun to which **वत्** is added, pro-

vided the likeness referred to be an action; *e.g.* ब्राह्मणवत् *indecl.* (from ब्राह्मण) 'like a Brāhman' (ब्राह्मणवदधीति 'he studies like a Brāhman').

11. Other secondary affixes, such as त्र and तम which are employed in the formation of the Comparative and Superlative, and secondary nouns such as possessive pronouns, &c. have been mentioned separately in preceding paragraphs (§§ 169, 189 &c.).

II.—COMPOUND NOMINAL BASES OR COMPOUNDS.

§ 540. Primary and secondary nominal bases, adverbs, prepositions, and particles may be compounded with primary and secondary nominal bases, and the compound bases formed in this manner have the power to express various relations that exist between the objects or ideas denoted by their several members, or between that which they denote as a whole and other objects or ideas not denoted by their members—relations which, if no composition had taken place, would have had to be expressed by two or more inflected words or by subordinate sentences; *e.g.*

राजन् 'a king' + पुरुष 'a man' = राजपुरुष 'a king's man'
(राज्ञः पुरुषः);

नील 'blue' + उत्पल 'a lotus' = नीलोत्पल 'a blue lotus'
(नीलमुत्पलम्);

त्रि 'three' + भुवन 'world' = त्रिभुवन 'the three worlds'
taken collectively (त्रयाणां भुवनानां समाहारः);

दीर्घ 'long' + बाहु 'an arm' = दीर्घबाहु 'a person possessed
of long arms' (दीर्घो बाहु यस्य सः);

ब्राह्मण 'a Brāhman' + क्षत्रिय 'a Kshatriya' = ब्राह्मणक्षत्रिय 'a
Brāhman and a Kshatriya' (ब्राह्मणश्च क्षत्रियश्च);

आ 'unto' + मुक्ति 'final liberation' = आमुक्ति 'unto
final liberation' (आ मुक्तेः).

§ 541. Nominal bases when employed as *first members*, or when they form any but the last member of a compound, take in general no case-terminations, but retain (except in so far as they are subject to the

rules of Sandhi) their crude form unchanged. Nouns with two bases (§ 94) assume their weak base, nouns with three bases (§ 95) their middle base, pronouns the pronominal bases given in § 177, &c. Feminine adjectives that qualify a following member in the same compound, generally assume their masculine base. *E.g.*

चौर 'a thief' + भय 'fear' = चौरभय 'fear from thieves' (चौरैर्भयो भयम्).

रूपवत् 'beautiful' (§ 109) + पति 'a husband' = रूपवत्पति 'a beautiful husband' (रूपवान्पतिः).

विद्वत् 'wise' (§ 122) + पुरुष 'a man' = विद्वत्पुरुष 'a wise man' (विद्वान्पुरुषः).

अस्मद् 'our' + पितृ 'father' = अस्मत्पितृ 'our father' (अस्माकं पिता).

पञ्चम 'the fifth' + भार्या 'a wife' = पञ्चमभार्या 'the fifth wife' (पञ्चमी भार्या).

रूपवत् 'beautiful' + भार्या 'a wife' = रूपवद्भार्य 'a person who has a beautiful wife' (रूपवती भार्या यस्य सः).

§ 542. Final vowels of preceding members of compounds combine with the initial letters of succeeding members according to the rules in §§ 17—39. Preceding members that end in consonants first change their final consonants as they would be changed before the termination सु of the Loc. Plur., and combine afterwards with succeeding members likewise according to the rules laid down in §§ 17—39. *E.g.*

दैत्य 'a Daitya' + अरि 'enemy' = दैत्यारि (§ 18) 'an enemy of the Daityas.'

श्री 'Lakṣmī' + ईश 'a lord' = श्रीश (§ 18) 'the lord of Lakṣmī.'

गङ्गा 'the Ganges' + उदक 'water' = गङ्गोदक (§ 19) 'the water of the Ganges.'

देव 'a god' + ऐश्वर्य 'sovereignty' = देवैश्वर्य (§ 19) 'the sovereignty of the gods.'

मधु 'Madhu' + अरि 'enemy' = मध्वरि (§ 20) 'the enemy of Madhu.'

वृक्ष 'a tree' + छाया 'shade' = वृक्षच्छाया (§ 38, a) 'the shade of a tree.'

लक्ष्मी 'Lakṣmī' + छाया 'shade' = लक्ष्मीच्छाया or लक्ष्मीच्छाया (§ 38, b).

मरुत् 'a Marut' + पति 'a lord' = मरुत्पति (§ 28, c) 'the lord of the Maruts.'

+ गण 'a troupe' = मरुद्गण (§ 28, d) 'the troupe of the Maruts.'

भुध् (§ 73, 3) 'hunger' + पिपासा 'thirst' = भुत्पिपासा (§ 28, c) 'hunger and thirst.'

+ रोग 'a disease' = भुद्रोग (§ 28, d) 'hunger-disease.'

वाक् (§ 76, 2, a) 'speech' + पारुष्य 'harshness' = वाक्पारुष्य (§ 27, c) 'harshness of speech.'

वाक् (§ 76, 2, a) 'speech' + मुख 'beginning' = वाक्मुख (§ 27, b) 'the beginning of a speech.'

मनस् (§ 88, 4) 'mind' + गत 'gone' = मनोगत (§ 35, a) 'gone or seated in the mind.'

राजन् (§ 115, 3) 'a king' + पुरुष 'a man' = राजपुरुष 'a king's man.'
+ ईश्वर 'a king' = राजेश्वर (§ 19) 'a king of kings.'

§ 543. There are a few exceptions. When the bases ओतु 'a cat' or ओष्ठ 'lip' are preceded in the same compound by a word ending in अ or आ, these vowels may optionally unite with the initial ओ of ओतु and ओष्ठ to ओ or औ; बिम्बोष्ठ or बिम्बौष्ठ 'one who has bimba-like lips.' When the word गो is followed in the same compound by a word beginning with अ, both the final of गो and the initial अ may remain unchanged; according to some the ओ of गो may before all vowels be changed to अव; e.g. गो + अन्न = गोऽन्न or गोअन्न or गवान्न. Final इस् and उस् of first members of compounds before initial क्, ख्, प्, फ् are changed to इष् and उष्; final अस् of first members remains before certain words unchanged; e.g. सर्पिस् + कुण्डिका = सर्पिष्कुण्डिका 'a butter-jar;' अयस् + पात्र = अयस्पात्र 'an iron vessel.' These and other specialities are best learned from the dictionary.

§ 544. Nouns employed as *last members* of compounds generally retain their bases unchanged; occasionally however they are liable to undergo slight changes, the most important of which will be noticed in the following paragraphs. Some compounds are peculiar in requiring certain affixes to be added to them, either necessarily or optionally; these affixes convey no new meaning beyond what is already expressed by the compound as such. For examples see below.

§ 545. (a) When a feminine noun which ends with one of the feminine affixes आ, ई, or ऊ, forms the last member of a Tatpurusha-compound in which the first member governs the second member (§ 550 a, b), or of a Dvigu-compound which conveys a derivative meaning such as is usually denoted by a Taddhita affix (§ 560), or of a Bahuvrīhi-compound, its final vowel is shortened (see, however, § 566, b). Under the same conditions the final ओ of गो is changed to उ. For examples see below.

(b) When a nominal base which ends in a long vowel forms the last member of a compound word of the neuter gender or of an adverbial compound, its final long vowel must be shortened (final ऐ be changed to इ, final ओ and औ to उ).

§ 546. All compound nominal bases have by the native gramma-

rians been divided into four classes, *Tatpurusha*, *Bahuvrīhi*, *Dvandva*, and *Avyayībhāva*.

1. A *Tatpurusha*-compound may, in general, be described as a compound which denotes that which is expressed by its second member determined or qualified by what is expressed by its first member. When the first member of a *Tatpurusha* stands in apposition to the second, so that, if the compound were dissolved, it would have to be expressed by a substantive or adjective agreeing in case with the second member, the *Tatpurusha*-compound is called a *Karmadhāraya*. Again, a *Karmadhāraya*-compound, the first member of which is a cardinal number, is called a *Dvigu*-compound. It will appear, then, that a *Tatpurusha*-compound to which neither the term *Karmadhāraya* nor the term *Dvigu* is applicable, must in general be a compound the first member of which, if the compound were dissolved, would be governed by the second member, and would have to be expressed by a word in an oblique case. *E.g.*

Tatpurusha only : राजपुरुष 'the king's man' (राज्ञः पुरुषः). Compare the English 'house-top,' &c.

Karmadhāraya : नीलोत्पल 'a blue lotus' (नीलमुत्पलम्). Compare the English 'low-land,' &c.

Dvigu : त्रिभुवन 'the three worlds collectively' (त्रयाणां भुवनानां समाहारः). Compare the English 'fortnight,' &c.

Tatpurusha-compounds in general may be called *Determinative* compounds; those *Tatpurusha*-compounds which are neither *Karmadhāraya* nor *Dvigu*, *Dependent determinative* compounds. *Karmadhāraya*-compounds may be called *Appositional determinative* compounds, and *Dvigu*-compounds *Numeral determinative* compounds.

2. A *Bahuvrīhi*-compound is a compound which denotes something else than what is expressed by its members. It generally attributes that which is expressed by its second member, determined or qualified by what is denoted by its first member, to something denoted by neither of its members. When dissolved, it must be expressed by more than two inflected words, viz. by the two words which are its members generally standing both in the Nominative case, and by a relative or demonstrative pronoun in any except the Nominative case. A *Bahuvrīhi*-compound has the nature of an adjective and assumes the gender of the word which expresses that of which the *Bahuvrīhi*-compound forms an attribute. *E.g.*

Bahuvrīhi : पीताम्बर 'a person with a yellow garment' (पीतमम्बरं यस्य सः).

रूपवद्भार्य 'one who has a beautiful wife' (रूपवती भार्या यस्य सः).

Compare the English 'blue-beard,' 'noble-minded,' &c.

Bahuvrihi-compounds may be called *Attributive* compounds.

3. A *Dvandva*-compound is a compound which denotes all the persons or things, &c. denoted by its several members; when dissolved, its members must be connected with each other by the particle च 'and.' Whereas Tatpurusha and Bahuvrihi-compounds always consist of only two members (either of which may be a simple or a compound word), *Dvandva*-compounds may consist of two or three or more members. *E.g.*

Dvandva: ब्राह्मणक्षत्रिय 'a Brāhman and a Kshatriya' (ब्राह्मणश्च क्षत्रियश्च).
ब्राह्मणक्षत्रियविद्गूढ 'a Brāhman, a Kshatriya, a Vaishya,
and a Shūdra.'

Dvandva--compounds may be called *Copulative* compounds.

4. An *Avyayībhāva*-compound is a compound which is indeclinable; its first member is generally a preposition or adverb which, if the compound were dissolved, would govern the second member. There are some *Avyayībhāva*-compounds the sense of which cannot be expressed by their members, when uncompounded, but requires for its expression other words than those actually compounded. *E.g.*

Avyayībhāva: प्रत्यग्नि 'towards the fire' (अग्निं प्रति).

यथाशक्ति 'according to one's ability' (शक्तिमनतिक्रम्य
'not going beyond one's powers.')

Avyayībhāva-compounds may be called *Adverbial* compounds.

1.—TATPURUSHA OR DETERMINATIVE COMPOUNDS.

(a)—*Dependent Determinative Compounds.*

§ 547. The second member is determined or qualified by the first member, which, if the compound were dissolved, would stand —

1. In the *Accusative* case; *e.g.*

कृष्णश्रित (N. Sing. Masc. °तः) 'one who has resorted to Kṛishṇa'
(कृष्णं श्रितः).

दुःखातीत (N. Sing. Masc. °तः) 'one who has overcome pain' (दुःख-
मतीतः).

मुहूर्तसुख (Neut., N. Sing. °खम्) 'pleasure that lasts a moment'
(मुहूर्तं सुखम्).

2. In the *Instrumental* case; e.g.

- धान्यार्थ (Masc., N. Sing. °र्थः) 'wealth acquired by grain' (धान्येनार्थः).
 मातृसदृश (N. Sing. Masc. °शः) 'like his mother' (मात्रा सदृशः).
 हरिनात (N. Sing. Masc. °तः) 'protected by Hari' (हरिणा नातः).
 नखभिन्न (N. Sing. Masc. °न्नः) 'split with the nails' (नखैर्भिन्नः).

3. In the *Dative* case; e.g.

- यूपदारु (Neut., N. Sing. °रु) 'wood for a sacrificial post' (यूपाय दारु).
 गोहित (N. Sing. Masc. °तः) 'good for cattle' (गवे हितः).
 द्विजार्थ (Masc. and Neut., °र्था Fem.) 'intended for a Brâhman;' e.g.

द्विजार्थः सूपः 'broth for a Br.,' द्विजार्था यवागूः 'gruel for a Br.,' द्विजार्थं पयः 'milk for a Br.' (Though compounded of द्विज + अर्थ, the sense of द्विजार्थ is, when no composition takes place, not expressed by the two words द्विज and अर्थ; e.g. द्विजार्थः सूपः is dissolved into द्विजायायं सूपः).

4. In the *Ablative* case; e.g.

- चौरभय (Neut., N. Sing. °यम्) 'fear from a thief' (चौराद्भयम्).
 वृकभीत (N. Sing. Masc. °तः) 'afraid of a wolf' (वृकाद्भीतः).
 स्वर्गपतित (N. Sing. Masc. °तः) 'fallen from heaven' (स्वर्गात्पतितः).

5. In the *Genitive* case; e.g.

- राजपुरुष (Masc., N. Sing. °षः) 'the king's man' (राज्ञः पुरुषः).
 तत्पुरुष (Masc., N. Sing. °षः) 'the man of him,' i.e. 'his man' (तस्य पुरुषः).
 गिरिनदी (Fem., N. Sing. °दी) 'a mountain-torrent' (गिरेर्नदी).
 मूर्खशत (Neut., N. Sing. °तम्) 'a hundred fools' (मूर्खाणां शतम्).

6. In the *Locative* case; e.g.

- अक्षशौण्ड (N. Sing. Masc. °ण्डः) 'skilled in dice' (अक्षेण शौण्डः).
 ईश्वराधीन (N. Sing. Masc. °नः) 'dependent on god' (from ईश्वर and the preposition अधि, with the affix ईन added to the whole compound).
 स्थालीपक्व (N. Sing. Masc. °क्वः) 'cooked in a pot' (स्थाल्यां पक्वः).
 पूर्वाह्नकृत (N. Sing. Neut. °तम्) 'done in the forenoon' (पूर्वाह्ने कृतम्).

7. Sometimes the first member is an *indeclinable*; e.g.

- स्वयंकृत (N. Sing. Neut. °तम्) 'done by one's self' (स्वयं कृतम्).
 सामिकृत (N. Sing. Neut. °तम्) 'half done' (सामि कृतम्).
 तत्रभुक्त (N. Sing. Neut. °क्तम्) 'eaten there' (तत्र भुक्तम्).

§ 548. There is a class of Tatpurusha-compounds the sense of which cannot be expressed by their members, when uncompounded, because the last member, which may be a root or a primary noun, is either not used alone, or does when used by itself not convey the meaning which it conveys in the compound. Compounds of this kind are usually called *Upapada*-compounds. Examples are:

कुम्भकार (N. Sing. Masc. °रः) 'a pot-maker;' (not कुम्भं कारः. It is usual to dissolve this and similar compounds by means of such phrases as कुम्भं करोतीति कुम्भकारः).

सामग (N. Sing. Masc. °गः) 'one who sings a verse of the Sāmaveda' (साम गायतीति सामगः).

अंशहर (N. Sing. Masc. °रः) 'one who takes a share' (अंशं हरतीत्यंशहरः).

वृलहन् (N. Sing. Masc. °हा) 'one who kills Vṛitra' (वृलं हन्तीति वृलहा).

सर्वजिन् (N. Sing. Masc. °त्) 'one who conquers all' (सर्वाञ्जयतीति सर्वजिन्).

§ 549. In certain Tatpurushas the first member retains (against § 541) its case-termination; many of the compounds in which this is the case are proper names or have otherwise a restricted meaning. *E.g.*

ओजसाकृत (N. Sing. Neut. °तम्) 'done with strength' (ओजसा कृतम्).

जनुषान्ध (N. Sing. Masc. °न्धः) 'blind by nature' (जनुषा + अन्धः).

आत्मनापञ्चम (N. Sing. Masc. °मः) 'fifth with one's self;' *i.e.* 'himself and four others.'

परस्मैपद (Neut., N. Sing. °द्म्) 'voice for another' (परस्मै पदम्).

आत्मनेपद (Neut., N. Sing. °द्म्) 'voice for one's self' (आत्मने पदम्).

दूराद्वागत (N. Sing. Masc. °तः) 'come from afar' (दूरात् + आगतः).

दास्याःपुत्र or दासीपुत्र (Masc., N. Sing. °नः) 'the son of a slave,' used as a term of contempt.

युधिष्ठिर (Masc., N. Sing. °रः) 'Yudhishtira' *i.e.* firm in battle (युधि स्थिरः).

हृदिस्पृष्ट (N. Sing. Masc. °क्) 'touching the heart' (हृदि स्पृशतीति हृदिस्पृक्).

शरदिज (N. Sing. Masc. °जः) 'born in autumn' (शरदि जायत इति शर-दिजः).

§ 550. (a) Some compounds of which the first member would govern the second member, if no composition had taken place, are likewise considered Tatpurusha-compounds by the native grammarians; *e.g.*

पूर्वकाय (Masc., N. Sing. °यः) 'the forepart of the body' (पूर्वं कायस्य).

मध्याह्न (Masc., N. Sing. °ह्नः) 'mid-day' (मध्यमह्नः).

प्राप्तजीविक (N. Sing. Masc. °कः) 'one who has found a livelihood' (प्राप्तो जीविकाम्); also जीविकाप्राप्तः.

मासजात (N. Sing. Masc. °तः) 'born a month ago' (मासो जातस्य यस्य सः).

(b) Similar are compounds the first member of which is a preposition, the sense of which, when the compound is dissolved, must be expressed by the Past Pass. Participle of certain roots to which that preposition is prefixed; e.g.

अतिमाल (N. Sing. Masc. °लः) 'surpassing a garland' (अतिक्रान्तो मालाम्).

निष्कौशाम्बि (N. Sing. Masc. °म्बिः) 'departed from Kaushâmbi' (निष्क्रान्तः कौशाम्ब्याः).

(c) Compounds like अभ्राह्मण (Masc., N. Sing. °णः) 'one who is not a Brâhman' (न ब्राह्मणः), अनद्व (Masc., N. Sing. °द्वः) 'not a horse' (न + अश्वः) are likewise called Tatpurusha.

§ 551. (a) Dependent and Appositional determinative compounds assume mostly the gender of their final member. Dependent determinative compounds like प्राप्तजीविक however (§ 550, a) and the compounds described in § 550, b, such as अतिमाल, take the gender of the noun which they qualify.

(b) There are a few exceptions to this rule. Dependent determinative compounds (provided their first member be not the negative prefix अ), the last member of which is one of the nouns सेना, सुरा, छाया, शाला, or निशा, may optionally be feminine or neuter; e.g. ब्राह्मणसेना *fem.* or ब्राह्मणसेन *neut.*, 'a host of Brâhmanas;' but there are Tatpurusha-compounds ending in छाया and सभा that must be neuter, e.g. इक्षुच्छाय *neut.*, 'the shade of (many) sugar-canes;' ईश्वरसभ *neut.* 'an assembly of princes.' Tatpurusha-compounds ending in रात्रि (for रात्रि) 'night,' and अह्न or अह (for अहन्) 'day,' are generally masc.; e.g. पूर्वरात्र *masc.*, 'the first part of the night,' पूर्वोह्न *masc.* 'the forenoon;' on the other hand सुदिनाह 'a clear day' and others are neuter. (See § 561.)

§ 552. The power of composition, although great, is not unlimited, and the native grammarians have given many rules stating not merely when it is permitted to compound two words, but also when it is forbidden to do so. Here, a few examples must suffice. The two nouns अक्षि 'an eye' and काण 'blind' cannot be compounded to express the sense 'blind of an eye' (अक्षि काणः) because in general an adjective is compounded with a preceding Instr. case (or, rather, with a noun which, if no composition were to take place, would stand in the Instr. case) only when that which is expressed by the adjective is caused by what is expressed by the noun in the Instr. case, whereas in the present

instance 'blindness' is not caused by 'the eye.' Again, in phrases like **नृणां द्विजः श्रेष्ठः** 'the Brāhman is the best of men' it is not permitted to form a compound of the two words **नृ** and **श्रेष्ठ**. An ordinal number cannot be compounded with a noun in the Genit. case; (e.g. **सतां षष्ठः** 'the sixth of those present'). Nominal bases in **हृ** or **अकृ**, denoting an agent, are, with some exceptions, not compounded with a noun in the Genit. case (e.g. **अपां स्रष्टा** 'the creator of the waters,' **औदनस्य पाचकः** 'one who cooks rice;' but **देवपूजक** 'a worshipper of the gods').

(b)—*Appositional Determinative Compounds (Karmadhāraya).*

§ 553. The following are instances of appositional determinative compounds given by the native grammarians :

नीलोत्पल (Neut., N. Sing. °लम्) 'a blue lotus' (**नीलमुत्पलम्**).

एकनाथ (Masc., N. Sing. °थः) 'an only lord.'

पुराणमीमांसक (Masc., N. Plur. °काः) 'the old Mīmāṃsakas;' i.e. the old school of the Mīmāṃsakas.

सद्देश्य (Masc., N. Sing. °थः) 'a good Vedic scholar.'

स्नातानुलिप्त (N. Sing. Masc. °प्तः) 'first bathed and afterwards anointed' (**पूर्वं स्नातः पश्चादनुलिप्तः**).

कृताकृत (N. Sing. Neut. °तम्) 'done and not done,' i.e. badly done (**कृतं च तदकृतं च**).

कृष्णसारङ्ग (N. Sing. Neut. °ङ्गम्) 'blackish-variegated.'

सदृशश्चेत (N. Sing. Neut. °तम्) 'of similar white colour.'

युवखलति (N. Sing. Masc. °तिः) 'a young bald-headed person' (**युवा खलतिः**).

ईषत्पिङ्गल (N. Sing. Neut. °लम्) 'slightly brown.'

सुपुरुष (Masc., N. Sing. °षः) 'a good man.'

प्राचार्य (Masc., N. Sing. °र्यः) 'an excellent teacher' (**प्रगत आचार्यः**).

पूगकृत (N. Sing. Neut. °तम्) 'made into a heap.'

घनश्याम (N. Sing. Masc. मः) 'black like a cloud' (**घन इव श्यामः**).

देवब्राह्मण (Masc., N. Sing. °णः) 'a Brāhman who worships the gods' (**देवपूजको ब्राह्मणः**).

§ 554. In some Karmadhāraya-compounds the qualifying member takes the second place; e.g.

पुरुषव्याघ्र (Masc., N. Sing. °घ्रः) 'a tiger-like man' (**व्याघ्र इव पुरुषः**).

राजकुञ्जर (Masc., N. Sing. °रः) 'an elephant-like king;' i.e. an excellent king (कुञ्जर इव राजा).

इभयुवति (Fem., N. Sing. °तिः) 'a young female elephant.'

गोवशा (Fem., N. Sing. °शा) 'a barren cow.'

राजान्तर (Neut., N. Sing. °रम्) 'another king' (अन्यो राजा).

§ 555. (a) महत् when used as first member of Karmadhâraya and Bahuvrîhi-compounds, is changed to महा; e.g.

Karmadhâraya: महादेव (Masc., N. Sing. °वः) 'the great god,' a name of Shiva.

Bahuvrîhi: महाबाहु (N. Sing. Masc. °हुः) 'a person with big arms.'

(b) The base of the interrogative pronoun किम्, or कु (§ 194), sometimes also का, and before words beginning with vowels and a few words beginning with consonants क्, are used as first members of Karmadhâraya-compounds to express censure or contempt; e.g.

किराजन् (Masc., N. Sing. °जा) 'a bad king' (literally 'what sort of a king?') (कुत्सितो राजा).

कुरुरुष or कापुरुष (Masc., N. Sing. °षः) 'a bad man, a coward' (कुत्सितः पुरुषः).

कदम्ब (Masc., N. Sing. °म्बः) 'a bad horse' (कुत्सितोऽम्बः).

§ 556. Words which denote a point of the compass (like पूर्व 'eastern,' उत्तर 'northern' &c.) and the cardinal numbers द्वि 'two,' त्रि 'three' &c. cannot enter into composition with other words to form with them Karmadhâraya-compounds, except when the Karmadhâraya-compound is a proper name. E.g. it is forbidden to compound the two words उत्तरा वृक्षाः 'northern trees,' or पञ्च ब्राह्मणाः 'five Brâhmanas;' but the two words सप्तन् 'seven' and ऋषि 'a Rishi' are compounded in the word सप्तर्षि (Masc., N. Plur. °र्षयः) 'the seven Rishis,' because this compound is a proper name for the constellation of the Great Bear.

§ 557. (a) Contrary to this rule a word denoting a point of the compass or a cardinal number may form a Karmadhâraya-compound with another noun, provided the compound so formed is not used by itself but has a Taddhita affix added to it, or conveys, in addition to the sense which it would convey as a Karmadhâraya, a derivative meaning such as is usually denoted by a Taddhita affix, or provided the compound becomes the first member of another compound. E.g. It is allowable to compound पूर्व 'eastern' + शाला 'a hall' = पूर्वशाला 'the eastern hall,' provided this compound is not used by itself, but has

a Taddhita affix added to it; पूर्वशाला + Taddh. अ = पूर्वशाल 'being in the eastern hall.' Similarly षष् + मातृ = षष्मातृ 'six mothers' (not used by itself) + Taddh. अ = षष्मातुर 'one who has six mothers' (i.e. Kārttikeya). द्वि + गो = द्विगो 'two cows,' not used in this sense, but, changed to द्विगु, in the sense of 'bartered for two cows.' पञ्च + गो = पञ्चगो 'five cows,' not used by itself, but as first member in the Bahuvrihi-compound पञ्चगवधन 'one whose wealth consists in five cows.'

(b) Moreover a cardinal number is compounded with another noun when the compound so formed denotes an aggregate; e.g. त्रि 'three' + भुवन 'world' = त्रिभुवन (Neut., Nom. Sing. °नम्) 'the aggregate of the three worlds' or 'the three worlds collectively.'

(c)—*Numeral Determinative Compounds (Dvigu).*

§ 558. A Karmadhāraya-compound formed by § 557 is called a Dvigu, when its first member is a cardinal number. Dvigu-compounds which have not entered into composition with other words, and which neither have received a Taddhita affix nor convey a meaning such as is usually denoted by such an affix, must, as will appear from § 557, b, always denote an aggregate. *E.g.*

त्रिभुवन (Neut., N. Sing. °नम्) 'the three worlds collectively.'

चतुर्युग (Neut., N. Sing. °गम्) 'the four Yugas collectively.'

§ 559. Dvigu-compounds that denote an aggregate are commonly neuter. When the final member of a Dvigu-compound ends in अ, the feminine affix ई is generally added to it; some nouns in अ, however, retain their final अ and in this case the Dvigu-compound is neuter. Feminine nouns in आ shorten their final or substitute ई for it. Nouns in अन् either drop their final न्, or substitute ई for अन्. *E.g.*

पञ्चमूली (Fem., N. Sing. °ली) from पञ्चन् + मूल (Neut.), 'an aggregate of five roots.'

पञ्चपात्र (Neut., N. Sing. °त्रम्) from पञ्चन् + पात्र (Neut.), 'an aggregate of five dishes.'

पञ्चखट्वा (Neut., N. Sing. °ट्वम्) or पञ्चखट्वी (Fem., N. Sing. °ट्वी) from पञ्चन् + खट्वा (Fem.), 'an aggregate of five beds.'

पञ्चतक्ष (Neut., N. Sing. °क्षम्) or पञ्चतक्षी (Fem., N. Sing. °क्षी) from पञ्चन् + तक्षन् (Masc.) 'five carpenters.'

§ 560. Dvigu-compounds which, although no Taddhita affix is added to them, express a meaning usually denoted by a Taddhita affix, assume the gender of the nouns which they qualify, and their last

members are subject to § 545; *e.g.* पञ्चकपाल in the sense of 'prepared in five dishes' may be masc., fem, or neut.; पञ्चगु (from पञ्चन् + गो) 'bartered for five cows,' &c.

§ 561. General rule for all Determinative Compounds:—

The following is an alphabetical list of the more common nominal bases that undergo slight changes when they are the last members of Determinative compounds:

1. अङ्गुलि 'a finger' is changed to अङ्गुल after numerals and indeclinables; *e.g.* द्व्यङ्गुल 'two fingers long.'

2. अञ्जलि 'a handful' may optionally be changed to अञ्जल in Dvigu-compounds (except those described in § 560) after द्वि and त्रि; *e.g.* द्व्यञ्जल neut. or अञ्जलि neut. 'two handfuls'; but only द्व्यञ्जलि 'bought for two handfuls.'

3. अहन् 'a day,' is changed to अह; *e.g.* उत्तमाह masc. 'a holy day,' ब्रह्म masc. 'an aggregate of two days;' but it is changed to अह् after indeclinables, सर्वे, and words denoting parts of the day; *e.g.* सर्वाह् masc. 'the whole day,' पूर्वाह् masc. (see § 551, b).

4. गो 'a bull, a cow,' is changed to गव except in the Dvigu-compounds described in § 560; *e.g.* परमगव 'an excellent bull,' पञ्चगव neut. 'a collection of five cows;' but द्विगु 'bartered for two cows.'

5. नौ 'a ship,' is changed to नाव after अर्धे, and in Dvigu-compounds except those described in § 560; अर्धनाव neut. 'half a ship;' द्विनाव neut. 'two ships;' but पञ्चनौ 'bartered for five ships.'

6. पथिन् 'a road' is at the end of all compounds changed to पथ; *e.g.* धर्मपथ masc. 'the path of religion;' रम्यपथ (Bahuvrihi) a country &c. 'in which the roads are pleasant.'

7. राजन् 'a king' is changed to राज; *e.g.* परमराज masc. 'an excellent king.'

8. रात्रि 'night' is changed to रात्र after numerals, indeclinables, सर्वे, words denoting parts of the night, संख्यात, and पुण्य; *e.g.* सर्वरात्र masc. 'the whole night,' पूर्वरात्र masc. 'the first part of the night;' द्विरात्र neut. 'two nights'; (see § 551, b).

9. सक्थि 'a thigh' is changed to सक्थ after उत्तर, पूर्व, मृग, and after a word which denotes an object with which a thigh is compared; *e.g.* मृगसक्थ neut. 'the thigh of a deer;' फलकसक्थ neut. 'a thigh like a plank.'

10. सखि 'a friend' is changed to सख; *e.g.* कृष्णसख masc. 'a friend of Krishna;' मियसख masc. 'a dear friend.'

But these changes do generally not take place in Determinative compounds the first member of which is सु, or किम् (§ 555, b), or the negative prefix अ; e.g. सुराजन् masc. (N. Sing. सुराजा) 'a good king;' किसलि masc. (N. Sing. किसला) 'a bad friend;' अराजन् masc. (N. Sing. अराजा) 'one who is not a king.'

2.—BAHUVRĪHI OF ATTRIBUTIVE COMPOUNDS.

§ 562. (a) The following are instances of attributive compounds :

पीताम्बर (N. Sing. Masc. ०रः) 'one with a yellow garment' (पीतमम्बरं यस्य सः).

दीर्घबाहु (N. Sing. Masc. ०हुः) 'long-armed' (दीर्घौ बाहु यस्य सः).

प्राप्नोदक (N. Sing. Masc. ०कः) a village &c., 'to which water has approached' (प्राप्तमुदकं यं सः).

ऊढरथ (N. Sing. Masc. ०थः) 'one by whom a car is drawn' (ऊढो रथो येन सः).

उपहतपशु (N. Sing. Masc. ०शुः) 'one to whom cattle are offered' (उपहृताः पशवो यस्मै सः).

उद्धृतौदन (N. Sing. Masc. ०नः) a pot, &c., 'from which boiled rice has been taken out' (उद्धृतमौदनं यस्मात्सः).

वीरपुरुष (N. Sing. Masc. ०षः) a village, &c., 'in which the men are heroes' (वीराः पुरुषा यस्मिन्सः).

कृतकृत्य (N. Sing. Masc. ०त्यः) 'one who has done his work' (कृतं कृत्यं येन सः).

देवदत्तनामन् (N. Sing. Masc. ०मा) 'one whose name is Devadatta' (देव-दत्तो नाम यस्य सः).

नलानिध (N. Sing. Masc. ०धः) 'one whose name is Nala' (नलो ऽनिधा यस्य सः).

धर्मप्रधान (N. Sing. Masc. ०नः) 'one whose chief (aim) is justice' (धर्मः प्रधानं यस्य सः).

चिन्तापर (N. Sing. Masc. ०रः) 'one whose highest (occupation) is thinking,' 'thoughtful' (चिन्ता परं यस्य सः).

इन्द्रादि (N. Plur. Masc. ०द्यः) the gods 'of whom Indra is the first' i.e. Indra and the others (इन्द्र आदिर्येषां ते).

(b) As the preceding may in general be considered to have been appositional determinative compounds which, by changing their original sense so as to make it become the attribute of some other subject, and by assuming the gender of the noun which they qualify, have been changed into attributive compounds, so the following com-

pounds may be looked upon as dependent determinative compounds that have undergone a similar change.

विद्युत्प्रभ (N. Sing. Masc. °भः) 'one who has the brightness of lighting' (विद्युत् इव प्रभा यस्य सः).

देवाकृति (N. Sing. Masc. °तिः) 'of godlike shape' (देवस्त्वेवाकृतिर्यस्य सः).

In some compounds of this kind the dependent member is placed last; e.g.

असिपाणि (N. Sing. Masc. °णिः) 'one who has a sword in his hand' (असिः पाणौ यस्य सः).

दण्डहस्त (N. Sing. Masc. °स्तः) 'one who bears a staff in his hand' (दण्डो हस्ते यस्य सः).

(c) Attributive compounds the first member of which is a cardinal number must not be confounded with numeral determinative or Dvigu-compounds. Instances of attributive compounds of this kind are :

त्रिलोचन (N. Sing. Masc. °नः) 'one who has three eyes,' a name of Shīva, (त्रीणि लोचनानि यस्य सः).

चतुर्मुख (N. Sing. Masc. °खः) 'one who has four faces,' a name of Brahman (चत्वारि मुखानि यस्य सः).

§ 563. The following attributive compounds may be compared with the Tatpurusha-compounds described in § 550 *b, c* :

प्रपर्ण or प्रपतितपर्ण (N. Sing. Masc. °र्णः) a tree &c. 'from which the leaves have fallen down' (प्रपतितानि पर्णानि यस्मात्सः).

निस्तेजस् (N. Sing. Masc. °जाः) 'devoid of energy' (निर्गतं तेजो यस्मात्सः).

उन्नस (N. Sing. Masc. °सः) 'high-nosed' (उन्नता नासिका यस्य सः).

अपुत्र (N. Sing. Masc. °नः) 'one who has no son' (पुत्रो यस्य नास्ति सः).

§ 564. (a) महत् when used as the first member of Bahuvrīhi-compounds is changed to महा (§ 555, *a*); e.g.

महाबाहु (N. Sing. Masc. °हुः) 'one who has big arms' (महान्तौ बाहु यस्य सः).

(b) The indeclinable सह 'with,' when used as the first member of Bahuvrīhi-compounds, is often changed to स; e.g.

सपुत्र or सहपुत्र (N. Sing. Masc. °नः) 'with one's son,' or 'accompanied by one's son' (पुत्रेण सह or सहितः).

§ 565. The general rule concerning feminine nouns which has been given in § 541 applies also to feminine nouns which form the first mem-

bers of Bahuvrīhi-compounds, provided those feminines do not end in ऊ, and provided the second member of the compound is neither an ordinal number, nor one of the words प्रिया, मनोज्ञा, कल्याणी &c.; e.g.

चित्रगु (N. Sing. Masc. °गुः) 'one who has a brindled cow' (चित्रा गौर्यस्य सः; गो is changed to गु by § 545, a).

रूपवद्भार्य (N. Sing. Masc. °र्यः) 'one who has a beautiful wife' (रूपवती भार्या यस्य सः; the final आ of भार्या is shortened by § 545, a).

But कल्याणीप्रिय (N. Sing. Masc. °यः) 'one to whom a virtuous woman is dear' (कल्याणी प्रिया यस्य सः); the first member retains here its feminine form, in order that this compound may be distinguished from कल्याणप्रिय 'one to whom a virtuous man is dear.' For similar reasons the feminine forms are retained in other compounds, such as पाथिकाभार्य, ब्राह्मणीभार्य &c.

§ 566. (a) The word गो, and feminine nouns in आ, when they are the last members of Bahuvrīhi-compounds, are subject to § 545; e.g. चित्रगु, रूपवद्भार्य.

(b) Bahuvrīhi-compounds the last member of which is a feminine noun in ई or ऊ, or a noun ending in क, assume the affix क. Many other Bahuvrīhi-compounds assume the same affix क, either necessarily or optionally. Bahuvrīhi-compounds in इन् must take the affix क in the Feminine. E.g.

बहुनदीक (N. Sing. Masc. कः) a country &c. 'in which there are many rivers.'

गतभर्तृक (N. Sing. Fem. °का) a woman 'whose husband is dead.'

बहुमाल or बहुमालक or बहुमालाक (N. Sing. Masc. °लः, or °कः) 'one who has many garlands' (माला).

महायशस्क (N. Sing. Masc. °स्कः) or महायशस् (N. Sing. Masc. °शाः) 'one who possesses great fame.'

बहुस्वामिन्, N. Sing. Fem. बहुस्वामिका, a woman 'who has many masters.'

§ 567. The following are some specimens of compounds which likewise are considered Bahuvrīhi-compounds by the native grammarians :

उपदश (N. Plur. Masc. °शाः) 'about ten' ('nine' or 'eleven').

आसन्नविंश (N. Plur. Masc. °शाः) 'near twenty.'

द्वित्र (N. Plur. Masc. °त्राः) 'two or three.'

द्विदश (N. Plur. Masc. °शाः) 'twice ten' (i.e. 'twenty').

दक्षिणपूर्वा (Fem., N. Sing. °र्वा) 'south-east.'

केशाकेशि indecl., 'seizing each other by the hair.'

दण्डादण्डि indecl., 'beating each other with sticks.'

§ 568. Some nouns undergo slight changes when they are the last members of Bahuvrīhi-compounds; the most common of them are:

1. अक्षि 'an eye' is changed to अक्ष; when अक्षि is used literally for the eye of a living being, the Bahuvrīhi-compound takes in the Feminine the feminine affix ई; e.g. लोहिताक्ष, Fem. लोहिताक्षी 'red-eyed.'

2. गन्ध 'smell' is changed to गन्धि after सु, सुरभि &c.; e.g. सुगन्धि 'having a good smell, fragrant'; पद्मगन्धि 'smelling like a lotus.'

3. जाया 'a wife' is changed to जानि; e.g. युवजानि 'having a young wife.'

4. दन्त 'a tooth' is changed to दन् after सु, and after numerals when the Bahuvrīhi-compound is intended to indicate a certain age; e.g. द्विदन् (N. Sing. Masc. द्विदन्, Fem. द्विदती) 'having two teeth.'

5. धनुस् 'a bow' is changed to धन्वन्; e.g. शार्ङ्गधन्वन् (N. Sing. Masc. °न्वा) 'having a bow made of horn.'

6. धर्म 'law' is changed to धर्मेन् when it is preceded by only one word in the same compound; e.g. विदितधर्मेन् 'one who knows the law.'

7. नासिका 'a nose' is changed to नस् chiefly after prepositions; e.g. उन्नस् 'high-nosed.'

8. पाद् 'a foot' is changed to पाद् after numerals, after सु, and in certain other compounds; e.g. द्विपाद् 'biped'; व्याघ्रपाद् 'having feet like a tiger's.'

9. प्रजा 'offspring' and मेधा 'understanding' are changed to प्रजस् and मेधस् after सु, दुः, and the negative prefix अ; e.g. अप्रजस् (N. Sing. Masc. °जाः) 'without offspring'; दुर्मेधस् 'stupid.'

10. सक्थि 'a thigh' is changed to सक्थ when used literally for the thigh of an animal; e.g. दीर्घसक्थ 'having long thighs.' (For पथिन् see § 561, 6.)

3.—DVANDVA OR COPULATIVE COMPOUNDS.

§ 569. A Dvandva-compound denotes either the mutual union of the objects denoted by its several members, or it denotes their aggregate. In the former case the Dvandva-compound assumes the gender of its final member and the terminations of the Dual or Plural according as it denotes two or more objects; in the latter case it is neuter and takes the terminations of the Singular. E.g.

युधिष्ठिरार्जुनौ (Masc. Du.) 'Yudhishthira and Arjuna.'

अर्थधनौ or धर्मार्थौ (Masc. Du.) 'wealth and religion.'

ब्राह्मणक्षत्रियविद्वद्भ्यः (Masc. Plur.) 'a Brāhman, and a Kshatriya, and a Vaishya, and a Shūdra.'

मयूरीकुकुटौ (Masc. Du.) 'a pea-hen and a cock;' but कुकुटमयूरी (Fem. Du.) 'a cock and a pea-hen.'

पाणिपादम् (Neut. Sing.) 'hand and foot.'

अहिनकुलम् (Neut. Sing.) 'the snake and the ichneumon' (as an instance of two natural enemies).

सुखदुःखे (Neut. Du.) or सुखदुःखम् (Neut. Sing.) 'pleasure and pain.'

शीतोष्णे (Neut. Du.) or शीतोष्णम् (Neut. Sing.) 'cold and heat.'

There are exceptions; *e.g.* अश्ववड्यौ (Masc. Du.) 'a horse and a mare;' अहोरात्रः (Masc. Sing.) 'day and night.'

§ 570. The order in which the various members of a Dvandva-compound are arranged depends partly on their meaning and partly on their form. Words denoting various castes should be placed in the order of the castes, beginning from the highest; the name of an elder should precede that of his younger brother; and, in general, the more important word should be placed first. Words ending with इ or उ should precede others (*e.g.* हरिहरौ); likewise words which begin with a vowel and end in अ (*e.g.* ईशकृष्णौ); and words which contain fewer syllables (*e.g.* शिवकेशवौ). In a case where two of the three last rules would be simultaneously applicable, the later rule should take effect in preference to the preceding one; *e.g.* इन्द्राग्नी, वागग्नी, वागिन्द्रौ.

§ 571. (a) When two nouns in क् expressive of relationship, or two nouns in क् that are designations of sacrificial priests, form a Dvandva-compound, the final क् of the first member is changed to आ; the same change takes place when a noun in क् expressive of relationship forms a Dvandva together with पुत्र. *E.g.*

मातापितरौ (Masc. Du.) 'father and mother.'

पितापुत्रौ (Masc. Du.) 'father and son.'

होतापोतारौ (Masc. Du.) 'the Hotri and the Potri' (two priests).

(b) When the names of two deities that are usually mentioned together form a Dvandva-compound, the final vowel of the first member is mostly lengthened; *e.g.*

मित्रावरुणौ (Masc. Du.) 'Mitra and Varuṇa.'

अग्नीषोमौ (Masc. Du.) 'Agni and Soma.'

३७

Similar changes take place in similar compounds; *e.g.*

द्यावाभूमी or द्यावाक्षमे or द्यावापृथिव्यौ or दिवस्पृथिव्यौ (Fem. Du.) 'heaven and earth.'

§ 572. When the last member of an aggregative Dvanda-compound ends either in a palatal consonant, or in इ, ए, or ह्, the vowel अ is added to it; *e.g.*

त्वक्सज्ज (Neut., N. Sing. °जम्) 'a skin and a garland' (from त्वच् + सज्).

छत्रोपानह (Neut., N. Sing. °हम्) 'an umbrella and a shoe' (from छत्र + उपानह्).

But प्रावृद्धारश्चै (N. Du. of प्रावृद्धारह्) 'the rains and the autumn.'

§ 573. It is allowable to use instead of the compound मातापितरौ (§ 571, *a*) simply the Dual of पितृ; पितरौ 'father and mother'; similarly श्वश्रुश्चरौ or श्वश्रुरौ 'father and mother-in-law'; भ्रातरौ 'brother and sister'; पुत्रौ 'son and daughter,' &c.

4.—AVYAYIBHĀVA OR ADVERBIAL COMPOUNDS.

§ 574. The final letters of nouns that form the final member of an Avyayibhāva-compound, are subject to the following changes:

(a) Final long vowels are shortened (as in the neuter), final ऐ is changed to इ, and final ओ and औ to उ.

(b) Final अ, whether it be original or substituted for आ in accordance with (a), is changed to अम् (*i.e.* it receives the termination of the Nom. or Acc. Sing. of a neuter noun in अ).

(c) Final अन् of masc. and fem. nouns is changed to अम्; final अन् of neuter nouns may be changed to अ or to अम्.

(d) The termination अम् must be added to शरह्, मनस्, उपानह्, दिव्, दिग्, and to certain other nouns.

(e) अम् may optionally be added to all nouns which end in a surd or sonant unaspirate or aspirate Guttural, Palatal, Lingual, Dental, or Labial.

§ 575. The following are instances of adverbial compounds: अधिहरि 'upon Hari'; अधिगोपम् 'on the cow-herd' (अधि + गोपा, § 574, *a* and *b*); अध्यात्मम् 'on the soul' (अधि + आत्मन्, § 574, *c*); उपराजम् 'under the king' (उप + राजन्, § 574, *c*); उपशरहम् 'near the autumn' (उप + शरह्, § 574, *d*); उपसमिधम् or उपसमिन् 'near fuel' (उप + समिध्, § 574, *e*); उपचर्मम् or उपचर्म 'near the skin' (उप + चर्मन्, § 574 *c*); उपनहम् or उपनहि 'near

the river; 'उपगिरम् or उपगिरि 'near the mountain; 'अनुविष्णु 'after Viṣṇu; 'अनुगङ्गम् 'along the Ganges; 'अनुज्येष्ठम् 'according to seniority; 'अनुरूपम् 'in a corresponding manner; 'प्रत्यग्नि 'towards the fire; 'प्रतिनिशम् 'every night; 'प्रत्यक्षम् or समक्षम् 'before one's eyes; 'परोक्षम् 'out of sight; 'निर्मक्षिकम् 'free from flies; 'अतिनिद्रम् 'beyond sleep' i.e. wakefully; 'यथाशक्ति 'in accordance with one's strength; 'यावज्जीवम् 'as long as life lasts,' i.e. 'all one's life; 'सहरि 'like Hari; 'सदृणम् 'with the grass,' i.e. including even the grass (दृणेन सह, the latter word being usually changed to स in Avyayībhāva-compounds).

§ 576. Compounds may be compounded again with other simple or compound words, and the compounds so formed may become the members of new compounds. This repeated composition may theoretically be carried to any extent. In practice, however, we find that the further we follow back the current of Sanskrit literature to the time when Sanskrit was really a living and spoken language, the more sparing is the employment of compound words and the more limited the length of the compounds actually used. The student, when writing, therefore, should remember that long and unwieldy compounds are by no means characteristic of a good style. When dissolving a long compound he should, unless it be a Dvandva, always dissolve it first into its two main parts, and should dissolve these again, until none but simple words remain.

THE END.

FEB 3 1936

